

LEITZ

NAPJES

RTS-ZAAK

- Bombardement Chinese
Ambassade

- F-16 AKTIES + REGE-
RINGSVERKLARINGEN/
PARLEMENTAIRE DEBATE
TEN KOSOVO-OORLOG

- RTS-Bombardement +
regeringsverklaringen
hierover + ICTY/HRW/
AI-onderzoek hierover

- Luchtoorlog gericht
tegen de bevolking/
civiele structuur
Het staken van de
oorlog door Milose-
vic, doelkeuzen en
onthullingen over
het niet treffen van
militaire doelen

- verschillen in recht-
vaardiging NAVO-agres-
sie, alsmede de zgn.
'hum. interventie

VJV - VERENIGING VAN JURISTEN VOOR DE VREDE

Stationsstraat 21-C
2405 BL Alphen aan den Rijn

tel: 0172 - 473687

e-mail: meindert.stelling@planet.nl

DUPLICAAT

AANGETEKEND

Aan : de Minister van Defensie
t.a.v. de Contactfunctionaris WOB
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Datum : 1 juni 2004

Referte :

Onderwerp: WOB-verzoek inzake documenten
betreffende luchtoorlog tegen Joegoslavië

Geachte heer,

Hierbij verzoek ik u mij afschriften te doen toekomen van alle in de periode 1998-1999 binnen uw ministerie opgestelde interne documenten en van alle in die periode door uw ministerie verzonden en ontvangen brieven met betrekking tot de toetsing van luchtaanvallen tegen doelen in Joegoslavië aan de normen van het internationaal humanitair recht.

Hoogachtend,

mr. M.J.F. Stelling
voorzitter

Defensie

Aan
mr. M.J.F. Stelling
VJV - Vereniging van juristen voor de vrede
Stationsplein 21C
2405 BL Alphen aan de Rijn

Datum 5 juli 2004
Ons kenmerk V2004/000569
Onderwerp Wob-verzoek inzake documenten betreffende luchtoorlog tegen Joegoslavië

Geachte heer Stelling,

Op 1 juni jl. heeft u, met een beroep op de Wet openbaarheid van bestuur (Wob), verzocht om afschriften 'van alle in de periode 1998 - 1999 binnen uw ministerie opgestelde interne documenten en van alle in die periode door uw ministerie verzonden en ontvangen brieven met betrekking tot de toetsing van luchtaanvallen tegen doelen in Joegoslavië aan de normen van het internationaal humanitair recht.' In antwoord hierop bericht ik u als volgt.

Er bevinden zich bij het ministerie van Defensie geen documenten die vallen onder de reikwijdte van uw verzoek. De zoekslag naar de door u gevraagde documenten heeft plaatsgevonden binnen de directie juridische zaken, de Defensiestaf en de Koninklijke Luchtmacht.

De Minister van Defensie
Voor deze,

De secretaris-generaal,

drs. A.H.C. Annink

Belanghebbenden kunnen binnen zes weken na dagtekening van dit besluit bezwaar maken bij de Commissie Advisering Bezwaarschriften Defensie (t.a.v. de directie juridische zaken), Postbus 20701, 2500 ES Den Haag. Het bezwaarschrift moet zijn ondertekend, een dagtekening bevatten en van de naam en het adres van de indiener zijn voorzien. Uit het bezwaarschrift moet duidelijk blijken tegen welk besluit en op welke gronden bezwaar wordt gemaakt.

VJV - VERENIGING VAN JURISTEN VOOR DE VREDE

Stationsstraat 21-C
2405 BL Alphen aan den Rijn

tel: 0172 - 473687
e-mail: meindert.stelling@planet.nl

DUPLICAAT

A A N T E K E N E N

Aan : de Commissie Advisering Bezwaarschriften Defensie
t.a.v. de Directie Juridische Zaken
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Datum : 23 juli 2004

Referte : uw beschikking d.d. 5 juli 2004,
kenmerk V2004/000569

Bijlagen : a - referte;
b - proces-verbaal verhoor De Grave;
c - ambtelijke notitie aan Minister BZK

Onderwerp: bezwaar

Hierbij deel ik u mee dat de VJV bezwaar maakt tegen de onder referte genoemde beschikking, waarvan een afschrift is bijgevoegd. Dit bezwaar is gebaseerd op de volgende gronden.

De stelling dat er zich bij het ministerie van defensie geen documenten bevinden die betrekking hebben op de toetsing van de luchtaanvallen tegen doelen in Joegoslavië aan de normen van het internationaal humanitair recht, wordt door ons ongeloofwaardig geacht. De minister van defensie is immers de eerstverantwoordelijke voor de rechtmatigheid van het militair optreden van de strijdkrachten die in NAVO-verband daadwerkelijk betrokken zijn bij de toepassing van militair geweld in een internationaal gewapend conflict. Als zodanig behoorde hij toe te zien op de rechtmatigheid van de luchtaanvallen die in het kader van de aanvalsoorlog van NAVO-landen tegen de Federale Republiek Joegoslavië in 1999 werden uitgevoerd. Daartoe was de minister op grond van artikel 90 van de Grondwet ook gehouden. In dat artikel is immers de verplichting voor de Nederlandse regering neergelegd om de ontwikkeling van de internationale rechtsorde te bevorderen, hetgeen tenminste inhoudt dat de Nederlandse regering geen afbreuk doet aan de internationale rechtsorde door, al dan niet stilzwijgend, in te stemmen met schendingen van volkenrechtelijke verplichtingen door organen die aan haar gezag zijn onderworpen of door internationale instellingen voor het optreden waarvan de Nederlandse regering volledig medeverantwoordelijk is. De minister van defensie behoorde er dan ook op toe te zien dat de luchtaanvallen tegen Joegoslavië door strijdkrachten van NAVO-lidstaten, waaronder ook Nederlandse eenheden, in overeenstemming waren met de vereisten ingevolge de beginselen en regels van het internationaal humanitair recht en dat de betrokken NAVO-strijdkrachten zich niet schuldig maakten of zouden maken aan oorlogsmisdaden. Het ministerie van defensie behoorde als ambtelijk apparaat de minister in die toezichthoudende taak te ondersteunen,

VJV - VERENIGING VAN JURISTEN VOOR DE VREDE

Brief aan de Commissie Advisering Bezwaarschriften Defensie
d.d. 23 juli 2004

blz. 2

hetgeen in de praktijk - van welke praktijk leden van de VJV door hun functioneren binnen het ministerie van defensie feitelijk kennis dragen - doorgaans gestalte krijgt in de vorm van ambtelijke notities, memoranda en dergelijke, gericht aan de minister, waarin vraagstukken onder zijn aandacht worden gebracht. De VJV acht het vanzelfsprekend dat deze werkwijze ook is gevolgd ten aanzien van vraagstukken met betrekking tot de rechtmatigheid van luchtaanvallen op doelen in Joegoslavië tijdens de oorlog in 1999.

Een aanwijzing dat zich problemen terzake van de rechtmatigheid van de onderhavige luchtaanvallen voordeden vindt de VJV in het proces-verbaal van het voorlopig getuigenverhoor van de rechtbank te 's-Gravenhage betreffende het verhoor van de toenmalige minister van defensie De Grave dat op maandag 28 juni 2004 heeft plaatsgevonden. Een afschrift daarvan is te uwer informatie bijgesloten. De getuige verklaarde (blz. 2):

Zoals uit het verhoor van oud-collega Van Aartsen is gebleken heeft de Nederlandse regering regelmatig geïntervenieerd om de kans op burgerslachtoffers te beperken.
Het wil de VJV voorkomen dat dergelijke interventies, gezien de gebruikelijke gang van zaken binnen de ministeries, niet hebben plaatsgevonden zonder enige ambtelijke ondersteuning in de vorm van onder meer schriftelijke adviezen.

Een tweede aanwijzing dat binnen de ministeries schriftelijke stukken zijn opgesteld heeft de VJV gevonden in notities die binnen het ministerie van binnenlandse zaken en koninkrijksrelaties destijds zijn gericht aan de toenmalige minister Peper. Daarin wordt aangegeven dat de oorlog tegen Joegoslavië strijdig is met het volkenrechtelijk geweldverbod en dat diverse luchtaanvallen bovendien strijdig waren met de vereisten van het internationaal humanitair recht. Een afschrift van één van die notities, te weten van 27 april 1999 met het kenmerk AB1999/N67198, is ter illustratie bijgevoegd. Het gaat hierbij overigens om notities waarbij de huidige secretaris-generaal van het ministerie van defensie, die de thans bestreden beschikking heeft ondertekend namens de minister van defensie, in zijn toenmalige functie van directeur-generaal management en personeelsbeleid bij het ministerie van binnenlandse zaken en koninkrijksrelaties rechtstreeks betrokken is geweest. Het zou buitengewoon verbazingwekkend zijn indien binnen een ministerie als dat van binnenlandse zaken en koninkrijksrelaties, dat niet rechtstreeks betrokken was bij de oorlogvoering tegen Joegoslavië en waarbinnen slechts werd gereageerd op die aanvalsoorlog op basis van de bijzondere verantwoordelijkheid van dat ministerie voor de grondwettelijkheid van het regeringsbeleid, wel ambtelijke adviezen terzake van de rechtmatigheid van de luchtaanvallen aan de minister werden uitgebracht, maar dat dit níét zou zijn gebeurd binnen het ministerie dat de primaire verantwoordelijkheid voor die rechtmatigheid droeg, het ministerie van defensie. Dit temeer nu over die kwestie, zoals blijkt uit de bijgevoegde ambtelijke notitie, ook in de media werd geschreven en het derhalve voor de hand ligt dat binnen het ministerie van defensie daarop, tenminste op ambtelijk niveau, intern is gereageerd.

Een derde aanwijzing dat zich problemen terzake van de rechtmatigheid van de luchtaanvallen op Joegoslavië hebben voorgedaan en dat derhalve schriftelijke stukken aan de toenmalige minister van defensie De Grave zijn voorgelegd, vindt de VJV in de omstandigheid dat de volkenrechtelijke verplichtingen van enerzijds Nederland en anderzijds de Verenigde Staten van

Amerika terzake van de oorlogvoering van elkaar verschillen. Dit vloeit voort uit het gegeven dat Nederland het Aanvullend Protocol I van 1977, behorende bij de Conventies van Genève van 1949, heeft geratificeerd, maar dat de Verenigde Staten dit niet hebben gedaan. In het Aanvullend Protocol I zijn de eisen ten aanzien van de doelen die mogen worden aangevallen aangescherpt. Volgens dat Protocol gelden er drie voorwaarden om bepaalde objecten als een legitiem militair doelwit te kunnen aanmerken:

- a. het object moet vanwege zijn aard, ligging, bestemming of gebruik een wezenlijke bijdrage leveren aan de militaire acties van de aangevallen partij;
- b. de vernietiging, verovering of uitschakeling van het object moet een duidelijk militair voordeel opleveren;
- c. dat duidelijk militair voordeel moet aantoonbaar zijn in het licht van de omstandigheden ten tijde van de aanval.

De Verenigde Staten zijn hieraan niet gebonden en kunnen volstaan met het algemeen vereiste van de militaire noodzaak. Aan het vereiste van de militaire noodzaak wordt blijkens de jurisprudentie van na de Tweede Wereldoorlog al vrij spoedig voldaan. In de zogenaamde *Hostage Case*, tegen de Duitse veldmaarschalk LIST c.s., was er volgens het Militair Tribunaal al sprake van militaire noodzaak indien de objecten door de militaire tegenstander zouden kunnen worden benut:

There must be some reasonable connection between the destruction of property and the overcoming of the enemy forces. It is lawful to destroy railways, lines of communication, or any other property that might be utilized by the enemy.

In vergelijking met de vereisten die voor de Nederlandse strijdkrachten gelden, zijn er dus grote verschillen:

- a. er moet voor de Amerikaanse strijdkrachten *enig mogelijk verband* bestaan tussen het aan te vallen object en de militaire acties van de aangevallen partij, terwijl de Nederlandse strijdkrachten zijn gebonden aan het vereiste dat het moet gaan om het leveren van *een wezenlijke bijdrage* aan die vijandelijke militaire acties;
- b. de eis dat er ten tijde van de vernietiging, verovering of uitschakeling van het object sprake moet zijn van een duidelijk militair voordeel, *wordt niet gesteld* voor de Amerikaanse strijdkrachten; voor de Amerikaanse strijdkrachten is het veel minder precieze vereiste dat er een redelijk verband is met het verslaan van de vijandelijke strijdkrachten, reeds voldoende.

Dat binnen de NAVO verschil van opvatting bestond over de rechtmatigheid van bepaalde luchtaanvallen op objecten in Joegoslavië, blijkt overigens ook uit het boek van de toenmalige NAVO-bevelhebber Wesley K. CLARK: *Waging Modern War*. Daarin schrijft CLARK onder meer (blz. 249):

In the meantime I kept the pressure upward, seeking to get approval for the strategic target sets. There were three areas of contention: the TV system, the bridges, and the electric power. It was difficult to get political approval for striking the television stations, because strikes on television facilities seemed undemocratic and perhaps illegal. The bridges raised the specter of collateral damages. Serb civilians were still using them, and there was concern that these bridges weren't militarily relevant. The electric power was connected regionally - into Macedonia, Romania, and Kosovo itself, and there were humanitarian considerations.

VJV - VERENIGING VAN JURISTEN VOOR DE VREDE
Brief aan de Commissie Advisering Bezwaarschriften Defensie
d.d. 23 juli 2004

blz. 4

De VJV acht het vanzelfsprekend dat Nederlandse vertegenwoordigers bij de NAVO betrokken zijn geweest bij dergelijke discussies, zodat het alleszins aannemelijk is dat dergelijke vraagstukken aan de toenmalige minister van defensie zijn voorgelegd en dat hij daaromtrent ambtelijke adviezen heeft ontvangen.

Op grond van het voorgaande meent de VJV dan ook dat de thans bestreden beschikking het resultaat is van een onvoldoend zorgvuldige voorbereiding; er is naar onze mening onvoldoende zorg besteed aan het onderzoek naar de desbetreffende dossiers.

Hoogachtend,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'M.J.F. Stelling', followed by a horizontal line.

mr. M.J.F. Stelling
voorzitter

Ministerie van Defensie

Defensie

Bezoekadres:
Kalvermarkt 32
Postadres:
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag
Nederland
www.defensie.nl

Aan Vereniging van Juristen voor de Vrede
Mr. M.J.F. Stelling
Stationsstraat 21 C
2405 BL Alphen aan den Rijn

Datum 18 januari 2005
Ons kenmerk C2005001524
Onderwerp Beslissing op bezwaar

Geachte heer Stelling,

Bij brief van 23 juli 2004 heeft u bezwaar gemaakt tegen het besluit van 5 juli 2004, nummer V2004/000569.

Uw bezwaarschrift is ter behandeling voorgelegd aan de commissie advisering bezwaarschriften Defensie. De commissie heeft naar aanleiding van uw bezwaarschrift aan mij een advies uitgebracht, dat u hierbij aantreft.

Het advies alsmede de daaraan ten grondslag liggende motivering hebben mijn instemming.

Ik verklaar het bezwaar gedeeltelijk gegrond en herzie het besluit in die zin, dat het viertal in het kader van de behandeling van het bezwaarschrift aangetroffen documenten, wordt verstrekt. Verder wordt de motivering van het besluit aangevuld, op de wijze als aangegeven in het advies van de commissie.

Voor een uitgebreide motivering van deze beslissing verwijs ik u naar dit advies, dat hier als ingelast moet worden beschouwd.

Tegen een beslissing op bezwaar kunnen belanghebbenden binnen zes weken na dagtekening, beroep instellen bij de rechtbank binnen het rechtsgebied waarvan de indiener van het beroepschrift zijn woonplaats in Nederland heeft.

Hoogachtend,
DE MINISTER VAN DEFENSIE,

H.G.J. Kamp

COMMISSIE ADVISERING BEZWAARSCHRIFTEN DEFENSIE

Advies meervoudige kamer

inzake het door de Vereniging van Juristen voor de Vrede ingediende bezwaarschrift d.d. 23 juli 2004, gericht tegen het besluit d.d. 5 juli 2004, nummer V2004/000569

1. Ontstaan van het geschil

De Vereniging van Juristen voor de Vrede, hierna te noemen VJV, heeft op 1 juni 2004 verzocht om afschriften van alle in de periode 1998-1999 binnen Defensie opgestelde interne documenten en door Defensie verzonden en ontvangen brieven met betrekking tot de toetsing van luchtaanvallen tegen doelen in Joegoslavië aan de normen van het internationaal humanitair recht.

Bij besluit van 5 juli 2004 heeft de secretaris-generaal namens de minister beslist op het verzoek om inzage, waarin is aangegeven dat de verzochte documenten zich niet bevinden bij Defensie. *Dit is het bestreden besluit.*

2. De van toepassing zijnde regelgeving

- Algemene wet bestuursrecht (Wet van 4 juni 1992, Stb. 315, laatstelijk gewijzigd bij Wet van 13 mei 2004, Stb. 215 en 220), verder te noemen: Awb;
- Wet openbaarheid van bestuur (Wet van 31 oktober 1991, Stb. 703, laatstelijk gewijzigd bij Wet van 5 april 2001, Stb. 180), verder te noemen: Wob.

3. Ten aanzien van de ontvankelijkheid

Op grond van de artikelen 6:7 tot en met 6:9 van de Awb bedraagt de termijn voor het indienen van een bezwaar- of beroepschrift zes weken. De termijn vangt aan met ingang van de dag na die waarop het besluit op de voorgeschreven wijze is bekendgemaakt. Een bezwaar- of beroepschrift is tijdig ingediend indien het voor het einde van de termijn is ontvangen. Bij verzending per post is een bezwaar- of beroepschrift tijdig ingediend, indien het vóór het einde van de termijn ter post is bezorgd, mits het niet later dan een week na afloop van de termijn is ontvangen.

De termijn voor het maken van bezwaar liep tot en met 16 augustus 2004. Het bezwaarschrift is op 5 augustus 2004 ingekomen bij het ministerie van Defensie. Het bezwaarschrift is derhalve tijdig ingediend. Ook voor het overige bestaat geen aanleiding om het bezwaar niet-ontvankelijk te verklaren.

4. Samenstelling commissie

Op 6 oktober 2004 heeft de hoorzitting plaatsgevonden. Het verslag van de hoorzitting wordt als hier herhaald en ingelast beschouwd.

Ingevolge artikel 7 van het Instellingsbesluit commissie advisering bezwaarschriften Defensie (Stcrt. 1999, 130) heeft de voorzitter van de commissie de meervoudige kamer als volgt samengesteld:

- Mr. G.C. Gillissen, Voorzitter;
- Mr. A.J. van Heusden, Plaatsvervangend Hoofd van de Afdeling Bestuurs-, Straf- en Tucht recht van de Directie Juridische Zaken, lid;

- Drs. G.A. Kuiper, Hoofd Bureau Secretaris-Generaal, lid.

Mevrouw mr. S.L.J. Bos, medewerker van de Afdeling Bestuurs- Straf- en Tuchtrecht van de Directie Juridische Zaken, secretaris.

Voorts heeft de commissie de heer mr. G.J.I. Wessels, Wob-functionaris, als vertegenwoordiger van het ministerie van Defensie opgeroepen.

5. Gronden van het bezwaar

Het bezwaar houdt het volgende in.

1

De stelling dat er zich bij het ministerie van Defensie geen documenten bevinden die betrekking hebben op de toetsing van de luchtaanvallen tegen doelen in Joegoslavië aan de normen van het internationaal humanitair recht, wordt door bezwaarde ongeloofwaardig geacht. De minister van Defensie is immers de eerstverantwoordelijke voor de rechtmatigheid van het militair optreden van de strijdkrachten die in NAVO-verband daadwerkelijk betrokken zijn bij de toepassing van militair geweld in een internationaal gewapend conflict. Als zodanig behoorde hij toe te zien op de rechtmatigheid van de luchtaanvallen die in het kader van de aanvalsoorlog van NAVO-landen tegen de Federale Republiek Joegoslavië in 1999 werden uitgevoerd. Daartoe was de minister op grond van artikel 90 van de Grondwet ook gehouden. In dat artikel is immers de verplichting voor de Nederlandse regering neergelegd om de ontwikkeling van de internationale rechtsorde te bevorderen, hetgeen tenminste inhoudt dat de Nederlandse regering geen afbreuk doet aan de internationale rechtsorde door, al dan niet stilzwijgend, in te stemmen met schendingen van volkenrechtelijke verplichtingen door organen die aan haar gezag zijn onderworpen of door internationale instellingen voor het optreden waarvan de Nederlandse regering volledig medeverantwoordelijk is. De minister van Defensie behoorde er dan ook op toe te zien dat de luchtaanvallen tegen Joegoslavië door strijdkrachten van NAVO-lidstaten, waaronder ook Nederlandse eenheden, in overeenstemming waren met de vereisten ingevolge de beginselen en regels van het internationaal humanitair recht en dat de betrokken NAVO-strijdkrachten zich niet schuldig maakten of zouden maken aan oorlogsmisdaden. Het ministerie van Defensie behoorde als ambtelijk apparaat de minister in die toezichthoudende taak te ondersteunen, hetgeen in de praktijk - van welke praktijk leden van de VJV door hun functioneren binnen het ministerie van Defensie feitelijk kennis dragen - doorgaans gestalte krijgt in de vorm van ambtelijke notities, memoranda en dergelijke, gericht aan de minister, waarin vraagstukken onder zijn aandacht worden gebracht. De VJV acht het vanzelfsprekend dat deze werkwijze ook is gevolgd ten aanzien van vraagstukken met betrekking tot de rechtmatigheid van luchtaanvallen op doelen in Joegoslavië tijdens de oorlog in 1999.

Een aanwijzing dat zich problemen ter zake van de rechtmatigheid van de onderhavige luchtaanvallen voordeden vindt de VJV in het proces-verbaal van het voorlopig getuigenverhoor van de rechtbank te 's-Gravenhage betreffende het verhoor van de toenmalige minister van Defensie De Grave dat op maandag 28 juni 2004 heeft plaatsgevonden. Een afschrift daarvan is door bezwaarde bijgesloten. De getuige verklaarde (blz. 2):

Zoals uit het verhoor van oud-collega Van Aartsen is gebleken heeft de Nederlandse regering regelmatig geïntervenieerd om de kans op burgerslachtoffers te beperken. Het wil de VJV voorkomen dat dergelijke interventies, gezien de gebruikelijke gang van zaken binnen de ministeries, niet hebben plaatsgevonden zonder enige ambtelijke ondersteuning in de vorm van onder meer schriftelijke adviezen.

2

Een tweede aanwijzing dat binnen de ministeries schriftelijke stukken zijn opgesteld heeft de VJV gevonden in notities die binnen het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (hierna te noemen: BZK) destijds zijn gericht aan de toenmalige minister Peper. Daarin wordt aangegeven dat de oorlog tegen Joegoslavië strijdig is met het volkenrechtelijk geweldverbod en dat diverse luchtaanvallen bovendien strijdig waren met de vereisten van het internationaal humanitair recht. Een afschrift van één van die notities, te weten van 27 april 1999 met het kenmerk AB 1999/ N67198, is ter illustratie bijgevoegd. Het gaat hierbij overigens om notities waarbij de huidige secretaris-generaal van het ministerie van Defensie, die de thans bestreden beschikking heeft ondertekend namens de minister van Defensie, in zijn toenmalige functie van directeur-generaal management en personeelsbeleid bij BZK rechtstreeks betrokken is geweest. Het zou buitengewoon verbazingwekkend zijn indien binnen een ministerie als dat van BZK, dat niet rechtstreeks betrokken was bij de oorlogvoering tegen Joegoslavië en waarbinnen slechts werd gereageerd op die aanvalsoorlog op basis van de bijzondere verantwoordelijkheid van dat ministerie voor de grondwettelijkheid van het regeringsbeleid, wel ambtelijke adviezen ter zake van de rechtmatigheid van de luchtaanvallen aan de minister werden uitgebracht, maar dat dit niet zou zijn gebeurd binnen het ministerie dat de primaire verantwoordelijkheid voor die rechtmatigheid droeg, het ministerie van Defensie. Dit temeer nu over die kwestie, zoals blijkt uit de bijgevoegde ambtelijke notitie, ook in de media werd geschreven en het derhalve voor de hand ligt dat binnen het ministerie van Defensie daarop, tenminste op ambtelijk niveau, intern is gereageerd.

3

Een derde aanwijzing dat zich problemen ter zake van de rechtmatigheid van de luchtaanvallen op Joegoslavië hebben voorgedaan en dat derhalve schriftelijke stukken aan de toenmalige minister van Defensie De Grave zijn voorgelegd, vindt de VJV in de omstandigheid dat de volkenrechtelijke verplichtingen van enerzijds Nederland en anderzijds de Verenigde Staten van Amerika ter zake van de oorlogvoering van elkaar verschillen. Dit vloeit voort uit het gegeven dat Nederland het Aanvullend Protocol I van 1977, behorende bij de Conventies van Genève van 1949, heeft geratificeerd, maar dat de Verenigde Staten dit niet hebben gedaan. In het Aanvullend Protocol I zijn de eisen ten aanzien van de doelen die mogen worden aangevallen aangescherpt. Volgens dat Protocol gelden er drie voorwaarden om bepaalde objecten als een legitiem militair doelwit te kunnen aanmerken:

- a. het object moet vanwege zijn aard, ligging, bestemming of gebruik een wezenlijke bijdrage leveren aan de militaire acties van de aangevallen partij;
- b. de vernietiging, verovering of uitschakeling van het object moet een duidelijk militair voordeel opleveren;
- c. dat duidelijk militair voordeel moet aantoonbaar zijn in het licht van de omstandigheden ten tijde van de aanval.

De Verenigde Staten zijn hieraan niet gebonden en kunnen volstaan met het algemeen vereiste van de militaire noodzaak. Aan het vereiste van de militaire noodzaak wordt blijkens de jurisprudentie van na de Tweede Wereldoorlog al vrij spoedig voldaan. In de zogenaamde *Hostage Case*, tegen de Duitse veldmaarschalk LIST c.s., was er volgens het Militair Tribunaal al sprake van militaire noodzaak indien de objecten door de militaire tegenstander zouden kunnen worden benut:

There must be some reasonable connection between the destruction of property and the overcoming of the enemy forces. It is lawful to destroy railways, lines of communication, or any other property that might be utilized by the enemy.

In vergelijking met de vereisten die voor de Nederlandse strijdkrachten gelden, zijn er dus grote verschillen:

- a. er moet voor de Amerikaanse strijdkrachten *enig mogelijk verband* bestaan tussen het aan te vallen object en de militaire acties van de aangevallen partij, terwijl de Nederlandse strijdkrachten zijn gebonden aan het vereiste dat het moet gaan om het leveren van *een wezenlijke bijdrage* aan die vijandelijke militaire acties;

b. de eis dat er ten tijde van de vernietiging, verovering of uitschakeling van het object sprake moet zijn van een duidelijk militair voordeel, *wordt niet gesteld* voor de Amerikaanse strijdkrachten; voor de Amerikaanse strijdkrachten is het veel minder precieze vereiste dat er een redelijk verband is met het verslaan van de vijandelijke strijdkrachten, reeds voldoende. Dat binnen de NAVO verschil van opvatting bestond over de rechtmatigheid van bepaalde luchtaanvallen op objecten in Joegoslavië, blijkt overigens ook uit het boek van de toenmalige NAVO-bevelhebber Wesley K. CLARK: *Waging Modern War*. Daarin schrijft CLARK onder meer (blz. 249):

In the meantime I kept the pressure upward, seeking to get approval for the strategic target sets. There were three areas of contention: the TV system, the bridges, and the electric power. It was difficult to get political approval for striking the television stations, because strikes on television facilities seemed undemocratic and perhaps illegal. The bridges raised the specter of collateral damages. Serb civilians were still using them, and there was concern that these bridges weren't militarily relevant. The electric power was connected regionally - into Macedonia, Romania, and Kosovo itself; and there were humanitarian considerations.

De VJV acht het vanzelfsprekend dat Nederlandse vertegenwoordigers bij de NAVO betrokken zijn geweest bij dergelijke discussies, zodat het alleszins aannemelijk is dat dergelijke vraagstukken aan de toenmalige minister van Defensie zijn voorgelegd en dat hij daaromtrent ambtelijke adviezen heeft ontvangen.

4

Op grond van het voorgaande meent de VJV dan ook dat de thans bestreden beschikking het resultaat is van een onvoldoende zorgvuldige voorbereiding; er is onvoldoende zorg besteed aan het onderzoek naar de desbetreffende dossiers.

6. Ten aanzien van het bezwaar

Als reeds vermeld is verzocht is om afschriften van alle in de periode 1998-1999 binnen Defensie opgestelde interne documenten en door Defensie verzonden en ontvangen brieven met betrekking tot de toetsing van luchtaanvallen tegen doelen in Joegoslavië aan de normen van het internationaal humanitair recht.

Ad 1 en 3

Bezwaarde gaat in het bezwaar uit van een groot aantal vooronderstellingen, op grond waarvan vervolgens wordt gesteld dat het ongeloofwaardig is dat de verzochte informatie niet aanwezig is bij Defensie. Hetgeen bezwaarde hier naar voren brengt, moet naar de opvatting van de commissie worden beschouwd als een opvatting van bezwaarde ter zake van de vraag in hoeverre de Nederlandse regering gehouden was om de rechtmatigheid van de luchtaanvallen te Joegoslavië, uitgevoerd in NAVO-verband, te beoordelen c.q. onderzoeken, en derhalve niet als een onderbouwing van de stelling dat Defensie wel beschikt over de verzochte informatie.

Dat zich problemen hebben voorgedaan bij de rechtmatigheid van de luchtaanvallen, als gesteld door de VJV, vormt eveneens geen onderbouwing van vorenstaande stelling. Evenmin is van belang het antwoord op de vraag of Nederlandse vertegenwoordigers betrokken zijn geweest bij NAVO-besprekingen over luchtaanvallen op Joegoslavië.

Voorts merkt de commissie op dat de Wob niet verplicht tot het verstrekken van informatie die het bestuursorgaan niet tot zijn beschikking heeft, noch strekt de Wob tot het verstrekken van informatie die niet bestaat. Het bestuursorgaan is bovendien niet gehouden tot het creëren van informatie door het instellen van onderzoek of het verrichten van een nadere studie.

Het bezwaar is ongegrond.

Ad 2

Het is de commissie gebleken dat de notitie met kenmerk AB1999/N67198, gevoegd bij het bezwaar, is opgesteld door bezwaarde. Voor zover bezwaarde hier stelt dat bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de door hem bedoelde documenten aanwezig zijn, merkt de commissie op dat dit niet afdoet aan het feit dat de verzochte informatie niet aanwezig is bij het ministerie van Defensie. Het bezwaar is ongegrond.

Ad 4

Naar aanleiding van de hoorzitting van 6 oktober 2004 is de zoekslag onder meer uitgebreid tot de Directie Algemene Beleidszaken, hierna te noemen: DAB, waarbij in het bijzonder is gezocht naar documenten ten behoeve van het debat van 7 april 1999 tussen toenmalig minister van Defensie F.H.G. de Grave en de Tweede Kamer. De commissie stelt vast dat deze specifieke zoekslag geen documenten heeft opgeleverd die bezwaarde met zijn verzoek van 1 juni 2004 heeft beoogd.

Voor het overige heeft de hernieuwde zoekslag geresulteerd in een viertal documenten, dat voor openbaarmaking in aanmerking komt. De zoekslag die heeft plaatsgevonden bij de Directie Juridische Zaken, de Defensiestaf en de Koninklijke Luchtmacht, is derhalve niet voldoende toereikend gebleken.

In zoverre is het bezwaar gegrond.

7. Conclusie en advies

Gelet op bovenstaande, stelt de commissie vast dat het bezwaarschrift gedeeltelijk gegrond is. De commissie adviseert het bestreden besluit te herzien overeenkomstig het gestelde onder de kop 'Ad 4' en de motivering van het besluit inzake de zoekslag ten behoeve van het verzoek, aan te vullen.

Den Haag,
DE VOORZITTER

12 JAN 2005

mr. G.C. Gillissen

DE SECRETARIS

mw. mr. S.L.J. Bos

COMMISSIE ADVISERING BEZWAARSCHRIFTEN DEFENSIE

Verslag meervoudige kamer

van het verhandelde tijdens de hoorzitting op woensdag 6 oktober 2004, aanvang 10:30 uur, op het Ministerie van Defensie, Kalvermarkt 32 te 's-Gravenhage, inzake het door de Vereniging van Juristen voor de Vrede ingediende bezwaarschrift van 23 juli 2004, ingekomen 5 augustus 2004, gericht tegen het door de secretaris-generaal namens de minister van Defensie genomen besluit van 5 juli 2004, nummer V2004/000569.

Aanwezigen:

- Mr. G.C. Gillissen, Voorzitter;
- Mr. A.J. van Heusden, Plv. Hoofd Afdeling Bestuurs-, Straf- en Tucht recht van de Directie Juridische Zaken, lid;
- Drs. G.A. Kuiper, Hoofd Bureau Secretaris-Generaal, lid.

Mw. mr. S.L.J. Bos, Medewerker Afdeling Bestuurs-, Straf- en Tucht recht van de Directie Juridische Zaken, secretaris.

De commissie heeft voorts mr. G.J.I. Wessels, de Wob-functionaris, als vertegenwoordiger van het ministerie van Defensie opgeroepen.

Ter zitting is verschenen de vertegenwoordiger van bezwaarde de heer mr. M.J.F. Stelling.

De voorzitter heet iedereen welkom. Hij introduceert vervolgens de aanwezigen van de zijde van het ministerie van Defensie, hierna te noemen: Defensie. Er zijn geen pleitnotities opgesteld door de heer Stelling.

De voorzitter deelt mede dat de heer Stelling er op mag vertrouwen dat zijn theoretische beschouwingen over de oorlogvoering bij de commissie bekend zijn en dat aan de orde is een verzoek ex artikel 3 van de Wet openbaarheid van bestuur, hierna te noemen: Wob, inzake afschriften van alle in de periode 1998-1999 binnen Defensie opgestelde interne documenten en door Defensie verzonden en ontvangen brieven met betrekking tot de toetsing van luchtaanvallen tegen doelen in Joegoslavië aan de normen van het internationaal humanitair recht. De onderhavige bezwaarprocedure is hiertoe beperkt.

De voorzitter vraagt of de heer Stelling eveneens bij andere ministeries een vergelijkbaar verzoek heeft ingediend.

De heer Stelling antwoordt dat hij zowel bij het ministerie van Algemene Zaken (AZ) alsook bij het ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ) een verzoek heeft ingediend. AZ heeft nog niet gereageerd op zijn verzoek en BZ heeft het verzoek afgewezen.

Verder geeft bezwaarde desgevraagd aan dat de door hem bij het bezwaarschrift gevoegde bijlage, inhoudende een notitie van 27 april 1999, gericht aan de Minister BZK, met als onderwerp 'Ongrondwettigheid en misdadigheid NAVO-aanvallen op Joegoslavië', in zijn bezit is.

De heer Stelling is van oordeel dat het ongeloofwaardig is dat er geen stukken zijn. Door Defensie had een rechtmatigheidstoets dienen plaats te vinden. Gelet op publieke discussies was er alle aanleiding om een dergelijke toetsing uit te voeren, zodat onrechtmatige aanvallen niet meer plaatsvinden.

De heer Stelling vervolgt zijn betoog met te verwijzen naar Clausewitz, de grondlegger van de strategie als wetenschap. Deze noemde drie elementen die bepalend zijn voor het vermogen van een land om de oorlog te voeren, te weten, das Heer (de strijdkrachten), das Land (het economische vermogen, de productiecapaciteit van een land) en das Volk (de morele factor, de wil van een volk om de gewapende strijd te voeren). Deze elementen zijn van belang met het oog op de herkenning van concrete

gevechtssituaties in het kader van de toetsing van gevechtshandelingen aan de vereisten van de beginselen en normen van het humanitair oorlogsrecht. Het humanitair oorlogsrecht sluit namelijk aan bij het eerstgenoemde element in die zin dat, zoals in de Verklaring van Sint Petersburg van 1868 reeds tot uitdrukking is gebracht, de oorlogvoering uitsluitend mag zijn gericht op de verzwakking van de vijandelijke strijdkrachten. Zoals latere verdragen hebben herbevestigd, mogen de burgerbevolking en civiele objecten niet worden aangevallen. De heer Stelling zegt er van uit te gaan dat medewerkers van Defensie op de hoogte zijn van de basisbeginselen van de strategie en zodoende alert kunnen reageren op gevechtshandelingen die niet zijn gericht op de verzwakking van de vijandelijke strijdkrachten, maar op de verzwakking van het economisch vermogen van de vijandelijke natie of op de aantasting van het moreel van het vijandelijke volk. Hij geeft enkele voorbeelden van luchtaanvallen die zijns inziens gericht waren op de verzwakking van het economisch vermogen van Joegoslavië (aanvallen op fabrieken en op een brug over de Donau in een weg die naar Kroatië leidt) en van een gevechtshandeling die op de aantasting van het moreel was gericht (aanval op de RTS-studio in Belgrado). Zijns inziens was er dus alle aanleiding voor medewerkers van Defensie om de minister op de onrechtmatigheid daarvan te attenderen. Dit gezien diens specifieke verantwoordelijkheid inzake de rechtmatigheid van de concrete gevechtshandelingen.

De voorzitter deelt mede dat in het bezwaar duidelijk is uiteengezet waarom de heer Stelling van mening is dat het ongeloofwaardig is dat zich bij Defensie geen documenten zouden bevinden, die betrekking hebben op de toetsing van de luchtaanvallen tegen doelen in Joegoslavië aan de normen van het internationaal humanitair recht.

De heer Stelling benadrukt dat Defensie voldoende signalen heeft gehad op grond waarvan onderzocht had moeten worden of de luchtaanvallen wel grondwettig waren. Gelet op het gebruik van vrije-val-bommen en het bombarderen van bruggen over de Donau, moeten er dus wel stukken zijn, aldus bezwaarde. Hij acht het onbestaanbaar dat de Koninklijke Luchtmacht hierover geen notities zou hebben opgesteld. Bezwaarde geeft aan dat hij talloze voorbeelden kan geven die de ongeloofwaardigheid van het standpunt van de minister ten aanzien van zijn verzoek ondersteunen. Voorts wijst hij op het debat van 7 april 1999 tussen toenmalig minister van Defensie de heer F.H.G. de Grave en de Tweede Kamer.

Naar aanleiding van een vraag van de voorzitter antwoordt de Wobfunctionaris dat hij zich heeft beperkt, voor wat betreft de zoekslag, tot de Directie Juridische Zaken, Defensiestaf en de Koninklijke Luchtmacht. Het verzoek gaf geen aanleiding om ook nog bij andere organisatieonderdelen te informeren. Het zou verbazingwekkend zijn als bij andere directies wel documenten zouden worden gevonden in het kader van de voorbereiding van voornoemd debat in de Tweede Kamer, die niet bij voornoemde directies aanwezig zijn.

De heer Stelling deelt mede dat wanneer er geen stukken zijn, dit aan de Tweede Kamer wordt voorgelegd. Dat zou dan een brevet van onvermogen zijn, aldus bezwaarde.

Nadat de voorzitter de hoorzitting gedurende enkele minuten heeft geschorst, ten behoeve van nader beraad met de andere leden van de commissie, wordt de hoorzitting heropend. De voorzitter geeft aan dat de behandeling van het bezwaarschrift zal worden aangehouden. Nagegaan zal dienen te worden of de verzochte documenten aanwezig zijn bij die organisatieonderdelen waar niet eerder een zoekslag is uitgevoerd in het kader van het onderhavige Wobverzoek. Deze nadere zoekslag is in het bijzonder gericht op eventuele documenten ten behoeve van het hiervoor genoemde debat van 7 april 1999.

De heer Stelling stemt in met de aanhouding van de behandeling van het bezwaar.

De voorzitter deelt mede dat zodra de commissie over de benodigde informatie beschikt, de bezwaarschriftprocedure zal worden afgewikkeld. Niets meer aan de orde zijnde, sluit hij de mondelinge behandeling van het bezwaarschrift van bezwaarde.

DE SECRETARIS

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'S.L.J. Bos', written in a cursive style.

Mw. mr. S.L.J. Bos

AMNESTY INTERNATIONAL

Afdeling Nederland

Keizersgracht 620
1017 ER Amsterdam
Tel. 020-6264436
Fax 020-6240889
Telex 18374 ai nl
Postbank 454000

16/6 c

mr. F.H.G. de Grave
Minister van Defensie
Ministerie van Defensie
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Amsterdam, 11 juni 1999

ons kenmerk: eb/lvt/A99121
betreft: NAVO-acties Federale Republiek Joegoslavië

Geachte heer De Grave,

Nu de voorbereidingen voor het operationeel maken van KFOR in Kosovo inmiddels in volle gang zullen zijn, wil ik namens Amnesty International nogmaals onze aanbevelingen inzake de 'post-conflict peace building' in dit deel van de Federale Republiek Joegoslavië onder uw aandacht brengen. Deze aanbevelingen zijn vervat in het document *FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA (KOSOVO): Amnesty International's Recommendations for the Protection of Human Rights in Post-Conflict Peace Building and Reconstruction in Kosovo*, June 1999, AI Index: EUR 70/91/99 dat wij u op 6 juni jl. hebben doen toekomen.

Natuurlijk gaat uw aandacht nu uit naar de nabije toekomst en met name naar de bijdrage die KFOR moet leveren aan een hopelijk stabiele vrede in Kosovo. Ondanks dat ontegenzeggelijk een nieuwe en hopelijk minder bloedige fase in het Kosovo-conflict is ingegaan, wil ik uw aandacht vragen voor het feit dat Amnesty International verontrust is over de dood van tenminste 28 burgers tijdens twee luchtaanvallen onder NAVO-bevel op doelen in de Federale Republiek Joegoslavië op 30 en 31 mei jl.

Op 30 mei werd een brug in Varvarin in centraal Servië gebombardeerd. Volgens persberichten werden 11 burgers gedood toen de brug getroffen werd door raketten. Op 31 mei verklaarde een NAVO-woordvoerder dat de brug een legitiem militair doel was. Hij benadrukte dat de NAVO piloten alle voorzorgsmaatregelen nemen om burgerslachtoffers en burgerschade te voorkomen. Dit wordt echter tegengesproken door het feit dat de aanval op de brug uitgevoerd werd om één uur 's middags op een markt-zondag. Op dat tijdstip waren er veel auto's en voetgangers op de brug. Overlevenden verklaarden aan de pers dat de eerste raketinslag op de brug binnen enkele minuten gevolgd werd door een tweede aanval, die burgers trof die de slachtoffers van de eerste aanval te hulp schoten.

AMNESTY INTERNATIONAL

De aanval op de brug in Varvarin heeft vragen, die Amnesty International reeds eerder aan NAVO secretaris-generaal Solana heeft voorgelegd, opnieuw doen rijzen. Deze betroffen in het bijzonder de raketaanval van 12 april op een spoorwegbrug, welke een passagierstrein trof en tenminste 10 burgers het leven kostte en een bombardement van 1 mei op een verkeersbrug bij Luzane, dat een passagiersbus raakte en het leven van 23 burgers eiste. Net als de aanval op de brug in Varvarin, betrof het bij deze incidenten aanvallen op of rond het middaguur en op routes waarvan bekend was dat er burgerverkeer plaatsvond.

Amnesty International vraagt zich af of de NAVO tijdens de militaire interventie inzake Kosovo werkelijk alle mogelijke voorzorgsmaatregelen heeft genomen bij de selectie van aanvalsdoelen, de tijden waarop aanvallen plaatsvonden en de manier waarop die uitgevoerd werden. Volgens mijn informatie heeft de NAVO zich niet uitgesproken over de aantijging dat dit soort incidenten tenminste deels veroorzaakt wordt door het feit dat de prioriteit van de NAVO lag bij de veiligheid van haar piloten.

Amnesty International maakt zich tevens zorgen om wat wellicht een directe aanval op burgerdoelen onder NAVO-bevel is geweest. Op 31 mei jongstleden werden een ziekenhuis en een bejaardenhuis in Surdulica gebombardeerd, waarbij tenminste 17 burgers om het leven kwamen. De NAVO rapporteerde dat het een kazerne en een wapenopslagterrein had geraakt en hield vol dat er hier geen sprake was van verdwaalde projectielen.

Beginnelsen van humanitair recht verbieden de opzettelijke beschieting van burgerdoelen waarvan verwacht wordt dat deze resulteert in 'incidental loss of life' van burgers indien het te bereiken directe militaire doel niet daartegen opweegt. In het bijzonder, bepaalt artikel 57 van het eerste Aanvullend Protocol bij de Verdragen van Genève dat 'an attack shall be cancelled or suspended if it becomes apparent that the objective is not a military one...or that the attack may be expected to cause incidental loss of civilian life..., which would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated'. In dit licht vraagt Amnesty International garanties van de NAVO en daarmee van de NAVO-lidstaten waaronder Nederland dat er onmiddellijk een onderzoek geïnitieerd wordt betreffende deze voorvallen. Wij zouden het bovendien zeer op prijs stellen van de bevindingen van het onderzoek op de hoogte te worden gehouden.

De secretaris-generaal van de NAVO heeft ons inmiddels laten weten dat NAVO-piloten hun missies ondernamen onder strenge 'Rules of Engagement' en dat alle mogelijke voorzorgsmaatregelen getroffen werden om burgerslachtoffers te voorkomen. Desalniettemin heeft het Internationaal Secretariaat van Amnesty International, ondanks herhaaldelijke verzoeken, geen informatie gekregen over NAVO-onderzoeken naar eerder genoemde incidenten, noch over relevante details van de voorzorgsmaatregelen bij de doelenselectie, de tijdsplanning en de wijze van uitvoering van aanvallen.

AMNESTY INTERNATIONAL

Amnesty International verzoekt u hierbij om informatie over de stand van zaken van de NAVO-onderzoeken. Tevens zouden wij alle informatie op prijs stellen die u ons kunt verstrekken of kunt laten verstrekken over de hierboven genoemde voorzorgsmaatregelen die tijdens de acties boven de Federale Republiek Joegoslavië gelden of hebben gegolden.

Voor nadere informatie over onze vragen kunt u te allen tijde contact opnemen met de heer Lars van Troost, coördinator politieke zaken.

Hoogachtend

A.J.J. Kemps
Directeur

Ministerie van Defensie

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070-3188188
Telex 34576 MVD/GV/NL
Telefax 070-3187888

Aan:
De heer A.J.J. Kemps
Amnesty International
Keizersgracht 620
1017 ER Amsterdam

Uw brief
11-06-1999

Uw kenmerk
eb/lvt/A99121

Ons nummer
D99002276

Datum
15 juli 1999

Onderwerp
Navo acties Federale Republiek Joegoslavië

Zeer geachte heer Kemps,

In antwoord op Uw brief van 11 juni jl. waarin U uw bezorgdheid uitspreekt over mogelijke burgerslachtoffers als gevolg van Navo-luchtacties tegen de Federale Republiek Joegoslavië op 30 en 31 mei jl., merk ik graag het volgende op.

De Navo luchtacties zijn steeds gericht geweest op de uitschakeling van Servische VJ- en MUP-eenheden in Kosovo, het afsnijden van aanvoerlijnen en het buiten gebruik stellen van opslag-, distributie en communicatiefaciliteiten die van belang zijn voor het militair vermogen van de FRJ. Het buiten gebruik stellen van dit soort infrastructuur kon ook gevolgen hebben voor de burgerbevolking. De Navo heeft altijd de grootst mogelijke zorgvuldigheid betracht bij de voorbereiding en uitvoering van de luchtacties, maar ondanks uitgebreide voorzorgsmaatregelen kan de aanwezigheid van burgers in de nabijheid van een doel nooit helemaal worden uitgesloten. De Navo heeft, mede op aandringen van de Nederlandse regering, de procedures en voorzorgsmaatregelen voortdurend geëvalueerd en zonodig aangescherpt. Ik heb geen reden te twifelen aan de

zorgvuldigheid van dit proces. Ook Uw vrees dat de Navo wellicht opzettelijk burgerdoelen zou hebben aangevallen deel ik niet. Overigens betreur ik, met U, dat mogelijk burgerslachtoffers zijn gevallen bij het incident op de brug in Varvarin op 30 mei jl. Dit incident, alsmede de kwestie Surdulica van 31 mei jl, is nog in onderzoek bij de Navo. Het is aan de Navo voorbehouden om over de stand van het onderzoek en het eventuele resultaat nadere mededelingen te doen.

Met de meeste hoogachting,
DE MINISTER VAN DEFENSIE,

mr. F.H.G. de Grave

13/7

Minister van Defensie
Mr. F.H.G. de Grave
Ministerie van Defensie
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

ref: Gebruik clusterbommen in Kosovo

utrecht 8 juli 1999

Geachte heer de Grave,

De gewapende interventie door de NAVO in Kosovo wordt primair gerechtvaardigd door een beroep op humanitaire principes. Principes die door de Servische strijdkrachten aldaar met voeten werden betreden. Deze nadruk op humanitaire principes betekent ook dat de NAVO-strijdkrachten deze principes dienen na te leven. Binnen de context van oorlog is dit het enige instrument dat het toelaatbare van het ontoelaatbare onderscheidt. Jammer genoeg zijn er veel voorbeelden van staten die de normen, zoals die zijn vastgelegd in internationaal humanitair (oorlogs-) recht, niet naleven.

Het is in dit licht dat wij u deze brief schrijven.

Het doel van de interventie in Kosovo was het stoppen van Servische agressie jegens de Kosovo-Albanen en het zeker stellen van een veilige terugkeer van alle Albanese vluchtelingen.

In verband hiermee willen wij u vragen hoe u denkt dat het gebruik van clusterbommen zich verhoudt tot het humanitaire doel van veilige terugkeer van de vluchtelingen.

Van vele clusterbommen is namelijk bekend (b.v. een bom als de BLU 97/B) dat zij, wanneer zij niet volledig tot ontploffing komen, alsnog geactiveerd kunnen worden door de aanwezigheid, nabijheid van, of aanraking door een persoon. Het feit dat deze bommen *de facto* moeilijk te ontmantelen mijnen opleveren, werd nog eens schrijnend duidelijk gemaakt door de betreurenswaardige en onnodige dood van twee Britse Navo-militairen.

Het wijd verbreide idee dat een clusterbom een effectief wapen is, wordt niet gestaafd door de ervaringen.

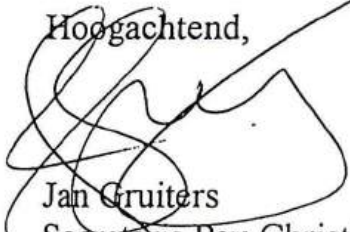
Ingezonden door	
Ingezonden op	14 07 99
Nr.	157

Het gebruik van deze wapens door de Verenigde Staten in Indo-China tijdens de Vietnam-oorlog heeft geen enkel militair doel helpen bereiken. Wat het gebruik van deze wapens wel heeft bewerkstelligd, is dat 26 jaar na het beëindigen van de bombardementen er nog steeds (dodelijke) slachtoffers vallen in Laos, Cambodja en Vietnam.

Wij vragen u dan ook alle NAVO-partners te bewegen het gebruik van clusterbommen, zeker tijdens een *humanitaire* operatie, te stoppen. Tevens vragen wij u naar het Nederlandse beleid inzake de inzet van verschillende wapens tijdens humanitaire operaties.

In afwachting op uw antwoord groet ik u.

Hoogachtend,

Jan Gruiters

Secretaris Pax Christi Nederland

Ministerie van Defensie

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070-3188188
Telex 34576 MVD/GV/NL
Telefax 070-3187888

Aan:
de heer J. Gruiters
Pax Christi Nederland
postbus 19318
3501 DH Utrecht

Uw brief
8 juli 1999

Uw kenmerk

Ons nummer
D99002395

Datum
6 september 1999

Onderwerp
gebruik clusterwapens in Kosovo

Zeer geachte heer Gruiters,

In antwoord op Uw brief van 8 juli jl. over de nadelige effecten van het gebruik van clusterbommen in Kosovo, zal ik u graag uiteenzetten waarom ik geen gehoor kan geven aan uw oproep alle Navo-partners te bewegen het gebruik van clusterwapens te staken.

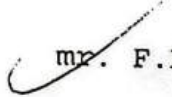
Het Nederlandse beleid met betrekking tot de inzet van wapens berust op de relatie tussen de effectiviteit van het wapen en het beoogde militaire doel, waarbij het voorkomen van collaterale schade een zeer belangrijke plaats inneemt. Ook de Navo heeft bij de besluitvorming over de inzet van wapens en de doelenkeuze in Kosovo voortdurend rekening gehouden met mogelijke ongewenste neveneffecten. Clusterwapens kunnen doelen snel en effectief uitschakelen, maar verspreiden zich over een groter gebied dan sommige andere munstiesoorten. In Kosovo zijn clusterwapens daarom alleen ingezet tegen grotere militaire doelen waarbij de kans op collaterale schade laag was. Daarbij is de inzet onderworpen geweest aan strenge procedures en voorzorgsmaatregelen die tijdens de luchtoperaties voortdurend zijn getoetst en, waar nodig, verder aangescherpt.

Missers als gevolg van technisch of menselijk falen kunnen niettemin nooit geheel worden uitgesloten, zoals helaas op-

nieuw is gebleken in Kosovo. Dat doet echter geen afbreuk aan de juistheid van de gemaakte afweging tussen wapen- en doelenkeuze enerzijds en het risico van collaterale schade anderzijds. Bij de interventie in Kosovo zijn clusterwapens immers met succes gebruikt om landingsbanen van militaire vliegvelden buiten werking te stellen en om concentraties pantservoertuigen en tanks uit te schakelen. Clusterwapens hebben zo een belangrijke bijdrage geleverd aan de aanvaarding van de Navoeisen door de Federale Republiek Joegoslavië. Ik ben het dan ook niet eens met uw stelling dat een clusterwapen geen effectief wapen is. De ervaringen met deze wapens in Indo-China bewijzen iets anders, namelijk dat een guerrillaleger niet effectief kan worden bestreden met clusterwapens.

Bij alle munitiesoorten kan het voorkomen dat zij tijdens de aanval niet exploderen. Ongelukken met blindgangers zijn uiteraard zeer betreurenswaardig, maar zijn opzichzelf geen argument voor een algeheel verbod. Voorts dient bij de door u aangehaalde "submunitie" van clusterwapens de kanttekening te worden geplaatst dat deze niet reageert op omgevingsveranderingen, zoals trillingen, beweging of geluid en derhalve niet als mijnen kunnen worden gekwalificeerd. De desbetreffende "submunitie" is bovendien opvallend (felgeel) gekleurd. In de inventaris van de Koninklijke luchtmacht bevinden zich nog clusterwapens met mijnen als "submunitie", maar deze worden, vooruitlopend op internationale regelgeving, niet ingezet en vernietigd. In verband met het gevaar van niet-ontplofte explosieven, mijnen en booby-traps heeft de regering overigens de tijdelijk in Nederland verblijvende Kosovaarse vluchtelingen hierover voorgelicht ter voorbereiding op hun terugkeer.

Met de meeste hoogachting,
DE MINISTER VAN DEFENSIE,

Mr. F.H.G. de Grave

VJV - VERENIGING VAN JURISTEN VOOR DE VREDE

Stationsstraat 21-C
2405 BL Alphen aan den Rijn

tel: 0172 - 473687

e-mail: meindert.stelling@planet.nl

DUPLICAAT

A A N T E K E N E N

Aan : Rechtbank Utrecht
Sector Bestuursrecht
Postbus 13023
3507 LA Utrecht

Datum : 28 februari 2005

Bijlagen : vijf

Onderwerp: beroep tegen beschikking
Minister van Defensie
d.d. 18 januari 2005
kenmerk C2005001524

De Vereniging van Juristen voor de Vrede (VJV) stelt bij deze beroep in tegen de onder onderwerp vermelde beschikking van de minister van Defensie (**minister**), betreffende een op de Wet openbaarheid van bestuur (**WOB**) gebaseerd verzoek om toezending van documenten met betrekking tot de toetsing van luchtaanvallen tegen doelen in de Federale Republiek Joegoslavië (**FRJ**) aan de normen van het internationaal humanitair recht. Van die beschikking, met het daarbij behorende advies van de Commissie Advisering Bezwaarschriften Defensie (**advies**) en het verslag van de hoorzitting op 6 oktober 2004, is een afschrift bijgevoegd.

Tevens gaan hierbij afschriften van:

- a. ons WOB-verzoek aan Defensie van 1 juni 2004;
- b. de beschikking van Defensie van 5 juli 2004;
- c. ons tegen de onder b genoemde beschikking gericht bezwaar van 23 juli 2004 (bezwaar), met de daarbij behorende bijlagen;
- d. uittreksel van het Handelsregister van de Kamer van Koophandel te Utrecht van 10 december 2005.

Ons beroep tegen de beschikking van 18 januari 2005 is gebaseerd op de omstandigheid dat deze niet kan worden gedragen door de gronden die daarvoor worden aangevoerd.

Ter toelichting diene het volgende.

1. Inleiding

1.1. In ons bezwaar hebben wij in de eerste plaats een uiteenzetting gegeven van de specifieke verantwoordelijkheid van de minister met betrekking tot de rechtmatigheid van het militair optreden van de strijdkrachten die in NAVO-verband daadwerkelijk betrokken zijn bij de toepassing van militair geweld in een internationaal gewapend conflict. Vervolgens heeft de VJV gewezen op een drietal aanwijzingen dat zich problemen voordeden terzake van de rechtmatigheid van de luchtaanvallen op doelen gelegen op het grondgebied van de FRJ.

1.2. In het advies, waarnaar de litigieuze beschikking verwijst voor de aan de beschikking ten grondslag liggende motivering, wordt deze structuur niet gevolgd. Het uitgangspunt betreffende de specifieke verantwoordelijkheid van de minister wordt voor de motivering van de litigieuze beschikking behandeld tezamen met de door de VJV genoemde eerste en derde aanwijzing dat zich problemen voordeden terzake van de rechtmatigheid van de onderhavige luchtaanvallen. Dit heeft tot gevolg dat de litigieuze beschikking ook ten aanzien van de specifieke verantwoordelijkheid van de minister, is gebaseerd op de overwegingen van de minister dat het bezwaar van de VJV zou uitgaan *"van een groot aantal vooronderstellingen"* en van *"een opvatting van bezwaarde ter zake van de vraag in hoeverre de Nederlandse regering gehouden was om de rechtmatigheid van de luchtaanvallen te Joegoslavië, uitgevoerd in NAVO-verband, te beoordelen c.q. onderzoeken"*.

1.3. Terwille van de duidelijkheid zal onderstaand de structuur van ons bezwaar worden gevolgd. Dit betekent dat eerst zal worden ingegaan op de specifieke verantwoordelijkheid van de minister en vervolgens op de aanwijzingen die door de VJV in het bezwaar zijn genoemd.

2. De specifieke verantwoordelijkheid van de minister

2.1. Hetgeen de VJV in zijn bezwaar heeft gesteld ten aanzien van de specifieke verantwoordelijkheid van de minister, is in overeenstemming met het Nederlands staatsrecht. Het gaat hierbij derhalve niet om een *"vooronderstelling"* zoals de minister in zijn motivering stelt, maar om een staatsrechtelijk gegeven en derhalve een feit van algemene bekendheid.

2.2. Hetgeen de VJV in zijn bezwaar heeft gesteld ten aanzien van de specifieke verantwoordelijkheid van de minister, is voorts in overeenstemming met het NAVO-verdrag. Artikel 5, eerste lid, van dat verdrag houdt immers in dat de individuele lidstaten ieder voor zich bepalen op welke manier zij zullen reageren op agressie tegen één of meerdere leden van de NAVO:

De Partijen komen overeen, dat een gewapende aanval tegen een of meer van haar in Europa of Noord-Amerika als een aanval tegen haar allen zal worden beschouwd; zij

komen bijgevolg overeen dat, indien zulk een gewapende aanval plaats vindt, ieder van haar de aldus aangevallen Partij of Partijen zal bijstaan, in de uitoefening van het recht tot individuele of collectieve zelfverdediging erkend in Artikel 51 van het Handvest van de Verenigde Naties, door terstond, individueel en in samenwerking met de andere Partijen, op te treden op de wijze, die zij nodig oordeelt - met inbegrip van het gebruik van gewapende macht - om de veiligheid van het Noord-Atlantisch gebied te herstellen en te handhaven.

Er is geen enkele beslissingsbevoegdheid van de individuele lidstaten overgedragen aan de NAVO. De NAVO-raad is een overlegorgaan, waarbinnen de partijen bij het NAVO-verdrag hun militaire en politieke beleid coördineren. De NAVO-raad draagt derhalve als zodanig geen directe verantwoordelijkheid voor de militaire acties, behoudens het geval dat er sprake zou zijn van een strafrechtelijke verantwoordelijkheid op basis van samenspanning of medeplichtigheid aan de voorbereiding van acties die als misdrijven naar internationaal recht moeten worden beschouwd - zoals het maken van plannen voor een aanvalsoorlog of van plannen die impliceren dat oorlogsmisdaden of misdaden tegen de menselijkheid zouden worden gepleegd - en waarvoor de individuele leden van de NAVO-raad mede aansprakelijk kunnen worden gesteld. De verantwoordelijkheid voor de militaire acties berust bij de regeringen van de individuele lidstaten.

In dit verband kan ook worden verwezen naar het, door de regering onderschreven advies van de Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken van 29 november 1979 (Kamerstukken II 1979/80, 15 800 hoofdstuk V en X, nr. 58). Daarin wordt ondermeer gesteld:

Het Noord-Atlantisch Verdrag schept een militair bondgenootschap. Daarbij hebben de verdragsluitende partijen bepaalde verplichtingen op zich genomen, maar deze zijn zo omschreven dat zij zelf de concrete inhoud daarvan kunnen blijven bepalen. Het sterkst komt dit tot uitdrukking in artikel 5: In geval van een gewapende aanval op een of meer van de lidstaten, zijn de andere partijen bij het verdrag volgens artikel 5 slechts verplicht die actie te ondernemen die zij noodzakelijk achten, waaronder het gebruik van gewapende macht. Met andere woorden ten aanzien van het wezen der alliantie rakende kwesties zijn slechts verplichtingen aangegaan waarvan de inhoud in het concrete geval door partijen zelf wordt bepaald. Er is echter voorzien in een voortdurend overleg over de wijze waarop de in het verdrag omschreven verplichtingen zullen worden nagekomen. Daartoe is bij artikel 9 een raad opgericht waarin elk der partijen zal zijn vertegenwoordigd ten einde aangelegenheden die de tenuitvoerlegging van het verdrag betreffen, in behandeling te nemen.

En even daarna:

Wat is nu het karakter van de besluitvorming in de raad? In de memorie van toelichting bij het wetsontwerp ter goedkeuring van het Noord-Atlantisch Verdrag (H 1948-49 bijlage 1237) is de oprichting van de raad onder meer verklaard uit de noodzaak "dat het politieke en militaire beleid zal moeten worden gecoördineerd". Coördinatie wil zeggen onderlinge afstemming van het beleid van in beginsel zelfstandige partijen. Naar de mening van de commissie gaat het in de raad dan ook om niets meer, maar ook niets minder dan om uitspraken over het door elk van de partijen bij het verdrag te voeren beleid.

VJV - VERENIGING VAN JURISTEN VOOR DE VREDE

Brief aan Rechtbank Utrecht, Sector Bestuursrecht
d.d. 28 februari 2005

blz. 4

Met andere woorden: het gegeven dat het bij de aanvallen op doelen in de FRJ ging om NAVO-acties doet niet af aan de specifieke verantwoordelijkheid van de minister. Het gaat om activiteiten waartoe de Nederlandse regering, na overleg met de bondgenoten, overigens zelfstandig heeft besloten. Binnen dat kader is de minister de eerstaangewezene om de rechtmatigheid van de militaire acties te waarborgen. Dit is een rechtsfeit en geen "veronderstelling" zoals de minister in zijn motivering stelt.

2.3. Hetgeen de VJV in zijn bezwaar heeft gesteld ten aanzien van de specifieke verantwoordelijkheid van de minister, is verder ook in overeenstemming met de volkenrechtelijke verantwoordelijkheid van de minister voor NAVO-acties. Omdat de besluitvorming binnen de NAVO-raad berust op consensus, dragen alle lidstaten de verantwoordelijkheid voor de militaire acties die op basis van die consensus worden ondernomen. Dit in overeenstemming met ondermeer het advies van de Raad van State van 27 november 1985 inzake het Plaatsingsverdrag betreffende kruisvluchtwapens (Kamerstukken II 1985/85, 19 290, B), waarin in paragraaf 15 wordt gesteld:

Geconstateerd kan dan ook worden dat Nederland reeds meer dan vijftwintig jaar betrokken is bij en medeverantwoordelijkheid draagt voor de opstelling van geïntegreerde defensieplannen die mede het gebruik van kernwapensystemen in daarin voorziene gevallen uitsluiten, en bijgevolg mede aansprakelijk is te stellen voor een gebruik van kernwapens in bondgenootschappelijk kader. Als participant in de geïntegreerde NAVO-structuur kan Nederland - daarop heeft de Raad in zijn eerder advies reeds gewezen - zich, ook zonder plaatsing van kruisvluchtwapens op zijn grondgebied, aan deze medeverantwoordelijkheid niet onttrekken.

Met het oog op deze medeverantwoordelijkheid stipuleert de Raad van State in paragraaf 16 van zijn advies vervolgens het belang van het bondgenootschappelijk overleg:

Uit hoofde van zijn volkenrechtelijke verplichtingen in het algemeen en uit hoofde van het humanitair oorlogsrecht in het bijzonder kan Nederland deze medeverantwoordelijkheid voor de door de Verenigde Staten van Amerika op zijn grondgebied geplaatste kernwapens alleen dragen, indien hun plaatsing en inzet binnen bondgenootschappelijk verband geschieden. Mede daarom heeft de Raad in zijn eerder genoemd advies het standpunt ingenomen dat het Verdrag uitdrukkelijk gesloten dient te worden in het kader van het Noord-Atlantische Verdrag, opdat niet alleen duidelijk tot uitdrukking komt dat de plaatsing geschiedt als uitvloeisel van het recht op collectieve zelfverdediging, maar ook is verzekerd dat de binnen de NAVO geldende consultatie-procedure wordt gevolgd.

Deze visie werd door de Nederlandse regering in het desbetreffende nader rapport onderschreven (Kamerstukken II 1985/86, 19 290, C).

Met andere woorden: door de Nederlandse regering is onderschreven dat de Nederlandse verantwoordelijkheid voor militair optreden in NAVO-verband zich niet uitsluitend uitstrekt tot de acties die door de Nederlandse strijdkrachten binnen dat kader worden uitgevoerd, maar tot alle militaire acties van de tot het NAVO-bondgenootschap behorende strijdkrachten die deelnemen aan dat optreden in NAVO-verband. Dit is een rechtsfeit en geen "vooronderstelling"

zoals de minister in zijn motivering stelt.

2.4. Hetgeen de VJV in zijn bezwaar heeft gesteld ten aanzien van de specifieke verantwoordelijkheid van de minister, is bovendien in overeenstemming met de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de minister op grond van zowel het nationale strafrecht als het internationaal publiekrecht. Wat betreft het nationale strafrecht kan met name de Wet Oorlogsstrafrecht worden genoemd, terwijl inzake het internationaal publiekrecht kan worden gewezen op het internationaal humanitair recht en op de strafrechtelijke sanctionering daarvan overeenkomstig de door de gehele statengemeenschap onderschreven beginselen van Neurenberg. Het gaat hierbij niet om een "vooronderstelling" zoals de minister meent te moeten stellen in zijn motivering, maar om een rechtsfeit.

2.5. Hetgeen de VJV in zijn bezwaar heeft gesteld ten aanzien van de specifieke verantwoordelijkheid van de minister is tenslotte ook in overeenstemming met de feitelijke gang van zaken, zoals deze door de regering is gemeld aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal. In dit verband verwijst de VJV in de eerste plaats naar de *Evaluatie Kosovo-crisis* die op 22 maart 2000 door de regering aan de Tweede Kamer werd toegezonden (Kamerstukken II 1999/2000, 22 181, nr. 310). Op blz. 14 daarvan is gesteld:

Ondanks uitgebreide voorzorgsmaatregelen hebben de luchtacties toch geleid tot onbedoelde nevenschade. Bij de dagelijkse bespreking van de resultaten van de aanvallen in de NAVO-Raad zijn juist die gevallen uitgebreid aan de orde geweest. Interventies in de Raad, ook van Nederland, hebben geleid tot aanscherping inzake doelherkenning.

En in het eveneens op 22 maart 2000 door de minister aan de Tweede Kamer toegezonden evaluatieverslag "*De Nederlandse militaire bijdragen aan de Navo-operaties rond Kosovo*" (Kamerstukken II 1999/2000, 22 181, nr. 311) wordt op blz. 14 gezegd:

Via haar liaison-officier bij het NAVO-gevechtsleidingscentrum in Vicenza beschikte Defensie 72 uur van te voren over de vluchtinformatie van de in te zetten F-16's. Hierdoor kon tijdig de juistheid worden getoetst van de in te zetten middelen, de kans op onbedoelde nevenschade, de risico's voor de vliegers en de vraag of het om goedgekeurde doelen ging. Onbedoelde nevenschade genoot mede in het licht van de voor gevallen incidenten de bijzondere aandacht van de SNR [d.w.z. Senior National Representative - VJV]. Burgers werden uiteraard zo veel mogelijk ontzien; bij de planning voor "Allied Force" was dit al een belangrijk punt van aandacht geweest. Vliegers werden bij voortduring gewezen op de noodzaak onbedoelde nevenschade te vermijden en procedures werden aangepast, ook al had dat soms consequenties voor de militaire effectiviteit. In verband met door een clusterwapen veroorzaakte onbedoelde nevenschade in Nis schortte de minister van Defensie het gebruik van clusterwapens (CBU 87) op in afwachting van de uitkomsten van het Amerikaanse onderzoek hiernaar.

Bovendien wordt op die bladzijde gesteld:

De informatieverstrekking over het verloop van de militaire operaties en de Neder-

landse deelname daaraan aan de meestbetrokken bewindslieden (de minister-president, de minister van Defensie en de minister van Buitenlandse Zaken) verliep via dagelijkse briefings door het Defensie Crisis Beheersing Centrum (DCBC) en door middel van nota's en fiches. De bewindslieden zijn zo voortdurend op de hoogte gehouden van relevante ontwikkelingen, zowel in de voorbereidingsfase als tijdens de diverse operaties.

Terwijl op blz. 15 nog wordt opgemerkt:

Tijdens de operaties is er voortdurend overleg geweest tussen hoge ambtenaren van Buitenlandse Zaken, Algemene Zaken en Defensie (inclusief de (P)CDS [d.w.z. de Plaatsvervangend Chef Defensiestaf of Chef Defensiestaf - VJV]) in de Interdepartementale Werkgroep Kosovo (IWK). Deze werkgroep fungeerde als schakel tussen het ambtelijk overleg op velerlei niveaus enerzijds en de politieke leiding anderzijds. Het mandaat van de IWK omvatte alle politieke, militaire en humanitaire aspecten van de Kosovo crisis, met uitzondering van de opvang van Kosovaarse vluchtelingen in Nederland.

De minister werd dagelijks geïnformeerd over de gang van zaken, waarbij grote aandacht werd besteed aan één van de meest fundamentele beginselen van het humanitair oorlogsrecht, te weten het beginsel dat de burgerbevolking gedurende de oorlogvoering zoveel mogelijk dient te worden ontzien. Ook uit de rapportages die van regeringszijde zijn toegezonden aan de Tweede Kamer blijkt derhalve dat de VJV zich niet baseerde op "vooronderstellingen" zoals de minister in de motivering voor de thans bestreden beschikking meent te kunnen stellen, maar op de feiten zoals deze van de zijde van de regering zijn beschreven.

2.6. Op grond van het voorgaande moet naar de mening van de VJV de conclusie worden getrokken dat er geen twijfel kan bestaan over de specifieke verantwoordelijkheid van de minister ten aanzien van de rechtmatigheid van de luchtbombardementen in het kader van de NAVO-aanvalsoorlog tegen de FRJ, en dat die specifieke verantwoordelijkheid als uitgangspunt voor de beoordeling van het beroep tegen de litigieuze beschikking dient te gelden. De argumentatie van de minister dat het hierbij zou gaan om "een opvatting van bezwaarde ter zake van de vraag in hoeverre de Nederlandse regering gehouden was om de rechtmatigheid van de luchtaanvallen te Joegoslavië, uitgevoerd in NAVO-verband" is op zichzelf genomen juist, maar is geen ontkenning of weerlegging van de juistheid van die opvatting. Het wil de VJV overigens voorkomen dat, indien de minister de juistheid van deze opvatting zou willen ontkennen, de minister een opstelling zou kiezen die onverenigbaar is met het recht en met stellige uitspraken van voorgaande regeringen daaromtrent.

2.7. Een tweede conclusie die naar de mening van de VJV op basis van het voorgaande dient te worden getrokken, is dat - hierbij uitgaande van de ondersteunende taak van het ministerie van Defensie ten aanzien van de vorenbedoelde specifieke verantwoordelijkheid van de minister - de minister ambtelijke adviezen behoorde te ontvangen ten aanzien van vraagstukken op het terrein van het internationaal humanitair recht die zich in de aanloop naar en tijdens de

VJV - VERENIGING VAN JURISTEN VOOR DE VREDE

Brief aan Rechtbank Utrecht, Sector Bestuursrecht
d.d. 28 februari 2005

blz. 7

aanvalsoorlog tegen de FRJ zondermeer hebben aangediend. Ingevolge de uit het internationaal humanitair recht voortvloeiende verplichtingen behoorde binnen het ministerie van Defensie, voorafgaand aan de daadwerkelijke uitvoering van luchtaanvallen, te worden getoetst of de aan te vallen doelwitten voldeden aan de criteria die zijn gesteld in art. 52 Aanvullend Protocol I en of in het concrete geval ook overigens zou zijn voldaan aan de vereisten van art. 57 van dat protocol.

Art. 52 Aanvullend Protocol luidt:

1. *Civilian objects shall not be the object of attack or of reprisals. Civilian objects are all objects which are not military objectives as defined in paragraph 2.*
2. *Attacks shall be limited strictly to military objectives. In so far as objects are concerned, military objectives are limited to those objects which by their nature, location, purpose or use make an effective contribution to military action and whose total or partial destruction, capture or neutralization, in the circumstances ruling at the time, offers a definite military advantage.*
3. *In case of doubt whether an object which is normally dedicated to civilian purposes, such as places of worship, a house or other dwelling or a school, is being used to make an effective contribution to military action, it shall be presumed not to be so used.*

Met name behoorde door het ministerie van Defensie te worden vastgesteld of het aan te vallen doelwit een effectieve bijdrage leverde aan de militaire activiteiten van de FRJ en wat het duidelijke militaire voordeel zou zijn van de vernietiging van het aan te vallen doelwit, gegeven de omstandigheid dat de NAVO had besloten uitsluitend door middel van luchtbombardementen op te treden tegen de Joegoslavische strijdkrachten. Dit ook overeenkomstig art. 57 van het protocol.

Art. 57 Aanvullend Protocol I luidt:

1. *In the conduct of military operations, constant care shall be taken to spare the civilian population, civilians and civilian objects.*
2. *With respect to attacks, the following precautions shall be taken:*
 - (a) *those who plan or decide upon an attack shall:*
 - (i) *do everything feasible to verify that the objectives to be attacked are neither civilians nor civilian objects and are not subject to special protection but are military objectives within the meaning of paragraph 2 of Article 52 and that it is not prohibited by the provisions of this Protocol to attack them;*
 - (ii) *take all feasible precautions in the choice of means and methods of attack with a view to avoiding, and in any event to minimizing, incidental loss of civilian life, injury to civilians and damage to civilian objects;*
 - (iii) *refrain from deciding to launch any attack which may be expected to cause incidental loss of civilian life, injury to civilians, damage to civilian objects, or a combination thereof, which would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated;*
 - (b) *an attack shall be cancelled or suspended if it becomes apparent that the*

objective is not a military one or is subject to special protection or that the attack may be expected to cause incidental loss of civilian life, injury to civilians, damage to civilian objects, or a combination thereof, which would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated;

(c) effective advance warning shall be given of attacks which may affect the civilian population, unless circumstances do not permit.

3. *When a choice is possible between several military objectives for obtaining a similar military advantage, the objective to be selected shall be that the attack on which may be expected to cause the least danger to civilian lives and to civilian objects.*

4. *In the conduct of military operations at sea or in the air, each Party to the conflict shall, in conformity with its rights and duties under the rules of international law applicable in armed conflict, take all reasonable precautions to avoid losses of civilian lives and damage to civilian objects.*

5. *No provision of this Article may be construed as authorizing any attacks against the civilian population, civilians or civilian objects.*

2.8. De derde conclusie die naar de mening van de VJV op grond van het voorgaande kan worden getrokken, is dat - hierbij uitgaande van een adequaat functioneren van het ministerie van Defensie - moet worden aangenomen dat binnen het ministerie adviezen aan de minister zijn uitgebracht met betrekking tot de rechtmatigheid van de NAVO-luchtaanvallen op doelwitten op het grondgebied van de FRJ.

3. De regelmatige interventies in de NAVO-raad

3.1. De minister heeft in zijn motivering van de thans bestreden beschikking de juistheid van de verklaring van de toenmalige minister van Defensie De Grave, dat Nederland regelmatig heeft "geïntervenieerd om de kans op burgerslachtoffers te beperken" (hetgeen overigens in overeenstemming is met de uit art. 57 Aanvullend Protocol I voortvloeiende verplichtingen), niet ontkend of weerlegd.

3.2. De juistheid van de vorenbedoelde verklaring van de toenmalige minister van Defensie De Grave wordt ondersteund door de in paragraaf 2.5 hierboven aangehaalde evaluaties van de NAVO-aanvalsoorlog tegen de FRJ en de betrokkenheid van Nederland daarbij.

3.3. Voor een interventie bestaat uitsluitend aanleiding indien problemen zijn onderkend ten

aanzien van de rechtmatigheid van sommige luchtaanvallen. Deze problemen kunnen zowel voorafgaand aan de daadwerkelijke uitvoering van de luchtaanvallen zijn gebleken in het kader van de voorafgaande toetsing daarvan aan de vereisten ingevolge de artt. 52 en 57 Aanvullend Protocol I, alsook achteraf, nadat de feitelijke effecten van de luchtaanvallen zijn gebleken. In beide gevallen kan het naar de mening van de VJV niet anders zijn dan dat die problemen binnen de betrokken ministeries zijn gebleken en vervolgens zijn voorgelegd aan de verantwoordelijke bewindslieden, waaronder met name de minister.

3.4. De gebruikelijke werkwijze binnen een ministerie is dat problemen in een ambtelijke notitie, onder welke benaming dan ook, wordt voorgelegd aan de minister. Met deze gebruikelijke werkwijze zijn leden van de VJV vanwege de diverse functies die zij binnen de ministeries hebben vervuld, uit eigen ervaring bekend. De minister heeft in zijn motivering van de thans bestreden beschikking niet ontkend of weerlegd dat dit de gebruikelijke gang van zaken binnen een ministerie is.

3.5. Op grond van het voorgaande moet worden geconcludeerd dat de stellingname van de VJV, dat zich regelmatig problemen hebben voorgedaan ten aanzien van de rechtmatigheid van de onderhavige NAVO-luchtaanvallen, niet berust op *"een groot aantal vooronderstellingen"* zoals de minister in zijn motivering stelt. Nu de minister voorts niet heeft gesteld dat ten aanzien van de NAVO-aanvalsoorlog tegen de FRJ is afgeweken van de gebruikelijke werkwijze binnen de ministeries, moet worden aangenomen dat die problemen door middel van ambtelijke notities aan de minister zijn voorgelegd.

4. Ambtelijke notitie Binnenlandse Zaken

4.1. Ten onrechte stelt de minister in zijn motivering voor de thans bestreden beschikking met betrekking tot de notitie van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, met het kenmerk AB 1999/N67198, dat deze zou zijn *"opgesteld door bezwaarde"*. Die notitie is niet opgesteld door de VJV, maar door een ambtenaar van genoemd ministerie.

4.2. Ook overigens gaat de motivering van de minister met betrekking tot de vorenbedoelde notitie geheel langs de argumentatie van de VJV in het bezwaar. Door de VJV was gesteld dat het *"buitengewoon verbazingwekkend (zou) zijn indien binnen een ministerie als dat van binnenlandse zaken en koninkrijksrelaties, dat niet rechtstreeks betrokken was bij de oorlogvoering tegen Joegoslavië en waarbinnen slechts werd gereageerd op die aanvalsoorlog op basis van de bijzondere verantwoordelijkheid van dat ministerie voor de grondwettelijkheid van het regerings-*

beleid, wèl ambtelijke adviezen terzake van de rechtmatigheid van de luchtaanvallen aan de minister werden uitgebracht, maar dat dit níét zou zijn gebeurd binnen het ministerie dat de primaire verantwoordelijkheid voor die rechtmatigheid droeg, het ministerie van defensie".

4.3. Een en ander klemmt temeer nu de vorenbedoelde notitie AB 1999/N67198 is opgesteld door een voormalig beroepsofficier, die beschikte over een specifieke kennis ten aanzien van zowel de militaire strategie als het humanitair oorlogsrecht. Als zodanig vormde deze ambtenaar van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een uitzondering binnen dat ministerie. Binnen het ministerie van Defensie zijn evenwel talloze officieren werkzaam die beschikken over de vorenbedoelde specifieke kennis. Op grond van dit laatste zou het wel bijzonder onwaarschijnlijk zijn dat deze ambtenaar van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de enige zou zijn geweest die zou hebben onderkend, dat zich problemen voordeden met betrekking tot de rechtmatigheid van de luchtaanvallen op doelwitten in de FRJ.

4.4. Op grond van het voorgaande concludeert de VJV dat de minister in zijn motivering voor de thans bestreden beschikking, de bijzonder grote onwaarschijnlijkheid dat binnen het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wèl van ambtelijke zijde door middel van notities is gewezen op problemen terzake van de rechtmatigheid van luchtaanvallen op doelwitten in de FRJ en binnen het ministerie van Defensie daarentegen niet, niet heeft weersproken of weerlegd.

5. Verschillende volkenrechtelijke verplichtingen

5.1. In het bezwaar heeft de VJV gewezen op de verschillen in volkenrechtelijke verplichtingen van enerzijds Nederland en anderzijds de Verenigde Staten van Amerika. Dit zijn geen "*vooronderstellingen*" zoals de minister in de motivering van de thans bestreden beschikking stelt, maar feiten. De minister heeft deze verschillen in volkenrechtelijke verplichtingen niet ontkend en niet weerlegd, zodat in rechte van dit verschil in volkenrechtelijke verplichtingen dient te worden uitgegaan.

5.2. In het bezwaar heeft de VJV tevens gewezen op het door de toenmalige bevelhebber CLARK van de NAVO geschreven boek over de aanvalsoorlog tegen de FRJ, *Waging Modern War* (New York: PublicAffairs, 2001). Het aangehaalde citaat geeft aan dat er duidelijke verschillen in opvattingen bestonden over de rechtmatigheid van sommige luchtaanvallen. Ook hierbij gaat het niet om "*vooronderstellingen*" zoals de minister meent te mogen stellen, maar om feiten zoals deze zijn beschreven door de hoogste militaire autoriteit van de NAVO ten tijde van de voorbe-

reidingen op en de daadwerkelijk uitvoering van de aanvalsoorlog tegen de FRJ. De minister heeft in zijn motivering van de thans bestreden beschikking niet gesteld, noch aangetoond, dat de weergave van de feiten door CLARK onjuist zou zijn, zodat in rechte van de juistheid van die weergave dient te worden uitgegaan.

5.3. Dat er verschillen in opvattingen bestonden wordt overigens ook bevestigd door de toenmalige commandant van de bondgenootschappelijke luchtmacht in Zuid-Europa, generaal SHORT, die de operationele verantwoordelijkheid droeg voor de luchtaanvallen op doelwitten in de FRJ. Volgens het rapport van Amnesty International "Collateral Damage" or Unlawful Killings?, paragraaf 3.2, verklaarde Short:

We need to understand going in the limitations that our coalition partners will place upon themselves and upon us. There are nations that will not attack targets that my nation will attack. There are nations that do not share with us a definition of what is a valid military target, and we need to know that up front ... You and I need to know that all aircraft based in the United Kingdom are subject to rulings by the United Kingdom government about whether we are about to strike a valid target or not.
(The Spokesman, nr. 69 (2000), blz. 40.)

5.4. Op grond van de feiten betreffende de verschillende volkenrechtelijke verplichtingen van enerzijds Nederland en anderzijds de Verenigde Staten van Amerika, moet worden verondersteld dat de discussies die door generaal CLARK zijn aangeduid, hebben geleid tot ambtelijke advisering aan de minister. Het is met het oog hierop bijzonder ongeloofwaardig dat er geen ambtelijke notities terzake zouden opgesteld en voorgelegd aan de minister.

6. Conclusies

6.1. Op grond van het voorgaande concludeert de VJV dat de minister zijn thans bestreden beschikking ten onrechte baseert op de motivering dat de VJV zich in zijn bezwaar zou hebben gebaseerd op "een groot aantal vooronderstellingen" en dat het zou gaan om "een opvatting van bezwaarde ter zake van de vraag in hoeverre de Nederlandse regering gehouden was om de rechtmatigheid van de luchtaanvallen te Joegoslavië, uitgevoerd in NAVO-verband, te beoordelen c.q. te onderzoeken". De VJV heeft zich gebaseerd op feiten en op, door de Nederlandse regering onderschreven, internationale verantwoordelijkheden van Nederland ten aanzien van militaire operaties in NAVO-verband.

6.2. Ook overigens heeft de minister geen geloofwaardige motivering gegeven op grond waarvan zou moeten worden geconcludeerd dat het ministerie van Defensie volkomen zou hebben

VJV - VERENIGING VAN JURISTEN VOOR DE VREDE

Brief aan Rechtbank Utrecht, Sector Bestuursrecht
d.d. 28 februari 2005

blz. 12

gedisfunctioneerd in zijn ondersteuning van de minister bij het dragen van diens specifieke verantwoordelijkheid ten aanzien van de rechtmatigheid van de luchtaanvallen op doelwitten in de FRJ, zodat geen enkel probleem ten aanzien van die rechtmatigheid zou zijn gesignaleerd door het ministerie en terzake geen enkele ambtelijke notitie - althans enig ambtelijk stuk onder welke benaming dan ook - aan de minister zijn voorgelegd.

7. Petitum

De VJV verzoekt de rechtbank de beschikking van 18 januari 2005 nietig te verklaren.

Hoogachtend,

mr. M.J.F. Stelling
voorzitter

ARRONDISSEMENTSRECHTBANK TE UTRECHT

nr. SBR05/486 WOB AZG12

VERWEERSCHRIFT

inzake

Minister van Defensie,
te 's-Gravenhage,
verweerder
gemachtigde: mr. E.J. Daalder
advocaat te 's-Gravenhage

tegen

De rechtspersoonlijkheid bezittende
Vereniging van Juristen voor de Vrede,
statutair gevestigd te Utrecht,
eiseres,
gemachtigde: mr. M.J.F. Stelling

1. Inleidende opmerkingen

Deze zaak heeft betrekking op een Wob-verzoek van eiseres (hierna aan te duiden als: VJV). De VJV is van mening dat door de NAVO in 1998 en 1999 uitgevoerde luchtaanvallen op doelen in voormalig Joegoslavië, waaraan ook door Nederland is deelgenomen, in strijd zijn met het internationaal humanitair recht. Dat standpunt wordt door de Nederlandse regering niet gedeeld.

De VJV heeft, met een beroep op de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) verzocht om afschriften van in de periode 1998-1999 binnen het ministerie opgestelde interne documenten en verzonden en ontvangen brieven "met betrekking tot de toetsing van luchtaanvallen tegen doelen in Joegoslavië aan de normen van het internationaal humanitair recht". De Minister heeft, na een uitvoerige zoekslag binnen het ministerie, vastgesteld dat onder de Minister geen interne documenten, zoals verzocht, berusten. Wel is aan de VJV correspondentie met twee organisaties – Amnesty International en Pax Christi – verstrekt.

De VJV stelt zich op het standpunt dat er meer documenten zouden bestaan. Dat standpunt is niet juist. Daarom dient het beroep ongegrond te worden verklaard.

2. Totstandkoming bestreden besluit

De VJV heeft op 1 juni 2004 met een beroep op de Wob gevraagd om afschriften

"van alle in de periode 1998-1999 binnen uw ministerie opgestelde interne documenten en van alle in die periode door uw ministerie verzonden en ontvangen brieven met betrekking tot de toetsing van luchtaanvallen tegen doelen in Joegoslavië aan de normen van het internationaal humanitair recht"

Naar aanleiding van dit verzoek is door de Wob-contactfunctionaris van het ministerie van Defensie uitvoerig onderzoek gedaan binnen de daarvoor in aanmerking komende relevante onderdelen van het ministerie, de Directie Juridische Zaken, de Defensiestaf en de Koninklijke Luchtmacht. Die zoekslag heeft geen documenten opgeleverd. Daarom heeft de minister bij besluit van 5 juli 2004 aan de VJV meegedeeld dat zich bij het ministerie van Defensie geen documenten bevinden die vallen onder de reikwijdte van het verzoek.

De VJV heeft op 23 juli 2004 tegen dit besluit bezwaar gemaakt. Bij brief van 11 augustus 2004 heeft de minister aan de VJV gevraagd wie bevoegd is de VJV in rechte te vertegenwoordigen. Bij brief van 25 augustus 2004 heeft de VJV aangegeven dat alle bestuurders afzonderlijk bevoegd zijn de vereniging in en buiten rechte te vertegenwoordigen.

Bij brief van 24 september 2004 is de VJV uitgenodigd voor een hoorzitting. De hoorzitting heeft plaatsgevonden op 6 oktober 2004 ten overstaan van de Commissie Advisering Bezwaarschriften Defensie. Over het verslag is gecorrespondeerd. De commissie heeft op 12 januari 2005 geadviseerd het bezwaarschrift gedeeltelijk gegrond te verklaren en het besluit van 5 juli 2004 te herzien door alsnog een viertal documenten die uit een hernieuwde zoekslag naar voren waren gekomen te verstrekken en voor het overige de motivering van het besluit aan te vullen. Bij het thans bestreden besluit van 18 januari 2005 heeft de Minister van Defensie overeenkomstig het advies van de Commissie Advisering Bezwaarschriften Defensie besloten.

De VJV heeft tegen dit besluit tijdig beroep ingesteld.

3. Reactie op het beroepschrift

Een verzoek om informatie krachtens de Wob dient betrekking te hebben op een bestuurlijke aangelegenheid (artikel 3 lid 1 jo. artikel 1 onder b Wob). Blijkens artikel 3 lid 2 Wob dient de verzoeker bij zijn verzoek de bestuurlijke aangelegenheid waarover hij informatie wenst te ontvangen te vermelden. Gelet op het inleidend verzoek is de bestuurlijke aangelegenheid waar het in deze zaak om gaat, de verenigbaarheid van luchtaanvallen door de NAVO met de normen van het internationaal humanitair recht.

De Minister stelt voorop dat de vraag of de NAVO-luchtaanvallen in overeenstemming zijn met het internationale humanitaire recht – een vraag die naar het oordeel van de Nederlandse regering steeds bevestigend moet worden beantwoord – niet van betekenis is voor de beoordeling van de rechtmatigheid van het bestreden besluit. Het enkele feit dat door één of meer burgers of instellingen de rechtmatigheid van het handelen van een bestuursorgaan in twijfel wordt getrokken, betekent nog niet dat dit bestuursorgaan (1) zelf ook de rechtmatigheid van het eigen handelen in twijfel trekt en (2) daarover interne documenten opstelt of doet opstellen. Wanneer er documenten onder het bestuursorgaan berusten vallen deze onder de Wob; zijn die documenten er niet, dan kunnen deze documenten vanzelfsprekend ook niet worden verstrekt.

Zie bijvoorbeeld:

ABRvS 14 januari 2004, LJN-nr. AO1630 en
ABRvS 29 september 2004, AB 2004, 367 m.nt. PJS.

Naar aanleiding van het onderhavige verzoek is meermalen binnen het ministerie gezocht naar documenten waarover is gevraagd. Die documenten zijn niet aangetroffen, hetgeen mede kan worden verklaard uit het feit dat (ook) binnen het ministerie van Defensie de rechtmatigheid van de desbetreffende luchtaanvallen niet in twijfel is getrokken. Dat betekent dat interne documenten, zoals gevraagd, niet bestaan en dat de Minister met recht daarom tot het bestreden besluit is gekomen.

De VJV voert in haar beroepschrift uitvoerig aan dat de minister van Defensie een specifieke verantwoordelijkheid zou hebben met betrekking tot NAVO-luchtaanvallen. Daarmee is echter niet gezegd dat aan de verantwoordelijkheid dus ook invulling wordt gegeven door middel van (het opstellen van) interne documenten. (Ministeriële) verantwoordelijkheid kan ook worden gedragen zonder het (doen) opstellen van dit soort documenten.

De VJV stelt dat "de minister ambtelijke adviezen behoorde te ontvangen ten aanzien van vraagstukken op het terrein van het internationaal humanitair recht die zich in de aanloop naar en tijdens de aanvalsoorlog tegen de FRJ zonder meer hebben aangediend". Wat van deze opvatting ook zij, dergelijke schriftelijke ambtelijke adviezen zijn niet opgesteld. In het bestreden besluit is dan ook terecht opgemerkt dat de veronderstellingen van de VJV zonder grond zijn.

Datzelfde geldt voor de veronderstelling van de VJV dat, nu de toenmalige minister van Defensie De Grave in een voorlopig getuigenverhoor heeft verklaard dat de Nederlandse regering regelmatig in NAVO-verband heeft geïntervenieerd om de kans op burgerslachtoffers te beperken, aan die interventie ambtelijke notities over de verenigbaarheid van de NAVO-luchtaanvallen met het internationaal humanitair recht ten grondslag zijn gelegd. Interventies die ertoe strekken om onschuldige burgerslachtoffers bij op zichzelf rechtmatige NAVO-luchtaanvallen zoveel mogelijk te voorkomen kunnen immers ook worden gedaan zonder dat daaraan een analyse over de verenigbaarheid van die luchtaanvallen met het internationaal humanitair recht ten grondslag ligt. In het bestreden besluit is dan ook terecht aangegeven dat de veronderstellingen dienaangaande van de VJV niet tot een andere conclusie kunnen leiden.

De VJV heeft in bezwaar gewezen op een notitie van haar huidige voorzitter, die in zijn hoedanigheid van ambtenaar van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zijn persoonlijke opvatting aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over deze kwestie heeft voorgelegd. De veronderstelling van de VJV dat waar een ambtenaar van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties eigener beweging tot een dergelijke opvatting is gekomen, ook officieren werkzaam op het Ministerie van Defensie daartoe moeten zijn gekomen, verdraagt zich niet met de vaststelling dat vergelijkbare notities niet zijn opgesteld.

De VJV wijst tenslotte op (mogelijke) discussies binnen de NAVO over de rechtmatigheid van sommige luchtaanvallen. Wat daar ook van zij, tot het opstellen van notities als door de VJV in de onderhavige procedure gevraagd, heeft dat niet geleid.

Onder deze omstandigheden heeft de Minister met recht zijn besluit, dat inhoudt dat de gevraagde interne stukken niet bestaan, in bezwaar gehandhaafd. Het daartegen ingestelde beroep is dan ook, naar het oordeel van de Minister, ongegrond.

4. Conclusie

De minister verzoekt uw rechtbank het beroep van eiseres te verwerpen.

's-Gravenhage, 31 maart 2005

advocaat/gemachtigde

<i>behandeld door</i>	mr. E.J. Daalder
<i>correspondentie</i>	postbus 11756, 2502 AT Den Haag
<i>telefoon</i>	070-5153717
<i>fax</i>	070-5153076
<i>e-mail</i>	ej.daalder@prdf.nl
<i>zaaknummer</i>	10011720

VJV - VERENIGING VAN JURISTEN VOOR DE VREDE

Stationsstraat 21-C
2405 BL Alphen aan den Rijn

tel: 0172 - 473687

e-mail: meindert.stelling@planet.nl

MEMORIE VAN REPLIEK

inzake het beroep van de VJV
tegen de beschikking van
de minister van Defensie
d.d. 18 januari 2005, kenmerk C2005001524

procedurenummer SBR 05 / 486 WOB AZ G12

1. Inleiding

1.1. In het verweerschrift van de minister van Defensie (hierna aangeduid als **verweerder**) wordt vooropgesteld dat de vraag of de NAVO-luchtaanvallen op doelen in de Federale Republiek Joegoslavië (hierna aangeduid als **FRJ**) in overeenstemming waren met het internationaal humanitair recht, niet van betekenis is voor de beoordeling van de rechtmatigheid van het bestreden besluit. Daaraan verbindt verweerder de opmerking:

Het enkele feit dat door één of meer burgers of instellingen de rechtmatigheid van het handelen van een bestuursorgaan in twijfel wordt getrokken, betekent nog niet dat dit bestuursorgaan (1) zelf ook de rechtmatigheid van het eigen handelen in twijfel trekt en (2) daarover interne documenten opstelt of doet opstellen.

1.2. Voorts blijft verweerder vasthouden aan de gedachte dat de VJV van veronderstellingen zou zijn uitgegaan. Op blz. 4 wordt gesteld:

In het bestreden besluit is dan ook terecht opgemerkt dat de veronderstellingen van de VJV zonder grond zijn.

Dit ondanks de feiten die de VJV in haar beroepschrift naar voren heeft gebracht.

1.3. Verweerder ontkent de door de VJV gestelde feiten niet, maar blijft desondanks vasthouden aan de bewering dat er binnen de archieven van het ministerie van Defensie niet meer documenten zijn opgenomen waarin wordt ingegaan op de rechtmatigheid van de luchtaanvallen op doelen in de FRJ, dan

de documenten die bij de litigieuze beschikking alsnog werden toegezonden aan de VJV.

1.4. De VJV acht de stellingname van verweerder volstrekt ongeloofwaardig. Indien de stellingname van verweerder namelijk juist zou zijn, zou de toenmalige minister van Defensie De GRAVE, de hoge ambtenaren die zijn ministerie vertegenwoordigden in de Interdepartementale Werkgroep Kosovo (zie blz. 6 van het beroepschrift), alsook zijn ministerie als organisatie, volstrekt hebben gefaald in hun grondwettelijke en volkenrechtelijke verplichting om te bewerkstelligen dat de internationale rechtsorde niet wordt geschonden en dat de feitelijke gevechtshandelingen van de militaire eenheden die in NAVO-verband deelnamen aan de aanvalsoorlog tegen de FRJ in overeenstemming zouden zijn met de vereisten van het internationaal recht dat van toepassing is gedurende gewapend conflict, in het bijzonder de vereisten van de beginselen en de regels van internationaal humanitair recht.

1.5. De volstreckte ongeloofwaardigheid van de stellingname van verweerder wordt hieronder nader toegelicht.

2. De VJV baseerde zich op feiten

2.1. Vooropgesteld dient te worden dat de VJV zich heeft gebaseerd op feiten. Deze feiten zijn:

- a. de minister van Defensie heeft een specifieke verantwoordelijkheid terzake van de rechtmatigheid van het gebruik van militair geweld (hoofdstuk 2 van het beroepschrift);
- b. Nederland heeft regelmatig geïntervenieerd in de NAVO-raad om de kans op burgerslachtoffers te beperken (hoofdstuk 3 van het beroepschrift);
- c. zelfs bij een ander ministerie dan de bij de aanvalsoorlog tegen de FRJ meest betrokken ministeries werd gewezen op de onrechtmatigheid van die aanvalsoorlog en van luchtaanvallen tegen bepaalde doelen in de FRJ (hoofdstuk 4 van het beroepschrift);
- d. er zijn aanmerkelijke verschillen in volkenrechtelijke verplichtingen tussen Nederland en de Verenigde Staten van Amerika (hoofdstuk 5 van het beroepschrift);
- e. er is gebleken van verschil in opvatting tussen vertegenwoordigers van de Verenigde Staten van Amerika (hierna aangeduid als de **VS**) en vertegenwoordigers van andere lidstaten (bezwaarschrift blz. 3 en beroepschrift de paragrafen 5.2 en 5.3).

2.2. De enige veronderstelling die de VJV heeft gehanteerd, is dat de speci-

fieke verantwoordelijkheid van de minister van Defensie ook feitelijk en overeenkomstig de binnen de departementen gebruikelijk werkwijze is ingevuld. Een veronderstelling overigens die tot op grote hoogte wordt bevestigd in het evaluatieverslag *"De Nederlandse militaire bijdragen aan de Navo-operaties rond Kosovo"*, waarin - zoals ook vermeld in paragraaf 2.5 van het bezwaarschrift - is vermeld dat de bij de aanvalsoorlog tegen de FRJ meest betrokken ministers dagelijks werden gebriefd door het Defensie Crisis Beheersing Centrum en voorts werden geïnformeerd door middel van nota's en fiches.

2.3. Het is volstrekt vanzelfsprekend dat op basis van de door de VJV vermelde feiten en de in de vorige paragraaf vermelde veronderstelling, ook in de dagelijkse briefings, in de nota's en in de fiches is ingegaan op de vraagstukken die verband hielden met de grondwettelijke en volkenrechtelijke verplichting om het optreden van de aan de aanvalsoorlog tegen de FRJ deelnemende militaire eenheden in overeenstemming te doen zijn met de vereisten van de beginselen en regels van het internationaal humanitair recht. De bewering van verweerder dat aan deze ministeriële verantwoordelijkheid gestalte zou zijn gegeven *"zonder het (doen) opstellen van dit soort documenten"* (blz. 4 verweerschrift) is manifest absurd.

2.4. In dit verband wenst de VJV het belang van het beginsel van de goede trouw te benadrukken, een beginsel waarop het internationaal publiekrecht is gebaseerd. Een staat dient zijn volkenrechtelijke verplichtingen te goeder trouw na te komen. Deze verplichting dient te worden gerealiseerd door de regering en alle staatsdienaren. Zoals O'CONNOR in zijn monografie *Good Faith in International Law* (Dartmouth: Aldershot, 1991) aangeeft, is er een duidelijk verband tussen dit juridische beginsel en morele waarden. De goede trouw veronderstelt oprechtheid, rechtvaardigheid en redelijkheid.

2.5. De goede trouw gebiedt derhalve dat er sprake is van een eerlijke, evenwichtige en redelijke naleving van de internationale verplichtingen die ingevolge het internationaal publiekrecht op Nederland rusten. Met betrekking tot het internationaal humanitair recht houdt dit in dat voorafgaand aan een militaire aanval daadwerkelijk wordt getoetst of is voldaan aan het vereiste dat militaire doelen worden aangevallen (art. 52 Aanvullend Protocol I van 1977, behorend bij de Conventies van Genève van 1949; hierna aangeduid als **Aanvullend Protocol I**) en aan het vereiste dat de mogelijke onbedoelde benadeling van de burgerbevolking niet onevenredig is ten opzichte van het belang dat met de vernietiging van het aan te vallen militaire doel (art. 57 Aanvullend Protocol I). Een dergelijke toetsing vereist dat zorgvuldig wordt vastgesteld wat het te verwachten, concrete militaire voordeel zal zijn van de gehele of gedeeltelijke vernietiging van het beoogde doel, binnen het kader van de heersende omstandigheden ten tijde van de desbetreffende luchtaanval.

2.6. De goede trouw gebiedt voorts dat de minister van Defensie, als politiek verantwoordelijke voor het militair apparaat, erop toeziet dat het militair apparaat zich houdt aan de volkenrechtelijke verplichtingen. In dat kader behoort hij te controleren dat bij de onderscheiden aanvallen is voldaan aan de vereisten ingevolge het internationaal humanitair recht, zodat hij zich behoort te laten rapporteren omtrent:

- a. de redenen waarom een beoogde doel als een militair doel in de zin van art. 52 Aanvullend Protocol I kan worden aangemerkt, dat wil zeggen waarom het object een effectieve bijdrage levert aan de vijandelijke militaire operaties;
- b. het belang van de uitschakeling van het beoogde doelwit, dat wil zeggen het concreet te verwachten militaire voordeel van de gehele of gedeeltelijke vernietiging daarvan onder de heersende omstandigheden;
- c. de redelijkerwijs te verwachten, niet beoogde benadeling van de burgerbevolking;
- d. de redenen waarom die benadeling niet opweegt tegen het te verwachten militair voordeel.

Een en ander wordt overigens benadrukt door de uit art. 90 Grondwet voor de regering voortvloeiende verplichting.

2.7. De conclusie dient dan ook te zijn, dat alleen al op basis van de verplichting om te goeder trouw de internationale verplichtingen na te komen, de minister van Defensie vanuit het militaire apparaat rapportages had moeten ontvangen zoals in de voorgaande paragraaf aangeduid. De bewering dat in de archieven van het ministerie van Defensie - behoudens de documenten die bij de litigieuze beschikking aan de VJV zijn toegezonden - geen documenten zijn aangetroffen als die waarom door de VJV op grond van de Wet openbaarheid van bestuur (hierna aangeduid als **WOB**) heeft verzocht, kan derhalve uitsluitend waar zijn, indien de minister van Defensie niet heeft gehandeld overeenkomstig zijn uit het internationaal publiekrecht voortvloeiende verplichtingen.

3. De specifieke verantwoordelijkheid van verweerder

3.1. In zijn verweerschrift wordt de specifieke verantwoordelijkheid van verweerder voor de rechtmatigheid van de luchtaanvallen op doelen in de FRJ niet ontkend. Verweerder merkt evenwel op dat die verantwoordelijkheid "ook (kan) worden gedragen zonder het (doen) opstellen van dit soort documenten" (blz. 4 verweerschrift). Zoals hierboven reeds is opgemerkt, is deze bewering manifest absurd. Ter nadere toelichting wordt daarover nog het volgende opgemerkt.

3.2. Het is een feit van algemene bekendheid dat de toenmalige minister van Defensie De GRAVE geen deskundige was (en is) op het terrein van het internatio-

naal publiekrecht in het algemeen, laat staan op het specifieke terrein van het internationaal humanitair recht. Dit houdt logischerwijs in dat die minister terzake diende te worden geadviseerd, indien zich op die terreinen vraagstukken voordeden of de minister terzake om een opvatting werd gevraagd.

3.3. Het is evenzeer een feit van algemene bekendheid dat de toenmalige minister van Defensie tijdens en na de aanvalsoorlog tegen de FRJ uitspraken heeft gedaan met betrekking tot de rechtmatigheid van luchtaanvallen op doelen in dat land, alsook de verantwoordelijkheid heeft genomen voor schriftelijke stukken daarover die aan het parlement werden toegezonden.

3.4. Het voorgaande houdt in dat, redelijkerwijs gesproken, de toenmalige minister adviezen heeft ontvangen met betrekking tot de rechtmatigheid van in ieder geval sommige luchtaanvallen tegen doelen in de FRJ.

3.5. Ontkenning van de gedachte dat aan de toenmalige minister van Defensie terzake adviezen zijn uitgebracht, zou impliceren dat die minister herhaaldelijk volstrekt ongefundeerde opvattingen over de luchtaanvallen tegen doelen in de FRJ zou hebben uitgedragen. Hoewel dit uiteraard niet in absolute zin tot de onmogelijkheden behoort, zou een dergelijke gang van zaken evenwel volkomen onverenigbaar zijn met het zorgvuldigheidsbeginsel en zou dit tot grote politieke kwetsbaarheid van die minister hebben geleid. Om die redenen is de ontkenning van enige advisering betreffende de onderhavige luchtaanvallen aan de minister-president volstrekt ongeloofwaardig.

3.6. Advisering van een minister kan zowel mondeling als schriftelijk plaatsvinden. Gelet op de gebruikelijke gang van zaken binnen de ministeries, een gang van zaken waaromtrent een aantal leden van de VJV vanuit hun dagelijks functioneren binnen ministeries wetenschap dragen, moet het uitgesloten worden geacht dat de advisering van de toenmalige minister van Defensie omtrent de luchtaanvallen tegen doelen in de FRJ uitsluitend mondeling zou hebben plaatsgevonden. Op grond hiervan is de ontkenning van enige schriftelijke advisering aan die toenmalige minister niet geloofwaardig.

3.7. Maar zelfs indien de advisering van de toenmalige minister van Defensie uitsluitend mondeling zou hebben plaatsgevonden, dan nog zouden ten behoeve van die mondelinge advisering interne notities zijn opgesteld. Notities die dan wel niet aan die minister zijn voorgelegd, maar wel aan de ambtenaren die hem mondeling hebben geadviseerd. Op grond hiervan is de ontkenning van het bestaan van enige schriftelijke vastlegging van adviezen of standpunten inzake relevante aspecten, althans van enige interne documenten betreffende de onderhavige luchtaanvallen, volstrekt ongeloofwaardig.

3.8. Het verweerschrift houdt geen enkele weerlegging van de vorenbedoelde

ongeloofwaardigheid in, zodat naar de mening van de VJV rechtens van die ongelooftwaardigheid dient te worden uitgegaan.

3.9. De ongelooftwaardigheid van de stellingname van verweerder wordt bovendien bevestigd door hetgeen op blz. 14 van het evaluatieverslag *"De Nederlandse militaire bijdragen aan de Navo-operaties rond Kosovo"* (Kamerstukken II 1999/2000, 22 181, nr. 311) is gesteld:

De informatieverstrekking over het verloop van de militaire operaties en de Nederlandse deelname daaraan aan de meestbetrokken bewindslieden (de minister-president, de minister van Defensie en de minister van Buitenlandse Zaken) verliep via dagelijkse briefings door het Defensie Crisis Beheersing Centrum (DCBC) en door middel van nota's en fiches. De bewindslieden zijn zo voortdurend op de hoogte gehouden van relevante ontwikkelingen, zowel in de voorbereidingsfase als tijdens de diverse operaties.

Het moet naar de mening van de VJV uitgesloten worden geacht dat in de hier bedoelde nota's en fiches nimmer is ingegaan op vraagstukken betreffende de rechtmatigheid van de luchtaanvallen.

4. Interventies in de NAVO-raad

4.1. In zijn verweerschrift heeft verweerder niet het feit ontkend dat Nederlandse interventies hebben plaatsgevonden in de NAVO-raad met betrekking tot het vereiste ingevolge het internationaal humanitair recht om de burgerbevolking te ontzien. Verweerder betoogt evenwel dat dergelijke interventies ook kunnen worden gedaan, *"zonder dat daaraan een analyse over de verenigbaarheid van die luchtaanvallen met het internationaal humanitair recht ten grondslag ligt"*.

4.2. Voor de Nederlandse interventies in de NAVO-raad is er noodzakelijkerwijs een aanleiding geweest. Interventies worden immers uitgelokt door de aankondiging van een voorgenomen activiteit of door een reeds afgeronde activiteit ten aanzien waarvan men alsnog zijn visie wenst te geven. In het kader van de oorlogvoering tegen de FRJ gaat het dan noodzakelijkerwijs om ofwel het voornemen om bepaalde objecten aan te vallen, ofwel om de wijze waarop reeds voltooide luchtaanvallen zijn uitgevoerd en de gevolgen die deze aanvallen hebben gehad.

4.3. De VJV acht de stellingname van verweerder dat de Nederlandse interventies in de NAVO-raad met betrekking tot het vereiste dat de burgerbevolking in gewapende conflicten moet worden ontzien, zonder dat enige analyse zou hebben plaatsgevonden, manifest absurd. Die stellingname zou immers inhouden

dat door Nederlandse vertegenwoordigers in de NAVO-raad een aantal malen zou zijn gepleit voor meer aandacht voor de volkenrechtelijke verplichting om de burgerbevolking tijdens de oorlogvoering zoveel mogelijk te ontzien, zonder aan te geven of zelfs maar te kunnen aangeven - daarvoor zou immers een analyse zijn vereist - waarom zij daarvoor pleitten. En dit dan midden in oorlogstijd, dat wil zeggen in een tijd waarin - overeenkomstig het algemeen bekende verschijnsel dat ten aanzien van iedere oorlog kan worden vastgesteld - krijgsmachten onder enorme druk staan en zodoende de neiging hebben om de beperkingen van het internationaal humanitair recht ten aanzien van geweldsmiddelen en geweldsmethoden zo restrictief mogelijk te interpreteren. Zodoende zou bij de overige NAVO-bondgenoten onmiddellijk de terechte indruk worden gevestigd dat door Nederland ongefundeerde opvattingen naar voren werden gebracht en dat degenen die Nederland vertegenwoordigden maar wat riepen, hetgeen de geloofwaardigheid van die vertegenwoordigers uiteraard ernstig zou hebben aangetast. De VJV acht het dan ook volkomen ondenkbaar, althans in het geheel niet aanvaardbaar, dat de toenmalige Nederlandse regering bewust voor een dergelijke destructieve politiek ten aanzien van het optreden binnen de NAVO-raad zou hebben gekozen.

4.4. Naar de mening van de VJV moet er dan ook van worden uitgegaan dat de Nederlandse vertegenwoordigers met hun interventies in de NAVO-raad een redelijke en geloofwaardige bijdrage hebben willen leveren aan de naleving van de volkenrechtelijke verplichting om de burgerbevolking in de aanvalsoorlog tegen de FRJ zoveel mogelijk te ontzien. Een dergelijke bijdrage kan uitsluitend worden geleverd op basis van een analyse van voorgenomen of reeds uitgevoerde luchtaanvallen met betrekking tot die verplichting.

4.5. In dit verband wenst de VJV te benadrukken dat de onderhavige volkenrechtelijke verplichting niet alleen berust op het gewoonterechtelijke beginsel dat de burgerbevolking tijdens een gewapend conflict moet worden ontzien. Dat beginsel is nader uitgewerkt in de concrete bepalingen van de artt. 48 tot en met 58 van Aanvullend Protocol I. Dit betekent dat voor de naleving - te goeder trouw - van de onderhavige verplichting, de door de NAVO-strijdkrachten voorgenomen en reeds uitgevoerde luchtaanvallen dienden te worden getoetst aan die bepalingen. In dat kader is naast art. 52 met name ook het verbod van onevenredige benadeling van de burgerbevolking van belang, welk verbod tot is neergelegd in art. 51, vijfde lid, onderdeel a, en art. 57, tweede lid, onderdeel a, onder iii, en onderdeel b.

4.6. De toetsing inzake de onevenredige benadeling van de burgerbevolking was met name aan de orde bij luchtaanvallen tegen doelen die niet naar hun aard of bestemming als militair object konden worden aangemerkt, maar op grond van hun ligging en gebruik zoals bedoeld in art. 52, tweede lid. Het gaat hierbij dan om de luchtaanvallen op bruggen over de Donau, op elektriciteits-

centrales, op radio- en televisiestations e.d.

4.7. Ter nadere toelichting op de in art. 52, tweede lid, Aanvullend Protocol I genoemde termen "aard", "bestemming", "ligging" en "gebruik" van objecten, verwijst de VJV naar de *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977* (Martinus Nijhoff Publishers: Geneva 1987), welke toelichting onder auspiciën van het Internationale Comité van het Rode Kruis door een aantal gezaghebbende auteurs op het terrein van het internationaal humanitair recht is opgesteld (hierna aangeduid als **Commentary**). Terzake van de objecten die naar hun aard als militair object kunnen worden aangemerkt, wordt in punt 2020 (blz. 636) gesteld:

This category comprises all objects directly used by the armed forces: weapons, equipment, transports, fortifications, depots, buildings occupied by armed forces, staff headquarters, communications centres etc.

Met betrekking tot objecten die op grond van hun bestemming als militair object kunnen worden bestempeld, wordt in punt 2022 van de *Commentary* (blz. 636) gezegd:

The criterion of purpose is concerned with the intended future use of an object, while that of use is concerned with its present function. Thus, for example, a school or a hotel is a civilian object, but if they are used to accommodate troops or headquarters staff, they become military objectives. It is clear from paragraph 3 that in case of doubt, such places must be presumed to serve civilian purposes.

Met betrekking tot objecten die op grond van hun locatie als militair object kunnen worden beschouwd, zegt de *Commentary* in punt 2021 (blz. 636):

Clearly, there are objects which by their nature have no military function but which, by virtue of their location, make an effective contribution to military action. This may be, for example, a bridge or other construction, or it could also be (...) a site which is of special importance for military operations in view of its location, either because it is a site that must be seized or because it is important to prevent the enemy from seizing it, or otherwise because it is a matter of forcing the enemy to retreat from it.

4.8. Voor Nederlandse interventies in de NAVO-raad met betrekking tot de verplichting om de burgerbevolking zoveel mogelijk te ontsien, kan in redelijkheid uitsluitend aanleiding zijn geweest, indien de toetsing van voorgenomen of reeds uitgevoerde luchtaanvallen aan met name de artt. 51, 52 en 57 Aanvullend Protocol I, tot zorgwekkende resultaten heeft geleid. Resultaten die dan vervolgens zijn besproken in de Interdepartementale Werkgroep Kosovo, waarna de door die werkgroep vastgestelde conclusies en daaraan gekoppelde voorstellen zijn voorgelegd aan de betrokken ministers, en vervolgens hebben geleid tot de hier bedoelde interventies in de NAVO-raad.

4.9. De suggestie van verweerder dat het gehele proces van toetsing van luchtaanvallen aan het vereiste van het ontzien van de burgerbevolking, van de bespreking van de resultaten daarvan in de Interdepartementale Werkgroep Kosovo, van de voorlegging van de door die werkgroep vastgestelde conclusies en de daaraan gekoppelde voorstellen aan de betrokken ministers, en van de feitelijke interventies in de NAVO-raad, zou hebben plaatsgevonden en zou zijn afgerond zonder dat dit zijn weerslag zou hebben gevonden in enig document, moet naar de mening van de VJV naar het rijk der fabelen worden verwezen.

5. Ambtelijke notities aan de minister van Binnenlandse Zaken

5.1. De reactie van verweerder terzake van het feit dat bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de minister in ambtelijke notities is gewezen op de misdadigheid van de aanvalsoorlog tegen de FRJ en de misdadigheid van diverse luchtaanvallen op doelen in de FRJ, doet in het geheel niet af aan de ongeloofwaardigheid van verweerders stellingname terzake van de door de VJV gevraagde documenten. Deze reactie versterkt die ongeloofwaardigheid.

5.2. De VJV wijst in dit verband op het volgende. De notities die binnen het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ten behoeve van de minister zijn opgesteld, vonden hun oorsprong in het persoonlijk initiatief van een binnen dat ministerie toevalligerwijs werkzame materiedeskundige. Binnen het ministerie van Defensie daarentegen is die deskundigheid bewust georganiseerd en bijeen gebracht in directies en afdelingen. Die directies en afdelingen hebben tot taak de minister en de bevelhebbers te adviseren omtrent de verenigbaarheid van voorgenomen en reeds uitgevoerde militaire aanvallen met het internationaal humanitair recht. Met andere woorden: binnen het ministerie van Defensie is organiek gewaarborgd dat de minister en de bevelhebbers terzake worden geadviseerd.

5.3. Indien verweerder wenst vast te houden aan zijn stellingname dat er binnen de archieven van zijn ministerie geen andere documenten aanwezig zijn met betrekking tot de rechtmatigheid van de luchtaanvallen op doelen in de FRJ dan die welke bij de litigieuze beschikking zijn gevoegd, geeft hij naar de mening van de VJV daarmee een impliciet oordeel over het functioneren van de vorenbedoelde directies en afdelingen. Zij zouden volledig hebben gefaald.

6. Verschillen in volkenrechtelijke verplichtingen

6.1. De VJV heeft in zijn bezwaarschrift, als derde aanwijzing dat zich problemen terzake van de rechtmatigheid van luchtaanvallen op doelen in de FRJ hebben voorgedaan (blz. 2 en 3), gewezen op de verschillende posities die Nederland en de VS innemen ten aanzien van het internationaal humanitair recht. Daar waar Nederland Aanvullend Protocol I heeft geratificeerd, hebben de VS dat niet gedaan. Dit heeft tot gevolg dat de VS niet is gebonden aan de stringente vereisten van art. 52, tweede lid, Aanvullend Protocol I om bepaalde objecten te kunnen aanmerken als militair object.

6.2. De VJV heeft in dat kader ook gewezen op het gegeven dat generaal CLARK in zijn boek *Waging Modern War* heeft geschreven over verschillen in opvatting terzake van de rechtmatigheid van luchtaanvallen op televisiestudio's, bruggen en elektriciteitscentrales. In haar beroepschrift heeft de VJV in paragraaf 5.3 ook de verklaring terzake van generaal SHORT geciteerd (abusievelijk is daarbij verwezen naar blz. 40 van *The Spokesman*, nr. 69 [2000]; dit moet zijn: blz. 41).

6.3. Hoewel verweerder met geen woord ingaat op het feitelijk vast te stellen verschil in positie ten aanzien van volkenrechtelijke verplichtingen, wenst hij kennelijk de daaruit voortvloeiende verschillende opvattingen ten aanzien van de rechtmatigheid van luchtaanvallen op bepaalde objecten in de FRJ te ontkennen. Verweerder schrijft immers over "(mogelijke) discussies binnen de NAVO over de rechtmatigheid van sommige luchtaanvallen".

6.4. De VJV acht deze poging volkomen ongerechtvaardigd en niet te goeder trouw. De VJV heeft verklaringen geciteerd van de hoogste NAVO-commandanten die directe verantwoordelijkheid droegen voor de luchtaanvallen. Daaruit blijkt onmiskenbaar dat binnen de NAVO verschillen in opvattingen naar voren zijn gekomen.

6.5. Het is dan ook volstrekt onbegrijpelijk en ongeloofwaardig dat er binnen het ministerie van Defensie, waar immers de specifieke kennis met betrekking tot het internationaal humanitair recht in organisatorisch verband is bijeengebracht teneinde de minister en bevelhebbers te adviseren over vraagstukken op dat terrein, geen documenten zouden zijn opgesteld waarin op deze verschillende inzichten is ingegaan. Indien dit daadwerkelijk het geval zou zijn, dan dringt zich overigens onmiddellijk de vraag op, langs welke alternatieve weg het Nederlandse standpunt terzake van deze verschillen inzichten zou zijn vastgesteld. Werd hierover niet gesproken in de Interdepartementale Werkgroep Kosovo? Zijn terzake geen aanbevelingen gedaan aan de meest betrokken ministers?

6.6. Indien verweerder wenst vast te houden aan zijn stellingname dat er binnen de archieven van zijn ministerie geen documenten aanwezig zijn met betrekking tot het onderhavige verschil van inzicht over de rechtmatigheid van de luchtaanvallen op sommige objecten in de FRJ, dan geeft hij naar de mening van de VJV daarmee opnieuw een impliciet oordeel over het functioneren van zijn ministerie. Het ministerie van Defensie zou volledig hebben gefaald bij het te goeder trouw naleven van de verplichtingen ingevolge het internationaal humanitair recht.

7. Het oordeel van de regering

7.1. Verweerder heeft, zoals hierboven in paragraaf 1.1 is aangegeven, vooropgesteld dat de vraag of de NAVO-luchtaanvallen op doelen in de FRJ in overeenstemming waren met het internationaal humanitair recht, niet van betekenis is voor de beoordeling van de rechtmatigheid van het bestreden besluit. Maar verweerder deed meer. In een vlucht naar voren poneerde verweerder dat die vraag *"naar het oordeel van de Nederlandse regering steeds bevestigend moet worden beoordeeld"*.

7.2. Een rechtmatigheidsoordeel veronderstelt, zeker wanneer dat oordeel door de regering wordt gepresenteerd, een zorgvuldige analyse van de relevante feiten en een even scrupuleuze toetsing van de vastgestelde feiten aan de relevante rechtsnormen. Het wil de VJV voorkomen dat niet tot een dergelijk oordeel kan worden gekomen zonder dat een en ander in schriftelijke stukken is vastgelegd en beargumenteerd. Een oordeel van de regering impliceert immers dat de bewindslieden daarover hebben beraadslaagd en geconcludeerd. De leden van de VJV die functioneren of functioneerden binnen de ministeries hebben nog nimmer meegemaakt dat ministers over belangrijke kwesties beraadslaagden zonder schriftelijke stukken en zonder schriftelijk advisering daaromtrent vanuit het eigen ambtelijk apparaat. Dit zeker niet wanneer het ging om juridische kwesties.

7.3. De VJV acht het dan ook volstrekt uitgesloten dat, indien is gekomen tot een oordeel van de regering zoals dat door verweerder is gepresenteerd in diens verweerschrift, die oordeelsvorming niet zou zijn gebaseerd of mede gebaseerd op documenten die van de zijde van verweerder of diens ambtsvoorgangers zijn opgesteld. Dit met name gelet ook op het feit dat verweerder uitdrukkelijk aangeeft dat **alle** luchtaanvallen in overeenstemming met het recht zouden zijn geweest.

7.4. Volledigheidshalve merkt de VJV in dit verband nog op, dat de VJV de

bewering van de regering dat alle luchtaanvallen rechtmatig zouden zijn, ten stelligste bestrijdt. De VJV zou dan ook zeer gaarne vernemen, hetgeen ook de reden is geweest dat de VJV heeft gevraagd naar de onderhavige documenten, wat het concrete militaire voordeel was van bijvoorbeeld de vernieling van de "25 mei"-brug bij Bačka Palanka op 3 april 1999, welke brug zeer dicht bij Kroatisch grondgebied was gelegen over de Donau in een weg uitsluitend naar Kroatië, of wat het concrete militaire voordeel was van de vernieling van de RTS-studio in Belgrado op 23 april 1999, een studio die geen functie vervulde in het militair communicatienetwerk. Bij dit laatste voorbeeld wordt overigens aangekend dat media in de jurisprudentie niet worden aangemerkt als legitieme militaire doelen.

8. Conclusies

8.1. Op grond van het voorgaande dient naar de mening van de VJV de bewering van verweerder, dat er geen interne stukken zouden zijn opgesteld met betrekking tot de rechtmatigheid van de onderhavige luchtaanvallen en dat daarover geen brieven met de ministeries van Algemene Zaken en van Buitenlandse Zaken zouden zijn gewisseld, te worden afgewezen als zijnde volstrekt ongeloofwaardig.

8.2. Aanvaarding van de bewering van verweerder zou naar de mening van de VJV impliceren dat de bij de aanvalsoorlog tegen de FRJ meest betrokken ministeries volledig zouden hebben gefaald terzake van hun uit art. 90 Grondwet en uit het volkenrecht voortvloeiende verplichtingen.

8.3. De VJV handhaaft derhalve haar verzoek de litigieuze beschikking van 13 december 2004 nietig te verklaren wegens een ondeugdelijke motivering.

mr. M.J.F. Stelling
voorzitter

RECHTBANK UTRECHT
Sector bestuursrecht

Reg. nr.: SBR 05/486

UITSPRAAK van de enkelvoudige kamer van de
rechtbank Utrecht, in het geding tussen:

Vereniging van Juristen voor de Vrede,
statutair gevestigd te Utrecht,
eiseres,

en

de Minister van Defensie,
verweerder.

1. INLEIDING

Eiseres heeft beroep ingesteld tegen het besluit van verweerder van 18 januari 2005 (bestreden besluit), waarbij verweerder het bezwaar van eiseres tegen het besluit van 5 juli 2004 gedeeltelijk gegrond heeft verklaard, in die zin dat een viertal in het kader van de behandeling van het bezwaarschrift aangetroffen documenten wordt verstrekt. Het bezwaar wordt voor het overige ongegrond verklaard. Bij het primaire besluit van 5 juli 2004 heeft verweerder naar aanleiding van een verzoek van eiseres op grond van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) meegedeeld dat zich bij het Ministerie van Defensie geen documenten bevinden die vallen onder de reikwijdte van het verzoek van eiseres.

Het beroep is gevoegd behandeld met SBR 05/204 ter zitting van 2 september 2005, waar eiseres zich heeft laten vertegenwoordigen door mr. M.J.F. Stelling. Namens verweerder is verschenen mr. E.J. Daalder, advocaat te 's-Gravenhage.

2. OVERWEGINGEN

De rechtbank staat voor de beantwoording van de vraag of verweerder terecht en op goede gronden het besluit van 5 juli 2004 heeft gehandhaafd, dat inhoudt dat de gevraagde interne stukken niet bestaan.

Op 1 juni 2004 heeft eiseres met een beroep op de Wob gevraagd om afschriften van alle in de periode 1998-1999 binnen het Ministerie van Defensie opgestelde interne documenten en van alle in die periode door het Ministerie van Defensie verzonden en ontvangen brieven met betrekking tot de toetsing van luchtaanvallen tegen doelen in Joegoslavië aan de normen van het internationaal humanitair recht.

Bij besluit van 5 juli 2004 heeft verweerder meegedeeld dat zich bij het Ministerie van Defensie geen documenten bevinden die vallen onder de reikwijdte van dit verzoek. De zoekslag naar de gevraagde documenten heeft plaatsgevonden binnen de directie Juridische zaken, de Defensiestaf en de Koninklijke landmacht.

Tegen dit besluit heeft eiseres op 23 juli 2004 bezwaar gemaakt. Op 6 oktober 2004 heeft een hoorzitting plaatsgevonden ten overstaan van de Commissie Advisering Bezwaarschriften Defensie.

Bij het thans bestreden besluit van 18 januari 2005 heeft verweerder, onder verwijzing naar het advies van bovengenoemde commissie, het bezwaar gedeeltelijk gegrond verklaard. Daarbij is aangegeven dat naar aanleiding van de hoorzitting de zoekslag onder meer is uitgebreid tot de Directie Algemene Beleidszaken, waarbij in het bijzonder is gezocht naar documenten ten behoeve van het debat van 7 april 1999 tussen toenmalig Minister van Defensie F.H.G. de Grave en de Tweede Kamer. Deze specifieke zoekslag heeft echter geen documenten opgeleverd die eiseres met haar verzoek heeft beoogd. Verder heeft de hernieuwde zoekslag geresulteerd in een viertal documenten, dat voor openbaarmaking in aanmerking komt. Voor het overige acht verweerder het bezwaar ongegrond. Daarbij stelt verweerder voorop dat de Wob niet verplicht tot het verstrekken van informatie die het bestuursorgaan niet tot zijn beschikking heeft, noch strekt de Wob tot het verstrekken van informatie die niet bestaat. Het bestuursorgaan is bovendien niet gehouden tot het creëren van informatie door het instellen van onderzoek of het verrichten van een nadere studie. Verweerder heeft voorts overwogen dat eiseres uitgaat van een groot aantal vooronderstellingen, op grond waarvan wordt gesteld dat het ongeloofwaardig is dat de verzochte informatie niet aanwezig is bij verweerder. Naar het oordeel van verweerder vormen deze bezwaren geen onderbouwing van de stelling dat verweerder wél beschikt over de verzochte informatie. Verweerder heeft in dit verband benadrukt dat er meermalen binnen het ministerie is gezocht, maar dat er geen documenten zijn aangetroffen, hetgeen mede kan worden verklaard uit het feit dat binnen het Ministerie van Defensie de rechtmatigheid van de luchtaanvallen niet in twijfel is getrokken.

Eiseres heeft in beroep - kort samengevat - aangevoerd dat er meer documenten moeten bestaan. Er bestaat geen twijfel over de specifieke verantwoordelijkheid van de Minister ten aanzien van de rechtmatigheid van de luchtbombardementen in het kader van de NAVO-aanvalsoorlog tegen de Federatieve Republiek Joegoslavië (FRJ). Uitgaande van de ondersteunende taak van het Ministerie van Defensie ten aanzien van genoemde specifieke verantwoordelijkheid van de Minister, behoorde de Minister ambtelijke adviezen te ontvangen ten aanzien van vraagstukken op het terrein van internationaal humanitair recht die zich in de aanloop naar en tijdens de aanvalsoorlog tegen de FRJ zonder meer hebben aangediend.

Ter zitting heeft eiseres benadrukt dat zij het standpunt van verweerder dat er geen documenten zijn, volstrekt ongeloofwaardig acht. Indien deze stellingname juist zou zijn, zou de toenmalige Minister van Defensie alsook zijn ministerie als organisatie volstrekt hebben gefaald in hun grondwettelijke en volkenrechtelijke verplichting om te bewerkstelligen dat de internationale rechtsorde niet wordt geschonden en dat de feitelijke gevechtshandelingen van de militaire eenheden die in NAVO-verband deelnamen aan de aanvalsoorlog tegen de FRJ in overeenstemming zouden zijn met de vereisten van het internationale recht.

De rechtbank overweegt als volgt.

Ingevolge artikel 1, aanhef en onder a, van de Wob wordt onder een document verstaan een bij een bestuursorgaan berustend schriftelijk stuk of ander materiaal dat gegevens bevat.

Ingevolge artikel 3, eerste lid, van de Wob kan een ieder een verzoek om informatie neergelegd in documenten over een bestuurlijke aangelegenheid richten tot een bestuursorgaan of een onder verantwoordelijkheid van een bestuursorgaan werkzame instelling, dienst of bedrijf. Ingevolge het derde lid van dit artikel wordt een verzoek om

informatie ingewilligd met inachtneming van het bepaalde in de artikelen 10 en 11 van de Wob.

De rechtbank overweegt dat op grond van de stukken en het verhandelde ter zitting moet worden aangenomen dat verweerder niet beschikt over de door eiseres anders of meer gevraagde documenten. De rechtbank heeft in de gedingstukken geen aanknopingspunten kunnen vinden om te oordelen dat de verklaring van verweerder, inhoudende dat er geen documenten zijn die vallen binnen de reikwijdte van het verzoek, onjuist is dan wel dat door verweerder minder informatie wordt gegeven dan waarover wordt beschikt. Er zijn evenmin aanknopingspunten te vinden voor het oordeel dat het door verweerder uitgevoerde onderzoek onvoldoende zorgvuldig is geweest.

Ten aanzien van het door eiseres ter zitting gedane verzoek aan de rechtbank om in de uitspraak vast te stellen dat het standpunt van verweerder slechts aanvaardbaar is indien wordt uitgegaan van een schending door verweerder van artikel 90 van de Grondwet en het internationaal humanitair recht, overweegt de rechtbank dat een dergelijk oordeel, daargelaten of dat gerechtvaardigd zou zijn, het kader van deze procedure te buiten gaat.

De door eiseres aangevoerde grieven kunnen derhalve niet leiden tot vernietiging van het bestreden besluit. Aangezien ook overigens niet is gebleken dat het bestreden besluit niet in stand kan blijven komt het beroep voor ongegrondverklaring in aanmerking. Onder deze omstandigheden ziet de rechtbank geen aanleiding om verweerder in de proceskosten te veroordelen.

De rechtbank beslist als volgt.

3. BESLISSING

De rechtbank Utrecht,

recht doende,

verklaart het beroep ongegrond.

Aldus vastgesteld door mr. M. ter Brugge, en in het openbaar uitgesproken op 7 oktober 2005.

De griffier:

mr. V.M. Sluiter

De rechter:

mr. M. ter Brugge

Afschrift verzonden op:

11 OKT 2005

Tegen deze uitspraak staat, binnen zes weken na de dag van bekendmaking hiervan, voor belanghebbenden hoger beroep open bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA 's Gravenhage.

BOMBARDIER
CHINESE
AMBASSADE

PROJECTCENSORED.ORG

HEADLINES

Censored 2001: 2000's Top 25 Censored Stories Now Online!

ABOUT US

2001 YEARBOOK

YEARBOOK ARCHIVES

NEWSLETTER

EVENTS CALENDAR

NEWS ABUSE

RESOURCE GUIDE

DONORS

INTERSHIPS

CONTACT US

BOOKSTORE

CENSORED 2001

The Top 25 Censored Media Stories of 2000

4 Censored

Did the U.S. Deliberately Bomb the Chinese Embassy in Belgrade?

In These Times

A Tragic Mistake?

12/12/99

Author: Joel Bleifuss

www.inthesetimes.com

In These Times

6/26/00

Title: Mission Implausible

Author: Seth Ackerman

www.inthesetimes.com/ackerman2415.html

Pacific News

10/20/99

Title: Reports Showing U.S. Deliberately Bombed Chinese Embassy Deliberately Ignored by U.S. Media

Author: Yoichi Shimatsu

Fairness & Accuracy in Reporting

2/9/2000

Title: NY Times on Chinese Embassy Bombing: Nothing to Report

Action Alert (No author given)

www.fair.org/activism/china-response2.html

Faculty/community Evaluators: Philip Beard Ph.D., Robert Lee Nichols Lt. General U.S. Marines (Ret.)

Student Researchers: Stephen Hayth, Erich Sommer, Melanie Burton

Foreign news coverage: The Herald (Glasgow), The Politiken (Copenhagen) The Scotsman, The South China Morning Post, The Times (London), The London Observer

Elements within the CIA may have deliberately targeted the Chinese embassy in Belgrade, without NATO approval, because it was serving as a rebroadcast station for the Yugoslavian army.

The London Observer and Copenhagen's Politiken reported that, according to senior U.S. and European military sources, NATO knew very well where the Chinese embassy was located and listed it as a "strictly prohibited target" at the beginning of the war. The Observer stated that the CIA and its British equivalent, MI6, had been listening to communications from the Chinese embassy routinely since it moved to its new site in 1996. The Chinese embassy was taken off the prohibited target list after NATO detected it sending Yugoslavian army signals to forces in the field. "Nearly everyone involved in NATO air operations (radio) signals command knows that the bombing was deliberate," said Jens Holsoe of Politiken, lead investigative reporter on the news team reporting on the story.

President Clinton called the bombing a "tragic mistake" and said it was the result of a mix-up. NATO claimed that they were using old maps and got the address wrong. However, Observer reporters quoted a Naples-based flight controller who said the NATO maps that were used during the campaign had correctly identified the Chinese embassy.

A French Ministry of Defense report stated that the flight that targeted the Chinese embassy was not under NATO command, but rather an independent U.S. bombing raid. In July 1999, CIA director George Tenet testified before Congress that of the 900 sites struck by NATO during the bombing campaign, the only one targeted by the CIA was the Chinese embassy.

In response to the claims by the New York Times and the Washington Post of having investigated this story and having found no substantiation, Seth Ackerman states that within the CIA there are strong anti-China elements. The Counter-Proliferation Division within the CIA is known for its opposition to Clinton's China policy. The CIA's regular targeting office—the Central Targeting Support Staff—was not consulted about the mission. Instead the Counter-Proliferation Division forwarded the target information to U.S. forces.

The CIA was outraged not only because the Chinese were helping the Serbs by serving as a rebroadcast station, but also because they believed that Yugoslavia had sold the wreckage of the downed U.S. F-117 stealth fighter to the Chinese, thereby improving China's ability to develop a stealth-proof radar system. According to the New York Times April 17, 2000 edition, the CIA still claims that the bombing was an

The chairman of the House Intelligence Committee, Porter Goss, said he was confident that the strike was not deliberate, but added, "unless some people are lying to me."
The bombing of the Chinese embassy was described by Chinese Ambassador Li Zhaoxing as "a horrifying atrocity, something rarely seen in the entire history of the worst of diplomacy."

Update by Joel Bleifuss

The information and evidence presented by the Observer of London and Politiken of Copenhagen, pointing to a deliberate U.S. decision to bomb the Chinese embassy in Belgrade, has been totally ignored by the mainstream press. Though some reporters, including Steven Lee Myers, the New York Times' Pentagon correspondent, raised doubts about the bombing, Myers has nonetheless concluded, with some skepticism, that the bombing was a mistake. FAIR, the media watch group has further information on the bombing allegations at: www.fair.org/activism/embassy-bombing.html, www.fair.org/activism/china-response2.html, and www.fair.org/activism/embassy-update.html.
Joel Bleifuss: itt@inthesetimes.com

[<<Back to 2001 Yearbook Index](#)

Copyright ©2001 Project Censored, All Rights Reserved.

“Verder onderzoek bombardement”

CHINA De regering in Beijing heeft gisteren verder onderzoek geëist van het Amerikaanse bombardement op de Chinese ambassade in Belgrado van vorig jaar. Zij stelt onomwonden dat de betrekkingen niet volledig kunnen worden hersteld zolang zo'n onderzoek niet heeft plaatsgevonden.

De VS hebben hun excuses voor het bombardement aangeboden en ingestemd met het betalen van compensatie. Bij de aanval van 7 mei 1999 vonden drie Chinezen de dood en raakten ruim 20 anderen gewond. (ANP)

Despotovic, Ruza

Van: Despotovic Ruza [despot@wishmail.net]
Verzonden: dinsdag 11 april 2000 0:44
Aan: Ruza Despotovic
Onderwerp: CIA finally found the "main culprit" for the bombing of Chinese Embassy in Bel

www.serbia-info.com/news

[<http://www.serbia-info.com/index.html>](http://www.serbia-info.com/index.html)

[<http://www.serbia-info.com/news/index.html>](http://www.serbia-info.com/news/index.html)

CIVIL ISSUES [<http://www.serbia-info.com/news/civil/index.html>](http://www.serbia-info.com/news/civil/index.html)

MILITARY [<http://www.serbia-info.com/news/military/index.html>](http://www.serbia-info.com/news/military/index.html)

KOSOVO AND METOHIA [<http://www.serbia-info.com/news/kosovo/index.html>](http://www.serbia-info.com/news/kosovo/index.html)

ECONOMY [<http://www.serbia-info.com/news/economy/index.html>](http://www.serbia-info.com/news/economy/index.html)

CULTURE AND RELIGION [<http://www.serbia-info.com/news/culture/index.html>](http://www.serbia-info.com/news/culture/index.html)

SPORT [<http://www.serbia-info.com/news/sport/index.html>](http://www.serbia-info.com/news/sport/index.html)

[<http://www.serbia-info.com/g3/blue-bottom.gif>](http://www.serbia-info.com/g3/blue-bottom.gif)

Print this page! [<http://www.serbia-info.com/cgi-bin/printpage?filename=/news/2000-04/10/18349.html>](http://www.serbia-info.com/cgi-bin/printpage?filename=/news/2000-04/10/18349.html)

[<http://www.serbia-info.com/g3/1t.gif>](http://www.serbia-info.com/g3/1t.gif) [<http://www.serbia-info.com/g3/1t.gif>](http://www.serbia-info.com/g3/1t.gif)

[<http://www.serbia-info.com/g3/header.gif>](http://www.serbia-info.com/g3/header.gif)

[<http://www.serbia-info.com/news/politics/index.html>](http://www.serbia-info.com/news/politics/index.html)

[<http://www.serbia-info.com/g3/1t.gif>](http://www.serbia-info.com/g3/1t.gif)

CIA finally found the "main culprit" for the bombing of Chinese Embassy in Belgrade

April 10, 2000

[<http://www.serbia-info.com/g3/images/1.jpg>](http://www.serbia-info.com/g3/images/1.jpg)

New York, April 9th(Tanjug) - One agent of the CIA, of "medium rank", was fired because he was found to be the "main culprit" for, allegedly by mistake, bombing the Chinese Embassy in Belgrade, during NATO aggression on FRY.

Besides one fired agent, six more members of CIA received reprimands, confirmed "The New York Times" today. These reprimands are verbal "rebukes", while some of them got even written "reprimands" and they will not be able to work, advance or get raise in the next year.

Announcing this news, the New York daily says that such a decision came eleven months after the bombing of the Embassy of FR China in Belgrade, during which three people were killed and twenty injured. They were all Chinese citizens.

Together with a grotesque decision to accuse a "small fish" and to find a scapegoat for this crime, CIA published an announcement in which only indirectly, is indicated that the number of culprits is far larger, but it is still insisted upon a lie that it was an unintentional "mistake".

Spokesman for the intelligence agency, Bill Harlow, whose words the New York daily quoted, said that "relationships with an employee of CIA are frozen". He, by the way, did not identify

neither the "culprits", nor the single employee, nor the rest six men. Among these persons, he briefly said that some are high-ranking officers and supervisors.

The details of the penal decision cannot be brought to public, Harlow said, for "safety and private reasons". He also said that the director of the CIA, George Tenet, commended one of the agents for noticing that "something was wrong with the Belgrade map", but nobody paid attention to him.

Calling the bombing the "tragic incident", Harlow generally expanded the list of culprits, mentioning that "numerous" employees of the CIA, in different levels of responsibility, had missed to do the verification of the "target" before they passed the instructions further to Pentagon. That was, anyway, the first and the last time that the Agency set targets. After the bombing of the Chinese Embassy, everything was left to Pentagon, says the New York daily.

The Chinese Ambassador in Washington was informed about the latest decision of the CIA, by which obvious cover-up of the whole matter and final closing of the file about bombing of the FR China Embassy on May 7th, in Belgrade, is attempted. The New York daily says that so far the reaction of Beijing, which severely condemned NATO and asked that the culprits be punished and brought to trial, is not known.

The relationship between Washington and Beijing reached extremely cold waters right after NATO bombed FRY. China strongly opposed to that and still persistently criticizes such American policy, the above-mentioned daily reports.

The decision about finding the "culprit" for this unscrupulous attack, comes upon some voices of critic. Thus, a defence lawyer for one who is on the list of those reprimanded, Roy Kriger, said that such move from the head people in the CIA is - injustice, since one person is accused because "the whole system did not function". He accused management of the Agency for yielding to political pressure to find a "scapegoat".

Submitting to that attitude, in the text of the same paper, well-known false alibi about the so-called obsolete Belgrade map, which was used during target setting, is repeated. Thus even thesis stating that the bad system of marking streets and house numbers applied in Yugoslavia is to be blamed for everything.

An officer of the CIA understood, while watching the map, that houses were numbered on the same principle as in the USA, for example in New York, simply humorously writes this New York daily.

At the end of the text, this daily paper, however, poses an interesting question: Why now, eleven months after the bombing, CIA and Washington have decided to find the culprits for the bombing of the Chinese Embassy?

[<http://www.serbia-info.com/q3/1t.gif>](http://www.serbia-info.com/q3/1t.gif)

[[Home <http://www.serbia-info.com/index.html>](http://www.serbia-info.com/index.html) | [Encyclopedia <http://www.serbia-info.com/enc/index.html>](http://www.serbia-info.com/enc/index.html) | [Facts&Figures <http://www.serbia-info.com/facts/index.html>](http://www.serbia-info.com/facts/index.html) | [News <http://www.serbia-info.com/news/index.html>](http://www.serbia-info.com/news/index.html)]
Copyright © 1998, 1999, 2000 Ministry of Information
Email: mirs@srbija-info.yu <<mailto:mirs@srbija-info.yu>>

BEIJING - Several hundred Chinese Saturday protested outside the U.S. embassy in Beijing against the NATO bombardment of the Chinese embassy in Belgrade late Friday, in which four persons were killed and over 20 wounded.

missile attack on China's embassy in Belgrade, describing it as a barbarian act.

Wang said that the attack constituted a flagrant violation of China's sovereignty, underlining that the US-led NATO would have to bear the responsibility for any consequences.

The US-led NATO is attacking the sovereign state of Yugoslavia in violation of the UN Charter and regardless of warnings issued by the international community, including China, Wang said.

The Chinese government has from the outset been condemning the NATO bombing of Yugoslavia and demanding an immediate halting of the NATO military actions in order to place the resolving of the situation in Serbia's Kosovo-Metohija province back on the political track, Wang said.

The bombings have, however, been escalating throughout the past 40 days, and the targets are now even diplomatic missions, which is making the situation in the region much worse, Wang said.

The Chinese government and people demand that the US-led NATO immediately halt its aggression and bombing of Yugoslavia, Wang underlined.

If the US-led NATO obstinately persists in the aggression and bombings which are contrary to contemporary historical trends, it will face more condemnations and opposition from peoples around the world, including the people in the US and in NATO member-states, Wang said.

The Chinese government reserves the right to take measures in connection with the latest developments, Wang said.

Wang underlined that the US-led NATO had used three missiles from different directions in its attack on the Chinese embassy.

YELTSIN: NATO VANDALISM HAS NO JUSTIFICATION

MOSCOW - The destruction of a foreign embassy is not only an act of vandalism but one of the grossest examples of the violation of international law, Russian President Boris Yeltsin said Saturday in a statement released in connection with the NATO missile attack on the Chinese embassy in Belgrade late Friday.

"It is open despotism, for which there are and cannot be any excuses," President Yeltsin said in the statement released by his office.

Bondgenootschap betuigt spijt

NAVO-raket op

ambassade China

BELGRADO, 8 MEI. De NAVO heeft vannacht de Chinese ambassade in Belgrado getroffen. Twee of drie raketten sloegen rond middernacht in. Daarbij zijn volgens Peking in elk geval twee doden gevallen, onder wie een correspondent van het persbureau Nieuw China. Nog eens twee mensen worden vermist, terwijl 21 anderen naar ziekenhuizen zijn overgebracht.

De Servische televisie toonde gisteravond beelden van een brandend gebouw van twee verdiepingen en van Chinese diplomaten die via een brandladder naar buiten werden gebracht. Een deel van het gebouw stond in brand, veel ramen waren uit hun sponningen geslagen. Er bevinden zich mogelijk nog mensen onder het puin.

China, dat in een officiële reactie de aanval 'sterk veroordeelde', heeft om een speedzitting van de VN-Veiligheidsraad gevraagd. Het bondgenootschap heeft vanmorgen in een verklaring gezegd dat het gebouw niet met opzet is geraakt en zijn spijt betuigt. China vertegenwoordigt Joegoslavië in Washington sinds 24 maart, toen Joegoslavië de diplomatieke betrekkingen met de VS verbrak. De pogingen van de VS om de Veiligheidsraad, waarvan China lid is, achter een vredesplan voor Kosovo te krijgen, staan nu onder druk.

Een woedende Chinese diplo-

maat die was overdekt met bloed noemde de aanval vannacht „een misdaad”. „Ik moest het gebouw verlaten zonder mijn schoenen. Sommige van mijn collega's zijn nog niet terecht. Ze hadden kunnen weten dat dit een woonwijk is.” In de buurt van de ambassade in het stadsdeel Novi Beograd ligt de televisiezender BK die nauw verbonden is aan het regime.

De NAVO concentreerde de luchtacties vannacht op doelen in en rond de hoofdstad Belgrado. In de loop van de avond viel de stroom in de hele stad uit, nadat de krachtcentrale bij Obrenovac was getroffen.

Naast de ambassade zou volgens het persbureau Beta vannacht een legerhoofdkwartier, het federale ministerie van Binnenlandse Zaken (voor de derde maal) en een hoofdkwartier van de politie bij het station van Belgrado geraakt. Volgens de NAVO is een bunker die door de Servische leider Milošević

zou worden gebruikt, ook getroffen, evenals een hotel waar de terreureenheden van de paramilitaire leider Arkan zouden verblijven.

De misser in Belgrado is niet de enige. Gisteren werd bekend dat er opnieuw een kruisraket verdwaald was geraakt in Bulgarije. De raket kwam gisterochtend neer bij het dorp Lyulin, twintig kilometer buiten de Joegoslavische grens, zonder schade aan te richten.

Een woordvoerder van de NAVO heeft ook erkend dat gistermiddag in de stad Niš een clusterbom zijn doel heeft gemist. Daarbij zouden vijftien burgers zijn omgekomen en zeventig anderen gewond zijn geraakt.

Het Joegoslavische persbureau Tanjug heeft de dood gemeld van de gematigde Kosovaarse leider Fehmi Agani. Eind maart meldde de NAVO abusievelijk Agani's dood. (AFP, AP, Reuters).

“Verder onderzoek bombardement”

12-4-2000
CHINA De regering in Beijing heeft gisteren verder onderzoek geëist van het Amerikaanse bombardement op de Chinese ambassade in Belgrado van vorig jaar. Zij stelt onomwonden dat de betrekkingen niet volledig kunnen worden hersteld zolang zo'n onderzoek niet heeft plaatsgevonden.

De VS hebben hun excuses voor het bombardement aangeboden en ingestemd met het betalen van compensatie. Bij de aanval van 7 mei 1999 vonden drie Chinezen de dood en raakten ruim 20 anderen gewond. (ANP)

Woede in China na bom op 8-5-99 ambassade

PEKING - In Peking en tal van andere Chinese steden hebben honderdduizenden mensen het hele weekeinde met geweld gedemonstreerd tegen de Verenigde Staten en de Navo, die zaterdag per ongeluk de Chinese ambassade in Belgrado bombardeerde.

Anders dan gebruikelijk in China lieten de autoriteiten de demonstranten op de meeste plaatsen hun gang gaan. In Chengdu werd de woning van de Amerikaanse consul in brand gestoken en raakte een bewaker van het consulaat gewond toen hij werd getroffen door een steen.

De Amerikaanse ambassade werd het hele weekeinde belegerd door duizenden demonstranten. De VS hebben gisteren de ambassade en vier consulaten in China gesloten. Het ambassadepersoneel wordt aangeraden thuis te blijven.

Ook bij de Britse en Albanese ambassades in Peking werden tal van ruiten ingegoooid. De Nederlandse ambassade werd ongemoeid gelaten. In Kanton drongen demonstranten het Duitse consulaat-generaal binnen en richtten vernielingen aan.

Vice-president Hu Jintao riep de bevolking gisteravond in een televisietoespraak op tot zelfbeheersing. Hij zei dat de regering 'legale protesten' steunde, maar waarschuwde voor 'onruststokers'. De Amerikaanse ambassadeur James Sasser, die het hele weekeinde met zijn staf opgesloten zat in de ambassade, zei dat de autoriteiten de demonstranten juist aanmoedigden.

Bij de verwoesting van de Chinese ambassade in Belgrado kwamen zeker drie mensen om het leven. Twintig ambassademede-

werkers raakten gewond. Het bombardement is volgens de Navo te wijten aan 'verkeerde informatie' van de inlichtingendiensten. De alliantie weigerde dit weekeinde commentaar te geven op speculaties dat zij door een dubbelagent op het verkeerde been is gezet.

Navo secretaris-generaal Solana bood zaterdag zijn excuses aan. Het Westerse bondgenootschap neemt de volledige verantwoordelijkheid. Op de lijst met doelwitten stond de ambassade geregistreerd als een overheidsgebouw van waaruit logistieke ondersteuning voor de strijdkrachten werd georganiseerd.

De Navo wenste gisteren niet in te gaan op geruchten dat China en Belgrado nauw samenwerken op gebied van spionage en bewapening en de aanslag mogelijk een vergelding daarvoor was.

„Het lijkt alsof alles fout loopt als je de camera's richt op de missers", zei Navo-woordvoerder Jamie Shea. Maar volgens hem is de Navo juist heel accuraat. De Westerse vliegtuigen bestoken in Joegoslavië ongeveer 1 900 doelen. Daarop zijn tot dusver 9 000 bommen gedropt. Twaalf daarvan kwamen op civiele gebouwen terecht. „Mathematisch zijn die missers te verwaarlozen", aldus Shea.

Volgens hem zullen er altijd fouten worden gemaakt. „Het is niet onze bedoeling om ambassades te bestoken. Wij proberen juist honderdduizenden mensenlevens in Kosovo te redden. Daarom zijn wij deze luchtactie begonnen", legde Shea uit. Hij weigerde van een catastrofe te spreken. „Het was gewoon een fout, meer niet."

RELAY HIT ON MT. RUDNIK

8-5-99

GORNJI MILANOVAC - Saturday evening at 22:40 NATO planes struck with two missiles the relay of Radio Television Serbia and of TV Politika on Mt Rudnik.

TV Politika, television Pink, Radio Politika, Radio S and Dem, a radio from Gornji Milanovac, went of the air in that region.

SEVERAL NATO MISSILES HIT KOSOVO-METOHIIJA'S DECANI AREA

PRISTINA - NATO aggressor's aircraft fired several missiles on the Decani area in the Yugoslav republic of Serbia's Kosovo-Metohija province at 10:10 p.m. local time Saturday.

At around 9:15 p.m. local time, NATO aircraft for the umpteenth time struck at Mt. Goles in the Lipljan municipality. One bomb hit the area, which was the target of another of the aggressor's attacks Saturday morning.

NATO SHELLS DOWNTOWN UZICE

UZICE - NATO planes raided in two waves the post office in downtown Uzice in the west-central part of the Yugoslav republic of Serbia on Saturday night, razing it to the ground and damaging a number of office and residential buildings.

The first missile hit at 10:35 p.m., followed by another detonation 15 minutes later. The blast damaged the town's medical centre, theatre, library and several residential buildings.

The post office in Uzice was first targetted by NATO on April 22.

CHINESE EMBASSY WAS NOT TARGETED BY MISTAKE

BELGRADE - The NATO attack on the Chinese embassy in Belgrade late Friday was obviously not accidental, as is obvious from the parts of the building that were hit.

The southern section of the building in the centre of New Belgrade was hit by two missiles, one of which struck the ground floor and the other the top floor.

The third missile destroyed the ground floor and basement of the western embassy wing. Most of the inside of the building has burned.

The southern section of the building has been destroyed beyond recognition.

The basement in the western section of the building, which most likely served as a shelter, was also hit, and it is assumed that it was there that at least three embassy employees and a female correspondent of the Chinese news agency Hxinhua were killed.

Serbian police experts confirmed that the Chinese embassy was a precisely fixed target.

The experts said the attackers knew the building layout and precisely targeted the parts of the building they wanted to strike.

At least four people were killed in the NATO attack on the Chinese embassy.

Four Romanian reporters wounded in NATO air raid in Yugo.

BUCHAREST, May 9 (Itar-Tass) - Four Romanian journalists were wounded when NATO planes bombed a highway from the Yugoslav capital of Belgrade to the city of Nis, Romania's Pro-TV television channel said on Sunday.

The journalists were accompanying a Romanian delegation that was on a humanitarian aid delivery mission. The delegation was headed by mayor of the city of Pitest.

8-5-94

He expressed deep regret over the NATO attack on Yugoslavia. He said the Italian staff were experiencing all that is happening with deep sorrow and concern, as the citizens of Yugoslavia themselves.

NATO GROSSLY VIOLATES CHINA SOVEREIGNTY

BEIJING - NATO has grossly violated the sovereignty of the People's Republic of China, the Chinese government said in a statement released Saturday, and most sharply protested the bombardment of the Chinese embassy in Belgrade late Friday.

"The NATO action is a gross violation of China's sovereignty and an unreasonable violation of the Vienna Convention on diplomatic relations and norms of international relations," the statement said and termed the NATO air attack on the Chinese embassy a "precedent in the history of diplomacy."

U.S.-led NATO has been "savagely bombarding Yugoslavia for over 40 days, killing and wounding a great many civilians, and has now launched air strikes against the Chinese embassy," the statement said.

"The Chinese government and people voice their deepest indignation and sharp condemnation of the barbarian act and lodge a sharpest protest," it added.

"The U.S.-led NATO must bear the full responsibility," the Chinese government stressed and said it retained the "right to take further action."

The Chinese news agency Xinhua said it had been confirmed that its correspondent Shao Yunhua had been killed in the attack, but the other victim had not been identified yet.

XINHUA STRONGLY CONDEMNS NATO ATTACK ON CHINESE EMBASSY IN BELGRADE

PEKING - The Chinese news agency Xinhua on Saturday expressed the deepest bitterness and sharp condemnation over the U.S.-led NATO attack on the Chinese embassy in Yugoslavia, in which its Belgrade correspondent was killed.

The NATO attack on the Chinese embassy was described as a gross violation of Chinese sovereignty and the Vienna convention on diplomatic relations and norms of international relations. This is a serious violation of reporter rights all over the world, Xinhua said.

Xinhua Belgrade correspondent Shao Yunhuan was killed in the tragic event, one of the most valued reporters of this agency.

Shao, 48, was posted here in March and sent numerous on-the-spot reports since the very beginning of the aggression, March 24, Xinhua said.

g-5-gy

Poor intelligence caused embassy attack

CIA blamed for bomb blunder

*by Stephen Grey in Brussels,
Matthew Campbell in Washington
and Hugh McManners*

YESTERDAY Nato admitted it had bombed the Chinese embassy in Belgrade after mistaking it for a Yugoslav government office. At least three people were killed in the attack, which threw diplomatic efforts to end the war into turmoil.

Alliance officials said they had believed the building was Yugoslavia's federal directorate of supply and procurement, which organises weapons imports and exports. It was hit by three 1,000lb precision-guided freefall weapons, thought to have been dropped by a B2 stealth bomber.

Last night Nato diplomats were looking to General Wesley Clark, the supreme allied commander who now has sole authority for selecting targets, to take responsibility. Allied intelligence agencies, including the CIA, were also facing severe criticism. "It is absolutely incredible not even to know where the embassy of such an important world power is situated," one diplomat said.

General Walter Jertz, Nato's military spokesman, denied that Nato planners had used outdated maps and said they had no reason to know the locations of all the embassies in Belgrade. "Particularly as we were not going to attack the Chinese embassy, we were not trying to find out where it was," he said.

Javier Solana, Nato's secretary-general, announced a formal investigation, promising that the results would be made public. The apparently disastrous failure of Nato's intelligence prompted speculation that false information had come from a hostile agent, and compounded anger

THE SUNDAY TIMES: FOREIGN NEWS

the British and American embassies in Beijing after an officially sanctioned outpouring of fury by students got out of control. A mob stormed the American consulate in Chengdu, in the southwest, and set it on fire.

President Bill Clinton offered condolences to China for "a tragic mistake". But Viktor Chernomyrdin, the Russian envoy trying to broker a peace deal, described Nato's action as "barbarism".

The embassy, purpose-built for the Chinese in 1993, was hit during the heaviest bombardment of Belgrade in more than six weeks of bombing. Witnesses said two missiles struck the roof and one penetrated its side. Two journalists and a reporter's wife died. A fourth victim was reported missing. Chinese diplomats, some with bloodstained clothes, watched in tears as rescuers brought out 21 injured.

Jamie Shea, Nato's spokesman, described the embassy bombing as "a terrible accident", saying the alliance regretted the loss of life and injuries but would not be deflected from its campaign to destroy President Slobodan Milosevic's military machine.

"I would like to remind the people of Yugoslavia that we carefully select targets that are directly related to President Milosevic's political and leadership apparatus, the military and paramilitary forces that he has deployed in Kosovo and his ability to support his campaign of repression," Shea said.

Among the hits yesterday was the Dovanovci complex, a presidential residence with a bunker described by British officials as "the centre of Milosevic's high command". Another was the Hotel Jugoslavija, which Nato said had been used as a command centre by the paramilitary leader Zeljko Razajatovic, known as Arkan, for Kosovo operations by his so-called Tigers.

Nato conceded that cluster bombs dropped from an F-16 fighter jet had extensively damaged a hospital complex and a marketplace in Nis, Yugoslavia's third-largest city. The Yugoslav government said 15 people had been killed.

Bombers returned to Nis yesterday, damaging a bridge in the city centre. One report said windows had been smashed in the nearby Greek consulate. Yugoslav anti-aircraft gunners shot down a Nato drone 100 miles south of Belgrade.

9-5-99

THE SUNDAY TIMES: FOREIGN NEWS

called an emergency session of the United Nations security council, which expressed its "shock and concern". Kofi Annan, the UN secretary-general, said the incident emphasised the need for an urgent political solution to the Balkans crisis.

Terence Taylor, of the International Institute for Strategic Studies, said: "This will encourage Russia and China to demand greater UN control of future events in Kosovo and will increase pressure for a pause in the bombing."

Russia had joined the G7 leading industrial powers last week in agreeing a set of principles for peace in Kosovo, including the presence of an international armed force. Yesterday, however, President Boris Yeltsin condemned the "vandalism" of the embassy bombing, calling it an "open outrage". Igor Ivanov, the Russian foreign minister, cancelled a trip to Britain in protest.

Securing China's acquiescence to the principles of a peace settlement had been the West's next priority before it put a resolution on Kosovo to the security council. It had hoped to complete Milosevic's international isolation.

Tony Blair was writing to Zhu Rongji, the Chinese premier, to express his regret.

Fresh evidence of Kosovo atrocities emerged with the murder of Felimi Agani, a negotiator at the Rambouillet peace talks. Belgrade claimed that Agani, an associate of the moderate Albanian leader Ibrahim Rugova, was killed by the Kosovo Liberation Army. His family said he disappeared after a beating by police.

7-5-99

Former U.S. congressman from New York John Lebutillier on Hannity and Colmes (FOX) after the report that Chinese embassy in Belgrade was hit :

"Tonight, after 6 weeks of bombing, we finally hit an enemy of the U.S."

NATO hits Chinese embassy

BELGRADE, Yugoslavia, May 8 (UPI) -- The Chinese embassy in Belgrade has apparently been hit by NATO bombs as the alliance continues its assault on sites in the Yugoslav capital.

Yugoslav officials today have told CNN the embassy has taken "two direct hits" and was engulfed in flames, while the BBC says a Chinese diplomat reported that as many as three missiles hit the building. The diplomat called it a "criminal attack."

The Yugoslav officials said more than 25 people have been taken to the hospital as a result of the incident, but no deaths have been reported.

The BBC says about 30 people were sleeping in the facility when it caught fire.

The BBC reports eyewitnesses as saying the nearby Hotel Jugoslavija also caught fire as NATO targeted Belgrade for the third night in a row.

nato hit hotel "Yugoslavia", Chinese Embassy (1 Chinese dead, 33 in hospital - for now) reported by Tom Clark, reporter for CTV News from Canada. 4 huge explosions in territory of China inside of Belgrade.. heavy bombing on BGD. Happened around midnight local time /Fri - Sat/

southern Yugoslav city of Nis.

BELGRADE, Yugoslavia (AP) - NATO hit a residential area in Yugoslavia's third-largest city Friday, reportedly killing at least 15 people and injuring dozens in a strike near a hospital and a marketplace. The attack came after President Slobodan Milosevic signaled he was willing to discuss a general Kosovo peace plan agreed to by Russia and Western powers - if the alliance stops the bombing. Authorities in the city of Nis, 120 miles southeast of Belgrade, said at least 15 people were killed and 60 were injured, *WHEW*

NATO missiles *HIT A HOSPITAL*, a marketplace and a park shortly before noon Friday.

Woede in China na bom op 8-5-99 ambassade

PEKING - In Peking en tal van andere Chinese steden hebben honderdduizenden mensen het hele weekeinde met geweld gedemonstreerd tegen de Verenigde Staten en de Navo, die zaterdag per ongeluk de Chinese ambassade in Belgrado bombardeerde.

Anders dan gebruikelijk in China lieten de autoriteiten de demonstranten op de meeste plaatsen hun gang gaan. In Chengdu werd de woning van de Amerikaanse consul in brand gestoken en raakte een bewaker van het consulaat gewond toen hij werd getroffen door een steen.

De Amerikaanse ambassade werd het hele weekeinde belegerd door duizenden demonstranten. De VS hebben gisteren de ambassade en vier consulaten in China gesloten. Het ambassadepersoneel wordt aangeraden thuis te blijven.

Ook bij de Britse en Albanese ambassades in Peking werden tal van ruiten ingegoooid. De Nederlandse ambassade werd ongemoeid gelaten. In Kanton drongen demonstranten het Duitse consulaat-generaal binnen en richtten vernielingen aan.

Vice-president Hu Jintao riep de bevolking gisteravond in een televisietoespraak op tot zelfbeheersing. Hij zei dat de regering 'legale protesten' steunde, maar waarschuwde voor 'onruststokers'. De Amerikaanse ambassadeur James Sasser, die het hele weekeinde met zijn staf opgesloten zat in de ambassade, zei dat de autoriteiten de demonstranten juist aanmoedigden.

Bij de verwoesting van de Chinese ambassade in Belgrado kwamen zeker drie mensen om het leven. Twintig ambassademedewerkers

raakten gewond. Het bombardement is volgens de Navo te wijten aan 'verkeerde informatie' van de inlichtingendiensten. De alliantie weigerde dit weekeinde commentaar te geven op speculaties dat zij door een dubbelagent op het verkeerde been is gezet.

Navo secretaris-generaal Solana bood zaterdag zijn excuses aan. Het Westerse bondgenootschap neemt de volledige verantwoordelijkheid. Op de lijst met doelwitten stond de ambassade geregistreerd als een overheidsgebouw van waaruit logistieke ondersteuning voor de strijdkrachten werd georganiseerd.

De Navo wenste gisteren niet in te gaan op geruchten dat China en Belgrado nauw samenwerken op gebied van spionage en wapening en de aanslag mogelijk een vergelding daarvoor was.

„Het lijkt alsof alles fout loopt als je de camera's richt op de missers", zei Navo-woordvoerder Jamie Shea. Maar volgens hem is de Navo juist heel accuraat. De Westerse vliegtuigen bestoken in Joegoslavië ongeveer 1 900 doelen. Daarop zijn tot dusver 9 000 bommen gedropt. Twaalf daarvan kwamen op civiele gebouwen terecht. „Mathematisch zijn die missers te verwaarlozen", aldus Shea.

Volgens hem zullen er altijd fouten worden gemaakt. „Het is niet onze bedoeling om ambassades te bestoken. Wij proberen juist honderdduizenden mensenlevens in Kosovo te redden. Daarom zijn wij deze luchtactie begonnen", legde Shea uit. Hij weigerde van een catastrofe te spreken. „Het was gewoon een fout, meer niet."

Bondgenootschap betuigt spijt

NAVO-raket op

ambassade China

BELGRADO, 8 MEI. De NAVO heeft vannacht de Chinese ambassade in Belgrado getroffen. Twee of drie raketten sloegen rond middernacht in. Daarbij zijn volgens Peking in elk geval twee doden gevallen, onder wie een correspondent van het persbureau Nieuw China. Nog eens twee mensen worden vermist, terwijl 21 anderen naar ziekenhuizen zijn overgebracht.

De Servische televisie toonde gisteravond beelden van een brandend gebouw van twee verdiepingen en van Chinese diplomaten die via een brandladder naar buiten werden gebracht. Een deel van het gebouw stond in brand, veel ramen waren uit hun sponningen geslagen. Er bevonden zich mogelijk nog mensen onder het puin.

China, dat in een officiële reactie de aanval 'sterk veroordeelde', heeft om een spoedzitting van de VN-Veiligheidsraad gevraagd. Het bondgenootschap heeft vanmorgen in een verklaring gezegd dat het gebouw niet met opzet is geraakt en zijn spijt betuigt. China vertegenwoordigt Joegoslavië in Washington sinds 24 maart, toen Joegoslavië de diplomatieke betrekkingen met de VS verbrak. De pogingen van de VS om de Veiligheidsraad, waarvan China lid is, achter een vredesplan voor Kosovo te krijgen, staan nu onder druk.

Een woedende Chinese diplo-

maat die was overdekt met bloed noemde de aanval vannacht „een misdaad”. „Ik moest het gebouw verlaten zonder mijn schoenen. Sommige van mijn collega's zijn nog niet terecht. Ze hadden kunnen weten dat dit een woonwijk is.” In de buurt van de ambassade in het stadsdeel Novi Beograd ligt de televisiezender BK die nauw verbonden is aan het regime.

De NAVO concentreerde de luchtacties vannacht op doelen in en rond de hoofdstad Belgrado. In de loop van de avond viel de stroom in de hele stad uit, nadat de krachtcentrale bij Obrenovac was getroffen.

Naast de ambassade zou volgens het persbureau Beta vannacht een legerhoofdkwartier, het federale ministerie van Binnenlandse Zaken (voor de derde maal) en een hoofdkwartier van de politie bij het station van Belgrado geraakt. Volgens de NAVO is een bunker die door de Servische leider Milošević

zou worden gebruikt, ook getroffen, evenals een hotel waar de terreureenheden van de paramilitaire leider Arkan zouden verblijven.

De misser in Belgrado is niet de enige. Gisteren werd bekend dat er opnieuw een kruisraket verdwaald was geraakt in Bulgarije. De raket kwam gisterochtend neer bij het dorp Lyulin, twintig kilometer buiten de Joegoslavische grens, zonder schade aan te richten.

Een woordvoerder van de NAVO heeft ook erkend dat gistermiddag in de stad Niš een clusterbom zijn doel heeft gemist. Daarbij zouden vijftien burgers zijn omgekomen en zeventig anderen gewond zijn geraakt.

Het Joegoslavische persbureau Tanjug heeft de dood gemeld van de gematigde Kosovaarse leider Fehmi Agani. Eind maart meldde de NAVO abusievelijk Agani's dood. (AFP, AP, Reuters).

9-5-99

"Sunday Times" - Chinese Embassy was on the target list

May 03, 1999

London, 9th May (Tanjug) - Confusion around the explanation how the Chinese Embassy in Belgrade happened to be bombarded arises serious doubts in motives and background of this tragic event, notice British analysts today.

Totally unconvincing explanation offered by Brussels arose doubts that bombarding of the Chinese Embassy has no direct connection with NATO as a whole, but with American administration which attempts to utilize growing tension with China for its local political purpose.

USA hit Chinese embassy on purpose

In that sense, analysts also doubt that three missiles fired at the Embassy were not a "catastrophic mistake" as officially stated, but a pure intention. According to their estimates the Embassy was purposely targeted.

Namely, the "Sunday Times" of London points out that lethal missiles, it looks like, were launched by American bombardier B2. In the first NATO statement it was told that the Embassy had been hit by mistake and that the actual target had been the other building in its vicinity. In a special statement later on it was told that it was not the pilot's mistake but the Embassy was, allegedly by mistake, put in the target list.

Some specialists for these issues, however, believe that the attack on the Embassy has practically discovered the existence of a special plan in the aggression on Yugoslavia, carried only by the U.S.A. with aims different than those proclaimed by NATO command.

The fact is that the bombarding was committed by special units of the American strategic aviation, which is not subordinated to NATO and which landed off from the American territory could only support these assumptions.

Later on in London was launched a story that the real aim was "Yugoslavia" hotel, hit the same night. In NATO head-quarter at the same time it was told that the target had been the "command of military forces", but it was not precisely told which command was in question.

9-5-99

All that was followed by statements from Pentagon and NATO that the bombarding the Chinese Embassy was the consequence of "wrong information of spies from Belgrade", according to which the Embassy building was storage of weapons and ammunition. Obviously they tried to cast over their guilty to spy network and thus they say that the information was maybe received from "a double spy".

As much as NATO is arrogant and unscrupulous in its lies, so much it is "naïve" in underestimation of the publicity. Does anybody in pentagon or Brussels really think that people could believe that London or Washington do not know where is the new building of the Chinese Embassy?

It could be concluded that the main perpetrator is American CIA, what many British analysts are convinced in as they do not believe that the Embassy was bombarded due to wrong information of "poor agent" in the field, but due to special plans of CIA which practically misuses NATO.

The London's "Sunday Times" recalls that some days ago full competence for target choosing was given to American General Westley Clark and thus he is the only one who knows "the real truth". It simultaneously means that the NATO Chief Commander is directly responsible. Hence, CIA and Clark are main traces in the expected investigation.

[[Home](#) | [Encyclopedia](#) | [Facts&Figures](#) | [News](#)]
Copyright © 1998, 1999 Ministry of Information
Email: mirs@srbija-info.yu

RELAY HIT ON MT. RUDNIK

8-5-99

GORNJI MILANOVAC - Saturday evening at 22:40 NATO planes struck with two missiles the relay of Radio Television Serbia and of TV Politika on Mt Rudnik.

TV Politika, television Pink, Radio Politika, Radio S and Dem, a radio from Gornji Milanovac, went off the air in that region.

SEVERAL NATO MISSILES HIT KOSOVO-METOHIA'S DECANI AREA

PRISTINA - NATO aggressor's aircraft fired several missiles on the Decani area in the Yugoslav republic of Serbia's Kosovo-Metohija province at 10:10 p.m. local time Saturday.

At around 9:15 p.m. local time, NATO aircraft for the umpteenth time struck at Mt. Gole in the Lipjan municipality. One bomb hit the area, which was the target of another of the aggressor's attacks Saturday morning.

NATO SHELLS DOWNTOWN UZICE

UZICE - NATO planes raided in two waves the post office in downtown Uzice in the west-central part of the Yugoslav republic of Serbia on Saturday night, razing it to the ground and damaging a number of office and residential buildings.

The first missile hit at 10:35 p.m., followed by another detonation 15 minutes later. The blast damaged the town's medical centre, theatre, library and several residential buildings.

The post office in Uzice was first targetted by NATO on April 22.

CHINESE EMBASSY WAS NOT TARGETED BY MISTAKE

BELGRADE - The NATO attack on the Chinese embassy in Belgrade late Friday was obviously not accidental, as is obvious from the parts of the building that were hit.

The southern section of the building in the centre of New Belgrade was hit by two missiles, one of which struck the ground floor and the other the top floor.

The third missile destroyed the ground floor and basement of the western embassy wing. Most of the inside of the building has burned.

The southern section of the building has been destroyed beyond recognition.

The basement in the western section of the building, which most likely served as a shelter, was also hit, and it is assumed that it was there that at least three embassy employees and a female correspondent of the Chinese news agency Hxinhua were killed.

Serbian police experts confirmed that the Chinese embassy was a precisely fixed target.

The experts said the attackers knew the building layout and precisely targeted the parts of the building they wanted to strike.

At least four people were killed in the NATO attack on the Chinese embassy.

Four Romanian reporters wounded in NATO air raid in Yugo.

BUCHAREST, May 9 (Iar-Tass) - Four Romanian journalists were wounded when NATO planes bombed a highway from the Yugoslav capital of Belgrade to the city of Nis, Romania's Pro-TV television channel said on Sunday.

The journalists were accompanying a Romanian delegation that was on a humanitarian aid delivery mission. The delegation was headed by mayor of the city of Pitest.

Het kruisje was gezet, maar

op de verkeerde plek

Ook 'slimme' bommen raken weleens uit de koers. Of worden naar de verkeerde doelen gedirigeerd. Maar per vergissing een doel als een ambassade treffen is en blijft een onbegrijpelijke blunder.

Door MENNO STEKETEE

ROTTERDAM, 10 MEI. Het bombarderen van de Chinese ambassade is de op één na schrijnendste stommiteit die de NAVO bij het luchtoffensief tegen Joegoslavië kan begaan. Alleen de Russische ambassade prijkt nog een plaats hoger op de lijst met absoluut niet te raken doelen.

Bij het bombardement op de Chinese ambassade was het de bedoeling van de piloot om het makkelijk herkenbare gebouw te treffen. De NAVO heeft intussen ook toegegeven dat het geen vergissing was om precies dit gebouw te raken. Het kruisje was gezet, maar op de verkeerde plek. Ergens tussen het verzamelen van de doelen en het opstellen van de doelenlijst voor die dag, de *Air Tasking Order*, moet dus iets heel erg mis zijn gegaan.

Het selecteren van de doelen in Belgrado kan met een hele reeks middelen zijn gebeurd, beginnend bij de opletten-de staf van de militair attaché van de Amerikaanse ambassade. Maar daarnaast zijn er *Lacrosse* radar-satellieten, *Keyhole* foto-satellieten, elektronische af luistersatellieten van het type *Vortex* en *Trumpet*. En een paar dozijn types spionagevliegtuigen en af luisterposten op de grond verzamelen eveneens inlichtingen. Met andere woorden: een

ambassade – waarvan de draadloze communicatie met het moederland standaard wordt afgeluisterd – staat in alle delen van het elektromagnetisch spectrum te 'gloeien'.

Al die plattegronden worden opgeslagen bij het National Imagery and Mapping Agency, NIMA, onderdeel van de

centrale inlichtingendienst CIA. De organisatie heeft zo'n 4.000 werknemers en bestaat pas sinds 1992, toen als 'Defense Mapping Agency en het Photographic Interpretation Center'. Lekkende inlichtingenbronnen hebben Amerikaanse kranten gesuggereerd dat – helaas, helaas – oude kaarten zijn gebruikt. Dat klinkt aannemelijk: het was al een publiek geheim dat de plannen voor Allied Force al klaar lagen in de zomer van 1995, als overtreffende trap van operatie Deliberate Force, het luchtoffensief tegen de Bosnische Serviërs. En toch is die verklaring niet geheel plausibel, want op

kaarten uit die tijd is de nieuw gebouwde Chinese ambassade nu juist niet te vinden.

Het 'kaarten-agentschap' kan sowieso niet als enige schuldig worden aangewezen, aangezien het proces van het aanwijzen van het doel over veel meer 'schijven' binnen de defensie-organisatie van de NAVO loopt. Zo moeten standaard de inlichtingendiensten van andere lidstaten hun fiat geven, opdat bombardementen hun spionage-operaties niet in de wielen rijden.

NAVO-woordvoerder Shea heeft gesuggereerd dat het bombardement is te wijten aan foutieve informatie van spionnen, misschien zelfs van een dubbela-gent. Zo'n uitleg komt zeker goed uit: over de werkzaamheden van spionnen hoeft niemand ooit naar buiten te treden. Als dit waar is, zegt het op zijn minst veel over de kwaliteit van het aannamebeleid van de inlichtingendiensten.

Eenvoudiger is aan te wijzen waaraan de blunder niet te wijten is geweest. Een Britse militaire commentator meende dat Joegoslavische hackers hadden ingebroken in de centrale computernetwerken van de betreffende NAVO-inlich-

tingendiensten. Maar waarschijnlijk is dit niet. De computers die hiervoor worden gebruikt, staan onderling met elkaar in verbinding via een zogeheten 'intranet' maar staan los van het Internet of andere verbindingen met openbare netwerken en zijn daardoor voor hackers onbereikbaar.

Misschien is de uitleg wel te triviaal voor woorden en heeft een inlichtingen-officier de lijst met wél en niet te bombarderen doelen gewoon verwisseld. Het zal niet voor het eerst zijn dat platvloersheid een ramp veroorzaakt: enige jaren terug boorde een Amerikaans F-14 gevechtsvliegtuig zich in de grond doordat de twee bemanningsleden hun ontblote zitvlak lieten zien aan een ander vliegtuig. Bij het aantrekken van de vliegeroverall raakte de riem van de piloot verstrikt met de stuurknuppel.

De indruk die intussen beklift, is dat de NAVO steeds vaker blunders begaat. Bommen op woonwijken, een kolonne burgervoertuigen, een trein, een bus. Eind vorige week een clusterbom op een woonwijk op twee kilometer afstand van het beoogde doel. En intussen zijn al vijf projectielen op Bulgaars grondgebied terecht gekomen. Wat gaat er toch mis?

10-5-99

De indruk dat de NAVO steeds vaker missers begaat, moet in perspectief worden gezet. Tot op heden heeft de verdragsorganisatie zo'n 18.000 vluchten uitgevoerd, waarvan een kwart ook werkelijk bombardementsvluchten in het Joegoslavische luchtruim waren. Bij één zo'n missie kan een gevechtsvliegtuig al snel een half dozijn geleide wapens op een doel proberen af te werpen. Volgens onofficiële bronnen zijn intussen ongeveer 9.000 bommen een raketten op doelen in Joegoslavië afgegooid. Wanneer een paar dozijn daarvan de weg kwijt raken, is dat objectief gezien geen overdreven slecht resultaat. Dat het er nu alle schijn van heeft dat steeds meer blunders worden begaan, heeft ook te maken met een statistische gegeven: wanneer meer missies per dag worden gevlogen is de kans op missers evenredig groter.

Nog een kanttekening: een blunder heet zo wanneer deze is te wijten aan een eigen fout. De laser-geleide bommen op de trein en de bus die enkele tientallen slachtoffers maakten in de eerste weken van Allied Force, vielen daarentegen eerder te definiëren als botte pech, omdat de voertuigen de bruggen opreden vlak voor de bom insloeg. Tijdens de Golfoorlog gebeurde iets vergelijkbaars, maar dan precies andersom. De Amerikaanse opperbevelhebber Schwarzkopf liet toen een video zien van een aanval op een brug. Terwijl de bommen al waren afgeworpen, reed er nog een auto overheen, bestuurd door „de gelukkigste man van Irak”. In zijn achteruitkijkspiegel verdween de brug in een vuurbal.

Ook de luchtaanval op de civiele schuilbunker in de Amirija-woonwijk in Bagdad was geen blunder in de strikte zin van het woord. Spionagesatellieten – en misschien informanten op de grond – hadden waargenomen dat rond het complex een prikkeldraad-versperring was opgetrokken met schildwachten. Een schuilkelder voor burgers had, dat toch niet nodig, luidde achteraf de niet onredelijke verklaring.

Een fout van de CIA leidde in de nacht van vrijdag op zaterdag tot het bombardement op een Chinese ambassade in Belgrado. Het resultaat: een ernstige politieke crisis. Het was de zoveelste fout van de CIA in de afgelopen jaren.

Door onze correspondent
JUURD EIJSSVOOGEL

WASHINGTON, 10 MEI. Opnieuw slaat de Amerikaanse inlichtingendienst CIA een slecht figuur. De fout die vrijdagochtend leidde tot het bombardement van de Chinese ambassade in Belgrado is de laatste in een lange reeks blunders die de afgelopen jaren ernstig afbreuk hebben gedaan aan de reputatie van de inlichtingendienst.

Zaterdag legden functionarissen van de NAVO in Brussel de schuld voor de vergissing meteen al bij de CIA. Het doelwit van het bombardement was door de inlichtingendienst uitgekozen in de veronderstelling dat het een gebouw van de Joegoslavische overheid was, het Federale Directoraat voor Aanschaf en Bevoorrading. Maar dat gebouw ligt enkele honderden meters van de Chinese ambassade verwijderd, zij het wel in de zelfde straat.

„Verkeerde informatie” had tot het bombardement geleid, erkennen de Amerikaanse minister van Defensie, William Cohen, en de directeur van de CIA, George Tenet, zaterdag in een ongebruikelijke gezamenlijke verklaring. Amerikaanse regeringsfunctionarissen zeiden met zoveel woorden dat de fout inderdaad bij de CIA lag. Er

Blunder van CIA al de zoveelste in laatste jaren

10-5-99 zouden verouderde kaarten van Belgrado zijn gebruikt. En vervolgens was de vergissing onopgemerkt gebleven toen de keuze van het doelwit ter goedkeuring werd voorgelegd aan andere organisaties, zoals de NAVO, het Amerikaanse opperbevel in Europa en de chefs van staven van het ministerie van Defensie in Washington.

Voor de CIA is de fout extra pijnlijk, omdat het de zoveelste aanwijzingen is dat de inlichtingendienst op cruciale momenten ernstig te kort schiet. Toen India vorig jaar enkele kernproeven deed was de dienst verrast, ook al had de partij van de Indiase premier de proeven tijdens de verkiezingen aangekondigd. Onlangs erkende de CIA ook overvallen geweest te zijn toen Noord-Korea vorig jaar als proef een drierapsraket afschoot.

De inlichtingendienst had de Amerikaanse ambassades in Kenia en Tanzania niet gewaarschuwd voor de bomaanslagen die daar vorige zomer plaatsvonden. En ook bij de Amerikaanse vergeldingsacties voor de aanslagen heeft de CIA grote steken laten vallen. De Amerikanen bombardeerden een farmaceutische fabriek in Soedan, die banden zou hebben met het vermeende brein achter de aanslagen, de Saoedische financier Osama bin Laden.

In de fabriek zouden chemische wapens geproduceerd worden. Inmiddels is duidelijk dat de CIA daarvoor geen harde bewijzen had. Het vermoeden dat de eigenaar van de fabriek, een Saoedische zakenman, banden had met Bin Laden hebben de Amerikanen moeten inslikken. Vorige week gaf de Amerikaanse regering de 24

Op cruciale momenten schiet de CIA te kort

miljoen dollar aan banktegoeden van de zakenman die ze vorig jaar had bevroren, weer vrij.

Ook in Irak heeft de CIA ernstige fouten gemaakt sinds de dienst in 1990 de Iraakse invasie in Koeweit niet zag aankomen. Heimelijke operaties vanuit het noorden van Irak tegen het regime van Saddam Hussein mislukten. En sinds is uitgekomen dat de CIA gebruik maakte van de wapeninspecteurs van de Verenigde Naties (UNSCOM) om de gangen van Saddam Hussein na te gaan, is van wapeninspecties niets meer te

rechtgekomen.

Al sinds het einde van de Koude Oorlog kampt de CIA met een identiteitscrisis, die voortkomt uit onzekerheid over wat de nieuwe missie van de dienst moet zijn. Ook organisatorisch heeft de inlichtingendienst grote problemen. Sinds de Sovjet-Unie niet meer bestaat, luidt een wrange grap, zijn de CIA en het Pentagon de grootste centraal bestuurd bureauorganisatie ter wereld. Nu de internationale situatie niet meer gekenmerkt wordt door de confrontatie tussen twee logge supermachten maar door veel kleine, lokale conflicten, moet de CIA een flexibiliteit en alertheid opbrengen waar de 16.000 man sterke organisatie niet op berekend is.

De CIA is slechts één van de Amerikaanse inlichtingendiensten, die dit jaar samen voor 29 miljard dollar op de begroting staan. De afgelopen jaren is er veel gedebatteerd over de vraag of de ouderwetse spionage met behulp van mensen minder belangrijk wordt door nieuwe technologieën, zoals spionage-satellieten, of juist belangrijker, door de opkomst van nieuwe bedreigingen, als terrorisme, drugshandel en nucleaire smokkel. Directeur George Tenet heeft dat debat beslecht, en maakt nu veel werk van recrutering van nieuw personeel voor de rol van geheim agent.

Een fout zoals die gemaakt is toen bij vergissing de Chinese ambassade in Belgrado als doelwit werd aangemerkt „zal waarschijnlijk niet nog eens voorkomen”, schrijven Tenet en Cohen in hun verklaring. Maar ook na de vorige blunders heeft de CIA steeds beloften van beterschap gegeven. En steeds weer bleken fouten moeilijk te voorkomen.

Washington over 'fout'

10-5-99

De letterlijke tekst van de gezamenlijke verklaring van de Amerikaanse minister van Defensie William Cohen en directeur George Tenet van de Amerikaanse inlichtingendienst CIA over de NAVO-aanval op de Chinese ambassade in Belgrado in de nacht van vrijdag op zaterdag:

„Wij betreuren zeer het verlies aan levens en de verwondingen die het gevolg zijn van het bombarderen van de Chinese ambassade in Belgrado. Het bombardement was een fout.

Degenen die betrokken waren bij het selecteren van de doelen geloofden ten onrechte dat de getroffen lokatie het federale Directie Bevoorrading en Aanschaf was. Deze militaire bevoorradingsfaciliteit was het voorziene doel, zeker niet de Chinese ambassade.

De NAVO heeft tot dusver duizenden aanvallen tegen specifieke doelen uitgevoerd in deze lucht-

campagne, met een graad van precisie en professionaliteit die geen gelijke kent in de militaire geschiedenis. We betreuren elk verlies aan burgerlevens of onbedoelde schade, maar er bestaat niet zoiets als risicoloze militaire operaties.

De afgelopen uren hebben we deze fout gezamenlijk onderzocht. Het was noch een fout van de piloot, noch mechanisch falen.

Zonder twijfel heeft onjuiste informatie geleid tot een fout in de aanvankelijke selectie van dit doel. Vervolgens heeft het uitgebreide proces dat wordt toegepast om doelen te selecteren en te controleren deze aanvankelijke fout niet gecorrigeerd.

Een herziening van onze procedures heeft ons ervan overtuigd dat dit een anomalie was die waarschijnlijk niet opnieuw optreedt.

Daarom nemen de NAVO-autoriteiten zich voor de luchtcampagne voort te zetten en te intensiveren.”

10-5-99

CHINA

Betogers Peking: 'Bloedschuld moet met bloed betaald'

[• Vervolg van pagina 1] Op het ambassadeterrein zijn vrijwel alle ruiten gebroken en de hekken langs de route op weg erheen zijn bedolven onder spandoeken, rouwkransen en portetten van de drie bij het NAVO-bombardement in Belgrado omgekomen Chinezen. Op de spandoeken staan teksten als 'een bloedschuld moet in bloed betaald worden', 'weg met de NAVO' en 'VS: nazi's'.

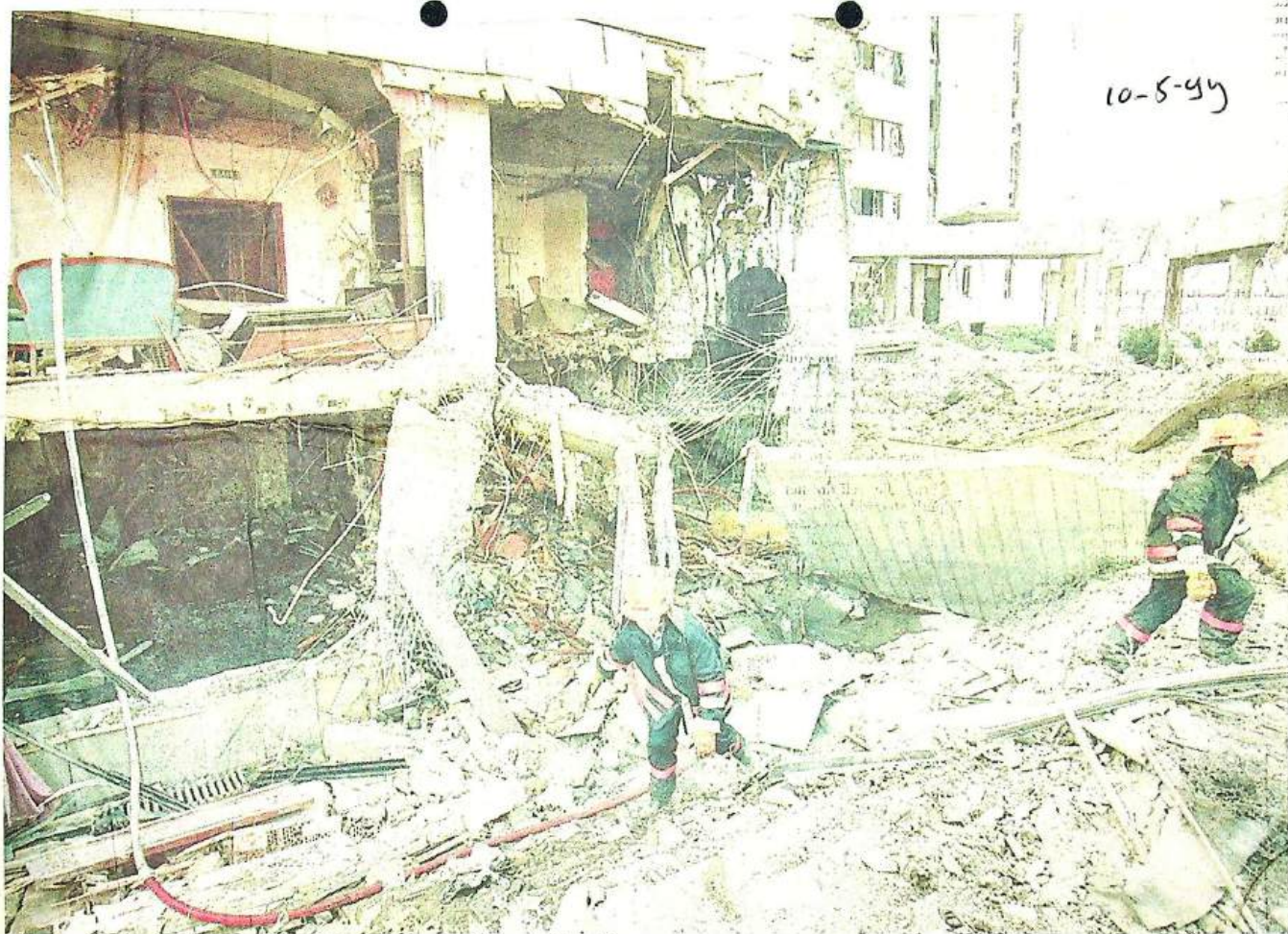
China heeft zich van meet af aan verzet tegen het optreden van de NAVO in Joegoslavië. China steunt Belgrado in zijn strijd die alleen vanuit het Servische standpunt in de Chinese kranten wordt verslagen. Chinezen worden niet geïnformeerd over de Servische aanvallen op Kosovo en beschouwen de NAVO-bombardementen als een inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van Joegoslavië. China heeft met name over dat laatste aspect zorgen, omdat het zelf in Tibet en Taiwan ook te maken heeft met potentiële afscheidingskwesties.

De demonstraties van vandaag zijn, hoewel omvangrijk, veel milder van toon dan afgelopen week-einde. Anders dan de betogers in het weekeinde leken de demonstranten van vandaag te zijn opge-

trommeld. Fabrieksarbeiders, studenten van een rijkschool, boeddhisten, taoïsten en christenen en moslims van de officiële patriottische genootschappen en veel ouderen deden vandaag de Amerikaanse ambassade aan.

Het Nederlandse kabinet heeft bij monde van minister Van Aartsen (Buitenlandse Zaken) laten weten het „ten zeerste te betreuren” dat de Chinese ambassade in Belgrado is getroffen. „De ambassade was uiteraard geen doelwit”, aldus Van Aartsen. „De druk van de luchtcampagne op het regime moet worden voortgezet”, vindt het kabinet evenwel. A.P. van Walsum, die Nederland vertegenwoordigt in de VN-Veiligheidsraad, liet zich in vergelijkbare bewoordingen uit. Hij wijst er op dat de etnische zuiveringen „enorm zijn versneld en geïntensiveerd” sinds eind maart de luchtacties begonnen.

De Tweede-Kamercommissies van Defensie en Buitenlandse Zaken bespreken de Kosovo-crisis morgen met Van Aartsen en minister De Grave (Defensie). De Kamerleden onderbreken voor deze vergadering hun mei-reces. De bijeenkomst was al gepland voordat de Chinese ambassade werd gebombardeerd.

Servische brandweerlieden bij de ruïne van de Chinese ambassade in Belgrado. (Foto AP)

NAVO vergroot zelf haar handicaps

De NAVO heeft met de misser van dit weekeinde China in de Kosovo-crisis gesleept, en daarmee een nieuwe mogelijke stoorzender van haar eigen beleid. De greep van de VS op de NAVO-campagne wordt er niet steviger op.

Door onze redacteur
 ROBERT VAN DE ROER

ROTTERDAM, 10 MEI. Het onbedoelde bombardement op de Chinese ambassade in Belgrado is het zwaarste schot in eigen voet van de NAVO tot nu toe tijdens haar luchtcampagne tegen Joegoslavië: de zoveelste NAVO-misser heeft onverwacht China in stelling gebracht in de Kosovo-crisis - en daarmee het laatste van de vijfde vaste leden (met vetorecht) van de VN-Veiligheidsraad.

Het Westen en de NAVO hadden zich de afgelopen weken al voor een diplomatieke oplossing grotendeels afhankelijk gemaakt van Rusland, omdat zij zelf niet alle mogelijke militaire middelen willen gebruiken om de Joegoslavische president Milošević op de

knieën te dwingen. Maar nu heeft de NAVO dankzij haar eigen slordigheid ook nog China ten tonele gevoerd in de kwestie-Kosovo, en daarmee zelf een nieuwe potentiële stoorzender van haar beleid geïntroduceerd.

China en Rusland koesteren na de Koude Oorlog nog steeds rivaliserende gevoelens tegenover de Verenigde Staten en door de VS geleide organisaties als de NAVO. Zij waren dan ook van meet af aan tegen de „barbaarse” luchtaanvalen van de NAVO. De exacte consequenties van deze NAVO-misser zijn nog niet te overzien, maar zeker is wel dat deze nieuwe blunder van de alliantie de speurtocht naar een diplomatieke oplossing alsook de eigen NAVO-campagne bemoeilijkt. Het geeft Rusland en China meer armslag om de operatie tegen Milošević te kritiseren of te dwarsbomen, en tevens de kans om een grotere stem in het diplo-

matieke traject op te eisen.

De NAVO-misser komt extra ongelegen omdat de zeven rijkste industrielanden en Rusland juist afgelopen donderdag hadden afgesproken te werken aan een diplomatieke oplossing via de VN, door een VN-resolutie op te stellen voor een vredesmacht. Zij wilden dit

NIEUWSANALYSE

doen in overleg met China dat geen lid is van de G8, maar wel van de V-raad. Daarmee had de G8 zich ook een tikje afhankelijk gemaakt van China. Sinds dit weekeinde weet China zich nu opgevoerd van edelfigurant tot hoofdrolspeler.

China heeft 'Kosovo' altijd beschouwd als een binnenlandse kwestie, waar de NAVO en de VN

zich niet mee moeten bemoeien. Hoe weinig oog China heeft voor deze regio, bleek eerder dit jaar al toen Peking eenzijdig een verlening van de succesvolle VN-vredesmacht in Macedonië vetode omdat Skopje Taiwan had erkend. Vorige week koesterden de G8 de hoop dat de Chinezen zich in de V-raad zouden onthouden van stemming over een eventuele resolutie. China heeft inmiddels het overleg met de VS over mensenrechten en wapenbeheersing voor onbepaalde tijd opgeschort. Maar of China ook inzake 'Kosovo' dwars zal gaan liggen in de V-raad, is niet te voorspellen.

Van belang is ook hoe Rusland reageert. De Russische gezant Tsjernomyrdin reist vandaag naar Peking, vrijwel zeker om de Chinese regering te vragen mee te werken aan een diplomatieke oplossing. Een diplomatiek succes in Kosovo blijft van groot belang

voor Rusland omdat dat Moskou iets van zijn status als politieke grootmacht kan teruggeven, en daarin past geen Chinese blokkade.

Westerse waarnemers verwachten dat de Chinese emoties vanzelf zullen betijen. Maar niemand heeft daarover zekerheid. Dat gebrek aan zekerheid illustreert in welk netelig parket de NAVO en vooral Amerika als enige supermacht en NAVO-leider zich hebben gema-noeuvrerd. De NAVO vecht al vanaf 24 maart een halve oorlog tegen Milošević uit, die tot nu toe bitter weinig zichtbaar resultaat heeft gehad voor wat betreft de verzwakking van zijn bewind. De alliantie heeft daarentegen wel voortdurend missers moeten toegeven en excuses moeten aanbieden.

Door de grotere diplomatieke rol van Rusland, indirect versterkt door de jongste NAVO-misser, en de onberekenbare Chinese rol wordt de Amerikaanse greep op de hele crisis er allesbehalve steviger op. En zelfs nu nog lijkt de NAVO nog altijd niet bereid om snel af te rekenen met Milošević. De NAVO is voorlopig sneller in de vermenigvuldiging van haar eigen handicaps dan in de aanpak van een dictator.

10-5-94

PEKING

'Amerika wil de Chinezen straffen'

[• Vervolg van pagina 1] „Amerika heeft weer eens moeten laten zien hoe sterk het is, omdat het Chinezen geen toekomst gunt”, zegt de student. „De Amerikaanse honden zeggen dat mensenrechten belangrijker zijn dan soevereiniteit, maar waarom vermoorden ze dan zoveel mensen?”, zegt een ander. Een Chinese zakenman met strak achterover gekamd haar is pas terug uit de VS. „Ze berichten in Amerika vooral over de dood van 15 scholieren (in Littleton). Het gaat hun alleen om hun eigen veiligheid. Over de duizenden doden in Joegoslavië zeggen ze niets.”

In de pers wordt met geen woord gerept over de verontschuldigingen die de NAVO, president Bill Clinton en James Sasser, de Amerikaanse ambassadeur die nog altijd zit opgesloten in een van de gebouwen, op het ambassade terrein, hebben uitgesproken. Allen hebben gezegd dat het gaat om een tragische fout. „Geen verontschul-

diging is toereikend”, zegt Chu Su-long, een Amerika-deskundige, in de *Global Times* die wordt uitgegeven door het officiële Volksdagblad. „De NAVO beweert dat zij zo precies is in haar bombardementen. Waarom is het percentage 'fouten' bij de aanval op onze ambassade dan zo hoog? De VS straffen ons omdat China sinds het begin van de oorlog aan de kant van Joegoslavië staat.”

Zhang Yebai, werkzaam aan het Amerika-instituut van de Chinese academie voor sociale wetenschappen, denkt daar genuanceerder over. „Ik geloof niet in opzet. Wat zou daarvan de reden moeten zijn? Het bombardement is slecht voor beide partijen.” Zhang wijst erop dat de Chinese premier Zhu Rongji bij zijn bezoek aan de VS vorige maand uitdrukkelijk heeft gezegd dat China zich niet in het conflict op de Balkan wenst te mengen. „De VS hebben geen enkel belang bij slechte betrekkingen

met China”, zegt Zhang. „En China heeft geen belang bij slechte betrekkingen met de VS.”

Ondanks de felle anti-Amerikaanse berichtgeving in de media, lijken de autoriteiten het daar grotendeels mee eens. De televisietoespraak van vice-president Hu Jintao was volgens sommige demonstranten teleurstellend. Hoewel hij de aanval in Belgrado scherp veroordeelde, zijn velen van mening dat niet Hu, maar president Jiang, premier Zhu of parlementsvoorzitter Li Peng naar voren hadden moeten treden. „Zowel Hu als het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft gezegd dat China zich het recht voorbehoudt meer maatregelen te nemen. Maar ik geloof niet dat dat dreigement serieus is”, zegt een zakenman. „China wil ondanks dit drama het economisch belang dat het met de VS heeft niet verspelen.”

Opmerkelijk is dat in de loop van het weekeinde de berichtge-

ving over de felle protesten in China van toon is veranderd. Zaterdag, toen duizenden studenten in goed georkestreerde groepen door de ambassadewijk van Peking marcheerden, werd op televisie volop verslag gedaan van de vlagverbrandingen en woedende stengooiers. Maar toen de sfeer grimmiger werd en de studenten – die naar eigen zeggen uit eigen beweging, of opgetrommeld door lederen of de studentenbond hun protest begonnen – in de loop van de dag weer huiswaarts keerden, riepen de Chinese media op tot beheerste woede. De massale opkomst die nacht van Chinezen uit alle lagen van de bevolking was veel spontaner dan gedurende de dag, en daarmee ook uiterst explosief. De staatszender leek zich daarvan bewust en gaf winkeliers, taxichaffeurs en andere burgers het woord die hun afkeuring lieten blijken over het bombardement, maar vervolgens bezworen hard te

zullen werken aan de opbouw van een sterk vaderland.

Ook vice-president Hun onderstreepte dat de demonstranten zich aan de regels dienen te houden. „De communistische partij steunt alle protesten, zolang die legaal (met toestemming van de autoriteiten) verlopen. Wij moeten de sociale stabiliteit niet uit het oog verliezen.” Voor de goede verstaanders, en dat zijn er velen in de aanloop tot de 10-jarige herdenking van de met geweld beëindigde pro-democratische studentenprotesten op het Plein van de Hemelse Vrede, betekent dat, dat de regering bezorgd is dat de protesten zich tegen haar keren. „Patriottisme is prachtig op de korte termijn, maar als het langer duurt, wordt het gevaarlijk”, zegt een Chinese politicoloog. „De mensen zijn boos op de NAVO, maar nu al wordt de partij verweten dat zij geen doortastende tegenmaatregelen neemt.”

10-5-99

Peking laat emoties over NAVO de vrije loop

Peking steunt de straatprotesten tegen de NAVO-aanval op de Chinese ambassade in Belgrado. Maar de partijleiding wil ze wel graag in de hand houden.

Door onze correspondent

FLORIS-JAN VAN LUYN

PEKING, 10 MEI. Een stoeptegelland met een reusachtige klap op het dak van een auto. „Weg met Amerika, Fuck Nato!”, schreeuwt een jongeman met schorre stem in gebrekkig Engels door een megafoon. De menigte voor het gebouw van de ambassade van de Verenigde Staten in Peking roept hem in koor na. Flessen vliegen door de lucht. Een verbom ontploft tegen de gevel. Luid applaus volgt. Duizenden schreeuwen leuzen in de richting van het gebouw waar de vertegenwoordigers zetelen van het land dat verantwoordelijk wordt geacht voor de dood van drie Chinezen en de verwonding van 20 anderen.

Het nieuws van het bombardement op de Chinese ambassade in Joegoslavië heeft de afgelopen drie dagen in zestien Chinese steden de grootste volksoploop teweegge-

bracht van de afgelopen tien jaar. In de ambassadewijk van Peking arriveerde zaterdag en zondag de ene na de andere buslading met boze studenten en leraren van tientallen universiteiten en hogescholen, middelbare scholieren en opstandige burgers. Met spandoeken, plakkaats en vlaggen baanden zij zich een weg door de doorgaans stille straten van een groene wijk van de hoofdstad, richting de Amerikaanse, Britse en Albanese ambassades. Eerst beheerst en zorgvuldig gecontroleerd, later, met het invallen van de duisternis, agressief en chaotisch. De demonstranten, volgens de Chinese media ten minste 20.000 in het week-einde, mogen ongehinderd hun woede afreageren. Haastig aangevoerde politie-eenheden die drie rijen dik voor de ambassades zijn opgesteld, houden de menigte buiten de hekken. Verder doen zij niets.

Toch lijkt de Chinese regering, hoezeer de protesten ook haar officiële veroordeling van de NAVO-aanval weerspiegelen, niet geheel gerust over de spontaniteit van de acties. Gisteren verscheen president Jiang Zemin, noch premier Zhu Rongji op de televisie om de NAVO in scherpe bewoordingen te kritiseren; die taak werd overgelaten aan de nummer vijf van de

partijhiërarchie, vice-president Hu Jintao. Hu zei dat de communistische partij alle „legale” protesten steunt, maar voegde er ook aan toe dat die „de sociale stabiliteit” in China zelf niet mogen aantasten. Waarnemers leiden uit de reactie van de Chinese regering af dat zij oprecht woedend is over de NAVO-aanval, maar dat zij, anders dan uit de spreekkoren op straat valt op te maken, uiteindelijk niet bereid is de goede relatie met de VS daarvoor op te geven.

„Amerikanen, nazi's!” klinkt het op straat. „Weg met de imperialisten!”, „Geef ons onze ambassade terug!”, „Chinezen laten niet met zich spotten, lang leve China!”. De sfeer voor de ambassades is een vreemde mengeling van vijandigheid en lacherigheid. De flessen-, stenen-, eieren- en enkele benzinebomgooiers krijgen de gelegenheid flink uit te halen, en worden toegejuicht wanneer hun projectielen schade aanrichten. Sommige demonstranten discussiëren heftig. Vrijwel iedereen is het er over eens dat het bombardement op de Chinese ambassade in Belgrado opzet is geweest. „Drie raketten op hetzelfde gebouw en dan volhouden dat het een ongeluk is?” zegt een student sociologie van de Universiteit van Peking ongelovig. [• Vervolg PEKING: pagina 4]

Actie tegen ambassade 'barbaars' Woedend China stopt overleg VS

16-5-99

Door onze correspondent FLORIS-JAN VAN LUYK

PEKING, 10 MEI. China heeft vandaag, woedend over het „barbaarse” NAVO-bombardement op de Chinese ambassade in Belgrado, het overleg met de VS over mensenrechten en wapenbeheersing voor onbepaalde tijd opgeschort.

Honderdduizenden Chinezen hebben met felle anti-Amerikaanse en anti-NAVO-betogingen op het bombardement gereageerd en daarbij de Amerikaanse ambassade in Peking zodanig geïsoleerd dat de ambassadeur meldde zich gegijzeld te voelen. De NAVO en de Amerikaanse regering hebben toegegeven een „tragische fout” te hebben gemaakt en president Clinton heeft in een brief aan zijn Chinese ambtgenoot Jiang Zemin zijn excuses aangeboden.

Volgens de NAVO was het bombardement op de Chinese ambassade in Belgrado, waarbij drie Chinezen werden gedood (onder wie twee journalisten) en twintig anderen gewond raakten, het resultaat van het gebruik van een verouderde plattegrond van Belgrado. Deze gedetailleerde plattegrond was vervaardigd door een Amerikaanse geheime dienst die zich in het maken van kaarten specialiseert. De NAVO-planners meenden dat in het desbetreffende gebouw de Directie Bevoorrading van het Joegoslavische leger was gevestigd. Sinds enkele jaren zit in het gebouw – zoals elke recente plattegrond van Belgrado aangeeft – de Chinese ambassade; de Directie Bevoorrading zit nu enkele honderden meters verderop in dezelfde straat. De fout is niet ontdekt door een van de Amerikaanse en NAVO-instanties die elk beoogd doelwit van de bombardementen moeten goedkeuren.

Peking heeft het officiële bezoek van de Duitse bondskanselier Schröder aan China, later deze week, gedegradeerd tot werkbezoek. Dat houdt in dat het programma wordt beperkt en bekort en dat een grote economische de-

legatie in Bonn blijft.

Het nieuws van het bombardement heeft de afgelopen drie dagen geresulteerd in een massale protestbeweging voor de ambassades van de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Albanië. In zeker vijftien andere grote steden is eveneens massaal betoogd. De Chinese vice-president Hu Jintao verklaarde de protesten te „steunen”, maar waarschuwde tegen „overreactie”. In Peking bekogelden de betogers de Amerikaanse en Britse ambassades met stenen, flessen en verbommen. Auto's op het terrein van beide ambassades en langs de weg werden vernield en omvergegooid.

De demonstraties zijn de grootste sinds de pro-democratische protesten in het voorjaar van 1989. De Chinese autoriteiten keuren de protesten goed zolang de organisatoren een vergunning hebben. Zaterdag bleken dat vooral studenten en scholieren te zijn. 's Nachts werden de demonstraties spontaner, maar ook agressiever. De politie trad niet op tegen vernielzuchtige demonstranten.

Elders in China waren ook grote demonstraties, zoals voor het gebouw in de Zuid-Chinese stad Guangzhou waar het Nederlandse consulaat is gevestigd. Het huis van de Amerikaanse consul in de Centraal-Chinese stad Chengdu brandde gedeeltelijk af. Buitenlanders in met name Peking werden bedreigd. Het terrein van de Amerikaanse ambassade in Peking is veranderd in een puinhoop.

[• Vervolg CHINA: pagina 5]

• HOOFDARTIKEL: pagina 9
• DOSSIER: www.nrc.nl

Misser met gevolgen

DE AMERIKAANSE inlichtingendiensten wisten niet waar in Belgrado de Chinese ambassade is gelegen, met als resultaat de ernstigste schok voor de Amerikaans-Chinese betrekkingen sinds in 1972 jarenlang antagonisme tussen communistisch China en Amerika werd overwonnen. Ditmaal geen afzwaai, maar een vergissing. Leg het maar eens uit aan een regering die van meet af aan tegen de NAVO-bombardementen op Joegoslavië heeft geopponneerd.

In eerste aanleg is de Chinese reactie nog betrekkelijk beheerst. De samenspraak tussen beide regeringen wordt opgeschort voorzover die ging over mensenrechten, verspreiding van massavernietigingswapens, wapenbeheersing en internationale veiligheid, allemaal thema's waar de Amerikanen verlangens hebben die de Chinezen toch maar mondjesmaat wensen in te willigen. Een wrange noot is dat bijna tien jaar nadat Chinese studenten op het Plein van de Hemelse Vrede het Amerikaanse vrijheidsbeeld kopieerden, de bloem van de natie zich het afgelopen weekeinde inspande om Amerika's diplomatieke vertegenwoordigingen met de grond gelijk te maken. Dat het daarvan niet kwam, zegt iets over het hoge regie-gehalte van de demonstraties. De tijden van weleer leken even teruggekeerd toen, volgens het officiële verslag, tienduizenden studenten, gepensioneerd en ambtenaren, gewapend met slogans als „Bloed voor bloed” en „Pearl Harbor”, urenlang in de rij stonden om van hun geëxalteerde woede blijk te kunnen geven.

10-8-99

DE TREFFER DIE EEN misser was had niet op een ongelegener tijdstip kunnen komen. Een dag eerder had het Westen op de Petersberg de Russische diplomatie geronseld om Milošević ervan te overtuigen dat de tijd voor een politiek vergelijk was aangebroken. De eerstvolgende stap had in de VN-veiligheidsraad moeten worden gezet, waar met name China moest worden overgehaald om een gezamenlijke resolutie waarin een effectieve vredesmacht voor Kosovo zou worden voorzien, niet met een veto te torpederen. De raad kwam in spoedzitting bijeen, het enige agendapunt was het bombardement op de Chinese ambassade in Belgrado.

De sfeer voor wat vorige week in NAVO-kring een doorbraak werd genoemd, maar in werkelijkheid een voorzichtige stap vooruit was, is met de vergissing in Belgrado goed verziekt. De tegenstanders van de NAVO-operaties is een gevoelig argument in handen gegeven, de verdediging dat het aantal missers in verhouding tot het toegenomen aantal aanvalsvluchten meevalt, klinkt met ieder incident cynischer. De oorlog kost levens van onschuldigen en verwoest hun leefomgeving. Inzet van precisiewapens voorkomt dat niet. Oorlog is nu eenmaal onvoorspelbaar. Het was eerlijker geweest dat van het begin af maar gewoon toe te geven.

ZO IS DE NAVO in de val van haar eigen public relations gestruikeld. De voorstelling van een schone high tech-oorlog is in haar tegendeel verkeerd. De oorlog was begonnen ter voorkoming van verdere etnische zuivering in Kosovo. Dat was een gerechtvaardigd doel. Maar met bijna de gehele Kosovaarse bevolking ontheemd, is het doel vervluchtigd. Voor (gedeeltelijke) terugkeer van de Kosovaren zal de medewerking van Milošević niet kunnen worden gemist. Al was het maar om de Chinezen er alsnog toe te bewegen een oplossing voor Kosovo een kans te geven.

10-5-99

A Chinese protestor holds aloft a burning American flag outside the US Embassy in Beijing yesterday.
Photograph: GREG BAKER/AP

CIA planners failed to check phone book

NATO was quick to blame the bombing of the Chinese Embassy in Belgrade on an intelligence error yesterday, with the head of the CIA admitting that targeting experts had mixed up the address with that of the Federal Directorate of Supply and Procurement.

The mistake, which forced Nato to review its targeting list to ensure that other addresses were correct before sending bombers in, was not the fault of the pilot, Washington said in a joint statement by William Cohen, the US Defence Secretary, and George Tenet, the Director of the CIA.

Last night Nato made it clear that the "target that got away" could still be attacked, despite the huge embarrassment over the precision-guided strike on the embassy, across the road from the arms procurement building.

An official at Nato's Supreme Headquarters Allied Powers Europe at Mons in Belgium, said: "We don't discuss targets until they have been hit, but this building [the Federal Directorate of Supply and Procurement] was on the list, and it's still on the list."

Despite Nato's profuse apologies and the claim by Mr Cohen and Mr Tenet that the attack on the embassy was an "anomaly" that was unlikely to be repeated, the alliance struggled to explain how it made such a mistake.

10-5-99

With the embassy listed in the Belgrade telephone directory, as well as the official diplomatic list of all embassy buildings in the capital, there was a sense of incredulity that the intelligence targeters had managed to place the supply directorate on the wrong side of Leninov Boulevard, the main thoroughfare where the embassy is also located.

Under Nato's policy, every target selected is supposed to be checked and rechecked, with any additional intelligence fed into the system, so the computerised database in every alliance bomber is up to date before airstrikes are launched. Some Nato officials were furious over the intelligence "cock-up".

From the statement put out by the CIA and from remarks by Jamie Shea, the Nato spokesman, it seems clear that the address of the supply directorate was incorrect from the beginning of the planning stage and that no one had spotted the error. It went through the whole system, including the stage when Nato leaders, such as President Clinton and Tony Blair, gave their approval to the target list. Mr Blair would have been sent a copy of the list, but the selections were almost entirely American.

However, many more targets have been added to the original list in the past two weeks, and after an agreement at the Nato summit in April, General Wesley Clark, the Supreme Allied Commander, was given more targeting authority and no longer has to seek approval from the 19 alliance member states.

It was not clear whether the arms procurement building was on the original list, although other obvious military targets in Belgrade, the federal and Serbian Interior Ministry buildings, were hit by cruise missiles more than five weeks ago. Targeting is such a highly classified operation that very few people are allowed to know the

10-5-99

military campaign.

Had the targeting policy been less exclusive, Nato diplomats and defence attachés who had served in Belgrade before being withdrawn in March, would have been able to point out that the CIA had got the wrong address. Air Marshal Sir John Day, Chief of Operations at the Ministry of Defence, admitted that it would be wrong to describe the attack on the Chinese Embassy as "collateral damage". It may have been a mistake but it was not the result of a bomb that had gone astray.

Since only one Nato aircraft appeared to have been involved, it seems likely that for such a high-profile target (the supply building, not the embassy) the alliance would have used one of its most effective radar-evading aircraft, either the B2 Stealth bomber, flying from its home base in Missouri, or an F117 Stealth fighter.

The two buildings, about 200 yards apart, have some similarities. However, from ten miles away - the closest the strike aircraft would have got - their shape and structure might have looked similar to the pilot.

Next page: 30-hour mission - then home in time for tea

Arts (Mon - Fri) | Books (Sat) (Tue) | British News | Business |
Court page | Features (Mon - Fri) | Go (Sat) | Metro (Sat) |
Obituary | Opinion | Sport | Travel (Sat) (Tue) | Vision (Sat) |
Interface (Wed) | Weather | Weekend (Sat) | Weekend Money (Sat) |
World News

Copyright 1999 Times Newspapers Ltd. This service is provided on Times Newspapers' standard terms and conditions. To inquire about a licence to reproduce material from The Times, visit the [Syndication website](#).

NATO bombing results

14-6-99

VLADIVOSTOK, Russia, June 14 (AFP) - The Kosovo conflict has prompted Russia to seek "strategic partners" in the form of China and India, Russian First Deputy Defense Minister Nikolai Mikhailov here Monday.

Mikhailov made the comment during a visit to this far eastern port city by Chinese General Zhang Wannian, vice president of China's Central Military Commission.

"The events in Yugoslavia have inevitably forced us to take steps to strengthen Russia's defensive capacity and find strategic partners," Mikhailov said noting that "these partners are China and India."

Zhang has been travelling in Russia since June 9 on what is expected to be a 10-day visit.

China plans to continue buying the most up-to-date Russian military equipment, notably in the aviation and radar sectors, according to sources in the Russian defense ministry quoted by the Interfax news agency.

Beijing could also purchase submarines, ships and cruise missiles from Moscow.

The two countries plan to spend an estimated five to six billion dollars through 2005 in joint research and development projects in the military sector, Interfax reported.

In Washington heeft een hoge functionaris gezegd dat twee van de drie Chinezen die omkwamen bij het NAVO-bombardement op de Chinese ambassade in Belgrado, op 7 mei, geen journalisten waren, zoals de officiële versie wil, maar spionnen. Bij het bombardement, de politiek meest schadelijke vergissing van de NAVO-luchtacties, werd het spionagecentrum van de Chinese ambassade getroffen, aldus de functionaris. De Chinese regering heeft de NAVO-lezing, dat het bij het bombardement om een tragische vergissing ging – het gevolg van het gebruik van een oude plattegrond – nooit geaccepteerd.

26-6-94
Volgens de Amerikaanse woordvoerder, wiens naam en functie niet mochten worden onthuld, heeft het feit dat bij het bombardement uitgerekend het spionagecentrum van de ambassade werd geraakt, de Chinese regering gesterkt in haar overtuiging, dat de ambassade bewust is gebombardeerd en dat van een vergissing geen sprake was. (Reuters, AFP, AP)

Peking wijst uitleg aanval ambassade af

Door onze correspondent

PEKING, 17 JUNI. Een hoge Amerikaanse delegatie is er niet in geslaagd Peking ervan te overtuigen dat het bombardement op de Chinese ambassade in Belgrado, begin mei, een 'noodlottige vergissing' is geweest.

Het persbureau Nieuw China meldt vandaag dat de Chinese minister van Buitenlandse Zaken, Tang Jiaxuan, de uitleg van de Amerikaanse onderminister van Buitenlandse Zaken Thomas Pickering „niet overtuigend en onacceptabel” vindt.

In een vijf uur durende ontmoeting gaven Pickering en de door hem meegebrachte militaire specialisten en vertegenwoordigers van de CIA gisteren, met behulp van kaarten en ander bewijsmateriaal, hun Chinese gesprekspartners een toelichting over het hoe en waarom van de NAVO-aanval op de ambassade. Volgens de NAVO was het bombardement, waarbij drie Chinese journalisten om het leven kwamen en zeker 20 anderen gewond raakten, „een vergissing”, voortvloeiend uit het gebruik van verouderde plattegronden.

Het is geen verrassing dat China die uitleg niet accepteert. De aanval bracht massale anti-Amerikaanse en anti-NAVO protesten teweeg in verschillende Chinese

steden. Ondanks herhaaldelijke verontschuldigungen van president Bill Clinton gelooft de meerderheid van de Chinezen dat de aanval een opzettelijke daad van agressie is geweest om China te kleineren en te onderdrukken. De gedachte dat een machtig land als de Verenigde Staten, die over de modernste militaire technologie beschikken, kaarten heeft gebruikt waarop de Chinese ambassade in Belgrado niet staat aangegeven, gaat er bij de meeste Chinezen niet in.

Hoe het na de afwijzing door minister Tang nu verder moet, is vooralsnog onduidelijk. China heeft geëist dat de VS een uitgebreid onderzoek naar het incident vrijgeven en dat degenen die ervoor verantwoordelijk zijn, worden gestraft. Tot die tijd heeft China alle onderhandelingen aangaande militaire samenwerking, de mensenrechten, wapenproliferatie en toetreding tot de Wereldhandelsorganisatie WTO opgeschort.

'Navo-bommen op ambassade opzet'

12-10-99
LONDEN - De Navo en de VS ont-
kenden gisteren om het hardst
een bericht van de Britse *Observer*.
Deze krant meldde dat de Navo
de Chinese ambassade in hoofd-
stad Belgrado tijdens de Kosovo-
oorlog met opzet had gebombar-
deerd omdat het diende als zend-
station voor het Joegoslavische le-
ger. Groot-Brittannië, vandaag
gastheer voor de Chinese presi-
dent Jiang Zemin, sprak het be-
richtrook tegen. 'Lariekoeck', zei

de Amerikaanse minister van bui-
tenlandse zaken Madeleine AL-
bright over het bericht.

De krant beroept zich op drie
anonieme Amerikaanse en Europ-
ese leger- en inlichtingenbron-
nen. Volgens De *Observer* schrap-
te de Navo de Chinese ambassade
van de lijst met verboden doelen
toen in april bleek dat het diende
als 'doorzendstation' van infor-
matie voor het Joegoslavische le-
ger.

'Chinese ambassade bewust bestookt'

LONDEN, 18 OKT. De NAVO heeft op 8 mei de Chinese ambassade in Belgrado niet per vergissing gebombardeerd, zoals ze steeds heeft volgehouden. Ze heeft de ambassade bewust gebombardeerd omdat de Chinezen radio-boodschappen van het Joegoslavi-sche leger doorgaven.

Dat meldde gisteren de Britse zondagskrant *The Observer*. Volgens *The Observer* haalde de NAVO op 22 april de Joegoslavi-sche legerzender voor 24 uur uit de lucht. Toen de zender weer uit-zond, bleken de radiosignalen te worden doorgegeven vanuit de Chinese ambassade in Belgrado. Daarop werd de ambassade geschrapt van de lijst van doelen die niet mochten worden bestookt, al-dus *The Observer*.

Bij het bombardement van 8 mei vielen drie doden. China reageerde woedend. De NAVO liet weten dat het om „een menselijke fout” ging, veroorzaakt door het gebruik van een verouderde kaart van Belgrado. De NAVO bood Peking excu-ses aan en de familie van de slacht-offers kreeg een financiële com-pensatie.

De lezing van *The Observer* werd bevestigd door een vluchtcoördinator in Napels, een in Macedonië gevestigde monitor van het radioverkeer van het Joe-goslavische leger en een hoge NAVO-functionaris in Brussel, zo meldde de krant. De Chinese am-bassade hielp de Joegoslaven op verschillende manieren tijdens de oorlog om Kosovo, volgens *The Observer* in de hoop van Belgrado bijzonderheden te krijgen over de Stealth-bommenwerper die was neergeschoten.

Het verhaal in *The Observer* is gisteren direct tegengesproken door de ministers van Buitenland-se Zaken van de VS en Groot-Brit-tannië, Madeleine Albright en Ro-bin Cook. Albright sprak van „klinkende onzin”. Cook zei dat er „geen spoor van bewijs” is voor het verhaal. (Reuters, AFP, AP)

22-8-gg

How Nato & The Media Misrepresented The Chinese Embassy Bombing

by Jared Israel, jaredi@aol.com

Opponents of the war against Serbia argue that much of what passes for news these days is really a kind of war propaganda, that NATO puts out misinformation and the media disseminates the stuff uncritically.

A case in point is the coverage of the bombing of the Chinese Embassy in Belgrade. I download wire service reports from the AOL world news database (accessible at aol://4344:30.WORLD.338815.464449182 if you are an AOL member. This allows me to see exactly how wire services and newspapers change the news from hour to hour. Very instructive for studying how misinformation is disseminated.

Studying misinformation is a special interest of mine. If you'd like to see some of my previous work in this area, send me a note and I'll email you The Emperor's Clothes, which analyzes how the NY Times misinformed its readers about the bombing of a Sudanese pill factory in August, 1998.

Before we examine the news coverage of the bombing of the Chinese Embassy, let me recount a very interesting report from a Chinese intellectual, currently at Harvard's Kennedy Institute, who spoke on May 8th at the weekly Boston anti-war rally (held at 3:00 every Sat. in Copley Square).

The man had conferred with people overseas and thus had direct knowledge of the attack on the Chinese Embassy. He said three missiles had struck the Embassy compound, hitting three apartments where one or both adult family members was a journalist. The missiles apparently carried a light explosive charge.

Why NATO Targeted Chinese Journalists

Why, asked the speaker, did all three missiles strike journalists' apartments?

Clearly, he said, the goal was to punish China for sympathizing with the Yugoslav people against NATO. More specifically, the intention was to terrorize Chinese newspeople in Yugoslavia, thus silencing yet another non-NATO information source.

Does that seem too nightmarish to be true?

Keep in mind, NATO has consistently bombed Serbian news outlets with the stated intention of silencing sources of "lying propaganda." Why would it be so far-fetched for them to do the same to Chinese newspeople?

Perhaps NATO wants to silence ALL non-NATO reporting on the war, even at the risk of starting WW III.

Or perhaps NATO, or a part of NATO, such as the U.S. government, wants to provoke a fight with China before China gets too strong to be crushed?

Let's take a look at the "news" coverage.

SORRY, WRONG BUILDING

NATO spokesman Jamie Shea's first response to the Embassy bombing was a) to apologize and b) to explain that the NATO missiles had gone astray. NATO had intended to hit a building across the street, a building that houses what SHEA called the "Federal Directory for the Supply and

Procurement."

Said Shea: "I understand that the two buildings are close together." (Reuters, May 8)

(If they ever catch the terrorists who bombed the US Embassy in Kenya and bring them to trial, could their legal team utilize the Shea Defense which consists of a) first you say I'm very sorry and b) then you say you meant to blow up the building across the street?)

But getting back to the "news" -- according to Jamie Shea the Chinese Embassy is close to the "Federal Directory for the Supply and Procurement." But the Chinese Embassy is in fact located in the middle of a large lawn or park in a residential neighborhood and:

"The embassy stands alone in its own grounds surrounded by grassy open space on three sides. Rows of high-rise apartment blocs are located 200 (600 feet) metres away and a line of shops, offices and apartments sits about 150 meters (450 feet) away on the other side of a wide tree-lined avenue, [called]...Cherry Tree Street." (Reuters, 5/8)

NEARBY BUILDING? WHAT NEARBY BUILDING?

Apparently realizing that a "Federal Directory for the Supply and Procurement" would not be placed in an apartment complex -- or on a 1000 foot lawn - NATO spun a new story a few hours later:

"Three NATO guided bombs which slammed into the Chinese embassy in Belgrade overnight struck precisely at the coordinates programmed into them, but it was not the building NATO believed it to be.

'They hit bang on the three aim points they were given,' a military source said....

[NATO military spokesman General Walter] Jertz declined to say what sort of weapon hit the Chinese embassy, except that it was 'smart' or guided munitions and not free-fall bombs. He denied planners were 'using old maps, wrong maps.'" (Reuters, May 8)

OK. Three smart missiles or bombs hit the three locations they were supposed to hit. It was a misidentified target. And the Pilot(s) wasn't misled by old or bad maps.

On the face of it, what is the likelihood of NATO picking target coordinates that just happen to coincide with three apartments occupied by journalists? I mean, one computer-guided bomb destroying a journalist's home would not be unlikely. But three hitting three journalists' homes?

TOO MANY SPOKESMEN

In the same Reuters story, another expert suggests it would be highly unlikely for NATO to make the kind of mistake Jertz is suggesting:

"Target identification and pilot preparation would have been extensive in this case, because of the military importance of the intended target and because Belgrade is heavily defended by Serb forces,' [Air Force Maj. Gen. Charles Wald, a strategic planner for the Joint Chiefs of Staff] said at a briefing for reporters.

"The way targeting works ... the higher the threat, the more valued the target, the more time you would study it. The more time you have to study it, the better,' Wald said."

Based on what Wald is saying here, isn't it pretty much unlikely that an embassy would be mistaken

for a "Federal Directory for the Supply and Procurement?"

TOO MANY NAMES

Which brings us to yet another problem. Because in the same MAY 8 Reuters Story the name of the place which NATO intended to bomb mysteriously changes - not once but twice. Read the following quote from General Jertz carefully:

"Careful to avoid making excuses, NATO military spokesman General Walter Jertz said NATO went after the target because it thought it was the weapons warehouse of the Federal Directorate for Supply and Procurement.

"The information we had was that in this building was the headquarters of the Directorate, and we have no evidence that we were misled," he said."

So now the thing they thought they were bombing was:

- a) the Federal Directory for the Supply and Procurement;
- b) Weapons warehouse of the Federal Directorate for Supply and Procurement; and
- c) the headquarters of the Directorate.

No wonder they couldn't be misled. They couldn't even name the place.

AND TOO MANY MISSILES

NATO'S next spin-control effort was an attempt to simplify things. Retelling the story again a bit later on the 8th, AP reported that: "The precision-guided weapon that hit the Chinese embassy in Belgrade apparently did just what it was told. ..."

One weapon. That does make things more believable, unless of course the reader has seen the previous stories that refer to Three missiles.... Since few people read multiple news stories about the same topic, and even fewer read them carefully, moving from three to one missile is a pretty safe gambit. But the problem still remains: how could NATO targeteers, pouring over their maps, not notice the label CHINESE EMBASSY on a building they were planning to bomb?

THE MAPS! IT WAS THE MAPS!

NATO'S answer: switch positions on the map question.

What was the source of "the erroneous B-2 bomber attack, which dropped several satellite-guided bombs on the embassy"?

Here's the latest explanation:

"In mistakenly targeting the Chinese Embassy in Belgrade Friday night, U.S. intelligence officials were working from an outdated map issued before China built its diplomatic compound several years ago, American and NATO authorities said yesterday.

"The tragic and embarrassing truth is that our maps simply did not show the Chinese Embassy anywhere in that vicinity," a senior NATO official said." (Washington Post, May 10)

Let's consider the implications of what we've just read.

First, the Post accepts without question NATO'S assertion that the embassy bombing was

accidental. Indeed the Post doesn't mention the highly newsworthy fact that the news accounts are so mutually contradictory. Doesn't that tell us something about these news agencies, about their attitude toward NATO and this war? That they are really part of NATO'S public relations effort, dutifully reporting whatever they are told without pointing out the implications of NATO'S ever-evolving explanations. Doesn't that suggest that we should be very skeptical about other media coverage - for example, the stories "proving" the Serbs are committing genocide?

Second, the claim that using "old maps" was the problem flatly contradicts an equally confident assertion made about 36 hours earlier by a NATO spokesman, General Jertz. You remember: "He [that is, Gen. Jertz] denied planners were 'using old maps, wrong maps.'" (Reuters, May 8)

Third, consider the phrase "outdated map issued before China built its diplomatic compound several years ago." This phrase suggests NATO was using map-books or perhaps fold-up maps, the kind you take on a road trip. Is it conceivable that NATO would be using such ancient technology? What's the matter, they can't afford computers? They have no technical staff? We are after all talking about the combined armed forces of the U.S. and most of Europe. The whole focus of their attack on Serbia is aerial bombardment. Aerial bombardment depends primarily on maps and intelligence. Doesn't it fly in the face of rudimentary common sense -- indeed of sanity -- to believe that this super-technological military force would have anything but the most sophisticated mapping facilities, updated with satellite photos and local intelligence reports hourly, all of it in computerized war rooms with giant screens, scores of technical personnel, etc.

And isn't it equally obvious, that that one thing such an armed force would have at its finger tips would be exact information about sensitive installations -- such as diplomatic facilities -- precisely to make sure they did not get bombed?

Unless of course NATO wanted them to be bombed.

And of all the diplomatic facilities in all of Yugoslavia, wouldn't the one to which NATO would pay the most attention be the Chinese Embassy in Belgrade - both because of China's immense world-importance and because it is Belgrade's chief ally?

Of course NATO had up-to-date maps of the area around the Chinese Embassy. And of every square inch inside the Embassy and complete dossiers on all the people working in the Embassy as well.

Fourth, since NATO claims it decided to bomb the Embassy because of what the targeteers saw on these "old maps" - just what did the targeteers see? We are told they didn't see the Embassy. Did they see something else they wanted to attack and destroy? Just what was this something else? Was it a building which housed some military facility? In the middle of a 1000 foot lawn in a residential section of the city? And if there is such a map with such a building, why doesn't NATO produce this ancient document, and show it to us?

Fifth, the story says the bombs were delivered by a "B-2 bomber." Don't the B-2's fly out of a U.S. base - I believe it's in Missouri. So let us "be from Missouri" for a moment, and ask a couple of Missouri (that is skeptical) questions:

a) Keeping in mind that NATO has air bases in Italy - right near Yugoslavia - as well as aircraft carriers in nearby waters, is it really believable that the U.S. government would send a super-expensive plane on an eight hour flight to deliver three smart missiles or bombs to a relatively minor site in Yugoslavia? (I am relatively naive because it took NATO two days to even get close

And sixth -- did you notice we are once again talking about multiple bombs or missiles?

LET US NOW REVIEW NATO'S STORIES

According to NATO there were three -

NO, there was only one smart bomb that hit the Chinese Embassy by mistake because it missed a building across the street that houses the "Federal Supply and Procurement Office" --

NO, that wasn't the problem. The missiles (because we're back to three missiles again) didn't miss -- they hit right on target except it turned out the target was all wrong, wasn't the Federal Supply and Procurement Office at all, it was the Chinese Embassy and somehow the targeteers got it all confused but one thing is definite: the mix-up was not the result of using old maps.

But that's not right either because if a target is important a great deal of care is taken, and given that this was such an important target, even more care would be taken to make sure it really was the a) Federal Directory for the Supply and Procurement and -

NO, that should be the b) Weapons Warehouse of the Federal Directorate for Supply and Procurement,

NO, that isn't right either it wasn't just a warehouse, it was the c) HEADQUARTERS of the Directorate and -

NO! Forget everything we've said so far. It was the maps. The maps were very old so you couldn't tell that the building on that site was an Embassy. And there were three missiles, of course. Who ever said anything about there only being one?

And as for sending a B-2 bomber half way around the world to carry out this mistaken attack on a target whose name nobody can get straight, all I can say is: what damn fool went and admitted it was a B-2 bomber?

A PARK, AND OTHER MILITARY TARGETS

This writer has just spoken to a Serbian gentlemen whose family lives a few blocks from the Embassy. He says the Embassy was built 4 or 5 years ago and that prior to the building of the Embassy, the only thing there was: a park.

A letter from an American living in Belgrade says the embassy is in area called New Belgrade (Novi Beograd), developed from sand marsh land after W.W.II. She confirmed that the land on which the Embassy sits was unoccupied before it was built. However, she says "park" is too fancy a term, that it was just a huge lawn, with very few trees.

Therefore the notion that NATO could possess a map drawn before the Chinese Embassy was built which showed any building occupying the land on which the Embassy now stands is simply impossible. There was nothing there.

Therefore NATO is lying.

Since NATO is lying, what are we are left with? There is the Chinese gentleman's explanation. There is the possibility that this bombing is an intentional provocation, perhaps aimed at

4A
1
on the name of the institution they meant to bomb...)

b) Having made the unbelievable decision to send this plane on that mission, is it believable that the U.S. military would do such a thing based on the information contained in some "outdated maps issued" years before?

<http://www.beograd.com/nato/texts/jared1.html>

22.5.99

5A
challenging China before China gets too big. There is the possibility that NATO and or the U.S. government was "delivering a message" to China - and to other would-be independent governments - that independence will be punished with death.

<http://www.beograd.com/nato/texts/jared1.html>

22.5.99

How Nato & The Media Misrepresented The Chinese Embassy Bombing

pagina 6 van 6

In any case, it seems clear that the attack was planned, and that to make sure it went precisely according to that plan, the most sophisticated plane available was sent thousands of miles to deliver three small bombs. NATO deliberately blew up three apartments inhabited by Chinese journalists in the Chinese Embassy. This was a high-tech execution.

The question is: What will NATO do next?

(Note to reader: If you wish to see the complete text of the articles I have quoted from, drop me a line and I'll be glad to send them to you. jaredit@aol.com)

Jared Israel is a writer and small businessman in the Boston area. A former leader of the student movement against the war in Vietnam, he has become active again researching, writing and organizing against the war against Serbia.

59

THE FOLLOWING STORIES WERE REPORTED BY THE PRESS: THE BOMBING OF THE U.S. EMBASSY IN BEIJING WAS THE RESULT OF A MISTAKE BY THE CHINESE AIR FORCE. THE BOMBING OF THE BRITISH EMBASSY WAS THE RESULT OF A MISTAKE BY THE CHINESE AIR FORCE. THE BOMBING OF THE U.S. EMBASSY WAS THE RESULT OF A MISTAKE BY THE CHINESE AIR FORCE. THE BOMBING OF THE BRITISH EMBASSY WAS THE RESULT OF A MISTAKE BY THE CHINESE AIR FORCE.

12-10-99

REPORTED BY THE PRESS:

THE BOMBING OF THE U.S. EMBASSY IN BEIJING WAS THE RESULT OF A MISTAKE BY THE CHINESE AIR FORCE. THE BOMBING OF THE BRITISH EMBASSY WAS THE RESULT OF A MISTAKE BY THE CHINESE AIR FORCE.

THE BOMBING OF THE U.S. EMBASSY IN BEIJING WAS THE RESULT OF A MISTAKE BY THE CHINESE AIR FORCE. THE BOMBING OF THE BRITISH EMBASSY WAS THE RESULT OF A MISTAKE BY THE CHINESE AIR FORCE.

THE BOMBING OF THE U.S. EMBASSY IN BEIJING WAS THE RESULT OF A MISTAKE BY THE CHINESE AIR FORCE. THE BOMBING OF THE BRITISH EMBASSY WAS THE RESULT OF A MISTAKE BY THE CHINESE AIR FORCE.

THE BOMBING OF THE U.S. EMBASSY IN BEIJING WAS THE RESULT OF A MISTAKE BY THE CHINESE AIR FORCE. THE BOMBING OF THE BRITISH EMBASSY WAS THE RESULT OF A MISTAKE BY THE CHINESE AIR FORCE.

THE BOMBING OF THE U.S. EMBASSY IN BEIJING WAS THE RESULT OF A MISTAKE BY THE CHINESE AIR FORCE. THE BOMBING OF THE BRITISH EMBASSY WAS THE RESULT OF A MISTAKE BY THE CHINESE AIR FORCE.

THE BOMBING OF THE U.S. EMBASSY IN BEIJING WAS THE RESULT OF A MISTAKE BY THE CHINESE AIR FORCE. THE BOMBING OF THE BRITISH EMBASSY WAS THE RESULT OF A MISTAKE BY THE CHINESE AIR FORCE.

THE BOMBING OF THE U.S. EMBASSY IN BEIJING WAS THE RESULT OF A MISTAKE BY THE CHINESE AIR FORCE. THE BOMBING OF THE BRITISH EMBASSY WAS THE RESULT OF A MISTAKE BY THE CHINESE AIR FORCE.

and the bombing sparked three days of government-backed protests against the U.S. and British embassies in Beijing.

The Observer said it had been told by a NATO flight control officer in Naples that the Chinese mission was correctly located on a map of "non-targets" which included churches, hospitals and embassies.

It said the Chinese embassy had been removed from the list after NATO electronic intelligence detected it was rebroadcasting Yugoslav Army communications to units in the field.

The Observer speculated the Chinese might have helped Milosevic as a means of gaining access to radar-evading technology aboard a U.S. F-117 Stealth bomber that went down in Yugoslavia in the first few days of NATO's air campaign.

"The Chinese were also suspected of monitoring the cruise missile attacks on Belgrade, with a view to developing effective countermeasures against U.S. missiles," it said.

The NATO official in Brussels said of the Observer story, written in cooperation with Denmark's Politiken newspaper, "as far as I know is not true."

"I can only go by the statements that have been made in Washington," he told Reuters.

A spokesman at Britain's Ministry of Defense said the story was not a new one after "wide speculation that it was a conspiracy, even at the time of the incident."

"Apologies were given by the United Kingdom," he told Reuters. "In light of the Chinese visit next week, it is clearly muddying the waters. I think they are throwing firecrackers in there."

NATO Denies Deliberate Embassy Hit

The Associated Press

Sunday, Oct. 17, 1999; 3:17 p.m. EDT

LONDON -- NATO, British and U.S. officials on Sunday denied a British newspaper report that NATO deliberately bombed the Chinese Embassy in Belgrade during the Kosovo war after discovering the embassy was transmitting Yugoslav army communications.

"The tragic mistake was caused by human error," NATO spokesman Jamie Shea said of the May 7 bombing, which left three people dead.

The bombing ranked among the most embarrassing attacks of NATO's 78-day air campaign, which forced the withdrawal of Serb forces from Kosovo, a province of Yugoslavia's Serb republic. It also caused a major rift between China, the European Union and the United States.

The Observer, a liberal weekly, quoted unidentified military and intelligence sources in the United States and Europe as saying NATO knew in April that the Chinese embassy in the Yugoslav capital was being used as a "rebroadcast" facility.

After an attack April 23 on President Slobodan Milosevic's residence, Yugoslav radio transmitter signals were silenced for 24 hours. When they came on the air again, NATO electronic intelligence detected the source as the Chinese embassy compound, the newspaper quoted unidentified officials as saying.

NATO then removed the embassy from a list of prohibited targets, which included embassies, churches and hospitals, The Observer said.

A flight controller operating from Naples, Italy, a Macedonia-based monitor of Yugoslav radio traffic and a "senior headquarters officer" in Brussels - all unidentified - confirmed the story, The Observer said.

Shea said NATO had heard nothing to change its conclusions since U.S. investigations "made crystal clear there was no deliberate attack."

Britain, where Chinese President Jiang Zemin is to arrive Monday for a state visit, also denied the report in London's Observer newspaper.

British Foreign Secretary Robin Cook said he knew of "not a single shred of evidence to support this rather wild story."

17-10-99

"The idea that the United States has been sitting on a good explanation for all these months but sought not to share it is, I'm afraid, a delusion," Cook added in a British Broadcasting Corp. television interview. "It was a tragic error. That is the reality of the situation."

Speaking Sunday on CNN's "Late Edition," Secretary of State Madeleine Albright called the report "balderdash."

"We have spoken to the Chinese about it many times. I have sent delegations there to deal with them. I myself have spoken to the foreign minister. It is simply not true," she said. "Now what the Chinese were doing at that embassy clearly, there is information that they were carrying on intelligence activities, but we in no way - and I want to make this absolutely clear - that that story is wrong."

The Chinese embassy was also suspected of monitoring U.S. cruise missile attacks to develop countermeasures, The Observer said.

The newspaper speculated that the Chinese may also have been hoping to get technology about the U.S. Stealth bomber from Yugoslavia. The Yugoslavs shot down a Stealth bomber early in the bombing campaign.

The Observer said it conducted an investigation jointly with the Danish newspaper Politiken. That newspaper is on strike, but the story was on its Web site.

Copyright 1999 The Associated Press

Nato bombed Chinese deliberately

Nato hit embassy on purpose
Kosovo: special report

John Sweeney and Jens Holsoe in Copenhagen and Ed Vulliamy in Washington

Sunday October 17, 1999

London Observer

Nato deliberately bombed the Chinese embassy in Belgrade during the war in Kosovo after discovering it was being used to transmit Yugoslav army communications.

According to senior military and intelligence sources in Europe and the US the Chinese embassy was removed from a prohibited targets list after Nato electronic intelligence (Elint) detected it sending army signals to Milosevic's forces.

The story is confirmed in detail by three other Nato officers - a flight controller operating in Naples, an intelligence officer monitoring Yugoslav radio traffic from Macedonia and a senior headquarters officer in Brussels. They all confirm that they knew in April that the Chinese embassy was acting as a 'rebro' [rebroadcast] station for the Yugoslav army (VJ) after alliance jets had successfully silenced Milosevic's own transmitters.

The Chinese were also suspected of monitoring the cruise missile attacks on Belgrade, with a view to developing effective counter-measures against US missiles.

The intelligence officer, who was based in Macedonia during the bombing, said: 'Nato had been hunting the radio transmitters in Belgrade. When the President's [Milosevic's] residence was bombed on 23 April, the signals disappeared for 24 hours. When they came on the air again, we discovered they came from the embassy compound.' The success of previous strikes had forced the VJ to use Milosevic's residence as a rebroadcast station. After that was knocked out, it was moved to the Chinese embassy. The air controller said: 'The Chinese embassy had an electronic profile, which Nato located and pinpointed.'

The Observer investigation, carried out jointly with Politiken newspaper in Denmark, will cause embarrassment for Nato and for the British government. On Tuesday, the Queen and the Prime Minister will host a state visit by the President of China, Jiang Zemin. He is to stay at Buckingham Palace.

Jiang Zemin is still said to be outraged at the 7 May attack, which came close to splitting the alliance. The official Nato line, as expressed by President Bill Clinton and CIA director George Tenet, was that the attack on the Chinese Embassy was a mistake. Defence Secretary William Cohen said: 'One of our planes attacked the wrong target because the bombing instructions were based on an outdated map.'

Later, a source in the US National Imagery and Mapping Agency said that the 'wrong map' story was 'a damned lie'.

Tenet apologised last July, saying: 'The President of the United States has expressed our sincere regret at the loss of life in this tragic incident and has offered our condolences to the Chinese people and especially to the families of those who lost their lives in this mistaken attack.'

Nato's apology was predicated on the excuse that the three missiles which landed in one corner of the embassy block were meant to be targeted at the Yugoslav Federal Directorate for Supply and Procurement, the FDSP. But inquiries have revealed there never was a VJ directorate of supply and procurement at the site named by Tenet. The VJ office for supplies - which Tenet calls FDSP - is some 500 metres down the street from the address he gave. It was bombed later.

Moreover the CIA and other Nato intelligence agencies, such as Britain's MI6 and the code-breakers at GCHQ, would have listened in to communication traffic from the Chinese embassy as a matter of course since it moved to the site in 1996.

A Nato flight control officer in Naples also confirmed to us that a map of 'non-targets': churches, hospitals and embassies, including the Chinese, did exist. On this 'don't hit' map, the Chinese embassy was correctly located at its current site, and not where it had been until 1996 - as claimed by the US and NATO.

Why the Chinese were prepared to help Milosevic is a more murky question. One possible explanation is that the Chinese lack Stealth technology, and the Yugoslavs, having shot down a Stealth fighter in the early days of the air campaign, were in a good position to trade. The Chinese may have calculated that Nato would not dare strike its embassy, but the five-storey building was emptied every night of personnel. Only three people died in the attack, two of whom were, reportedly, not journalists - the official Chinese version - but intelligence officers.

The Chinese military attache, Ven Bo Koy, who was seriously wounded in the attack and is now in hospital in China, told Dusan Janjic, the respected president of Forum for Ethnic Relations in Belgrade, only hours before the attack, that the embassy was monitoring incoming cruise missiles in order to develop counter-measures.

Nato spokesman Lee McClenny yesterday stood by the official version. 'It was a terrible mistake,' he said, 'and we have apologised.' A spokesman for the Chinese embassy in London said yesterday: 'We do not believe that the embassy was bombed because of a mistake with an out-of-date map.'

MAANDAG 10 APRIL 2000

Chinese ambassade CIA bestraft fouten tijdens strijd Kosovo

Door onze correspondent

WASHINGTON, 10 APRIL. De Amerikaanse inlichtingendiensten CIA heeft één medewerker ontslagen en zes anderen berispt voor de fouten die elf maanden geleden leidden tot het bombardement van de Chinese ambassade in Belgrado.

Het bombardement, dat deel maakte van de luchtoperatie die de NAVO tegen Joegoslavië voerde over Kosovo, kostte drie Chinese het leven en leidde tot een ernstige bekering van de Chinese-Amerikaanse betrekkingen.

Ven de 900 luchtaanvalen die de NAVO tijdens de oorlog uitvoerde, was dit de enige waarvan het doeltreffendheid door de CIA was geselekt. Omdat de NAVO niet door haar doelen betrouwbare, was de Amerikaanse inlichtingendiensten gevraagd om suggesties te doen. Volgens een woordvoerder van de CIA heeft het onderzoek aangetoond dat de CIA-medewerkers meenden dat ze een gebouw van een Joegoslavische overheidsdienst hadden geïdentificeerd die betrokken was bij de aanval van wapens. "Dit was duidelijk een tragisch oorspronkelijk."

De CIA heeft niet alleen een verouderde kaart gebruikt, maar het nieuwe ambassade-gebouw niet opgemerkt, maar ook andere fouten gemaakt. De dienst beschikte over het correcte adres van het uitgekozen gebouw. Maar omdat op de twee jaar oude kaart bij de straat in kwestie geen huisnummers stonden, besloot een CIA-agent om de lotarie van het doeltreffendheid af te leiden uit de nummers van een an-

dere, parallelle straat. De gedachte was dat in alle straten die huisnummers wel op dezelfde hoogte zouden liggen, net als in Manhattan. Maar in Belgrado is dat niet het geval.

Kort nadat Amerikaanse B-2 bommenwerpers de Chinese ambassade hadden getroffen namen CIA-directeur Tenet en andere hoge Amerikaanse functionarissen de verantwoordelijkheid op zich. Washington verantwoordelijk, en betaalde Peking 2 miljoen dollar schadevergoeding en nog eens 4,5 miljoen aan de nabestaanden van de slachtoffers. Maar China heeft de Amerikaanse verklaring van het incident totnog toe niet geaccepteerd.

Waarom de CIA pas na elf maanden maatregelen heeft genomen heeft geroepen is onduidelijk. Een advocaat van een van de scriptie medewerkers noemde het "schandelijk dat de CIA onder politieke druk zondboeken aanwijst. De fout zat in het systeem". Tenet heeft ook een medewerker gespreid: een analist die in de week voor de aanval berispt werd zijn twijfels uitsprak over de juistheid van de geïdentificeerde locatie. Zijn informatie werd nooit doorgegeven aan hoge officieren.

De Chinese regering heeft een eind gemaakt aan de spontane protesten bij de Amerikaanse ambassade in Peking. Alleen demonstranten met een vergunning mogen doorlopen.

Door onze correspondent
FLORIS-JAN VAN LUYK

PEKING, 11 MEI. Afgelopen nacht, aan het einde van de derde dag van felle protesten in Peking tegen de NAVO-aanval op de Chinese ambassade in Belgrado, hoog op. Maar dit keer gebeurde dit niet vlak voor het gebouw van de Amerikaanse ambassade, maar op een kruispunt in de buurt van de ambassade. Groepjes demonstranten van gemiddeld zo'n honderd aan die richting de Amerikaanse ambassade liepen, mochten niet langer met stenen gegooid. Druzen vol kapotgemaakte spiegels moesten worden omgekeerd en alle megevoerde objecten werden algemeen geïdentificeerd. "Van wien kant sta je eigenlijk?", vroeg een boze demonstrant aan een van de vele politieagenten op het kruispunt, "de Chinese of de Amerikaanse?"

Protest in Peking is alleen voor vergunninghouder

De politie gaf het maar regelgevoel aan een oproep van de regering om de anti-Amerikaanse demonstraties in de hand te houden. In het weekend en ook nog tijdens de afgelopen drie dagen werd de demonstratie overal waar de ambassade hebban plaatsgehad, hier meer toegelaten. Alleen de groepen met een vergunning mochten gisteravond het uitgetrekte parkeerterrein van de Amerikaanse ambassade al vier dagen lang zit opgevoelen. Maar de spontane toezetroom van heeft ook de autoriteiten kennisgevoeld. Zondagavond onderzocht vice-president Hu Jintao daarom in een televisiegesprek dat het belang van de nationale stabiliteit niet uit het oog mag worden verloren - hoe groot de volkswoede ook is.

Om die reden zijn de Chinese die de Westerse wereld nu laten zien hoe hoes China is, grotendeels gescheiden. Ongeorganiseerde demonstrerende burgers worden nu de onbegrijpelijkheid gedurende de afgelopen drie dagen te zien was. De groepjes worden overal waar de ambassade hebban plaatsgehad, hier meer toegelaten. Alleen de groepen met een vergunning mochten gisteravond het uitgetrekte parkeerterrein van de Amerikaanse ambassade al vier dagen lang zit opgevoelen. Maar de spontane toezetroom van heeft ook de autoriteiten kennisgevoeld. Zondagavond onderzocht vice-president Hu Jintao daarom in een televisiegesprek dat het belang van de nationale stabiliteit niet uit het oog mag worden verloren - hoe groot de volkswoede ook is.

De verontwaardiging van deze angstige demonstranten was dat ook het wat minder oprecht, dan gedurende de voorafgaande dagen te zien was. De groepjes worden overal waar de ambassade hebban plaatsgehad, hier meer toegelaten. Alleen de groepen met een vergunning mochten gisteravond het uitgetrekte parkeerterrein van de Amerikaanse ambassade al vier dagen lang zit opgevoelen. Maar de spontane toezetroom van heeft ook de autoriteiten kennisgevoeld. Zondagavond onderzocht vice-president Hu Jintao daarom in een televisiegesprek dat het belang van de nationale stabiliteit niet uit het oog mag worden verloren - hoe groot de volkswoede ook is.

als 'Muski tegen Clinton' riepen hun anti-Amerikaanse leuzen zonder de felheid die eerder bejagers ten toon hadden gespleed. Maar ondanks de goetbestemde protesten is onder het grote publiek de verontwaardiging over de NAVO-aanval en gevond. Slecht geïnformeerd en gevond door het selectieve Chinese nieuwswijzen als de burgers zijn, wordt overal in China gelooft dat het bombardement een opzettelijke daad van de NAVO is geweest. De grootste foto's van de Chinese journalisten die bij de aanval zijn omgekomen en die breed in de Chinese media zijn gepresenteerd, vonden de volkswoede.

Die volkswoede is ook gericht tegen buitenlandse die geen diplomaat zijn. Vooral Amerikaanse Kennedy Fried Chicken, hebben vestigingen van de fast-food keten in China wonen, is aangevallen door hoes burgers zijn bevestigd. Sommige NAVO-lidstaten hebben hun inwoners afgeraden naar China te reizen en Amerikanen die in China wonen, is aangevallen door hoes burgers zijn bevestigd. Sommige NAVO-lidstaten hebben hun inwoners afgeraden naar China te reizen en Amerikanen die in China wonen, is aangevallen door hoes burgers zijn bevestigd.

China verzoenend vijandig jegens VS

Door onze correspondent
FLORIS-JAN VAN LUYK

PEKING, 14 MEI. De Chinese president Jiang Zemin, heeft gisteren een herdenkingsbijeenkomst voor de slachtoffers van het Amerikaanse bombardement op de Chinese ambassade in Belgrado, "alle landen ter aarde" opgevoelen. Maar tegelijkertijd heeft de Chinese president in een verzoenend toon zaterdag toegesproken in met zijn Amerikaanse ambassade.

De kritische woorden van Jiang tegen Amerikaanse betrekkingen hebben ontevreden van het bombardement, met name omdat de afgelopen jaren persoonlijk verantwoordelijk is geweest voor de verbetering van de betrekkingen tussen beide landen. Tijdens de kritische woorden van Jiang tegen Amerikaanse betrekkingen hebben ontevreden van het bombardement, met name omdat de afgelopen jaren persoonlijk verantwoordelijk is geweest voor de verbetering van de betrekkingen tussen beide landen.

den een emotionele bijeenkomst van de Chinese Staatsraad (het kabinet) ter nagedachtenis van de slachtoffers van het bombardement op de ambassade en ter versterking van het terugkerende Amerikaanse personeel uit Belgrado, "een heugenis". Dat is een term die China uitwendig gebruikt voor landen waarmee het vijandige economische en technologische betrekkingen onderhoudt. Volgens Jiang misbruiken de VS hun overmacht voor de agressieve uitbreiding van hun invloedssfeer. De VS zijn schuldig aan een politiek machtspel en de opzettelijke inname van de binnenlandse markten van andere landen.

Jiang, die levens aan het hoofd staat van de communistische partij van China, heeft gewaarschuwd dat het publieke protest voor de Amerikaanse ambassade in Peking, waarvan dinsdag een einde is gekomen, opnieuw kan opblazen de eisen van China. De VS en de NAVO dienen zich formaten voor het bombardement te verantwoorden, uitgebreid onderzoek naar het voorval te verrichten en landen dat niet gebuurt, aldus Jiang. "dan zal het Chinese volk het niet accepteren." Wat dat precies betekent, is niet duidelijk.

Volgens de Chinese media zijn in het hele land bijeenkomsten in mensen op de been gekomen om te demonstreren tegen het bombardement. De demonstraties, die zorgvuldig door de staat werden gecontroleerd, monden uit in felde uitbarstingen waarbij de ambassade en consulaats van de VS, andere NAVO-lidstaten en Albanëeën het moesten ontgieten.

De drie Chinese journalisten die tijdens het NAVO-bombardement omkwamen, werden gisteren door Jiang uitgeroepen tot 'Martyrs van de Revolutie' - een sterk vereerboden term, maar het hoogste onderscheiding in communistisch China. De Chinese media toonde het

'Fouten onvermijdelijk'

CIA-medewerkers leggen blunder met ambassade uit

Bommen op Belgrado
Bert van Panhuis

WASHINGTON - De afdeling cartografie van het Pentagon die verantwoordelijk is voor de Amerikaanse ambassade in Belgrado op de kaarten voor de Amerikaanse strijdkrachten te zetten, zag wel meer over het hoofd: de kabel van de skiff in Aviano, bijvoorbeeld, die vorig jaar door een Amerikaanse militair piloot kapot werd gevlogen.

Advocaten hebben enkele maanden geleden voor de krijgsraad betoogd, dat de kabel niet op de kaarten was aangegeven.

Medewerkers van de CIA, de Amerikaanse inlichtingendiensten, hebben tegen de New York Times gezegd dat er geen garanties zijn te geven dat een gelijksoortig ongeluk als met de Chinese ambassade niet weer zal gebeuren. "Dit doelwit was uitgebreid bekeken en de feiten zijn in de databanken onderzocht. Maar je moet de tijd door van dat onderzoek altijd weer afwegen tegen de tijdsdruk om met kaarten te komen. Moet je nog een extra kaart naderplegen, moet een nieuwe bron? Die dingen gaan spelen."

Analisten worden, aldus de CIA, bevoelen onder verzoeken om fouten te leveren over doelwit, van de Balkan en de Golf tot Noord-Korea. Door de enorme tijdsdruk is er geen waterdichte en veilig kaarten- en informatiebron. "Het is een gigantische

uitdaging om een wereldwijde databank op te date te houden. Zelfs een databank over een stad als Belgrado kan nooit geheel accuraat worden bijgehouden. Het enige wat we kunnen, is zo goed mogelijk om best te doen", aldus een Amerikaanse CIA-medewerker.

De inlichtingendiensten heeft bij het vaststellen van de lijst van doelwitte geconcludeerd dat er op het adres van de ambassade een bevoorradingskantoor van het Servische leger moest zijn.

Omdat de Amerikaanse ambassade gebouwen op elkaar lijken, zoals volgens de CIA in Belgrado met de ambassade en het legerkantoor het geval was, is grote deskundigheid vereist bij de analisten.

Drie jaar geleden heeft de regering in Washington de fotoafdeling van de CIA en de kaartenafdeling van het Pentagon samengevoegd. Bij die reorganisatie zijn veel van de beste foto-experts van de inlichtingendiensten vertrokken.

De fout van het afgelopen weekend is niet de eerste die de CIA wordt verweten. Zo staat inmiddels vrijwel vast dat de dienst vorig jaar onjuiste informatie heeft verschaft over een farmaceutisch bedrijf in Khartoum. De onderneming werd gebombardeerd omdat er chemische wapens voor terbeschikking en financier Ibn Ben-Ladin zouden worden vervaardigd.

De CIA kwam vorig jaar al een keer in zeer grote voegekomen omdat ze de nucleaire proeven van India niet zag aankomen. Gebrek aan goede informatie van de inlichtingendiensten was in oktober 1983 een van de belangrijke oorzaken voor de slechte bevestiging van de kazernes van het Amerikaanse leger in Beirut. Een zelfmoordaanval met een autobom kostte toen 241 militairen uit de VS het leven. De bekende politieke blunder is nog altijd de staat van de CIA voor de mislukte invasie in Cuba's Varadero in 1962. Cubaanse ballingen wilden toen Fidel Castro verwijderen, maar werden zelf smadelijk verrijzen.

gebouwen op elkaar lijken, zoals volgens de CIA in Belgrado met de ambassade en het legerkantoor het geval was, is grote deskundigheid vereist bij de analisten.

Drie jaar geleden heeft de regering in Washington de fotoafdeling van de CIA en de kaartenafdeling van het Pentagon samengevoegd. Bij die reorganisatie zijn veel van de beste foto-experts van de inlichtingendiensten vertrokken.

De fout van het afgelopen weekend is niet de eerste die de CIA wordt verweten. Zo staat inmiddels vrijwel vast dat de dienst vorig jaar onjuiste informatie heeft verschaft over een farmaceutisch bedrijf in Khartoum. De onderneming werd gebombardeerd omdat er chemische wapens voor terbeschikking en financier Ibn Ben-Ladin zouden worden vervaardigd.

De CIA kwam vorig jaar al een keer in zeer grote voegekomen omdat ze de nucleaire proeven van India niet zag aankomen. Gebrek aan goede informatie van de inlichtingendiensten was in oktober 1983 een van de belangrijke oorzaken voor de slechte bevestiging van de kazernes van het Amerikaanse leger in Beirut.

Een zelfmoordaanval met een autobom kostte toen 241 militairen uit de VS het leven. De bekende politieke blunder is nog altijd de staat van de CIA voor de mislukte invasie in Cuba's Varadero in 1962. Cubaanse ballingen wilden toen Fidel Castro verwijderen, maar werden zelf smadelijk verrijzen.

De fout van het afgelopen weekend is niet de eerste die de CIA wordt verweten. Zo staat inmiddels vrijwel vast dat de dienst vorig jaar onjuiste informatie heeft verschaft over een farmaceutisch bedrijf in Khartoum. De onderneming werd gebombardeerd omdat er chemische wapens voor terbeschikking en financier Ibn Ben-Ladin zouden worden vervaardigd.

De CIA kwam vorig jaar al een keer in zeer grote voegekomen omdat ze de nucleaire proeven van India niet zag aankomen. Gebrek aan goede informatie van de inlichtingendiensten was in oktober 1983 een van de belangrijke oorzaken voor de slechte bevestiging van de kazernes van het Amerikaanse leger in Beirut.

Een zelfmoordaanval met een autobom kostte toen 241 militairen uit de VS het leven. De bekende politieke blunder is nog altijd de staat van de CIA voor de mislukte invasie in Cuba's Varadero in 1962. Cubaanse ballingen wilden toen Fidel Castro verwijderen, maar werden zelf smadelijk verrijzen.

Op hoge toon eist China bommenstop

12-5-94
Tsjeernomirdin verlaat Peking met 'nieuwe voorstellen'

MOSKOU/PEKING - De Russische bemiddelaar Viktor Tsjeernomirdin keerde gisteren uit Peking naar huis terug met, naar hij zei, 'nieuwe voorstellen' voor een oplossing in de Kosovo-crisis op zak.

Tsjeernomirdin zal deze voorstellen vandaag en later deze week aan de VS en de NAVO voorleggen. De Amerikaanse afgevaardigde Strobe Talbott is al naar Moskou afgereisd, alwaar ook de Franse president Chirac vandaag zijn opwachting zal maken.

Maar wat er gisteren in Peking en Moskou naar buiten werd gebracht, lijkt meer op een krachtige herbevestiging van oude stellingen: eerst moet de NAVO ophouden met bombarderen voordat er van enig vredesinitiatief sprake kan zijn. En: zonder instemming van Belgrado komt er geen gewapende vredesmacht in Kosovo.

Volgens de woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken heeft het ongeluks-bombardement van de Chinese ambassade in Belgrado van vrijdag nauwelijks effect op de voortgang in het militaire en diplomatieke offensief van het Westen inzake Kosovo. Maar dat valt te betwijfelen. China en Rusland putten uit de aanslag-tergatingssingel energie om de Amerikaanse strategie krachtig

aan te vallen: de Chinese vertegenwoordiger bij de VN vroeg gisteren een debat in de Veiligheidsraad aan over een resolutie waarin stopzetting van de bombardementen wordt geëist. Kan sloot, maar slecht voor de sfeer.

De Chinese president Jiang Zemin werd door persbureau Xinhua geciteerd waar hij 'een onmiddellijke stopzetting van de luchtaanvallen' een eerste voorwaarde noemde. China dreigt elke voortgang in de Veiligheidsraad te blokkeren als de bombardementen niet stoppen.

Viktor Tsjeernomirdin sloot zich iets minder dreigend bij de Chinese eisen aan. Russen en Chinezen toonden ook een roerende eensgezindheid in de eis dat iedere vredesmacht ongeacht aard en herkomst, Kosovo alleen binnen mag marcheren als Belgrado het groene licht geeft. Tsjeernomirdin verzekerde de wereld wel dat de leiders in Peking de principes van de G 8 (Rusland en de zeven grootste industrielanden) voor een overeenkomst, 'heel serieus bestuderen'. De Duitse bondskanselier Gerhard Schröder reist vandaag naar Peking om China vrijdelijker te stemmen.

Na een paar dagen van betrekkelijke rust na vrijdag heeft de NAVO het afgelopen anderhalve etmaal de bombardementen weer opgevoerd, gisteren ook overdag.

MEER NIEUWS OP PAGINA 4 EN 5

China eist eind acties NAVO

Door onze correspondent
PEKING, 11 MEI. China heeft een stopzetting van de NAVO-bombardementen in Joegoslavië als voorwaarde gesteld voor elk verder overleg in de Veiligheidsraad over een oplossing van de Kosovo-crisis. De Russische gezant Tsjeernomirdin heeft de Chinezen vandaag niet op andere gedachten kunnen brengen.

De Veiligheidsraad kwam vannacht niet tot de door China gewenste veroordeling van het NAVO-bombardement op de Chinese ambassade in Belgrado, zaterdagochtend. Na ruim een uur werd besloten het debat te verdueren zonder dat een tijdstip voor hervatting werd afgesproken. Vijf leden van de Veiligheidsraad namen deel aan de luchttacties van de NAVO.

De eis van China dat de luchttacties worden gestaakt voor de Veiligheidsraad zich verder met de crisis bezighoudt kan gevolgen hebben voor het voorstel van de G 8, de zeven belangrijkste industrielanden in de wereld en Rusland, die vorige week een plan opstelden dat voorziet in inschakeling van de Veiligheidsraad. Tsjeernomirdin heeft vandaag in Peking vergeefs geprobeerd de Chinezen ervan te overtuigen daaraan mee te werken. Hij sprak vanmorgen met de Chinese president Jiang Zemin en

premier Zhu Rongji. Tsjeernomirdin heeft het bombardement op de Chinese ambassade veroordeeld als 'wreed optreden', maar gezegd dat het een oplossing van de crisis in Kosovo niet in de weg moet staan. Bij zijn vertrek uit Peking zei hij vanmorgen dat China weigert het G 8-plan te bespreken zolang de bombardementen voortgaan, al ziet China het plan wel als 'basis voor toekomstige onderhandelingen'.

De Chinese media hebben vandaag voor het eerst melding gemaakt van de excuses van de VS en de NAVO. Maar China eiste opnieuw een onderzoek naar het voorval en bestraffing van de schuldigen. Gisteren brak Peking het overleg met de VS over mensenrechten en wapenbeheersing af.

Vandaag beperkte het aantal demonstranten voor de ambassades van de VS en Groot-Brittannië in Peking zich tot groepjes van enkele tientallen mensen. In tegenstelling tot voorgaande dagen werd de demonstranten vandaag verboden met stenen te gooien. Van een gespannen sfeer was geen sprake meer. De speciale eenheden van de gewapende politie zijn vanmorgen vroeg vertrokken.

• HOOFDARTIKEL: pagina 9
• DOSSIER: www.nrc.nl

Soldaten van het Chinese leger scharen zich aandachtig – zoals het betaamt als er een fotograaf van het staatspersbureau langskomt – rond een krant met een officiële reactie van de regering op het bombardement op de Chinese ambassade in Belgrado. (Foto AP)

De CIA bekent: foute kaart, onjuiste deductie

De CIA en het Pentagon legden gisteren uit hoe de Chinese ambassade werd geselecteerd als doelwit: institutioneel falen.

Door onze redacteur
COEN VAN ZWOL
ROTTERDAM, 11 MEI. De CIA-medewerkers die vrijdagochtend een Amerikaanse B-2 bommenwerper met satelliet-geleide bommen op de Chinese ambassade afstuurden, hadden hun doel via pure deductie gekozen. Niemand deed daarna moeite een spion langs het gekozen doelwit te sturen of diplomaten te ondervragen die Belgrado kennen.

Grimmig kijkende medewerkers van de CIA legden gisteren in Washington in detail uit wat er mis ging bij het bombarderen van de Chinese ambassade. Hun uitleg versterkt de indruk die al is ontstaan: de CIA ging amateuristisch te werk, vertrouwde alleen op kaarten en satellietfoto's en maakte geen gebruik van menselijke bronnen. Alle controle-mechanismen van het Pentagon en de NAVO schoten na de aanvankelijke CIA-fout tekort. Een „institutionele tekortkoming“, aldus minister van Defensie William Cohen.

De CIA nomineerde na het begin van de luchtmacht van de Joegoslavische directie voor bevoorrading en aanschaf als doel. Die directie was belast met wapenleveranties aan het leger en met wapenexport. De selectieprocedure begon met een adres, en dat was min of meer correct: de Kersensbloemboulevard in stadsdeel Novi Beograd. Daarna greep men naar de kaart van Belgrado.

Die kaart was gemaakt door de

„National Imagery and Mapping Agency“ (NIMA) van het Pentagon. Diezelfde dienst leverde vorig jaar een kaart aan de Amerikaanse piloot die in Italië een kabelbaan raakte en twintig toeristen doodde: de kabelbaan in kwestie stond daar niet op.

Ook de stafkaart van Belgrado was niet accuraat. Hij was in 1992 gemaakt en herzien in 1997 en 1998. Ook beschikte de NIMA over een zogeheten „no-strike list“, een kaart met absoluut niet te raken doelen: ziekenhuizen, kerken, scholen, ambassades. De verhuizing van de Chinese ambassade in 1996 had de NIMA over het hoofd gezien. Het rode vierkantje met de Chinese vlag stond nog in het oude stadscentrum, aan de verkeerde

hadden kennelijk geen lokale spionnen die even lang het gebouw konden lopen of vonden het niet nodig die in te schakelen. Diplomaten die Belgrado kennen, werden niet ondervraagd. Ook de Amerikaanse defensie-attaché in Belgrado niet, wiens taak het was om informatie voor NIMA-kaarten te leveren en die de nieuwe Chinese ambassade had bezocht. Niemand kwam op het idee, erkende gisteren een Amerikaanse functionaris in *The New York Times*. De discussie ging niet over de vraag of het doelwit correct was, maar over de vraag of het geschikt was.

De legerdirectie is enkele blokken verder op dezelfde boulevard gesitueerd, op een deel dat onlangs van naam is veranderd: de Kersensbloemboulevard (Tresnjina Cvetia) heet daar nu de Boulevard van de Kunst (Umetnosti Bulevar). De directie voor bevoorrading en aanschaf ligt daar geheel onbeschadigd op nummer 2. Het is nog altijd een potentieel doelwit, zo laat de NAVO weten.

Een CIA-medewerker bezwoer gisteren dat in de selectieprocedure inmiddels een „staalharde versterker“ is ingebouwd: gegevens van kaarten en satellietfoto's moeten ter plekke gecontroleerd worden. Maar in het oorlogsrumoer worden bij de selectie van doelen compromissen gemaakt tussen drie behoeften, erkende hij: snelheid, accurate en geheimhouding. Daardoor zijn fouten nooit uitgesloten.

Amerikaanse politici die de inlichtingendiensten een warm hart toedragen, komen de laatste dagen met hun oplossing: meer geld. Want in een snel veranderende wereld met vele vijanden is de aandacht van CIA-analisten al te zeer versnipperd geraakt.

Verhuizing van ambassade over het hoofd gezien

kan van de rivier de Sava.

De analisten van de CIA kopelden vervolgens het adres aan het gebouw. Dat ging als volgt: bekende adressen in dezelfde straat werden op satelliet-foto's geïdentificeerd, waarna er een gebouw overbleef dat dan maar het doel moest zijn. Van boven leek de ambassade van marmer en glas, waarachter een grote loods stond, op de betonnen Joegoslavische legerdirectie. Omdat de NAVO-ambassades in Belgrado op 24 maart de deuren hadden gesloten, konden diplomaten het adres niet ter plekke controleren. De inlichtingendiensten

VS moeten van China door het stof

De VS zetten alle zeilen bij om de relatie met China te redden. Die liet al te wensen over voordat NAVO-bommen de Chinese ambassade in Belgrado troffen.

Door onze correspondent
JUURD EIJSSVOOGEL
WASHINGTON, 11 MEI. De toch al complexe en uiterst gevoelige relatie tussen Washington en Peking is zwaar onder druk komen te staan door de onbedoelde NAVO-aanval op de Chinese ambassade in Belgrado en de felle anti-Amerikaanse betogingen daartegen in Peking.

ambassadeur in Washington, Li Zhaoxing, om jaar spijs te betuigen en hem uit te leggen dat een vergissing bij de voorbereiding van het bombardement de oorzaak was.

Ook president Clinton heeft zijn verantwoordelijkheid aangeboden – gisteren al voor de derde keer sinds de Chinese ambassade in Belgrado vrijdagochtend getroffen werd. „Nogmaals wil ik het Chinese volk en de leiders van China zeggen dat ik mij verontschuldigd“, zei Clinton, deze keer voor de televisieschermen. „Ik betreur dit.“ Maar, voegde hij eraan toe, „ik denk dat het heel belangrijk is om een duidelijk onderscheid te maken tussen een tragische fout en een welbewuste daad van etnische zuivering.“

autoriteiten de demonstranten die de Amerikaanse ambassade in Peking belaagden hun gang lieten gaan, of wellicht zelfs hadden opgeruid. Op de voorpagina van *The New York Times* stond gisteren een veelzeggende foto van een Chinese zakenman die een steen naar de ambassade gooit, terwijl een kordon agenten niets anders doet dan toekijken. Dergelijke beelden zijn koren op de molen van de anti-China-lobby in het Congres.

Vooral in conservatieve kringen in Amerika wordt China na het wegvallen van de Sovjet-Unie gezien als de nieuwe, grote tegenstander – op politiek, militair en economisch gebied. Een voormalig Congreslid

deinsde Clinton vorige maand terug voor een handelsakkoord met Peking, dat de weg had kunnen banen voor toetreding van China tot de Wereldhandelsorganisatie (WTO). De Chinese premier Zhu Rongji kwam in april naar Washington met veel meer handelspolitieke concessies dan de Amerikanen hadden verwacht. Dat de Amerikaanse regering desondanks geen akkoord wilde tekennen, stelde hem bitter teleur. Deze week had een Amerikaanse onderhandelaar naar Peking zullen reizen om het akkoord alsnog dichterbij te brengen, maar dat bezoek is nu afgeblazen.

Tien jaar geleden raakten de Chinese-Amerikaanse betrekkingen ook plotseling

...ering van de betrekkingen met China is al sinds Richard Nixon president was een van de belangrijkste doelstellingen van de Amerikaanse buitenlandse politiek. De regering-Clinton zegt te streven naar een „strategisch partnerschap” met China. Maar al vóór de huidige crisis was duidelijk dat de steun voor dat beleid afkalft. Vooral in het Congres bestaan grote aarzelingen over de toenadering die Clinton en zijn ambtsgeenoot Jiang Zemin nastreven. De voltrefter op de Chinese ambassade in Belgrado maakt die toenadering nog moeilijker. Clinton ziet zich nu voor de zware taak geplaatst om de heftige Chinese verontwaardiging te sussen, zonder zijn critici in eigen land in de kaart te spelen die zeggen dat hij zich niet hard genoeg tegenover China opstelt.

De eerste zorg voor de regering-Clinton was de afgelopen dagen om de Chinezen te verzekeren dat de aanval geen opzettelijke actie tegen China was. In een ongebruikelijk diplomatiek gebaar bezocht minister van Buitenlandse Zaken Madeleine Albright zaterdag omstreeks middernacht de Chinese

Voor de Chinese regering is dat nog niet genoeg. Gevraagd waarom hij gelooft dat de Amerikanen het willens en wetens op de Chinese ambassade in Belgrado hadden gemunt, antwoordde ambassadeur Li Zhaoxing gisteravond in een Amerikaans tv-programma dat geen serieus mens kan geloven „dat dit domweg een fout was”. Peking wacht nog op een oprechtere verontschuldiging, maakte hij ook duidelijk. „Het is onvoldoende om sorry te zeggen en meteen over te gaan tot de orde van de dag.”

De toon van de officiële Chinese reacties is onverzoeenlijk, maar daarvan zal niemand in Washington hebben opgekeken. „Bedenk alleen maar eens wat de Verenigde Staten hadden gedaan in de omgekeerde situatie”, zei Leslie Gelb, de voorzitter van de denktank Council on Foreign Relations. Ook het Chinese besluit om onder meer diplomatiek overleg over mensenrechten en wapenbeheersing op te schorten, is niet een gebaar dat op lange termijn fluitkend is voor de betrekkingen met de Amerikanen.

Wat in Washington tot nog toe de grootste ergernis heeft gewekt, is dat de Chinese

van de Republieken ging zaterdag zons- over om op de televisie strijdzaam te verklaren: „Eindelijk hebben we een echte vijand gebombardeerd.”

De kritiek op nauwere banden met China komt voort uit verschillende motieven. Volgens recente nieuwsberichten heeft China via een spion in de nucleaire laboratoria in Los Alamos belangrijke informatie over de bouw van Amerikaanse kernwapens ontvreemd. Hoewel de zaak nog lang niet duidelijk is, heerst er in het Congres al grote woede over.

Ook de ontdekking dat Chinese geldschietters in 1996 hebben bijgedragen aan de verkiezingscampagne van Clinton, heeft in het Congres kwaad bloed gezet. Het enorme Amerikaanse handelstekort met China is een bron van economische zorg. En de Chinese schendingen van de mensenrechten, die volgens het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken het afgelopen jaar weer zijn toegenomen, zouden volgens politici van links en rechts reden moeten zijn om de banden voorlopig niet verder aan te halen.

Tegen deze gepolariseerde achtergrond

in een fase van verkenning, door het bloederig optreden van het Chinese leger tegen de demonstranten op het Plein van de Hemelse Vrede. Toen was het de Amerikaanse publieke opinie die in grote verontwaardiging ontstak. President Bush veroordeelde de Chinese leiders in het openbaar scherp en legde het regime sancties op. Maar om de toenadering op de lange termijn veilig te stellen, stuurde hij in het diepste geheim zijn veiligheidsadviseur Brent Scowcroft naar Peking, om de betrekkingen achter gesloten deuren alvast weer te herstellen.

Ook nu zijn er tekenen dat achter de openlijk beleiden verontwaardiging nog altijd de wens tot toenadering schuilt. De Chinezen eisen op hoge toon een extra verontschuldiging, en een diepgaand onderzoek naar de ware toedracht van het bombardement van hun ambassade. Die laatste eis kan nauwelijks een probleem zijn voor de Amerikanen, zo'n onderzoek is immers al in gang gezet. En nog een spijtbetuiing zal ook niet onoverkomelijk zijn voor een president met verontschuldigheden het afgelopen jaar als geen ander ervaring heeft opgedaan.

Met leedwezen hebben wij kennisgenomen van het overlijden van
DR. N. HELLEMANS
ontvanger van de Dikke-medaille
Wij zijn hem dankbaar voor zijn grote verdiensten binnen onze vereniging.
Nederlandse Vereniging
voor Gastroenterologie

Panoramaplat 2
Havendijk 289, Schiedam
Correspondentieadres:
Leopoldstraat 35 B2
2000 Antwerpen (België)
De crematieplechtigheid zal plaatsvinden op vrijdag 14 mei om 16.00 uur in het crematorium „Beukenhof”, Burgemeester van Spiershoek te Schiedam.
Na de plechtigheid is er gelegenheid tot condoleren in de ontfaamkamer van het crematorium.

Shandon
J. E. Campbell-Haanstra
(Schotland)
W. A. Campbell
Jane
Lizette en Chris
Alec en Vicki
Annel en Gerry
achterkleinkinderen
(België): W. Braakenburg-Haanstra
A. C. Braakenburg
Alexander
Carrollen en Marcos

6 mei 1999
achtereven en nichten
B. M. A. Fortuyn-van Lierop
B. C. Fortuyn
H. A. Fortuyn-kortweg
G. B. Fortuyn
G. W. Sille
H. J. Sille-Fortuyn
H. M. Chavannes
I. M. E. Chavannes-Fortuyn
M. Huidig
H. B. Fortuyn-Tellegen
is van ons heengegaan.

GRETA HERMANNA JOHANNA
DE BOER-FORTUYN
zuster en tante
Onze lieve en altijd belangstellende schoon-

De plechtigheid voor de crematie heeft op zaterdag 14 mei om 16.00 uur plaatsgevonden.
3062 NN Rotterdam
Essenlaan 20
Correspondentieadres:
Kleinkinderen
Rotterdam: M. F. de Boer
C. C. de Boer-van Hoogevest
Rodenrij: G. B. de Boer
J. H. M. de Boer-van Berkel
Berkel en
Zoetermeer: H. J. van Gessel-de Boer
13 oktober 1911
6 mei 1999
Ds Herman Focko Cornelius de Boer
Berkel en Rodenrij
Groningen
sinds 16 september 1981 weduwe van

GRETA HERMANNA JOHANNA
DE BOER-FORTUYN
moeder, schoonmoeder en grootmoeder
die haar dierbaar waren is, omringd door de kinderen, van ons heengegaan onze lieve
Na een leven vol liefde en zorg voor allen

NRC HANDELSBLAD
het advertenties worden geplaatst volgens de regelen van
Alle advertenties worden geplaatst volgens de regelen van
N. B. Voor alle zorgvuldigheid worden familieberichten
alleen geplaatst als verificatie van de afzender mogelijk is
Vrijdag voor plaatsing, 20.00 uur opeven
Voor plaatsing op zaterdag kunt u uiterlijk de
uiterlijk de dag van plaatsing, 9.00 uur opeven
Voor plaatsing op maandag/vrijdag kunt u
Sluitingsstijden
de datum van plaatsing
(onder vermelding van "NRC Handelsblad" en)
Per telefoon: 010 - 406 6200
010 - 406 6966
(maandag - vrijdag van 8.00 tot 20.30 uur)
Postbus 8985, 3009 TE Rotterdam.
NRC Handelsblad, Afd. Familieberichten.
sturen naar:
foonnummer waarop u overdag te bereiken bent.
met vermelding van uw naam, adres en het telefoonnummer
Zó geeft u een Familiebericht op
f. 14,32 (B) per mm in hoogte, excl. BTW.
NRC Handelsblad kost resp. f. 7,16 (A) en f. 14,32 (B) per mm in hoogte, excl. BTW.
Het plaatsen van een Familiebericht in
(standaard 78 mm breed)
B. overlijden en in memoriam
(standaard 38 mm breed)
A. geboorte, verloving en huwelijk
Familieberichten zijn mededelingen van:
FAMILIE BERICHTEN

11-5-99

White House rejects Chinese demand

Tuesday, 11 May 1999 15:27 (GMT)

(UPI Spotlight)

White House rejects Chinese demand

WASHINGTON, May 11 (UPI) - The White House has rejected China's demand that NATO halt its bombing campaign against Yugoslavia before the U.N. Security Council votes on whether to send a peacekeeping force to Kosovo. White House spokesman Joe Lockhart said: "We are going to continue prosecuting the air campaign until NATO's conditions are met... That and that alone will be the cause of any suspension of the bombing," although he said diplomatic efforts will continue despite the bombing. China's seat on the Security Council gives it veto power over the proposal.

Copyright 1999 by United Press International

VERSCHILLEN IN
RECHTVAAKDIGING
NAVJ-AGEESE HON. INTERVENTIE

- die Regeln der Verhältnismäßigkeit sowie die auf alle Waffen anwendbaren Regeln des Humanitären Völkerrechts - zu beachten sind. Das Gutachten zeigt auch, daß der Gerichtshof zur Kenntnis nimmt, daß die Staatenpraxis noch nicht zu einem generellen Verbot von Nuklearwaffen gelangt ist. Es bezeichnet folgerichtig den Besitz von Nuklearwaffen durch die Kernwaffenstaaten und die zugrundeliegende Abschreckungsstrategie nicht als völkerrechtswidrig.

Die geltende Verteidigungsstrategie des Nordatlantischen Bündnisses bleibt daher - auch im Lichte des IGH-Gutachtens - mit dem Völkerrecht vereinbar. Das Bündnis hat bereits bei seinem Gipfeltreffen in Rom im November 1991 festgestellt: Der grundlegende Zweck der nuklearen Streitkräfte der Bündnispartner ist politischer Art: Wahrung des Friedens und Verhinderung von Zwang und jeder Art von Krieg.

2. Wie beurteilt die Bundesregierung angesichts der juristischen und politischen Reputation des IGH, der historischen Bedeutung nicht nur von IGH-Entscheidungen sondern auch von IGH-Gutachten gemäß Artikel 96 VN-Charta für die völkerrechtliche Entwicklung und angesichts der Erfahrung, daß Rechtsgutachten des IGH (z. B. zur Namibia-Frage, zum Ersatz der Kosten von VN-Einsätzen, zu den Vorbehalten zu der Konvention über den Völkermord) im allgemeinen praktisch eine völkerrechtliche Verbindlichkeit entfalten, die Notwendigkeit, aus dem Rechtsgutachten politische und juristische Konsequenzen zu ziehen?

Rechtsgutachten des Internationalen Gerichtshofs sind weder nach der VN-Charta und dem IGH-Statut noch nach allgemeinem Völkerrecht rechtlich verbindlich.

3. Entspricht das Rechtsgutachten des IGH über Artikel 25 GG („Die allgemeinen Regeln des Völkerrechts sind Bestandteil des Bundesrechts“ und „gehen den Gerichten vor.“) nach Auffassung der Bundesregierung auch innerstaatliche Rechtswirkungen, z. B. für die Gestaltung der Außen-, Sicherheits- und Verteidigungspolitik?

Nein.

4. Besteht nach Ansicht der Bundesregierung aufgrund des Rechtsgutachtens des IGH Anlaß, ihre Mitgliedschaft in einem militärischen Bündnis, dessen militärische Strategie ausdrücklich die Androhung des Einsatzes bzw. den Einsatz von Atomwaffen vorsieht, zu überdenken oder zu revidieren?

Nein, vergleiche Ausführungen zu Frage 1.

5. Haben diesbezüglich Konsultationen mit den Bündnispartnern stattgefunden?

Die Bundesregierung hat nach der Veröffentlichung des IGH-Gutachtens an Konsultationen im Politischen Ausschuß des Nord-

Drucksache 13/5906

Deutscher Bundestag - 13. Wahlperiode

atlantischen Bündnisses teilgenommen. Diese haben die Bewertung des IGH-Gutachtens durch die Bundesregierung bestätigt.

6. Wird die Bundesregierung entsprechende Konsultationen initiieren bzw. sich dafür einsetzen?
 Wenn ja, in welcher Form, mit welchem Ziel und in welchem institutionellen Rahmen?
 Wenn nein, warum nicht?

Vergleiche Antwort zu Frage 5.

7. Wie beurteilt die Bundesregierung im Licht der Entscheidung des IGH die Beteiligung Deutschlands an der nuklearen Planungsgruppe der NATO?
 Hält die Bundesregierung ihr weiteres Mitwirken an der Planung von atomaren Kriegseinsätzen und Entwicklung nuklearer Strategien für völkerrechtskonform und grundgesetzgemäß?
 8. Ist nach Ansicht der Bundesregierung die weitere Verfolgung einer Strategie der nuklearen Teilhabe Deutschlands mit dem Völkerrecht und dem Grundgesetz vereinbar?
 Wie begründet die Bundesregierung ihre Ansicht?

Die geltende Verteidigungsstrategie des Atlantischen Bündnisses und damit auch die Politik der nuklearen Teilhabe der Bundeswehr, einschließlich der Beteiligung Deutschlands an der nuklearen Planungsgruppe der NATO, sind - auch im Lichte des IGH-Gutachtens - mit dem Völkerrecht und dem Grundgesetz vereinbar. Zur Begründung wird auf die Stellungnahme zur Einleitung der Anfrage sowie auf die Antwort zu Frage 1 verwiesen.

9. Hält die Bundesregierung die Mitgliedschaft Deutschlands in einem Militärbündnis, das in seiner militärischen Doktrin die gemäß der Rechtsauffassung des IGH völkerrechtswidrige Androhung des Einsatzes bzw. den völkerrechtswidrigen Einsatz von Nuklearwaffen im Kriegsfall vorsieht, für vereinbar mit dem Grundgesetz?
 Wie begründet die Bundesregierung ihre Ansicht?

Die Planungen des Atlantischen Bündnisses sehen keinen völkerrechtswidrigen Einsatz von Waffen vor. Die Vereinbarkeit der Mitgliedschaft Deutschlands im Atlantischen Bündnis mit dem Grundgesetz ist auch vom Bundesverfassungsgericht nie in Zweifel gezogen worden.

10. Wie reagiert die Bundesregierung auf die Äußerungen der Atom-mächte zu der Entscheidung des IGH?

Im Bündnis hat die Bundesregierung nach der Veröffentlichung des IGH-Gutachtens Konsultationen initiiert, die zu übereinstimmender Bewertung geführt haben. Offizielle Bewertungen anderer Atom-mächte sind nicht bekanntgeworden.

11. In der Bundesrepublik wird die Bundeswehr als Teil des IGH von welchem Gebiet verdrängt?
 Wenn nein, warum?
 12. Die Bundeswehr ist ja nicht Teil des IGH. Wird sich die Bundeswehr konkretisieren (dieser Trägersystem) neuer Träger?

Nein, da die geltende Völkerrechtsauffassung des IGH die Bundeswehr auch im Bereich des Völkerrechts und dem Grundgesetz vereinbar ist.

13. Welche konkreten Maßnahmen ergreift die Bundesregierung im Hinblick auf die Verurteilung der Bundeswehr durch das IGH?
 Begeht nach Ansicht der Bundesregierung die Bundeswehr unter Hinweis auf die Verurteilung der Bundeswehr durch das IGH Verbrechen?
 Daten: (3) 11) und

Befehle von Vorgesetzten in allen Waffenarten, auf die Völkerrechtserteilung.

14. Hält die Bundesregierung die Mitgliedschaft Deutschlands in einem Militärbündnis, das in seiner militärischen Doktrin die gemäß der Rechtsauffassung des IGH völkerrechtswidrige Androhung des Einsatzes bzw. den völkerrechtswidrigen Einsatz von Nuklearwaffen im Kriegsfall vorsieht, für vereinbar mit dem Grundgesetz?
 Wie begründet die Bundesregierung ihre Ansicht?

Nein. Das Gutachten der IGH zur Neubewertung der Teildepots in strafrechtliche

15. Wie beurteilt die Bundesregierung das Gutachten des IGH über die Verurteilung der Bundeswehr durch das IGH?
 Können Atom-mächte die Bundesregierung dazu bewegen, die Bundeswehr zu verurteilen?
 Hält es die Bundesregierung für vereinbar mit dem Grundgesetz, die Bundeswehr zu verurteilen?
 Nuklearwaffen der Atom-mächte Verhandlung nehmen?

letzlich das Entfallen der Blockkonfrontation und die Einheit Deutschlands erst ermöglicht wurde.

Manfred Müller (Berlin) (PDS): Wir haben mit gutem Grund darauf gedrängt, daß unser Antrag möglichst rasch behandelt wird.

Am 14. November hat das Abrüstungskomitee der Vereinten Nationen mit großer Mehrheit eine Resolution zur nuklearen Abrüstung angenommen. Nun ist die UNO-Generalversammlung am Zuge. Und dabei wird es von Bedeutung sein, wie sich die Bundesregierung zu dieser Resolution verhält. Im Abrüstungskomitee hat die Bundesregierung dagegen gestimmt. Wir hoffen, daß Sie sich jetzt eines Besseren besinnen.

Das UN-Komitee hat wie der Internationale Gerichtshof dringlich Verhandlungen über die nukleare Abrüstung in allen ihren Aspekten gefordert und ist noch einen Schritt weitergegangen: Es sollen noch 1997 Verhandlungen begonnen werden, die zum Abschluß einer Nuklearwaffenkonvention führen sollen. Mit dieser Konvention sollen umfassend Entwicklung, Produktion, Erprobung, Stationierung, Lagerung, Transfer, Einsatzdrohung und der Einsatz von Kernwaffen verboten werden.

Die Stimmen für die drastische Abrüstung der Atombomben mehren sich. Erst gestern haben über 60 führende Militärs aus aller Welt – darunter zwei prominente US-Generäle – erklärt, daß nach dem Ende des Kalten Krieges die atomare Abschreckung obsolet geworden sei. Da ein Einsatz von Kernwaffen gegen nicht atomar gerüstete Gegner undenkbar sei, hätten diese Waffen jeglichen Sinn verloren.

Die Ächtung von Kernwaffen steht auf der weltpolitischen Tagesordnung. Was aber tut die Bundesregierung? Sie hält als einer der wenigen Staaten den Atommächten die Stange. Fast zwei Drittel der 145 Staaten des Abrüstungskomitees haben der erwähnten Resolution zugestimmt, 29 Staaten haben sich enthalten. Von Bedeutung ist, daß ein Atomwaffenstaat – China – und einige Staaten – wie Indien, Pakistan, Iran, Nordkorea, Libyen –, die an der Schwelle zur Atommacht sind bzw. denen man nukleare Ambitionen nachsagt, mit ja gestimmt haben. Die große Chance ist also jetzt da, daß über die vollständige Atomwaffenabrüstung verhandelt wird.

Daß die großen Atommächte an ihrer exklusiven Macht festhalten wollen, kann man gerade noch verstehen. Aber warum ausgerechnet die Bundesrepublik Deutschland, die nach der Geschichte dieses Jahrhunderts eine besondere Verantwortung für den Frieden hat und die sich kategorisch verpflichtet hat, auf Atomwaffen zu verzichten, dieses Teufelzeug bewahren will, ist rational nicht mehr nachvollziehbar.

Die Bundesregierung schreckt dabei nicht einmal vor einer Uminterpretation des Gutachtens des Internationalen Gerichtshofes vom Juli dieses Jahres zurück. Sie tun so, als ob sich nichts getan hätte: als ob die NATO mit ihrer Doktrin des Ersteinsatzes von Atomwaffen weitermachen könnte wie bisher und als ob wir die sogenannte nukleare Teilhabe der Bundesrepublik nicht in Frage zu stellen bräuchten. Business as usual also – wie zu Zeiten der nuklearen Konfrontation.

Der IGH hat eindeutig gesagt, daß die Androhung und der Gebrauch von Atomwaffen generell ("generally") gegen die Regeln des für bewaffnete Konflikte geltenden Völkerrechts verstoßen würden, im besonderen gegen die Prinzipien und Regeln des humanitären Kriegsvölkerrechts. Dies sagt einem schon der gesunde Menschenverstand: Kernwaffen sind und bleiben Waffen, die unterschiedslos wirken, die nicht

zwischen Kombatan-
ten in Mitleidensch-

Es ist geradezu
NATO würde in ih-
fältig beachten. Gur-

Richtig ist, da-
unter allen Umstän-
recht eines Staates
gierung jetzt in A-
waffen und Völke-
"Generally No" is-
IGH auf Verhandl-

Die Bundesre-
liche Rolle. Da fr-
Bundesregierung
Atomwaffen" eine

Ich wiederhol-
wenn sie je zu re-
staaten schafft ers-
vernichtungswaff-
damit begnügen,

Ihre Vorstellun-
rer Abschreckung
Sie führt nur dazu-
sen das Steinzeit-
Chance, daß die N-
klearwaffenkonve-
wichtige Lücke in

Daher bitte ich
heit muß von der

Helmut Schäfer
hof in Den Haag
stellt, daß Androh-
mit Art. 2 Abs. 4
hat ferner festges-
hung und Einsatz
Völkerrechts unvo-
gelassen, ob im ex-
auf dem Spiel stel-

Die Bundesre-
stärkt, daß die Gr-
humanitären Völk-
achten des Gerich-
Auffassung, daß

Juristinnen und Juristen gegen atomare, biologische und chemische Waffen
Für gewaltfreie Friedensgestaltung
Deutsche Sektion der International Association Of Lawyers Against Nuclear Arms

The War of the NATO Against Yugoslavia: Is It Legal Under International Law?

The German branch of the International IALANA (International Alliance of Lawyers Against Nuclear Arms) has thoroughly analyzed the problem whether the war of the NATO is legal or illegal under international law. The essential results of this examination are summarized in the following paragraphs:

VORSTAND:

Vorsitzender:

Dr. Peter Becker
Rechtsanwalt und Notar
Marburg

Stellv. Vorsitzende:

Lars Albath
Student
NL-AG de Bilt

Dr. Hubertus Graf Grote
Richter i. R.
Rosche

Bernd Hahnfeld
Richter
Hamburg

Otto Jäckel
Rechtsanwalt
Wiesbaden

Volker Lindemann
Richter
Schleswig

Prof. Dr. Manfred Mohr
Völkerrechtler
Berlin

Renate Reupke
Rechtsanwältin
Kronshagen

WISSENSCHAFTLICHER BEIRAT:

Prof. Dr. Michael Bothe
Frankfurt

Prof. Dr. Wolfgang Däubler
Bremen

Prof. Dr. Erhard Denninger
Frankfurt

Prof. Dr. Bernhard Graefrath
Berlin

Prof. Dr. Norman Paech
Hamburg

Prof. Dr. Horst-Eberhard Richter
Gießen

Dr. Dr. Helmut Simon
Bundesverfassungsrichter a. D.
Karlsruhe

- Legality under codified international law (statute law);
- Justification by way of a so called "humanitarian intervention;"
- Supposing a "humanitarian intervention" would be admissible under international law – (we don not share this legal opinion) – do we have a situation in Kosovo that permits such an intervention?

I. Justification under codified international law

1. The Charter of the United Nations

All belligerent countries, the NATO states and Yugoslavia, are member states of the UN. Art. 2 number 4 of the UN charter provides an absolute prohibition of violent measures in international relations. It reads:

All member states in their international relations abstain from any use or threat of use of violence against the territorial integrity or political independence of any other state or any other violent measures that are inconsistent with the aims of the United Nations.

There are, however, exemptions from this general rule of renunciation from violence, but none of these exemptions is applicable under the given circumstances. The UN Security Council did neither decide compulsory military measures under UN authority (Art. 42 of the UN charter), nor did it authorize single member states

Geschäftsstelle:
Gisonenweg 9, 35037 Marburg
Postfach 1169, 35001 Marburg
Tel. (0 64 21) 2 30 27, Fax 1 58 28

Bankkonto:
Sparkasse Marburg-Biedenkopf
(BLZ 533 500 00) Kto.-Nr. 1 000 668 083

Als gemeinnützig anerkannt durch Bescheide des Finanzamtes Marburg vom 21. 2. 1990, 8. 9. 1993 u. 26. 2. 1997, St.-Nr. 3125006329.

of the NATO with such measures (Art. 42, 48 of the UN charter), nor the NATO as a whole as a regional organization (Art. 53 of the UN charter).

The exemption of Art. 51 of the UN charter, that justifies military measures in case of necessity or in case of necessary support of an attacked state, does obviously not exist, for no NATO state has been militarily attacked, and no attacked state has asked the NATO for military support.

2. The NATO Treaty

According to Art. 5 of the NATO Treaty military violence is solely permitted in case one or more member states are militarily attacked. There is no such military aggression.

3. The Constitution of the Federal Republic of Germany

Art. 24, par. 2 of the German Constitution gives the basis under what circumstances the German army may be employed. The German Federal Constitutional Court has decided in its judgment from July 12th, 1994 that the employment of the German army "out of area" is constitutional only "within the framework and under the rules" of a system of collective security. The provisions of the UN charter and the NATO treaty constitute a binding obligation to comply with the rules of the UN charter and the effective principles of international law. These principles prohibit a military aggression.

4. The Treaty on the Final Settlement with Respect to Germany ("2 + 4 Treaty")

The participation of the German military forces in the war against Yugoslavia constitutes a severe breach of the 2+ 4 Treaty which was the basis of the German reunification. According to Art. 2 of this treaty it is compulsory law that Germany must not employ her forces unless in accordance with her Constitution and the charter of the United Nations.

According to these stated principles the resolution of the Bundestag, the German Parliament, of October 16th, 1998 that allows the use of military force against Yugoslavia by the NATO states, as well as the actual attacks that started on March 24th, 1999 constitute a violation of the codified international law.

5. The Rambouillet Negotiations

It must be pointed out that already the attempt to coerce Yugoslavia to sign the draft "Rambouillet-Paper" (it would be euphemistic to call this paper a treaty or an agreement) by threatening with air raids and bombardments is a violation of international law. The belligerent NATO states and Yugoslavia are signatories to the Vienna Convention on the Law of Treaties of May 23rd, 1969: Art. 52 of this convention reads as follows:

A treaty is to be regarded null and void if concluded under threat or use of violence in violation of the principles of international law as they are laid down in the Charter of the United Nations.

Even if Yugoslavia had signed the Rambouillet agreement, the signature would have been void. In her refusal to sign Yugoslavia acted within the legal framework of international law. There was no obligation for Yugoslavia to accept the attempted violation of her sovereignty by the NATO states.

II. No justification of the war by reason of "humanitarian intervention"

1. The "humanitarian intervention" is not permitted any longer

The "humanitarian intervention" – that is the autonomous decision of a state to intrude into the territory of another state in order to protect human rights – was a recognized principle of customary international law. This principle, however, was an invitation for abuse. That is why the legal scientists of international law strongly

advocated to replace this principle of customary international law by a written statute.

The Charter of the United Nations has – according to the leading opinion in the field of International law – eliminated the legality of the autonomous "humanitarian intervention". This is expressed in Art. 2 number 4 of the UN charter which states that: " ... member states in their international relations abstain from **any** use or threat of use of violence ..." Permitted is only the right of self-defense (Art. 51 of the UN charter).

Any other use of violence depends on a mandate by the Security Council. According to Art. 41 of the UN charter, the Security Council may take sanctioning measurements in order to enforce its resolutions, and according to article 42 of the UN charter the Security Council may even resort to military sanctions. "Humanitarian interventions," too, are only permitted under the authority of a respective mandate of the Security Council.

Such a mandate is missing in the case of Yugoslavia. It is significant that no member of the Security Council ever filed a motion that the Council may authorize the use of "robust forces" in Kosovo.

2. Genocide as justification of a "humanitarian intervention"

Various governments and numerous newspapers have repeatedly asserted there was the "beginning" of a genocide in Kosovo. Recently in the case of a Bosnian Serb, the German Federal Supreme Court stated that the expulsion out of ethnical reasons could constitute the crime of genocide.

But even in this case, the "humanitarian intervention" is not permitted. This follows from the international Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide that was agreed upon by the community of states and set in force on January 12th, 1951. The USA, the UK, Germany and the other belligerent NATO states, as well as Yugoslavia, are signatories to this convention, and thus bound by its provisions.

The Genocide Convention determines the crime of genocide. It prohibits any aggressive action against a "national, ethnical, racial or religious group" as a crime of genocide, if this action is committed "with the intention to eliminate this group "as such, totally or partly." Perpetrating actions are:

- to kill members of the specific group;
- to afflict serious physical suffering or psychological harm to any group member;
- to willfully and wantonly generate living conditions that are appropriate to physically destroy the group;
- to employ measures that are directed towards birth prevention within the group;
- to forcibly remove children of one group and pass them over to another group.

According to the provisions of the Genocide Convention, there must be substantial evidence that any of these actions have been committed, particularly with the above mentioned intent.

If such intention has been proved, the convention provides definite sanctions:

- the member states are obliged to criminally prosecute the perpetrators;
- if the criminal prosecution is not possible in the concerned state, the other member states may prosecute the crime of genocide in their own jurisdiction (the Federal Republic of Germany did so in the above mentioned case of the Bosnian Serb).

By Resolution 806 (1993) the Security Council established an International Criminal Court on the basis of Chapter VII of the UN charter to prosecute war crimes in the former Yugoslavia. According to its statute, the International Court has the power to punish crimes of genocide. Thus, the prosecution of genocide is possible.

Moreover, there is the Convention on the Establishment of a (permanent) International Criminal Court ("Statute of Rome") of July, 17th, 1998 that also recognizes

the crime of genocide. But not all states have ratified this convention yet. Would they do so, the prosecution would be possible straight away.

Also, the case can be submitted to the International Court of Justice (ICJ) in the Hague. Art. IX of the Genocide Convention explicitly provides this possibility. Germany could have brought the case before the ICJ, but chose not to do so. But remarkably Yugoslavia sought redress in that court.

Finally, any member state may submit the case to the "competent organs" of the United Nations.

3. Customary international law as justification of a "humanitarian intervention"

Customary international law has its base in the permanent practice of the community of states. As long as only the those countries that have waged war against Yugoslavia under violation of international statute law maintain, that such a customary rule of "humanitarian intervention" had developed, then there is no permanent practice of the community of states. For Russia or numerous countries of the Third World do not share the legal opinion, that there existed this customary rule. Moreover, the incidents of the recent years prove that we do not have any example of an autonomous military intervention out of humanitarian reasons. There was no intervention during the war in Bosnia-Herzegovina, or, for example in Ruanda or Somalia, where the crime of genocide was much more obvious. In all those cases the UN Security Council decided on military interventions, but not any single state or the NATO by a self-mandate.

III. Supposing a "humanitarian Intervention" was in principle legal under international law, what are its requirements?

1. Requirement of substantial evidence

The "humanitarian intervention" is necessarily the "ultima ratio", the last resort, of any other possibility to protect the population against violations of human rights. Thus, its requirements must be proved without any doubt. This evidence has not been furnished.

Just the opposite, there is every reason to believe that the violence in Kosovo, whose checking the NATO bombardments were meant for, was initiated by the UCK and not by Serbian forces.

2. Requirement of last resort

Did the NATO states really try everything to get a mandate by the UN Security Council?

The extent of the depravation of human rights of the Albanian population in Kosovo and the extremely explosive nature of the situation was well known in the Western countries for years. Nevertheless, when the Dayton Agreement was concluded the conflict in Kosovo remained excluded from any arrangement. Furthermore, the non-violent policy of the Kosovar-Albanians was not effectively supported by the Western states for years, and thus a preventing settlement of the smoldering conflict was made impossible.

When finally the question whether the NATO should intervene in the conflict was due to be dealt with, the NATO states did not bother to get a mandate by the United Nations. As Willy Wimmer, member of the German Parliament for the Christian Democratic Union (CDU) and vice-president of the Parliamentary Assembly of the OSCE (Organization for Security and Cooperation in Europe), has stated:

The question of military intervention in Yugoslavia by the NATO was never put to vote in the UN Security Council.¹

When asked whether the NATO had been determined to get rid of the bonds imposed by the United Nations, Willy Wimmer answered:

In any case the United state as the leading power within the NATO was determined to do so.

Other German politicians, like Helmut Schmidt, the German Ex-Chancellor Hermann Scheer, (Social Democratic Party, M.P.) publicly share this opinion.²

¹ German newspaper: Süddeutsche Zeitung, April 24th/25th, 1999, p. 10.

² German Newspaper: Die Zeit, April 22nd, 1999, and a thorough analysis of the situation in: Frankfurter Rundschau, March 31st, 1999

3. The Holbrooke Agreement; the Serbians complied, the UCK did not

On October 12th, 1998, Richard Holbrooke, special negotiator of the US, announced the conclusion of an agreement with Yugoslavia with the following cornerpoints:

- conclusion of an armistice between Serbian forces and the UCK;
- two-thousand unarmed European inspectors of the OSCE will supervise the retreat of the Serbian special police forces and the return of the refugees;
- reconnaissance aircraft , type U2, will observe the situation;
- Albanians and Serbians will resume negotiations on the autonomy of Kosovo.

However, in the time following this agreement there have been several armed conflicts between the UCK and Serbian military or police forces up to factual "massacres". So, in discerning whether the alleged "humanitarian intervention" is legally permissible the question who initiated the violence is of utmost significance.

The German State Department (Department of Foreign Affairs) has issued numerous official notes for the German Courts of Administration that had to decide on petitions for grant of political asylum of many Albanians from Kosovo.

- On November 18th, 1998 the **German State Department** issued a "**General Report on the Situation in Kosovo**" that says:

The difficult humanitarian situation in Kosovo has eased and is now less tense. The general conditions for providing the refugees with their basic needs have ameliorated. Both sides have engaged in violent military conflicts. The Serbian security forces employed heavy weaponry in regaining towns and villages that had been lost to the UCK. When the Serbian forces recaptured the villages, there have been attacks and incursions on civilians who had stayed, but the repeated press-reports on "massacres"

and "mass-graves" could not be confirmed by international observers.

- **Information of the German State Department for the Administration Court of Lower-Saxony of December 28th, 1998:**

The State Department has knowledge that the military actions of the Serbian security forces are primarily directed against the UCK. The UCK fights for the independence of Kosovo, or – as several of its spokesmen have announced – even for a Greater Albania, and uses means of terror in this conflict.

- **Information of the German State Department for the Administration Court of Ansbach, Bavaria, of January 6th, 1999:**

Currently, there is a mounting number of refugees returning from other parts of the Federal Republic of Yugoslavia to their homes in Kosovo. (There are) no cases of chronic malnutrition or inadequate medical care.

- **Statement of the spokesman of the State Department. Mr. Erdmann, of January 9th, 1999:**

Yesterday (January 8th), the UCK has committed an attempt on a Serbian police convoy. At least three policemen were killed and several were injured. On the same day, eight soldiers of the Yugoslavian army have been taken hostage by the UCK. The tensions in Kosovo have increased considerably by these actions.

The Mission for Verification in Kosovo of the OSCE has called these actions of the UCK as irresponsible, and stated a serious violation of the commitment of the UCK to refrain from violence and to respect the armistice.

The State Department shares this view of the OSCE inspectors. It condemns the actions of the UCK in the strongest possible manner, and warns of an increase of violence and counter-violence.

- **Information of the German State Department for the Administration Court of Trier, Rhineland-Palatinate, of January 12th, 1999:**

A political persecution that is explicitly connected with the ethnic origin of Albania cannot be ascertained in Kosovo. The military actions of security forces are not directed against the Kosovar Albanians as an ethnic group, but against the military enemy and his actual or supposed supporters.

- **Information of the German State Department for the Administration Court of Mainz, Rhineland-Palatinate, of March 15th, 1999:**

As already stated in the General report on the Situation in Kosovo of November 18th, 1998, the UCK has recaptured its old positions after the Serbian security forces have partly withdrawn from that area in October 1998. Thus, the UCK is controlling large sections of the area in conflict. Already before spring 1999 there have been several violent clashes between the UCK and Serbian security forces ...

On the basis of these informations by the German State Department numerous German Supreme Courts of Administration have denied political asylum to Albanians from Kosovo.

Willy Wimmer confirmed the informations of the State Department. He stated on March 25th, 1999:

The OSCE inspectors clearly stated that the Yugoslavian party complied with the Holbrooke agreement from October but that the UCK systematically circumvented the

agreement ... there have been interested circles that did not want a success of the OSCE.

Conclusion:

It has to be assumed that the informations of the German State Department for the German Administrative Courts are correct. Otherwise there would be a systematic deception of the jurisdiction by the administration that would be intolerable in a democratic state governed by the rule of law. The statement of undersecretary of state Volmer, these informations of the State Department did not comply with the "factual truth", but were drawn up by the former government out of domestic political reasons³, has not been proved yet.

There is no justification of the bombardment of the NATO forces. Just the opposite, the NATO acts as the air force of the UCK under violation of international law and the Holbrooke Agreement.

4. Consequences of the bombardments

It is correct that the Serbians use the air raids for the purpose of ethnical expurgations in a big way. On April 26th, 1999 undersecretary of state Verheugen conceded had begun before and had been foreseeable. That means that Serbia waited for a cause to initiate these ethnic expurgations. The bombardments of the NATO furnished Serbia with this cause, but it has to be asked who is to be blamed more for this situation.

5. Justification of the war because of atrocities that were reported afterwards

Without any doubt there are mass expulsions of the Albanian population from Kosovo and frequent and numerous attacks on the civilian population. However, it is questionable, whether these attacks can be described as official Serbian policy. This is doubtful. There has been no convincing proof yet that there have been systematic mass executions, mass rapes with the intention of genocide.

Assumed the atrocities that are reported every other day in the Western mass media have actually been committed by the Serbian soldateska, that is a band of soldiers, it is highly questionable whether these horrible acts of cruelty can constitute a justification under international law.

One has to bear in mind that the aggressive war of the NATO states, which was illegal under international law when it started, just created the conditions that made such severe and blatant violations of human rights actually possible.

Moreover, and this seems to be the crucial point, the action that is to be justified on the base of the alleged atrocities in Kosovo has to be appropriate to prevent further grave violations of human rights.

The air war against whole Yugoslavia, the bombs on Belgrade or Novi Sad, no blown up bridge, factory, or other facilities of the military or civilian infrastructure can save a single Albanian woman from getting raped, mutilated, killed or beaten up by a member of the Serbian army or the special police forces. Just the opposite, the ongoing bombardments obviously increase the rage, the fury, and feelings of revenge of the Serbians.

So, the air war against Yugoslavia is everything else but a appropriate measure for preventing atrocities, and thus no justification. Not to mention the problem of the proportionality of the measures. For it is prohibited under international law to effect reprisals that are disproportionate to their antecedent violations of international law. Reprisals must in every respect be carried out in observance of international law. (Compare articles 20, 51, 53 and 55 of the UN charter).

Thus, there can be no justification of the "humanitarian intervention" by later atrocities that allegedly have been committed after the air war started. The aims of this war are highly questionable. The result will be in any case the complete destruction of not only the military, but also the civilian infrastructure of whole Yugoslavia.

"Humanitarian war" in Balkans has brought nothing positive - says Dienstbier

January 26, 2000

Dienstbier: There is no multi-ethnic Kosovo <<http://www.serbia-info.com/g3/images/izbeglice.jpg>>

Dienstbier: There is no multi-ethnic Kosovo

PRAGUE, Jan. 25 (Tanjug) - Special U.N. human rights envoy for the former Yugoslavia Jiri Dienstbier has said that the "humanitarian war", as the West described last year's NATO aggression on the Federal Republic of Yugoslavia, resulted in a deterioration of all relations and failed to bring a single positive result.

Dienstbier warned that the international mission in Kosovo and Metohija would fail, if the West continued to act in such a manner, which would be bad both for Kosovo and Metohija, the Balkans and for the United States, NATO and the other organizations.

In his long interview to Czech paper Dienstbier said that the West has no clear concept what should further be done in Kosovo and Metohija. He recalled that during Dayton talks the Kosovo issue had been put aside in order not to complicate the talks on Bosnia. Dienstbier called this "salami tactics" against which he had been protesting since 1991, always claiming that the only solution for the Balkans problems could be a complex one.

Dienstbier said that the first concept which understands this is the Stability Pact, but warned that so far this is an empty wrapping without concrete projects and that, above all, Serbia has been excluded from it. Recalling that this is not good, Dienstbier set out that the Serbian economy is

central for the entire Balkan region and that this state has a key influence on the economy of Bosnia-Herzegovina, Greece, Bulgaria, Romania and other countries. Asked by the Czech paper whether Belgrade is justified in asking that a part of the Yugoslav armed forces is returned to Serbia's southern Kosovo and Metohija province, which the West is strongly rejecting, Dienstbier responded by asking: "If we accept the agreements and the U.N. Security Council Resolution 1244, how can we consider as unjustified demands for their realization?"

Dienstbier fears that there will be new conflicts and new crises if the International community continues to act in the manner it did so far. He warned that the entire Albanian movement in Kosovo and Metohija nurtures the idea of a "Greater Albania". "This has not been anything new for more than 100 years, and this idea was realized during Mussolini's time."

Dienstbier concluded that the announced goal of the International community - creating conditions for democratic, multi-ethnic Kosovo-Metohija - evidently is not achieved. Speaking about the repressive actions of the ethnic Albanians, both against the Serbs as well as against the Muslims, Romanies and others, which are often justified as "understandable revenge", Dienstbier described this as organized action for the cleansing of Kosovo and Metohija from the non-Albanian population.

"This is often linked to the maphia or to clan structures and everyone knows that, but when it is said out loud, many get upset", said Dienstbier in his interview to Czech paper "Pravo".

"OUR TARGET IS PEACE"

THE CENTRE FOR PEACE IN THE BALKANS

Home

THE RULE OF LAW AND THE NATO WAR

by Emilio S. Binavince*

Kosovo for
Beginners

I. Introduction

The dismantling of the military and economic might of the former Soviet Union, the Warsaw Treaty Organization (Warsaw Pact) and of the Council for Mutual Economic Aid (Comecon) destroyed the balance of power between the East and the West. This balance of power provided the world with a degree of uncertain peace during the years of the Cold War and the precarious years of the disintegration of the power of the East. It was the foundation of peace through the terror of mutual annihilation.

About Us

Publications

The recent NATO aerial and missile bombardment of the Federal Republic of Yugoslavia underlines the importance of MAD to world peace. It was unthinkable to launch such a bombardment when the capacity and will of the U.S.S.R. and the Warsaw Pact to wage retaliatory massive destruction was a reality. The statesmanship, wise restraint, and a degree of rationality of world leaders, such as President Kennedy and Chairman Khrushchev, that avoided a holocaust during the Cuban Missile Crisis vanished with the disappearance of MAD. The NATO military action proves that the demise of the balance of power encourages recklessness, not restraint; aggressiveness, not statesmanship; and cruelty to the innocent population, not rationality.

Library

Your
Letters

The NATO war is the beginning of a dangerous "New World Order" whose governing principle is that might is right. It provides compelling reasons for nations to resume the policy of rearmament, both conventional and nuclear, for fear of a dictatorship of the Mighty. This war not only struck a death blow to the achievement of disarmament and non-proliferation of nuclear arms; it will trigger the massive expenditures for armaments that was estimated to range, between 1945 and 1969, from one to two hundred billion dollars a year. The poor of the world will be that much poorer. Not the welfare of the people, but the warfare against other people, defensive or aggressive, will increasingly attract the scarce resources of countries in the years to come.

Contact
Us

II. The Rule of Law and the NATO War

Links

The real casualty of the NATO war is the Rule of Law in the relation of states. The future of the Rule of Law, in the context of the claim of the NATO countries that the war against the Federal Republic of Yugoslavia is justified by the alleged atrocities by President Milosevic's forces in Kosovo, is uncertain.

The right and justifiable reasons for the use of force have been changed overnight. Further, the United Nations has been unseated as the authoritative arbiter of the legitimacy in the use of force and as the executive enforcer of international legal rules. The erosion of the moral and legal authority of the United Nations will be the most visible in the years to come. The disrespect of NATO for the United Nations principles, and for the very principles of the NATO's constitutive treaty sounds also the death knell of *pacta sunt servanda*, the foundation of conventional international law since Grotius.

The Canadian Minister of National Defense, Arthur Eggleton, in stating NATO's position, is reported to have justified the rejection of the United Nations and its principles in his recent speech before the conference organized by the Weatherhead Center for International Affairs at Harvard University on October 1, 1999.^{[1][1]} In view of this development, it is essential for people who espouse peace and the Rule of Law to explore the possible approaches available at the municipal level to make their national governments respect the Rule of Law and to protect the integrity of the United Nations.

(a) The Moral Justification of the NATO war

And he shall judge among the nations, and shall rebuke many

people: and they shall beat their swords into plowshares, and

their spears into pruninghooks: nation shall not lift up sword

against nation, neither shall they learn war any more. (Isaiah 2:4)

NATO has argued the "moral superiority" of its action of aerial and missile bombardment of Yugoslavia. The war, it was said, was a form of humanitarian intervention, the bombing a "humanitarian bombing." Mr. Arthur Eggleton, the Canadian Minister of National Defense, has stated: "Gridlock in the UN will not be allowed to thwart the determination of the international community to avert humanitarian tragedies." The statement is a factual misrepresentation: there is no evidence of "determination of the international community" (as distinguished from the determination of NATO countries), of a "thwarting" of such determination or even of a "gridlock in the UN." Nonetheless, the question is: Is NATO's bombardment truly morally superior to the pursuit of other measures short of war?

The absolute condemnation of war in early Christian and Judaic tradition is, undoubtedly not the current theme of modern international law. One must concede that even modern views of pacifist intellectuals, such as Leo Tolstoy and Jacques Maritain, are as unsuitable as the Sermon on the Mount in a world where evil dictatorial and unenlightened governments exist. For this reason, one must also concede that one of the remarkable achievements of Augustinian Christendom is not the outright outlawry of war, but the establishment of the doctrine of the "just war."^{[2][2]} The real challenge in this discourse is the delineation of just war from an unjust war.

Religious thinkers from Augustine to Thomas Aquinas, Martin Luther and John Calvin have provided moral guidelines for a just war that found acceptance and relevance for many years. It was stated that the ultimate objective of war is peace, that the justice to be served must outweigh the injustice committed in securing it, and a calculus of damage must show that the destruction caused by the war must be less than the destruction it was designed to remedy.^{[3][3]} These principles have found general recognition in positive criminal law. For instance, most criminal codes of civilized nations allow a claim of justified self-defense or defense of property if the act of defense - which otherwise would have been a crime - was taken for the purpose of upholding one's right to life or to property, and the force used is no more than reasonably necessary to repeal the aggression.^{[4][4]} The codes also punish the use of greater force or the infliction of greater damage.^{[5][5]}

These basic principles of moral conduct embodied in criminal law are also reflected in international law. In the Naulilaa Incident Arbitration^{[6][6]} the arbitrators declared that the exercise of the right of reprisals must be based on a motive furnished by a preliminary act contrary to the law of nations. In other words, the use of force is only justified by necessity, and it is necessary to consider as excessive and illegal reprisals out of all proportion to the act motivating them.^{[7][7]}

These principles, taken as reflective of morality, cannot support the view that NATO's war against Yugoslavia was a just war. The ultimate purpose, argued by NATO to be humanitarian, was, therefore, not peace, unless President Milosevic's atrocity to the Kosovars can be considered aggression against the members of NATO, which, factually, is not the case. Further, President Milosevic's action could not be characterized as a threat to peace merely because some countries might wage war against Yugoslavia. In reality, the NATO attack was the threat to peace that could have attracted self-defense. If it were not for the military superiority of NATO and relative impotence of Russia and Yugoslavia, a self-defence war, involving greater conflagration, would have been pursued. Second, the damage inflicted to the civilian population and their property, not to mention public infrastructure and the national economy of the country, is clearly infinitely and disproportionately greater than the evil NATO allegedly intended to remedy.

Indeed, in the circumstances, NATO, assuming it had reasonable justification to intervene, did not adopt the less intrusive or destructive means of obtaining a remedy; namely, landing of NATO troops and occupation of Kosovo without bombardment of Serbia. It is true that this course of action would have involved an actual ground fighting between NATO and Serbian Forces, and the death and injury of NATO soldiers would have been inevitable. But the real reason behind the decision not to take this less destructive means was political in nature.

The image of NATO soldiers in body bags being shipped back to their home - a repeat of the Vietnam trauma - would have grave political fallout in NATO countries. Political expediency, therefore, not morality, motivated the NATO leaders to make a calculated decision not to adopt this less destructive means, and instead follow the Star War bombardment of Serbia where NATO forces are remote from harms way but injury or death of thousands of innocent civilians, massive destruction of property and consequential suffering for prolonged period were inevitable. A NATO soldier in a body bag is a greater evil than the injury or death of thousands of innocent men, women and children, destruction of their property and future hardship to the population in Serbia due to the damage to the national economy.

The characterization of this killing, massive destruction and infliction of long-term suffering to the innocent civilian population as "collateral damage" adds nothing to the moral quality of the NATO bombardment. The humanitarian justification invoked by NATO cannot detract from the fact that it is inhuman to kill or injure innocent people. The magnitude of destruction inflicted upon the people, in fact, makes it clear that the insignificant damage to Milosevic's grip on power by the NATO bombs has produced a reversed logic: NATO caused a mere collateral damage to Milosevic's and the military. Indeed, it was the enormity of civilian destruction, especially in the later stages of the bombing campaign - not the damage to military strength - that softened Milosevic's actions in Kosovo. As the emerging evidence today shows, the NATO military leadership directed the heavy bombardment on civilian targets in the last days of the air campaign precisely because of the ineffectiveness of the destruction of military targets upon Milosevic's resolve. Milosevic was - and remains - the ruler of Serbia.

The undisputed fundamental principle, however, in any system of morality – and in international law – is that one cannot call as humanitarian the sacrifice of the life, safety and property of the thousands of innocent people of Serbia to persuade Mr. Milosevic to change his inhumane policy in Kosovo. Even in ancient societies, the sacrifice of one innocent person was understandable only in the context of the fundamental moral premise that the sacrifice was necessary and for the good of the whole community. It was never morally understandable to sacrifice one group of people for the good of another group of people, particularly where, as here, it was not necessary.

(b) The Substantive Justification of the NATO War:

The Humanitarian Intervention in International Law

It is well-established in international law that the intervention with the internal or external affairs of a state by another state, by several states or by a collectivity of states is contrary to international law.^{[8][8]} In *The Caroline*, it was admitted – as it is most strongly confirmed today – “respect for the inviolable character of the territory of independent states is the most essential foundation of civilization.”^{[9][9]}

In the *Corfu Channel Case*,^{[10][10]} the International Court of Justice, in rejecting the mine sweeping operation of the United Kingdom as a valid exercise of intervention, stated that such “alleged right of intervention,” a manifestation of a policy of force, “cannot... find a place in international law.” It stressed that “Between independent States, respect for territorial sovereignty is an essential foundation of international relations.” Accordingly, it declared the action a violation of Albanian sovereignty.

Conventional international law has also repeatedly re-affirmed this rule. The Convention on the Rights and Duties of States, signed at Montevideo in 1933 by the American Republics, states in Article 8 that “No state has the right to intervene in the internal and external affairs of another.” Article 10 of The League of Nations Covenant contains the undertaking of the Members of the League, “to respect and preserve as against external aggression the territorial integrity and existing political independence of all Members of the League.” More emphatically, Article 2, paragraph 7 excludes power of intervention from the broad powers of the United Nations, except where enforcement measures under Chapter VII are authorized.^{[11][11]} The Charter of the Organization of American States (1948) also contains more explicit provisions: Articles 15 and 17 are particularly relevant.^{[12][12]} They object, even temporarily, to military occupation or other measures of force taken by another State, directly or indirectly, on any grounds whatever. “No territorial acquisition or special advantages obtained either by force or by other means of coercion shall be recognized.”

The General Assembly of the United Nations' Declaration on the Inadmissibility of Intervention into the Domestic Affairs of States provides that “No State has the right to intervene, directly or indirectly, for any reason whatever, in the internal or external affairs of any other State. Consequently, armed intervention and all other forms of interference or attempted threats against the personality of the State... are condemned.”^{[13][13]} War, in any event, is absolutely outlawed. In Articles I and II of the Treaty for the Renunciation of War (Kellogg-Briand Pact)^{[14][14]} nations of the world have condemned “recourse to war for the solution of international controversies” and have pledged that settlement of all “disputes or conflicts of whatever nature or whatever origin they may be, which may arise, shall never be sought except by pacific means.”^{[15][15]}

The United Nations Charter obliges the UNO and its Members to act in accordance with the principle that: “All Members shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any state, or in any other manner inconsistent with the Purposes of the United Nations.”^{[16][16]} The North Atlantic Treaty itself, in Article 1, makes a declaration of adherence to the principles contained in the United Nations Charter that NATO “undertake, as set forth in the Charter of the United Nations, to settle any international disputes in which they may be involved by peaceful means... and to refrain in their international relations from the threat or use of force in any manner inconsistent with the purposes of the United Nations.”

In the face of these absolute and broadly worded rules, it is difficult to see any support for the NATO position that intervention, including war, can be undertaken for a “just cause,” and in the case of NATO war, that just cause was the “humanitarian tragedies.”^{[17][17]} The existence in international law of the right to intervention for humanitarian reasons has always been doubtful. Studies of state practice show that no genuine case of humanitarian intervention has occurred, let alone justified. Ian Brownlie states that “With the embarrassing exception provided by Germany, the institution has disappeared from modern state practice. As a matter of legal and international policy, this is a beneficial development. The institution did not conspicuously enhance state relations and was applied only against weak states. It belongs to an era of unequal relations.

Many modern authorities either ignore humanitarian intervention or expressly deny such a right to intervene exists.”^{[18][18]} The International Law Commission, established by Resolution 74(II), was constituted by the General Assembly on 21 November 1947 to formulate the Nuremberg Principles.^[19] It encountered this issue in its attempt to define aggression. Spiropoulos, one of the members of the International Law Commission, during the discussions on the question of defining aggression before the Sixth Committee of the General Assembly, expressed his doubt whether action taken by a state to prevent genocide against a racially related minority in a neighboring state, would constitute aggression if this occurred after an unsuccessful appeal to an organ of the United Nations. This view, however, failed

to get general approval, although some country representatives believed that such intervention was only justified if taken in pursuance of a decision under Chapter VII of the United Nations Charter.[20][20] In Brownlie's view "it is extremely doubtful if this form of intervention has survived the express condemnations of intervention which have occurred in recent times or the general prohibition of resort to force found in the United Nations Charter." [21][21]

III. The Erosion of the Moral and Legal Authority of the U.N. and Other Organs

(a) The Authoritative Arbiter to Legislate and to Decide Justification for War

The unstated basic proposition advanced by NATO, in its decision to attack Yugoslavia, is that NATO is the sole and authoritative arbiter to determine whether its war is justified or not. This proposition spells the end of any form of international legal order. It was unacceptable in the past and remains unacceptable today.

The proposition has been rejected in a case where the justification for war was based on self-defense, a right more widely recognized than the humanitarian justification invoked by NATO. It was unsuccessfully raised as a defense at the Nuremberg Trials. The International Military Tribunal considered the argument of the German defendants that was based on the reservation to the Kellogg-Briand Pact made by several nations with regard to their right of self-defense. It was contended that the reservation shows that the nation itself must be sole and conclusive judge of whether a case of self-defense existed which required military action. The Tribunal stated that "whether action taken under the claim of self-defense was in fact aggressive or defensive must ultimately be subject to investigation and adjudication if international law is ever to be enforced." [22][22]

If such a right cannot be recognized in cases of defensive war, it cannot be recognized in cases of less significant and clearly speculative defense. NATO cannot claim, to escape accountability for its action, that as a sole and conclusive judge it found a factual situation that justifies it to intervene, or to wage war, in the name of humanitarian intervention. Its action cannot be insulated from investigation and adjudication by another authority properly possessed with such power. If the Rule of Law in international law has any meaning, no state or collectivity of states, regardless of how militarily superior they may be, can arbitrarily create a rule upon which it can anchor the legality of its war. All that it can do, as the German defendants have done before the International Military Tribunal, is to contend and argue, not to legislate and decide.

For this reason, the NATO claim that certain broad principles contained in conventional international law such as the Universal Declaration of Human Rights and the Convention Against Genocide provide justification for its war is an empty contention. To accept otherwise is to install NATO as the ultimate legislator and judge of the legality of its action, a position no civilized nation has ever recognized. In any event, the conventions that NATO has invoked do not confer the right to wage war; they simply declare as breach of international law certain actions of a state. Since not all such breaches provide the right to wage war as a sanction, reliance on these conventions by NATO leaves open the question: Does President Milosevic's breach of these conventions justify war by another state as a legitimate sanction? The answer is clear: no.

In sum, the NATO war, if, as Mr. Arthur Eggleton stated, it created a precedent at all, created a precedent that is fatal to the legislative and adjudicatory institutions of international law. Its thrust is the power of strong states to render obsolete the legislative and adjudicatory mechanisms established by the community of nations.

(b) The Authoritative Arbiter to Enforce International Law

One of the most visible weaknesses of the international legal order, compared with any national or state legal order before the United Nations was created, was the absence of a well-organized monopoly of force directed by an international body responsible for the enforcement of international law. Essentially, the executive authority for the enforcement of international law was in the hands of individual states, and it was to be expected that the weak states, even in cases where they have undisputed right, were incapable of enforcing their rights against the strong states. Only in the situations where the contending states were evenly matched in terms of power, that some form of rational resolution and enforcement was achieved. It costs the world millions of lives and massive devastation inflicted by World War II to realize the need to redress this shortcoming of the international legal order. The United Nations Charter is the best – albeit imperfect – result of that immense sacrifice of mankind.

The result of NATO actions in Europe is a tragic reversal of this development. It signals the return to the uncivilized law of the jungle. The NATO war against the people of Yugoslavia (repeatedly and deliberately mischaracterized as a war against President Milosevic to incite some moral sympathy or support for the war) raises the specter of the displacement of the United Nations by the mighty nations of NATO. Again, Canada's Minister of National Defense has frankly admitted that the precedent created by the NATO war is the freedom to override the United Nations authority under Chapter VII. Mr. Eggleton seems to contend that NATO has the power to create new international-law rules by violating existing international law. In his words, "The precedent that was set at Kosovo [was] not that there will be military intervention by NATO whenever these issues arise, but only that military action is now an option we are willing to consider if such action would be practical and effective." The discretionary right of self-help defined by NATO self-interest is the exclusive privilege of the powerful NATO countries.

The surrender of the prerogative of self-help and of the power to define one's right, accompanied by a high degree of confidence and trust in the United Nations, are the unmistakable indices of wise restraint and civilized values of a country that should lead the world toward the creation of a functional international legal order. NATO has not provided this kind of leadership. To argue, as Canada's Minister of National Defense does, that NATO has the right to override the safeguards built into the United Nations Charter is not only arrogance; it is the moral equivalent of totalitarianism. Chapter VII of the Charter, which directs that the United Nations approach the use of military force with deliberate caution and at gradual steps, cannot be condemned as a "gridlock."

Caution cannot be condemned as a shortcoming in matters involving the use of force or war. Pursuant to Article 40, the Security Council may first call upon the parties to comply with provisional measures. The next step is to employ measures not involving the use of armed force, including termination of economic relations, transportation and communication and diplomatic relations. Article 42 only allows consideration of the taking of military action if the measures short of armed force "would be inadequate or have proved to be inadequate" and only if it is "necessary to maintain or restore international peace and security."

The safety valve built into the procedures of Chapter VII cannot be unilaterally circumvented where international peace and security are at stake and it is doubtful that it can be circumvented in a situation where what is attempted – to use Mr. Eggleton's words – is "to avert humanitarian tragedies." The United Nations – not NATO – is the international community; it was the NATO's injection of itself into the Kosovo situation and subsequent military action that thwarted the efforts of the United Nations. The NATO action is a sign of dismissive impatience with established procedures and its self-righteous belief that its view of the facts and remedial measure is right and all other countries are wrong.

In any event, the argument that the "Nuremberg Principles" support the NATO war is just as unfounded. The Nuremberg Trials relate to personal responsibility of individuals who committed the crimes dealt with by the International Military Tribunal. The London Agreement among the United States of America, the French Republic, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the Union of Soviet Socialist Republics, concluded on August 8, 1945, particularly the Charter, dealt with the just and prompt trial and punishment of the major war criminals of the European Axis.[23][23]

The unanimous resolution, Resolution 1(95) of the General Assembly adopted on December 11, 1946 which affirmed the principles of international law recognized by the Charter of the Nuremberg Tribunal and the Judgment of the Tribunal did not change the basic principle of personal individual responsibility. The Report of the International Law Committee presented to the General Assembly in 1950, formulating the Nuremberg principles, and which was accepted as of December 12, 1950, confirms, in fact, that the principles are directed to individual personal accountability.[24][24] It is precisely for this reason that the defence of obedience to an order of government or superior is not exculpatory, but merely, mitigating, factor.[25][25] The crimes defined by the Nuremberg Principles in Principle VI clearly show that the people of a country as a whole are not to be branded criminals subject to punishment or sanction, but rather the individuals who actually commit the crimes. Even assuming that President Milosevic and the Army were committing crimes under the Nuremberg Principles, there is no vicarious criminal liability of the Yugoslavian people who, like others, are the victims of like crimes.

IV. IV. The Accountability of NATO National Governments:

A Strategy under the National Law

The various attempts to subject the NATO leadership to scrutiny for their decision to wage the NATO war have been uniformly unsuccessful. The reasons are legion. The attempt to cause an investigation and ultimate prosecution of the NATO leadership for international crimes is burdened with practical difficulties.

This approach depends upon prosecutorial discretion, which, in international relations, is largely political. The harsh reality is that a weak or defeated nation can never hope to see the prosecution and punishment of the leaders of a victorious, but aggressive, nation, or group of nations. The endeavor of the Federal Republic of Yugoslavia to bring the NATO nations before the International Court of Justice has encountered jurisdictional objections. Lastly, it is unlikely that the major financial powers who are members of NATO will ever consider reparation for the damages NATO has caused to Yugoslavia and its people during the air campaign. They insist that the death and injury of people, the destruction of their property and the hardship consequential to the devastation of infrastructure and the national economy should remain unredressed as long as President Milosevic remains in power. The question is whether the accountability objective can, at least, be pursued under the municipal law of a state.

The use of a national forum is not a novel idea. During the Vietnam war, several attempts have been made to challenge the participation of the United States in this war. The favorite vehicle was to challenge the legitimacy of the conscription law for soldiers to serve in the Vietnam war, and, necessarily, challenge the legitimacy of the Vietnam war itself. One such case is *Mitchell v. United States*. [26][26] In this case, the accused failed to report for induction. He was indicted, tried, convicted, and sentenced to five years' imprisonment. In his defense he argued that the Vietnam war was being conducted in violation of the various treaties to which the United States was a party, namely, the Treaty of London of August 8, 1945. Mr. Justice Douglas, of the United Supreme Court, in dissent, argued that certiorari should be granted so that the Court could answer the "extremely sensitive and delicate question" that revolve around the legitimacy of the war in Vietnam.

More recently, a group of Canadian citizens and permanent residents who were either in Yugoslavia or have relatives and properties in Yugoslavia during the NATO aerial and missile bombardments sued the Government of Canada^{[27][27]} under the Canadian Charter of Rights and Freedoms and under the Crown Liability and Proceedings Act.^{[28][28]} As a part of the legal theory upon which the litigation was launched was the doctrine of incorporation of the customary and conventional international law into Canadian law which were breached by Canada as a NATO member.^{[29][29]} Further, Canada's Constitution recognizes that "Canada is founded upon principles that recognize the supremacy of... the rule of law."^{[30][30]}

In terms of challenging executive action, Canadian constitutional law distinguishes executive action derived from prerogative powers of the Crown (at least to the extent that these powers are not altered by statute in the exercise of the superior power of Parliament) from the powers that are derived from statute.^{[31][31]} In this first instance, unless prerogative power has been modified by statute, or its existence, scope and application under common law is an issue,^{[32][32]} judicial review of executive action can only be founded on constitutional grounds,^{[33][33]} and it has been contended that there is a limit to the ability of the Court to assert jurisdiction to review. In these cases, it is argued that the check to executive action is to be found in the political arena, not in the courts. On the other hand, if the power is founded on a statute, the mere fact that the holder of the power is a minister, or the Governor-General or a Lieutenant-Governor, provides no exemption from judicial review.^{[34][34]}

The accountability of the Crown to a person for wrongful government action is recognized not only in the context of judicial review but also of liability. At common law, the Crown can be sued for breach of contract, and damages can be recovered.^{[35][35]} The Crown immunity from tortious action at common law has been abandoned in Canada.

Under the Crown Liability and Proceedings Act, the Crown is made liable in tort for the damages for which it would be liable if it were a private person. A wrongful regulatory action, as well as an unconstitutional statute or action, may provide the basis for an action for damages against the Crown.^{[36][36]} The Crown in Canada cannot seek protection from liability by contending that the act of waging war is a matter of royal prerogative; the shield provided by the royal prerogative cannot deflect a challenge founded on the Charter.^{[37][37]}

V. Conclusion

The impact of the NATO war is particularly disastrous for Canada. The great tradition of Canada, carefully nurtured from the days of Lester B. Pearson, was irreparably damaged by Canada's participation in the NATO war against Yugoslavia. On March 24, 1999, Canada was transformed from a peace-maker and peace-keeper to a war-maker. But Canada has lost much more; she lost her position of moral leadership in world affairs. A strong, but war-maker, nation, is obeyed for fear of its coercive power; a strong, but peace-keeper, nation is followed for the persuasive force of its moral leadership.

Further, Canada, driven by a counterfeiting of humanitarianism, assisted NATO in undermining the moral and legal authority of the United Nations. In its haste to make war, NATO deprived the Security Council (which displayed dramatic decisiveness in the Korean intervention in 1950) and the General Assembly (which showed its willingness to assume authority if and when the Security Council falters) of a reasonable opportunity to serve the cause of peace and of humanity in a situation which was more compelling and less divisive than Korea.

* Dr. Binavince is an Ottawa-based attorney who specializes in international legal issues. He is a former Professor of Law at the University of Ottawa

[1][1] The Globe & Mail, October 2, 1999, page A-14, col. 6.

[2][2] See Ernst Reibstein, *Voelkerrecht: Eine Geschichte seiner Ideen in Lehre und Praxis vom Ausgang der Antike bis zur Aufklaerung* Vol. 1 pp. 121-147 (1958)

[3][3] See the summary of Reibstein of the views of Thomas Aquinas, *supra* at p. 141

[4][4] See Criminal Code of Canada, Sections 27, 24 and 40; German Criminal Code (*Strafgesetzbuch*) S 32, 34 and 35; Model Penal Code (American Law Institute) Section 3.02, 3.04, 3.05, 3.06.

[5][5] See German Criminal Code S 33; Canadian Criminal Code Section 26.

[6][6] 2 U.N. Rep. Int'l Arb. Awards 1011

[7][7] See also *The Caroline*, 2 Moore, *Digest of International Law* 412 (1906).

[8][8] See generally, I. Brownlie, *International Law and the Use of Force by States* pp. 44-45 (1963).

[9][9] For a thorough historical study of intervention see Ernst Reibstein, Volume 2 pp. 637-709, who analyzed the doctrine from Albericus Gentilis, *De Jure Belli* (1589) to the Cuban Missile Crisis in 1962-1963.

[10][10] (1949) I.C.J.4, particularly at 33-35.

[11][11] " 7. Nothing contained in the present Charter shall authorize the United Nations to intervene in matters which are essentially within the domestic jurisdiction of any state or shall require the Members to submit such matters to settlement under the present Charter..."

[12][12] "Article 15: No State or groups of States has the right to intervene, directly or indirectly, for any reason whatever, in the internal or external affairs of any other State. The foregoing principle prohibits not only armed force but also any other form of interference or attempted threat against the personality of the State or against its political, economic and cultural elements."; "Article 17: The territory of a State is inviolable.

[13][13] Adopted by a vote of 109 to none, with the abstention of the United Kingdom, December 21, 1965, 20 GAOR U.N. Doc. A/PV 1407 (Emphasis added).

[14][14] Signed in Paris on August 27, 1928.

[15][15] For a discussion of the effect of the Kellogg-Briand Pact and the proposition that war condemned by the Pact is "illegal in international law," see the Judgment Nuremberg International Military Tribunal, September, 30, 1946.

[16][16] Article 2, paragraph 4.

[17][17] Mr. Arthur Eggleton, Canada's Minister of National Defence, confirmed this position on October 1, 1999 in a conference organized by the Weatherhead Center for International Affairs at Harvard University.

[18][18] International Law and the Use of Force by States pp. 340-341 (Emphasis added).

[19][19] International Law and the Use of Force by States pp. 340-341

[20][20] See summary by Brownlie at pp. 341-342

[21][21] *Id* at p. 342

[22][22] IMT, Vol. XXII pp. 448 and 450.

[23][23] See Charter of the International Military Tribunal at Nuremberg, particularly Articles 1 and 6-13. For a detailed discussion, see Robert K. Woetzel, *The Nuremberg Trials in International Law* (1960)

[24][24] Principle III states: "The fact that a person who committed an international crime acted as Head of a State or public official does not free him from responsibility under international law or mitigate punishment."

[25][25] See Principle IV

[26][26] 386 U.S. 972, 87 S. Ct. 1162 (1966).

[27][27] Superior Court of Ontario, Court File No. 99-CV-11304.

[28][28] R.S.C. 1985 c. C-50.

[29][29] Canada has no constitutional provision which is the equivalent of Article VI, cl. 2 of the United States Constitution. For an exhaustive discussion of this doctrine as applied in Canada, see Macdonald, *The Relationship between International Law and Domestic Law in Canada*, Macdonald, Morris, and Johnston, *Canadian Perspectives on International Law and Organization* 88(1974).

[30][30] Canadian Charter of Rights and Freedoms states, in its Preamble.

[31][31] *Re Multi-Malls Inc. v. Ministry of Transportation*, 73 D.L.R.3rd 18 (Ont. Ct. App. 1977)

[32][32] *Attorney General v. De Keyser's Royal Hotel Ltd.*, 1920 A.C. 508 (H.L.).

[33][33] See Charter, §§ 24, 32, 52.

[34][34] See *Doctors Hospital v. Minister of Health*, 12 Ont. 2d 164 (1979); *Inuit Tapirisat v. Attorney General of Canada*, [1980] 2 S.C.R. 735.

[35][35] See *R. v. Proud*, 1926 S.C.R. 599.

[36][36] See Sections 24 and 32(1) of the Canadian Charter of Rights and Freedoms. For an exhaustive review of wrongful government action in Canada, see Henderson and Binavince, *Doing Business in Canada and the Judicial Review of Wrongful Statutory and Regulatory Action, Canada - United States Law Journal*, (1984).

[37][37] *The Queen v. Operation Dismantle*, [1985] 1 S.C.R. 441.

Despotovic, Ruza

Van: Despotovic Ruza [despot@wishmail.net]
Verzonden: dinsdag 7 maart 2000 1:00
Aan: Ruza Despotovic; Globalreflexion
Onderwerp: Geo-Political Implications of NATO Intervention in Kosovo (<http://news.beograd.>

www.antiwar.com <<http://www.antiwar.com>>

Geo-Political Implications of NATO Intervention in Kosovo

**Testimony by Dr. Srdja Trifkovic
Standing Committee on
Foreign Affairs and International Trade
House of Commons, Ottawa**

February 17, 2000

The war waged by NATO against Yugoslavia in 1999 marks a significant turning point, not only for America and NATO but also for "the West" as a whole. The principle of state sovereignty, and of the rule of law itself, has been subverted in the name of an allegedly humanitarian ideology. Facts have been converted into fiction, and even the fictions invoked to justify the act are giving up all pretense to credibility. Old systems for the protection of national liberties, political, legal and economic, have now been subverted into vehicles for their destruction.

But so far from demonstrating the vigor of Western ruling elites in their ruthless pursuit of an ideology of multi-ethnic democracy and international human rights, the whole Balkan entanglement may be as a disturbing revelation of those ruling elites' moral and cultural decay. I shall therefore devote my remarks to the consequences of the war for the emerging new international system, and – ultimately – for the security and stability of the Western world itself. Almost a decade separated 'Desert Storm' from 'Humanitarian Bombing.'

In 1991 the Maastricht Treaty was signed, and the rest of the decade has brought the gradual usurpation of traditional European sovereignty by a corporate-controlled Brussels regime of unelected bureaucrats who now feel bold enough to tell Austria how to run its domestic affairs. On this side of the ocean we had the passage of NAFTA and in 1995 the Uruguay round of GATT gave us the WTO. The nineties were thus a decade of gradual foundation laying for the new international order.

The denigration of sovereign nationhood hypnotized the public into applauding the dismantling of the very institutions that offered the only hope of representative empowerment. The process is sufficiently far advanced for President Clinton to claim ("A Just and Necessary War," NYT, May 23, 1999) that, had it not bombed Serbia, "NATO itself would have been discredited for failing to defend the very values that give it meaning." The war was in fact both unjust and unnecessary, but the significance of Mr. Clinton's statement is in that he has openly declared null and void the

international system in existence ever since the Peace of Westphalia (1648).

It was an imperfect and often violated system, but nevertheless it provided the basis for international discourse from which only the assorted red and black totalitarians have openly deviated. Since 24 March 1999 this is being replaced by the emerging Clinton Doctrine, a carbon copy of the Brezhnev doctrine of limited sovereignty that supposedly justified the Soviet-led occupation of Czechoslovakia in 1968. Like his Soviet predecessor, Mr. Clinton used an abstract and ideologically loaded notion – that of universal "human rights" – as the pretext to violate the law and tradition.

The Clinton Doctrine is rooted in the bipartisan hubris of Washington's foreign policy "elite," tipsy on its own heady brew of the "world's last and only superpower." Legal formalities are passé, and moral imperatives – never sacrosanct in international affairs – are replaced by a cynical exercise in situational morality, dependent on an actor's position within the superpower's value system. And so imperial high-mindedness is back, but in a new form. Old religion, national flags and nationalist rivalry play no part.

But the yearning for excitement and importance, that took the British to Peking, Kabul and Khartoum, the French to Fashoda and Saigon, and the Americans to Manila, has now re-emerged. As a result a war was waged on an independent nation because it refused foreign troops on its soil. All other justifications are post facto rationalizations. The powers that waged that war have aided and abetted secession by an ethnic minority, secession that – once formally effected – will render many European borders tentative. In the context of any other European nation the story would sound surreal.

The Serbs, however, have been demonized to the point where they must not presume to be treated like others. But the fact that the West could do anything it chose to the Serbs does not explain why it should. It is hardly worth refuting, yet again, the feeble excuses for intervention. "Humanitarian" argument has been invoked. But what about Kashmir, Sudan, Uganda, Angola, Sierra Leone, Sri Lanka, Algeria? Properly videotaped and Amanpourized, each would be good for a dozen "Kosovos".

There was no "genocide," of course. Compared to the killing fields of the Third World Kosovo was an unremarkable, low-intensity conflict, uglier perhaps than Northern Ireland a decade ago, but much less so than Kurdistan. A total of 2,108 fatalities on all sides in Kosovo until June 1999 in a province of over two million, favorably compares to the annual homicide tally of 450 in Washington D.C. (population 600,000). Counting corpses is poor form, but bearing in mind the brutalities and "ethnic cleansings" ignored by NATO – or even condoned, notably in Croatia in 1995, or in eastern Turkey – it is clear that "Kosovo" is not about universal principles.

In Washington Abdullah Ocalan is a terrorist, but KLA are freedom fighters. What was it about, then? "Regional stability", we were told next: if we didn't stop the conflict it would engulf Macedonia, Greece, Turkey, the whole of the Balkans in fact, with much of Europe to follow. But the cure – bombing Serbia into detaching an ethnically pure-Albanian Kosovo to the KLA narco-mafia, under NATO's benevolent eye – will unleash a chain reaction throughout the ex-Communist half of Europe. Its first victim will be the former Yugoslav republic of Macedonia, where the restive Albanian minority comprises a third of the total population. And will the Pristina model not be demanded by the Hungarians in Rumania (more numerous than Kosovo's Albanians), and in southern Slovakia?

What will stop the Russians in the Ukraine, in Moldova, in Estonia, and in northern Kazakhstan from following suit? Or the Serbs and Croats in the chronically unstable and unviable Dayton-Bosnia? And finally, when the Albanians get their secession on the grounds of their numbers, will the same apply when the Latinos in southern California or Texas eventually outnumber their Anglo neighbors and start demanding bilingual statehood, leading to reunification with Mexico?

Are Russia and China to threaten the United States with bombing if Washington does not comply?

The outcome in Kosovo, for now, is in line with a deeply flawed model of the new Balkan order that seeks to satisfy the aspirations of all ethnic groups in former Yugoslavia – except the Serbs. This is a disastrous strategy for all concerned. Even if forced into submission now, the Serbs shall have no stake in the ensuing order of things. Sooner or later they will fight to recover Kosovo.

The Carthaginian peace imposed on the Serbs today will cause chronic imbalance and strife for decades to come. It will entangle the West in a Balkan quagmire, and guarantee a new war as soon as Mr. Clinton's successors lose interest in underwriting the ill-gotten gains of America's Balkan clients. NATO has won, for now, but "the West" has lost. The war has undermined the very principles that constitute the West, namely the rule of law. The notion of "human rights" can never provide a basis for either the rule of law or morality. "Universal human rights," detached from any rootedness in time or place, will be open to the latest whim of outrage or the latest fad for victimhood.

The misguided effort to transform NATO from a defensive alliance into a mini-U.N. with "out-of-area" self-appointed responsibilities, is a certain road to more Bosnias and more Kosovos down the line. Now that the Clintonistas and NATO were "successful" in Kosovo, we can expect new and even more dangerous adventures elsewhere.

But next time around the Russians, Chinese, Indians and others will know better than to buy the slogans about free markets and democratic human rights, and the future of "the West" in the eventually inevitable conflict may be uncertain. Canada should ponder the implications of this course, and gather the courage to say "no" to global interventionism – for its own sake, and for the sake of peace and stability in the world. Is it really obliged to watch in undissenting submission as a long, dangerous military experiment is mounted which will lead us to a real war for Central Asia? Will it soon be 'defending' new KLAs against 'genocide' along Russia's Islamic rim, among ethnic groups as yet unknown to the Western press that can provide a series of excuses for intervention, all as good, that is as bad, as the Kosovo Albanian excuse?

Was Canada's imperial history so sweet that it must seek another imperial command-center, in Washington, to compensate for the loss of London? Does Canada today feel comfortable with the emerging truth: that it has less freedom of choice about war and peace than it did as a free Dominion under the old Statute of Westminster? For there can be no doubt that the war NATO was fighting in April and May 1999 was not intended, or willed, by anything which can be called the Alliance, when the use of force was plotted inside the Beltway in 1998. It is worth asking how far this re-acquisition of minor imperial status – by Canada and other NATO members – is creating a media-led political process that leaves national decision-making meaningless, beyond a formal cheer-leading function.

It is also worth asking how it came to be that the chief war aim of NATO was 'keeping the Alliance together', what disciplines it implies, and how easily, and bloodily, it can be repeated. The moral absolutism that was invoked by the proponents of intervention as a substitute for rational argument can no longer be sustained. Genuine dilemmas about our human responsibility for one another must not be used to reactivate the viral imperialism of the re-extended West. The more arrogant the new doctrine, the greater the willingness to lie for the truth. To be capable of "doing something" sustains moral self-respect, if we can suppress the thought that we are not so much moral actors as consumers of predigested choices.

At the onset of the Millenium we are living in a virtual Coliseum where exotic and nasty troublemakers can be killed not by lions but by the magical flying machines of the Imperium. As the candidates for punishment – or martyrdom – are pushed into the arena, many denizens of

"the West" react to the show as imperial consumers, not as citizens with a parliamentary right and a democratic duty to question the proceedings. May the results of your present inquiry prove me wrong. Thank you.

Srdja Trifkovic is the foreign affairs editor of Chronicles and the executive editor of the Lord Byron Foundation for Balkan Studies. He is a former correspondent for the BBC, US News and World Report, and the Voice of America.

[More Articles and Opinion <http://news.beograd.com/english/articles_and_opinion.html>]

Copyright ©2000 beograd.com. All Rights Reserved. <<http://www.beograd.com/copyright.html>>

'Humanitaire interventie' is lastige rechtvaardigingsgrond

Het VN-handvest verbiedt het gebruik van geweld tegen de territoriale integriteit van een staat. De NAVO rechtvaardigt haar acties met de term: humanitaire interventie. Een lastig begrip.

usy

Door onze redacteur
F. KUITENBROUWER

AMSTERDAM, 22 APRIL. Gaat vrede altijd boven gerechtigheid? Vroeger was dat geen vraag. Hugo de Groot verdedigde al het recht met externe middelen op te komen tegen „tyrannieke gruweldaden”. De steun van de Europese grootmachten aan de Griekse onafhankelijkheidsstrijd tegen de Turken in de vorige eeuw wordt ook teruggevoerd op humanitaire interventie.

Het Handvest van de Verenigde Naties (1945) bracht echter een

strikt geweldsverbod, al merken sommige volkenrechtsgeleerden op dat het Handvest humanitaire interventie niet expliciet verbiedt. In elk geval is het beroep op een humanitaire rechtvaardigingsgrond voor militaire actie sinds de oorlog zo vaak aan de orde geweest dat een geleerde het geweldsverbod in het internationale recht vergeleek met een doos van Pandora waarvan men nooit weet wat eruit komt.

Tekorten van het VN-mechanisme worden vaak aangevoerd als een verklaring voor humanitaire interventie. Volgens het Handvest is dit middel voorbehouden aan de Veiligheidsraad als deze oordeelt dat vrede en veiligheid worden bedreigd, het befaamde Hoofdstuk 7. Maar de werking van deze bevoegdheid is eerst gefrustreerd door de Koude Oorlog en vervolgens „is de crisis-telefooncentrale van de VN overbelast geraakt”, zoals *The New York Times* het in 1992 plastisch uitdrukte.

De vraag rijst hoe exclusief de bevoegdheden van de Veiligheidsraad eigenlijk zijn. Het Handvest bevat een compromis tussen universele en regionale systemen, zoals de NAVO. De bepalingen over regionale organisaties en legitieme zelfverdediging, noteerde de Amerikaanse volkenrechtsgeleerde Th. Franck reeds in 1985, zijn „aangegestoten tot een veelvuldig opgeëist recht van regionale organisaties om het recht in eigen handen te nemen en militaire actie te ondernemen zonder goedkeuring van de Veiligheidsraad, zelfs bij afwezigheid van een daadwerkelijke gewapende aanval”.

Wat humanitaire interventie onderscheidt van gewone militaire operaties zijn de gruweldaden waarover Hugo de Groot het al had: „daden die het geweten van de mensheid schokken”, zoals dat na de Tribunalen van Nuremberg en Tokio van na de Tweede Wereldoorlog heet. Voorzover al kan worden gesproken van een recht

op humanitaire interventie kan het volgens sommige theoretici alleen worden ingeroepen om mensenlevens te redden op grond van de universele menselijke solidariteit. Het veiligstellen van burgerlijke en politieke rechten kan in deze optiek moeilijk worden aangevoerd als interventiegrond, want deze rechten moeten het hebben van de nationale context.

Het beginsel dat grove schending van mensenrechten juist geen puur-binnenlandse aangelegenheid is, heeft stevig voet aan de grond gekregen in het internatio-

nale recht. „Verschuivende opvattingen over soevereiniteit”, noemde de Adviesraad vrede en veiligheid dat in 1992. Toch blijft interventie in beginsel ongeoorloofd, concludeerden de Commissie van advies inzake volkenrechtelijke vraagstukken en de Adviescommissie mensenrechten in een gezamenlijk advies aan de regering. Slechts „onder zeer uitzonderlijke omstandigheden kan een staat gerechtigd zijn humanitair te interveniëren in een andere staat”.

Wel zagen deze commissies een rol voor regionale organisaties zo-

als de West-Europese Unie of de OVSE nadere spelregels te ontwikkelen voor „bij voorkeur gezamenlijk optreden”.

Een belangrijke eis die in de volkenrechtelijke literatuur wordt gesteld, is die van belangenloosheid, of de „oprechtheid” van humanitaire interventie.

De internationale praktijk is weerbarstiger. De interventies tegen het Ottomaanse rijk in de vorige eeuw dienden bepaald ook financiële belangen, noteert de Groningse hoogleraar internationaal recht W.D. Verwey in een omvangrijk opstel over humanitaire interventie uit 1985.

De reddingsactie van Belgische paratroopers tijdens de Congolese burgeroorlog in 1964, die wel als het prototype van een gerechtvaardigde actie is afgeschilderd, had volgens Verwey de duidelijke bedoeling van steun aan het regime van Tshombe.

Het grote gevaar van een erkende doctrine van humanitaire inter-

ventie is natuurlijk dat het geweldsverbod van de VN verder gaat afglijden. Dat pleit voor een categorisch verbod, hoe wrang dat ook in de concrete situatie mag zijn.

In deze richting wijst de befaamde uitspraak van het Internationale Gerechtshof in de zaak van het Korfu-kanal (1949). „Interventie heeft als instrument van machtspolitiek in het verleden geleid tot het meest ernstige misbruik”, verklaarde dit hof. „Het kan, wat ook de huidige gebreken van het internationale bestel mogen zijn, niet een plaats vinden in het internationale recht”.

De Korfu-zaak ging echter niet om hemelfergende etnische zuivering. In zo'n geval zou het Hof interventie wel eens niet zo absoluut hebben uitgesloten. Het is immers ook riskant wanneer het internationale recht de andere kant opkijkt, iedere greep verliest op de ontwikkelingen en irrelevant wordt als matigend element.

De Tachtigdaagse Oorlog: Kosovo, de NAVO-bombardementen en de doctrine van humanitaire interventie

door drs G. Molier¹⁾

Nu de eerste uit Kosovo vertrokken of gevluchte Albanezen langzamerhand terug naar hun 'huizen' terugkeren, is de tijd rijp om de balans op te maken van tachtig dagen van bombarderen door de NAVO op de Federale Republiek Joegoslavië (FRJ). Met de terugkeer van de vluchtelingen en de terugtrekking van de Servische troepen uit Kosovo lijken de NAVO-acties met terugwerkende kracht alsnog een 'succes' te worden. Zo is van alle kridok op de bombardementen niets meer te horen. Kritische geluiden in de richting van de critici van de bombardementen klinken daarentegen steeds luider²⁾.

In het onderstaande stuk staat de vraag naar de juridische status van de NAVO-acties centraal. Betrof het hier een humanitaire interventie en zo ja kunnen de acties van de NAVO met een beroep op de doctrine van humanitaire interventie gerechtvaardigd worden onder het internationaal recht? Hierbij zal in het bijzonder aandacht worden besteed aan het standpunt van de Nederlandse regering inzake de legaliteit van de NAVO-acties. Tenslotte zullen de NAVO-acties worden getoetst aan de criteria die door de doctrine zijn opgesteld ter beoordeling van de rechtmatigheid van een humanitaire interventie. Het geheel wordt afgesloten met een aantal slotopmerkingen en een conclusie. De voor geschiedenis van de bombardementen komt in dit artikel derhalve slechts zijdelings aan de orde³⁾. Centraal staan de gebeurtenissen die plaatsvonden vanaf het moment dat de bombardementen een aanvang namen.

Het gebruik van militair geweld ter bescherming van mensenrechten zonder machtiging van de Veiligheidsraad (humanitaire interventie)

De vraag naar de legaliteit van de doctrine van humanitaire interventie - waaronder wordt verstaan het gebruik van geweld door een staat, groep van staten of een internationale organisatie zonder machtiging van de Veiligheidsraad (VR) met als doel een einde te maken aan een situatie waarin fundamentele mensenrechten systematisch en op grove schaal worden geschonden - is bepaald niet onomstreden. Op basis van grondige analyses van het VN-Handvest komen gezaghebbende auteurs tot verschillende conclusies⁴⁾. Centraal in de argumentatie van zowel voor- als tegenstanders van een recht van humanitaire interventie staat Art. 2 lid 4 van het VN-Handvest⁵⁾. De tegenstanders zijn van mening dat deze bepaling een absoluut geweldverbod behelst, dat wil zeggen geen ruimte laat voor het gebruik van geweld voor humanitaire doeleinden. De voorstanders daarentegen zijn van mening dat Art. 2 lid 4 slechts het gebruik van geweld verbiedt dat is gericht tegen de territoriale integriteit en politieke onafhankelijkheid van een staat. Het kenmerk van een humanitaire interventie is volgens hen nu juist dat hier sprake is van geweldgebruik dat niet gericht is tegen de territoriale integriteit of politieke onafhankelijkheid⁶⁾.

Daarnaast baseren de voorstanders van een recht van humanitaire interventie zich nog op een ander argument, dat wel bekend staat als de link-theorie. De link-theorie komt kort gezegd op het volgende neer. Art. 2 lid 4 werd door de opstellers van het VN-Handvest slechts aangenomen onder de voorwaarde dat de VR de handhaving van de internationale vrede en veiligheid ter hand zou nemen.

Op het moment dat de VR door het gebruik van het veto-recht van één van de permanente leden wordt verlamd of anderszins niet tot overeenstemming kan komen in situaties die tenminste een bedreiging vormen voor de internationale vrede en veiligheid, dan heeft het internationaal gewoonterechtelijk regime inzake het gebruik van geweld zoals dat voortvloeiend uit het VN-Handvest bestond. Anders gezegd, in geval van het niet-functioneren van de VR mogen staten het recht in eigen hand nemen voorzover het de handhaving van de internationale vrede en veiligheid betreft.

Hoe fraai dit alles ook moge klinken, auteur dezes stelt zich op het standpunt dat een humanitaire interventie in strijd is met Art.2 lid 4 van het Handvest, ongeacht het (dis)functioneren van de VR. Dit betekent dat voor de beantwoording van de vraag of de NAVO-acties met een beroep op de doctrine van humanitaire interventie gerechtvaardigd kunnen worden onder het internationaal recht te rade dient te worden gegaan bij het internationaal gewoonterecht⁷¹.

Voordat een regel hier deel van uitmaakt, moet aan twee vereisten worden voldaan. Allereerst moet er sprake zijn van statenpraktijk⁷². Ten tweede moet bij staten de overtuiging heersen dat die praktijk een regel van internationaal recht weergeeft. Dit tweede vereiste wordt wel aangeduid als *opinio iuris* of rechtsovertuiging⁷³. Tot op zekere hoogte zou gesteld kunnen worden dat aan het eerste vereiste wordt voldaan. Er kunnen enkele gevallen van humanitaire interventies genoemd worden die zich in de statenpraktijk hebben voorgedaan. Dit zijn de interventies van India in Bangladesch (toen nog Oost-Pakistan) in 1971, de interventie van Vietnam in Cambodja in 1978, de interventie van Tanzania in Oeganda in 1979 en tenslotte, meer recent, de interventie van een coalitie van westerse staten in Noord-Irak in 1991 ter bescherming van de Koerden in de nasleep van de 2e Golfoorlog.

Bestaat er nu ook *opinio iuris*? Met andere woorden wordt deze praktijk door de statengemeenschap rechtens ook als de juiste

gezien? Hiervoor dient gekeken te worden naar de rechtvaardigingen die de interveniërende staten voor hun interventies gaven en de reacties van de overige staten op die interventies. De staten die in bovengenoemde voorbeelden intervenieerden hebben hun (eventuele humanitaire) interventies nooit op humanitaire gronden gemotiveerd, maar beriepen zich altijd op andere rechtvaardigingen zoals bijvoorbeeld het recht van zelfverdediging. Door de overige staten van de internationale gemeenschap werden deze interventies veelal veroordeeld als zijnde een schending van het geweldsverbod. Kortom, de *opinio iuris* inzake een recht van humanitaire interventie is niet in voldoende mate aanwezig⁷⁴.

Vormen de NAVO-acties in combinatie met de rechtvaardigingen die de NAVO en de afzonderlijke NAVO-lidstaten voor hun acties aanvoerden een breuk met de bovengenoemde trend? Met andere woorden, kunnen de NAVO-bombardementen als een juridisch precedent aangemerkt worden voor (de ontwikkeling van) een internationaal gewoonterechtelijke norm van humanitaire interventie? Voor de beantwoording van deze vraag dient niet alleen gekeken te worden naar de rechtvaardigingsgronden die de NAVO en de afzonderlijke NAVO-lidstaten voor de bombardementen gaven, maar ook naar de reacties van de overige niet-NAVO staten. In de volgende paragraaf worden achtereenvolgens de verklaringen van de betrokken politici bij het uitbreken van de bombardementen, de beraadslagingen in de VR over de legaliteit van de bombardementen en tenslotte de pleidooien van een aantal NAVO-lidstaten die door Joegoslavië voor het Internationaal Gerechtshof (IGH) gedaagd waren, besproken. Hierbij zal in het bijzonder aandacht worden besteed aan het Nederlandse standpunt.

Rechtvaardigingsgronden en reacties

Verklaringen van de NAVO en regeringsleiders van NAVO-lidstaten

Op 23 maart 1999 hield de Secretaris-Generaal van de NAVO Solana aan de vooravond

van de bombardementen een persconferentie. Hij begint zijn toespraak met de opmerking dat het gebruik van geweld het enig overgebleven alternatief was voor een oplossing van de crisis in Kosovo, aangezien alle pogingen om op vreedzame wijze tot een politieke oplossing van het geschil te komen hadden gefaald. Vervolgens geeft hij de volgende verklaring en rechtvaardiging voor de NAVO bombardementen:

*'Our objective is to prevent more human suffering and more repression and violence against the civilian population of Kosovo. We must also act to prevent instability in the region. We must halt the violence and bring an end to the humanitarian catastrophe now unfolding in Kosovo. We have a moral duty to do so.'*¹¹¹

Uit deze bewoordingen komt heel duidelijk naar voren dat de belangrijkste doelstelling van de militaire operatie van de NAVO is om een einde te maken aan de humanitaire catastrofe van de Albanezen in Kosovo. Daarnaast is een belangrijke neven doelstelling te voorkomen dat het conflict escaleert en overslaat naar andere landen. Laatstgenoemde doelstelling heeft niet zozeer betrekking op de bescherming van mensenrechten als wel op de bescherming van de interstatelijke vrede en veiligheid in het gebied. Opmerkelijk is echter dat de Secretaris-Generaal zich ter rechtvaardiging van de NAVO-acties baseert op een morele plicht en niet op juridische gronden. Het feit dat hij in zijn toespraak nergens spreekt over een juridische basis voor de militaire actie, maar slechts van een morele plicht, lijkt er op te wijzen dat het recht in zijn visie onder bepaalde zeer ernstige omstandigheden moet wijken voor de moraal.

Ook President Clinton ging in zijn toespraak tot de natie uitgebreid in op de doelstellingen van de NAVO-acties en de rechtvaardiging hiervoor:

'We act to protect thousands of innocent people in Kosovo from a mounting military offensive. We act to prevent a wider war (...). Our mission is clear: To deter an even

*bloodier offensive against innocent civilians in Kosovo and, if necessary, to seriously damage the Serbian military's capacity to harm the people of Kosovo. In short, if President Milosevic will not make peace, we will limit his ability to make war. Ending this tragedy is a moral imperative.'*¹¹²

Uit dit citaat komen wederom duidelijk twee doelstellingen van de NAVO-acties naar voren. Enerzijds de bescherming van de mensenrechten, in het bijzonder het recht op leven van de onschuldige Kosovaren, anderzijds het voorkomen van escalatie van het conflict naar andere landen. Hiervoor is het niet alleen nodig om de Servische troepen in Kosovo een halt toe te roepen, maar moet het militaire apparaat van de Serviërs dermate verzwakt worden dat het plegen van agressie tegen naburige staten is uitgesloten. Opvallend is dat ook president Clinton stelt dat de rechtvaardiging van het doel van de NAVO-acties gelegen is in een morele imperatief. In de toespraak van Clinton wordt evenmin iets gezegd over een juridische grondslag voor de NAVO-acties.

Prime Minister Blair hield op 26 maart 1999 een toespraak in Wales, waarin hij eveneens uiteenzette wat de redenen voor de NAVO-acties zijn en waarom deze acties gerechtvaardigd zijn.

*'To those who say that the aim of military strikes is not clear, I say it is crystal clear. It is to curb Milosevic's ability to wage war on an innocent civilian population. To those who say NATO is striking at a sovereign nation without justification, I say it was Milosevic who scrapped Kosovo's autonomy (...). We are doing what is right, for Britain, for Europe, for a world that must know that barbarity cannot be allowed to defeat justice.'*¹¹³

In feite zegt Blair hetzelfde als Clinton, het doel van de NAVO-operatie is Milosevic militair dermate te verzwakken dat hij niet meer in staat is om oorlog te voeren tegen een onschuldige burgerbevolking. Opmerkelijk genoeg stelt de Prime Minister vervolgens een retorische vraag, die hij slechts indirect

beantwoordt. Hij zegt niet dat de NAVO wel een rechtvaardiging heeft voor de aanvallen, hij stelt slechts dat Milosevic de autonomie van Kosovo afnam¹⁶. Vervolgens stelt hij niet zozeer dat de NAVO in zijn recht staat, maar dat het juist is wat de NAVO doet. De rechtvaardiging lijkt wederom gelegen te zijn in een moreel beginsel waarvoor het recht moet wijken, te weten: rechtvaardigheid.

De uitspraken van de verschillende regeringsleiders en politici samenvattend levert het volgende beeld op. De belangrijkste doelstelling die voor de NAVO-acties wordt aangevoerd is het voorkomen of beëindigen van de humanitaire catastrofe in Kosovo. Om het gebruik van geweld te rechtvaardigen beroept men zich echter niet op juridische maar op morele gronden. Het is in dit verband opvallend dat geen van allen de doctrine van humanitaire interventie noemt als mogelijke juridische rechtvaardigingsgrond voor het gebruik van geweld zonder machtiging van de VR, maar dat de voorkeur wordt gegeven aan algemene morele begrippen als 'morele plicht', 'morele imperatief' en 'rechtvaardigheid'. De conclusie lijkt welhaast te zijn dat men kennelijk van mening was dat er geen juridische basis voor de NAVO-acties was.

Beraadslagingen in de Veiligheidsraad

Er zijn twee vergaderingen van de VR geweest waarin de legaliteit van de NAVO bombardementen ter discussie stond. De eerste vond op instigatie van Rusland plaats op woensdag 24 maart, de dag dat de bombardementen waren begonnen. Aanleiding vormt een brief van de permanente vertegenwoordiger van de Russische Federatie gericht aan de president van de VR. Rusland stelt hierin dat de NAVO-bombardementen in strijd zijn met het VN-Handvest en de algemene beginselen van internationaal recht. Bovendien wordt de door de NAVO aangedragen rechtvaardiging voor de bombardementen, te weten het beëindigen van de humanitaire catastrofe die zich in Kosovo afspeelt, als volkomen onhoudbaar en ongeloofwaardig afgedaan¹⁷. Het belangrijkste

argument van de Russen tegen de NAVO-acties is dat de bevoegdheid inzake het nemen van militaire maatregelen tot herstel of handhaving van de internationale vrede en veiligheid exclusief bij de VR berust¹⁸.

In reactie op de Russische veroordeling stelt de Nederlandse vertegenwoordiger in de VR Van Walsum het volgende. Allereerst merkt hij op dat Nederland eveneens de voorkeur had gegeven aan een resolutie van de VR waarin een expliciete machtiging voor de bombardementen wordt gegeven. Wanneer de aanname van een dergelijke resolutie als gevolg van de opvattingen van één van de permanente leden van de VR echter niet mogelijk is, dient de internationale gemeenschap de voorrang te geven aan het verhinderen van een humanitaire catastrofe. Het voorkomen of beëindigen van een humanitaire catastrofe is met andere woorden van groter belang dan de kwestie of de VR toestemming heeft gegeven voor acties waarmee die catastrofe moet worden voorkomen of beëindigd. Dit probleem doet zich bij de NAVO-acties echter in het geheel niet voor, aangezien hiervoor een juridische basis aanwezig is. Waarin die juridische grondslag dan is gelegen wordt echter niet nader aangeduid¹⁹.

In de tweede vergadering van de VR stond de stemming over een ontwerp-resolutie centraal die werd ingediend door Wit-Rusland, de Russische Federatie en India. In deze resolutie wordt een onmiddellijke beëindiging van de NAVO-bombardementen geëist, die in strijd zouden zijn met de meest fundamentele bepalingen van het VN-Handvest in het bijzonder Art. 2 lid 4, Art. 24 en Art. 53²⁰. Deze keer is het Nederlandse standpunt iets concreter dan de eerste keer. Volgens de Nederlandse vertegenwoordiger in de VR is de basis voor de NAVO-acties gelegen in Resolutie 1203 in combinatie met het feit dat de FRJ de eisen die in deze Resolutie aan de FRJ worden gesteld op flagrante wijze schendt. Dit gegeven in het licht van de twee voorgaande resoluties die door de VR zijn aangenomen met betrekking tot Kosovo heeft tot gevolg dat hier geen sprake is van unilateraal geweldgebruik²¹. Wat Nederland hier in feite

zegt is dat de VR weliswaar geen expliciete machtiging heeft gegeven voor het gebruik van militaire maatregelen, maar dat gezien het feit dat de VR de acties van de FRJ in zijn resoluties ernstig veroordeelt en een pakket van eisen aan de FRJ heeft gesteld waarin deze aanvankelijk toestemde maar op geen enkele wijze aan voldeed²⁰⁾, tot gevolg heeft dat de acties van de NAVO niet met een vorm van unilateraal (illegaal) geweldgebruik op één lijn kunnen worden gesteld.

Dezelfde redenering kan worden gevonden in een brief van de ministers van Aarssen en de Grave waarin zij stellen dat de blijvende weigering om Resolutie 1199 uit te voeren militair optreden in voldoende mate legitiemeert²¹⁾. Een dergelijk standpunt is vanuit volkenrechtelijk perspectief echter onhoudbaar. Sinds de aanname van Resolutie 678 waarin de VR de lidstaten toestemming verleende om het Iraakse leger uit Koeweit te verwijderen wordt algemeen aanvaard dat voor het gebruik van geweld door de lidstaten van de VN of door internationale organisaties een expliciete machtiging door de VR noodzakelijk is²²⁾. Resolutie 1203 kan dus niet de juridische basis verschaffen voor het NAVO optreden. In dit verband is het dan ook opmerkelijk dat de Nederlandse vertegenwoordiger geen woord vuil maakt aan de doctrine van humanitaire interventie. De rechtvaardigingen die het Verenigd Koninkrijk en Argentinië aanvoeren voor de NAVO-acties gaan meer in de richting van de doctrine van humanitaire interventie, ofschoon deze term door hen evenmin genoemd wordt. Zo stelt de vertegenwoordiger van het Verenigd Koninkrijk dat de actie die wordt ondernomen legaal is: *'It is justified as an exceptional measure to prevent an overwhelming humanitarian catastrophe. Every means short of force has been tried to avert this situation. In these circumstances, and as an exceptional measure on grounds of overwhelming humanitarian necessity, military intervention is legally justifiable.'*²³⁾

Volgens het Verenigd Koninkrijk staat de NAVO dus volkomen in zijn recht niet gaat

hier om een zeer exceptionele maatregel die exclusief tot doel heeft een humanitaire catastrofe te voorkomen. De juridische grondslag lijkt te zijn gelegen in het noodzaak-beginsel, in dit geval het beginsel van overweldigende humanitaire noodzaak. Onder het noodzaak-beginsel, ook wel 'state of necessity' genaamd, is een staat gerechtigd om in strijd met een internationale verplichting te handelen zonder dat hij zelf in zijn rechten is aangetast. Er dient dan wel sprake te zijn van een onmiddellijk en dreigend gevaar voor een werkelijk belang van de staat, van bevolking of van mensen in het algemeen²⁴⁾.

Argentinië beroept zich expliciet op mensenrechten en noemen van humanitair recht als grondslag voor het NAVO-optreden. De bescherming van mensenrechten is de plicht van iedere staat en staat buiten discussie²⁵⁾. Enerzijds kan gesteld worden dat de NAVO-lidstaten in de VR niet goed duidelijk hebben gemaakt wat nu precies de juridische grondslag voor de acties is. Anderzijds kan evenmin gesteld worden dat de NAVO-bombardementen door de leden van de VR als een schending van het VN-Handvest worden beschouwd, aangezien de ontwerp-resolutie waarin om een onmiddellijke beëindiging van de bombardementen werd gevraagd als zijnde in strijd met de meest fundamentele normen van het VN-Handvest met 12 tegen 3 stemmen werd verworpen²⁶⁾.

Het Internationaal Gerechtshof en de legaliteit van de NAVO-bombardementen

Op 29 april maakte de FRJ een zaak aanhangig bij het IGH, waarin hij van het Hof als voorlopige maatregel het stopzetten van de bombardementen door de NAVO eiste. Aangezien het Hof slechts geschillen tussen staten kan beslechten, was de FRJ genooddaakt om tien afzonderlijke zaken aan te spannen tegen de tien NAVO-lidstaten die deelnamen aan de militaire acties²⁷⁾. Het gevolg van deze ietwat merkwaardige procedure was dat iedere lidstaat zijn eigen verdediging moest voeren en moest aangeven waarin naar zijn mening de rechtsgrondslag voor de bombardementen was gelegen. Ofschoon dit proces

voor het Hof dus een unieke kans bood om voor eens en altijd de status van de doctrine van humanitaire interventie vast te stellen, besloten de NAVO-lidstaten om in hun verdediging de nadruk te leggen op formeel-procedurele gronden. Ofschoon de meeste staten stelden dat het Hof geen jurisdictie had en dat het daartoe voorberig was op de inhoudelijke merites van de zaak in te gaan, hebben enkele staten toch wel iets over de inhoudelijke aspecten van het geschil opgemerkt. In deze paragraaf wordt echter slechts aandacht besteed aan de standpunten die de Nederlandse en Belgische regering voor het Hof uiteenzetten.

De Aanklacht

De aanklacht van de FRJ tegen de tien gedaagde NAVO-lidstaten betreft de volgende beschuldigingen. Allereerst schonden de NAVO-lidstaten het geweldsverbod door deel te nemen aan de bombardementen tegen de FRJ. Ten tweede schonden zij door deel te nemen aan het trainen, bewapenen, financieren en bevoorraden van het Kosovo Bevrijdingsleger het interventieverbod. Ten derde is het oorlogsrecht geschonden doordat ook burgerdoelen zijn aangevallen en doordat wapens gebruikt worden die onnodig veel lijdens veroorzaken. Ten vierde is de internationale verplichting om geen milieuschade en schade aan de gezondheid te veroorzaken geschonden doordat olieraffinaderijen en chemische fabrieken zijn gebombardeerd en wapens met verrijkt uranium zijn gebruikt. Ten vijfde, door deel te nemen aan het vermoorden van burgers, vernietigen van ondernemingen, communicatiestructuren en ziekenhuizen en culturele centra zijn fundamentele mensenrechten geschonden. Tenslotte is het genocideverbod geschonden doordat een aantal van de hiervoor genoemde handelingen tot doel hebben levensomstandigheden te veroorzaken die de gehele of gedeeltelijke fysieke vernietiging van een nationale groep tot gevolg hebben. Deze laatste beschuldiging heeft betrekking op Art. III van het 'Genocide Verdrag'.²⁸⁾

De FRJ stelt dat de tien gedaagde NAVO-lidstaten verplicht zijn een einde te maken aan

de schendingen van deze internationale verplichtingen ten opzichte van de FRJ, waarbij zij eveneens verplicht zijn schadevergoeding te betalen aan de FRJ. Vervolgens verzoekt de FRJ het Hof om bij wijze van voorlopige maatregel uit te spreken dat de tien gedaagde staten onmiddellijk stoppen met het gebruik van geweld en af zullen zien van iedere dreiging of gebruik van geweld tegen de FRJ.²⁹⁾

Het Verweer van Nederland

Op de openbare zitting van dinsdag 11 mei 1999 voerde de heer Lammers de verdediging namens de Nederlandse regering. Ofschoon formeel-technische argumenten centraal staan in zijn pleidooi wijdt hij ook enkele aandacht aan de oorzaak van de NAVO-acties en de redenen waarom ze worden voortgezet. Allereerst stelt hij vast dat de eisen die door de VR in de resoluties 1160, 1199 en 1203 aan de FRJ worden gesteld op geen enkele wijze zijn nageleefd. Ditmaal wordt hier echter niet de consequentie aan verbonden dat het gebruik van geweld door de NAVO reeds om die reden zou zijn toegestaan. Het doel van de NAVO-acties is om een humanitaire catastrofe te vermijden. De NAVO is pas overgegaan tot het gebruik van geweld nadat alle pogingen om met vreedzame middelen een politieke oplossing voor het conflict in Kosovo te vinden, hadden gefaald en het nemen van militaire maatregelen de enige mogelijkheid was om een einde te maken aan excessief en disproportioneel geweld in Kosovo³⁰⁾. De grondslag voor het NAVO-optreden is volgens de Nederlandse vertegenwoordiger gelegen in de criminele handelingen van de FRJ waarbij op grove wijze universele mensenrechten worden geschonden. Dit maakt het NAVO-optreden noodzakelijk en rechtvaardigt het voortduren hiervan zolang als die criminele handelingen worden voortgezet³¹⁾. De Nederlandse regering is dan ook van mening dat met het oog op het criminele gedrag van de FRJ en de legitieme doelstellingen van de militaire operaties van de NAVO het Hof het verzoek om voorlopige maatregelen dient af te wijzen³²⁾.

Opmerkelijk is dat in deze uiteenzetting nergens wordt gesteld dat de NAVO-acties op juridische gronden gerechtvaardigd zijn. Het enige wat de Nederlandse vertegenwoordiger stelt is dat de doelstellingen van de NAVO legitiem zijn, maar dat is iets anders dan legaal. Kennelijk durft Nederland zich niet te baseren op de doctrine van humanitaire interventie. Uit de uiteenzetting van de Nederlandse regering komt wel duidelijk naar voren dat het doel van de NAVO-acties is een humanitaire catastrofe te voorkomen, met andere woorden humanitaire gronden vormen de reden om over te gaan tot de militaire maatregelen.

Het opvallendste verschil tussen het pleidooi van Nederland voor het Hof en de uiteenzetting in de VR is dat Nederland in de VR nog expliciet stelde dat er een juridische basis was voor het NAVO-optreden, terwijl voor een juridisch orgaan als het Hof slechts wordt gerept van legitieme doelstellingen.

België

Ofschoon vele NAVO-lidstaten humanitaire overwegingen als grondslag voor de militaire acties aanvoerden, beriep slechts België zich expliciet op de doctrine van humanitaire interventie:

*' (...) c'est n'est pas une intervention dirigée contre l'intégrité territoriale, l'indépendance pour l'ex - République de Yougoslavie, c'est une intervention pour sauver une population en peril, en détresse profonde. C'est la raison pour laquelle le Royaume de Belgique estime que c'est une intervention humanitaire armée qui est compatible avec l'article 2, paragraphe 4 de la Charte qui ne vise que les interventions dirigées contre l'intégrité territoriale et l'indépendance politique de l'Etat en cause.'*³³⁾

De Belgische verdediger erkent dat er onder de auteurs verschil van mening bestaat over de juridische status van de doctrine van humanitaire interventie. Desalniettemin heeft de navolgende combinatie van factoren volgens België tot gevolg dat het gebruik van geweld in de huidige situatie in elk geval geoorloofd is³⁴⁾. Allereerst, het feit dat zich in

de geschiedenis enkele malen vormen van unilateraal geweldgebruik voor humanitaire doeleinden hebben voorgedaan, die niet werden veroordeeld door de organen van de VN. Ten tweede, het feit dat de resoluties van de VR die voorafgingen aan de huidige NAVO-acties de situatie in Kosovo als een bedreiging van de vrede aangaf, spraken van een humanitaire noodsituatie en de FRJ hiervoor verantwoordelijk stelden. Ten derde, het feit dat een ontwerpresolutie waarin een onmiddellijke stopzetting van de NAVO-bombardementen werd geëist als zijnde in strijd met de fundamentele normen van het Handvest, met 12 tegen drie stemmen werd verworpen. Dit alles heeft tot gevolg dat hier sprake is van een 'intervention humanitaire armée admise par le droit international'³⁵⁾.

Uitspraak Hof

Ofschoon het Hof dus een uitgelezen kans had om zich uit te spreken over de status van de doctrine van humanitaire interventie is het vooral op jurisdictie kwesties ingegaan en niet zozeer op de inhoudelijke kant van de zaak. Het Hof laat zich slechts één keer over de juridische status van het conflict in Kosovo uit. Nadat het Hof heeft gesteld dat het zeer bezorgd is over de humanitaire tragedie, het verlies van mensenlevens en het enorme lijden dat zich afspeelt in Kosovo, almede het verlies van mensenlevens en menselijk lijden in alle delen van Joegoslavië, stelt het dat het eveneens zeer bezorgd is over het gebruik van geweld in Joegoslavië *'(...) whereas under the present circumstances such use raises very serious issues of international law'*.³⁶⁾

Deze formulering is echter dermate algemeen dat hij vooral uitblinkt in nietszeggendheid. Heeft het Hof het hier over het geweldgebruik van de NAVO of van de Joegoslavische eenheden of wellicht over allebei en zo ja welke internationaalrechtelijke kwesties zijn hier dan mee gemoeid? Het moge duidelijk zijn dat het Hof zich om politieke redenen niet heeft willen uitspreken over de inhoudelijke aspecten van de zaak nu dit procedureel technisch gezien niet noodzakelijk was. In rechtsoverweging 45 van de uitspraak

stelt het Hof dat het noch op basis van Art.36 lid 2 van het Statuut van het Internationaal Gerechtshof (IGH), noch op basis van Art. IX van het Genocide-Verdrag, noch op enig andere door Joegoslavië aangevoerde basis, jurisdictie heeft om een voorlopige maatregel uit te vaardigen³⁷⁾. In het dictum wordt het verzoek van de FRJ om voorlopige maatregelen dan ook met 12 tegen vier stemmen verworpen³⁸⁾. De conclusie is echter dat de zaak daarmee noch in het voordeel noch in het nadeel van de NAVO-lidstaten is besloten. Op dit moment loopt de bodemprocedure waarin misschien wel inhoudelijk op de zaak zal worden ingegaan³⁹⁾. Het probleem is echter dat deze procedure jaren in beslag kan nemen.

Samenvatting en conclusie

Wat opvalt in zowel de beraadslagingen van de VR als tijdens de pleidooien voor het Hof is dat de vertegenwoordigers van de NAVO-lidstaten allen in meer of minder scherpe bewoordingen het beëindigen of voorkomen van een humanitaire catastrofe als doel van de bombardementen noemen. Op België na beroept geen van hen zich echter expliciet op de doctrine van humanitaire interventie. Dit betekent dat de NAVO-bombardementen en de door de verschillende NAVO-lidstaten aangedragen rechtvaardigingen voor die bombardementen *niet* als een juridisch precedent kunnen gelden voor de ontwikkeling van een internationaal gewoonterechtelijke regel van *humanitaire interventie*. Immers, pas wanneer de bombardementen door de NAVO-lidstaten expliciet als een humanitaire interventie waren geclaimd, kunnen zij als een juridisch precedent gelden. Dit neemt niet weg dat het feit dat het beëindigen van de humanitaire catastrofe als belangrijkste doelstelling van de bombardementen werd aangevoerd en dat dit over het algemeen op morele gronden werd gerechtvaardigd, naar mening van auteur dezes tot gevolg heeft dat hier sprake was van een *gebruik van geweld voor humanitaire doeleinden*⁴⁰⁾ dat weliswaar in strijd is met het Handvest, maar gedoogd dient te worden onder het internationaal recht wanneer aan

bepaalde voorwaarden wordt voldaan⁴¹⁾. Een belangrijk argument dat voor dit standpunt pleit, is dat de NAVO-acties tot doel hadden te zorgen dat de eisen die in de resoluties van de VR aan de FRJ werden gesteld, werden nageleefd. In feite heeft de NAVO niets anders proberen te doen dan op te treden als de 'law enforcer' van de eisen die door de VR aan de FRJ waren gesteld. Daarnaast kan gewezen worden op het feit dat de VR de als gevolg van de dreiging met geweld tot stand gekomen overeenkomsten tussen de NAVO en de FRJ enerzijds en de OVSE en de FRJ anderzijds in Resolutie 1203 reeds heeft erkend⁴²⁾.

De oorzaak voor het feit dat de verschillende NAVO-lidstaten verschillende rechtvaardigingen aandroegen voor de NAVO-bombardementen is gelegen in het volgende. Toen de NAVO in oktober vorig jaar de zogenaamde Activation Order instelde waarin Secretaris-Generaal Solana gemachtigd werd om op elk gewenst moment het bevel te geven om te beginnen met bombarderen, slaagden de NAVO-lidstaten er niet in om tot een gezamenlijke verklaring te komen waarin de rechtsgrond voor het gebruik van geweld door de NAVO werd aangegeven. Er bestond verdeeldheid over de vraag of een expliciete machtiging van de VR noodzakelijk was. Dit vormt de reden dat NAVO-vertegenwoordigers slechts in zeer algemene bewoordingen stelden dat de acties juridisch gerechtvaardigd waren, zonder hiervoor een specifieke juridische grondslag aan te voeren⁴³⁾.

Dit betekent dat de NAVO het in de praktijk heeft overgelaten aan de individuele lidstaten om te bepalen wat de rechtsgrond voor de bombardementen is. De reden dat de meeste lidstaten zich niet duidelijk uitlaten over de juridische grondslag van de bombardementen dient dan ook gezocht te worden in het feit dat zij wilden voorkomen dat voor de buitenwacht duidelijk zou worden dat de standpunten van de individuele NAVO-lidstaten te veel zouden verschillen.

Beoordelingscriteria

Door de doctrine is een aantal criteria opgesteld dat, al naar gelang de juridische status die aan de figuur van humanitaire interventie wordt toegekend, als legaliteits- respectievelijk legitimiteitsvoorwaarden beschouwd kan worden⁴⁴. Het voordeel van dergelijke criteria is dat zij als een soort toetsingskader kunnen dienen ter beoordeling van de vraag of er sprake is van een daadwerkelijke humanitaire interventie. Voorstanders van dergelijke toetsingscriteria menen dat de kans op misbruik hierdoor kan worden verkleind. Tegenstanders stellen dat het zinloos is om algemene voorwaarden op te stellen en geven er de voorkeur aan om iedere veronderstelde humanitaire interventie op een 'case by case basis' te analyseren⁴⁵.

Om welke criteria of vereisten gaat het nu? Ofschoon er binnen de doctrine wel enige verschillen bestaan voortvloeiend uit het aantal en de precieze inhoud van de criteria, overheersen over het algemeen de overeenkomsten. In dit stuk worden de criteria die in het rapport 'Het Gebruik Van Geweld Voor Humanitaire Doeleinden' van de Adviescommissie Mensenrechten Buitenlands Beleid en de Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken worden gehanteerd tot uitgangspunt genomen⁴⁶. De door de Commissies voorgestelde criteria zijn de volgende⁴⁷:

1. Er moet sprake te zijn van een noodsituatie, waarin fundamentele mensenrechten op grootschalige wijze worden geschonden;
2. De maatregel dient proportioneel te zijn ten opzichte van de ernst van de situatie;
3. Het effect van de maatregel op de staatsstructuur van het land tegen wie de maatregel is gericht, dient te worden beperkt tot het minimum dat noodzakelijk is voor het bereiken van het doel van de maatregel;
4. De bedreiging voor de internationale vrede en veiligheid die als gevolg van de interventie ontstaat, dient niet van een zodanige aard te zijn dat het verlies aan mensenlevens als gevolg van de interven-

tie groter is dan het verlies aan mensenlevens waaraan wordt getracht een halt toe te roepen;

5. De belangrijkste doelstelling van de interveniënde staat(en) dient de bescherming van mensenrechten te zijn. De eigenbelangen van de staat dienen in eerste plaats een ondergeschikte rol te spelen. Politieke, economische of andere overwegingen dienen hier te worden buiten te staan;
6. Een effectief optreden van de VN of van een door de VN gemachtigde regionale organisatie dient onmogelijk te zijn, dan wel te lang op zich te laten wachten om nog effect te hebben.

Wanneer de situatie in Kosovo op het moment dat de bombardementen begonnen getoetst wordt aan deze zes criteria ontstaat het volgende beeld. Ofschoon de meest ernstige mensenrechtenschendingen pas plaatsvonden nadat de bombardementen waren begonnen, was de situatie reeds dermate ernstig dat aan het eerste criterium wordt voldaan.

Het tweede vereiste heeft betrekking op wat wel het proportionaliteitsbeginsel wordt genoemd. Het proportionaliteitsbeginsel heeft twee aspecten. Enerzijds dient de inzet van de middelen in verhouding te staan tot het beoogde doel en ook exclusief te worden aangewend ter bereiking van dat doel. Anderzijds dienen de aard en omvang van de maatregelen in verhouding te staan tot de situatie waarop ze een reactie vormen. Met betrekking tot het eerste punt kan de vraag gesteld worden of het bombarderen van elektriciteitscentrales en fabrieken in Servië nog wel geweldsgebruik is dat exclusief tot doel heeft een einde te maken aan de mensenrechtenschendingen⁴⁸. In enge zin dient alleen het bombarderen van de Joegoslavische troepen in Kosovo dit doel. In meer ruime zin kan alles wat tot gevolg heeft dat Milosevic inbindt onder deze doelstelling gebracht worden. Tenslotte lijkt de Kosovo-crisis duidelijk te hebben gemaakt dat het proportionaliteitsbeginsel niet goed van toepassing is op het gebruik van geweld als instrument ter berei-

king van bepaalde doelstellingen. Het gebruik van militair geweld heeft zijn eigen (onvoorspelbare) dynamiek. De les van Kosovo lijkt te zijn dat wanneer eenmaal gekozen wordt voor de militaire optie er een geweldsspiraal dreigt te ontstaan waaruit in feite geen weg terug meer is. Op het moment dat de NAVO stelde pas te zullen stoppen met bombardementen wanneer Milosevic alle door de NAVO gestelde eisen had ingewilligd, had het proportionaliteitsbeginsel niet veel betekenis meer¹⁶.

Het probleem van het derde criterium is dat wanneer het geweldsgebruik slechts mag worden aangewend om een einde te maken aan de mensenrechten schendingen en niet om veranderingen in de staatsstructuur door te voeren, de oorzaak van het conflict meestal niet wordt aangepakt. Wanneer het regime de oorzaak is van de mensenrechtenschendingen zijn meer structurele maatregelen nodig om tot een daadwerkelijke oplossing te komen. Met betrekking tot het conflict in Kosovo is ook gebleken dat het louter terugtrekken van de Joegoslavische troepen uit Kosovo, waarmee op zichzelf een einde werd gemaakt aan de mensenrechtenschendingen, geen enkele garantie biedt tegen herhaling. Betekent dit dat een dictatoriaal regime dat de mensenrechten schendt, moet worden afgezet, of dat het militaire apparaat dermate dient te worden verzwakt dat een herhaling van de schendingen van fundamentele mensenrechten is uitgesloten?

Dit zijn hele moeilijke vragen waarop niet zomaar een antwoord valt te geven. In dit opzicht kan de oplossing waarvoor de internationale gemeenschap in het geval van Kosovo gekozen heeft, te weten de stationering van een internationale troepenmacht (KFOR) met een mandaat van de VR om de vrede te handhaven, hooguit als een tijdelijke oplossing beschouwd worden.

Ten aanzien van het vierde criterium kan gesteld worden dat de NAVO-acties een zeer riskante onderneming geweest zijn die tot op zekere hoogte een grotere bedreiging voor de wereldvrede en veiligheid vormden dan een

situatie zonder ingrijpen van de NAVO. Rusland had vanaf het begin van de crisis aangegeven het gebruik van geweld door de NAVO niet te zullen tolereren en ook China gaf te kennen hier ernstige bezwaren tegen te hebben. De internationale verhoudingen raakten dermate verstoord dat op een gegeven moment sprake leek te zijn van het herleven van de Koude Oorlog waarbij escalatie van het conflict met de Russen niet onwaarschijnlijk was. Op grond van het vierde criterium zou gesteld kunnen worden dat de inzet van grondtroepen teneinde snel een einde te maken aan de etnische zuiveringen in Kosovo geen reële optie was, aangezien dit een te grote bedreiging voor de wereldvrede tot gevolg zou hebben.

Het vijfde criterium heeft betrekking op de motieven van de interveniërende staten. Hiervoor is uiteengezet dat één van de belangrijkste rechtvaardigingen die de NAVO en de afzonderlijke lidstaten voor de bombardementen aandroegen het stoppen van aanslagen op onschuldige burgers en het voorkomen van een humanitaire catastrofe was. Met andere woorden humanitaire motieven vormden de belangrijkste reden voor de interventie. Noch economische noch politiek-strategische motieven speelden een rol. Hooguit zou gesteld kunnen worden dat de geloofwaardigheid van de NAVO een factor was die meespeelde bij de beslissing om tot de bombardementen over te gaan en deze voort te zetten. Maar zelfs als dat een politieke doelstelling genoemd kan worden dan geldt nog altijd dat de aanleiding voor de bombardementen de humanitaire nood situatie in Kosovo vormde en niet het redden van de geloofwaardigheid van de NAVO. Pas toen bleek dat de bombardementen niet onmiddellijk tot resultaten leidden, zelfs averechts bleken te werken, begon het aspect van de geloofwaardigheid een rol te spelen. De belangrijkste doelstelling van de NAVO-operatie was echter om de mensenrechten-situatie van de Albanezen in Kosovo te verbeteren, zodat aan het vijfde criterium wordt voldaan. Rusland en China hebben vanaf het begin van de Kosovo-crisis duidelijk gemaakt

een resolutie van de VR waarin een machtiging voor het gebruik van geweld zou worden verleend te zullen vetoën. Dit betekent dat gewapende actie onder machtiging van de VR onmogelijk was, zodat eveneens aan het zesde criterium wordt voldaan.

Tenslotte kan hier een zevende criterium aan toegevoegd worden dat weliswaar door de Commissies niet afzonderlijk wordt vermeld, maar dat door zeer veel gezaghebbende auteurs wel als een afzonderlijk vereiste wordt genoemd. Er mag pas over worden gegaan tot het gebruik van geweld wanneer alle vreedzame middelen en mogelijkheden om tot een oplossing van het conflict te komen zijn uitgeput⁵⁰. Als er een ding typerend is geweest voor de crisis in Kosovo dan is het wel dat de internationale gemeenschap keer op keer heeft benadrukt dat het via de diplomatieke weg tot een politieke oplossing van het conflict in Kosovo wilde komen. Eendeloos waren de onderhandelingen die plaatsvonden tussen Milosevic en vertegenwoordigers van verschillende internationale organisaties en instanties. Pas toen het Milosevic-Holbrooke accord van 13 oktober 1998 dat voorzag in een gedeeltelijke terugtrekking van de Joegoslavische troepen uit Kosovo, de terugkeer van de vluchtelingen en de stationering van 2000 OVSE-verificateurs, evenmin door de Joegoslavische autoriteiten werd nageleefd, is de internationale gemeenschap het daadwerkelijke gebruik van geweld serieus gaan overwegen. Zelfs toen de bombardementen eenmaal begonnen waren, bleef de deur voor onderhandelingen op een kier staan. Aan dit zevende criterium is dan ook voldaan.

Nu de NAVO-acties getoetst zijn aan de door de Advies Commissies opgestelde criteria dient de eindbalans te worden opgemaakt. De centrale vraag is of de NAVO-acties als een juridisch precedent voor de ontwikkeling van een internationaal gewonterechtelijke regel van humanitaire interventie aange merkt kunnen worden. De slotparagraaf is aan de beantwoording van deze vraag gewijd.

Evaluatie en conclusie

In dit stuk is onderzocht of de bombardementen van de NAVO op de FRJ als een humanitaire interventie aangemerkt kunnen worden. Ofschoon zowel de NAVO als de afzonderlijke NAVO-lidstaten humanitaire gronden voor de bombardementen aanvoerden, heeft slechts België zich expliciet op de doctrine van humanitaire interventie beroepen. Daarnaast heeft een aantal staten de bombardementen sterk veroordeeld⁵¹. Dit betekent dat er geen sprake is van *opinio iuris*.

Hebben de NAVO-acties dan geen enkele betekenis als het gaat om de vraag of het gebruik van geweld voor humanitaire doeleinden onder bepaalde omstandigheden gelegitimeerd kan zijn? Auteur dezes meent van wel. Het feit dat enkele staten rechtvaardigingen als het stoppen van de barbarij, het voorkomen van een humanitaire catastrofe, etnische zuiveringen en zelfs genocide aanvoerden voor het geweldgebruik door de NAVO, duidt erop dat bepaalde staten van de internationale gemeenschap het standpunt huldigen dat in geval van een dreigende slachting van grote groepen onschuldige burgers er sprake is van verzachtende omstandigheden waarin het gebruik van geweld niet langer illegitiem is. Een opmerkelijk feit in dit verband is dat de VR de als gevolg van het (illegale) dreigen met geweld tot stand gekomen overeenkomsten tussen de FRJ enerzijds en de NAVO respectievelijk de OVSE anderzijds niet alleen niet heeft veroordeeld, maar zelfs de onder deze dreiging tot stand gekomen overeenkomsten in Resolutie 1203 rechtens heeft erkend⁵². Dit gegeven in combinatie met het feit dat de NAVO-acties de toets aan de legitimiteitsvoorwaarden kunnen doorstaan⁵³, heeft volgens auteur dezes tot gevolg dat de NAVO-bombardementen weliswaar in strijd zijn met het VN-Handvest, maar onder deze omstandigheden naar internationaal recht gedoogd dienen te worden.

De reden dat de NAVO zich niet op de doctrine van humanitaire interventie beriep was voor een deel gelegen in het feit dat er geen

overeenstemming tussen de afzonderlijke NAVO-lidstaten bestond over de vraag of de NAVO ook zonder een mandaat van de VR geweld mag gebruiken anders dan uit zelfverdediging. De belangrijkste reden is echter dat de doctrine van humanitaire interventie geen deel uitmaakt van het internationaal recht. Zolang dat niet het geval is zullen staten ondanks het feit dat er humanitaire gronden aan hun interventie ten grondslag liggen zich niet op de doctrine van humanitaire interventie beroepen, maar op een andere rechtvaardigingsgrond teneinde niet beschuldigd te worden van een schending van het internationaal recht. Hetgeen weer tot gevolg heeft dat een humanitaire interventie onrechtmatig blijft.

Om aan dit dilemma te ontkomen zou een oplossing kunnen zijn dat de internationale gemeenschap erkent dat in bepaalde zeer ernstige situaties, zoals genocide of van massale en systematische schendingen van het recht op leven, het gebruik van geweld teneinde hier een einde aan te maken is toegestaan wanneer wordt voldaan aan bepaalde tevoren opgestelde voorwaarden⁵⁴. Het voordeel van deze benadering is dat staten wanneer zij weten dat zij niet op voorhand beschuldigd zullen worden van een schending van het internationaal recht, er eerder toe over zullen gaan hun gebruik van geweld als humanitaire interventie te rechtvaardigen. Op deze manier kan zich een internationaal gewoonterechtelijke regel ontwikkelen. Een dergelijke erkenning kan bijvoorbeeld geschieden door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AV) een resolutie aan te laten nemen. In deze resolutie zou de AV moeten stellen dat het gebruik van geweld teneinde een genocide of humanitaire catastrofe te beëindigen, wanneer wordt voldaan aan tevoren opgestelde voorwaarden of eisen⁵⁵, niet in strijd is met het internationaal recht⁵⁶.

Tenslotte nog dit. Eén van de belangrijkste argumenten van de tegenstanders van een recht van humanitaire interventie is het gevaar voor misbruik waartoe de erkenning

van een dergelijk recht zou leiden. Het idee is dat militair sterke staten onder het mom van humanitaire motieven zwakkere staten om machtspolitieke redenen zullen binnenvallen. Als de NAVO-bombardementen één ding duidelijk hebben gemaakt dan is het wel dat het gebruik van geweld een zeer moeizaam middel is, waaraan zeer hoge kosten zijn verbonden en waarbij de kans op succes uiterst gering is. Na Kosovo is de prangende vraag dan ook niet zozeer of de NAVO in de toekomst onder het mom van de doctrine van humanitaire interventie overzeese staten gaat aanpakken, maar of die staten niet voldoen aan de eisen van democratie en mensenrechten zoals die door de westerse wereld worden gesteld. Maar is de vraag of staten, hetzij opererend middels een internationale organisatie, hetzij in ad hoc verband, ooit nog voor humanitaire doeleinden in een andere staat militair zullen interveniëren, wanneer het machtigste militaire bondgenootschap van de wereld er na tachtig dagen van bombarderen ternauwernood in slaagde om een einde te maken aan een humanitaire catastrofe zonder weerga. Waarbij nog de kanttekening dient te worden geplaatst dat dit 'succes' niet alleen het gevolg is geweest van het gebruik van geweld, maar voor een heel belangrijk deel te danken was aan de intensieve bemiddeling en onderhandeling van Finse en Russische zijde.

- 1 Gelin Molier is medewerker bij de vakgroep Staatsrecht en Internationaal Recht, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Rijksuniversiteit Groningen. Mijn dank gaat uit naar Dr.A.J.J. de Hoogh, die dit artikel van kritische opmerkingen voorzag.
- 2 Zie Peter Schat, Dagboek van de Tachtigdaagse Oorlog, in Trouw van zaterdag 3 juli. De titel van dit artikel is aan dit stuk ontleend.
- 3 Voor een bespreking van de voorgeschiedenis van de NAVO-bombardementen, zoals het Holbrooke-Milosevic akkoord, de resoluties die de Veiligheidsraad aannam met betrekking tot de crisis in Kosovo en de onderhandelingen die geleid hebben tot 'Rambouillet', zie G.Molier, 'Kosovo en het Internationaal Recht: de legaliteit van het gebruik van geweld', VN-Forum, jaargang 12, 1999/1, p. 1-15.
- 4 Zie o.a. Brownlie, 'Humanitarian Intervention' versus Lillich, 'Humanitarian Intervention: A Reply to Ian Brownlie and a Plea for Constructive Alternatives', in Law and Civil War in the Modern World (J.N. Moore ed. 1974). Akehurst, 'Humanitarian Intervention', in Intervention in World Politics. (H.Bull ed. 1984).

- 5 Art. 2 lid 4 luidt als volgt: 'All Members shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any state, or in any other manner inconsistent with the purposes of the United Nations.' Handvest van de Verenigde Naties, *American Journal of International Law*, Vol. 39, Supplement, p. 190-215.
- 6 In de door de FRJ aangespannen zaak voor het IGH beriep België zich o.a. op dit argument ter rechtvaardiging van de NAVO-bombardementen. Zie paragraaf 3.2.
- 7 Zie Art. 38 lid 1 sub b van het Statuut van het Internationaal Gerechtshof (IGH) waarin internationaal gewoonterecht als één van de bronnen van het internationaal recht wordt opgesomd. Statuut van het Internationaal Gerechtshof, *American Journal of International Law*, Vol. 39, Supplement, p. 215-229.
- 8 Het Internationaal Gerechtshof (IGH) spreekt volgens Kooijmans van de noodzaak van een uniforme, constante en wijdverbreide praktijk. Kooijmans, P.H., *Internationaal Publiekrecht in Vogelvlucht*, Wolters-Noordhoff Groningen, zeventiende druk, 1997, p. 23. Vergelijk ook *The North Sea Continental Shelf Cases*, ICJ Reports, 1969, par. 131-74. In de praktijk is een dergelijke 'wijdverbreide praktijk' echter niet altijd noodzakelijk om te spreken van statenpraktijk.
- 9 *The North Sea Continental Shelf Cases*, op cit. 18, para. 77.
- 10 Zie Kosovo en het Internationaal Recht, loc.cit. 3.
- 11 Secretaris-Generaal Solana tijdens een Press Release van 23 maart 1999. <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-040e.html>.
- 12 President Clinton, Address to the Nation, Washington DC, March 24, 1999, <http://www.state.gov/www/policy-remarks/1999/990324-clinton-nation.html>.
- 13 Text of a broadcast by the Prime Minister Tony Blair, Llandudno, Wales, Friday 26 March 1999. <http://www.fco.gov.uk/news/newstext.asp?2177>.
- 14 Vergelijk in dit verband de volgende uitspraak uit een toespraak van de Britse minister van Buitenlandse Zaken Robin Cook in het Lagerhuis: 'It is also President Milosevic who has prevented us from finding a solution through the United Nations. Three times in the past we have sponsored resolutions on Kosovo in the Security Council. He has responded to none of these resolutions. It is president Milosevic, not NATO, who is challenging the authority of the United Nations.' Hiermee lijkt Cook te willen zeggen dat de NAVO-acties er nu juist toe dienen om de resoluties van de VR te handhaven. Anders gezegd de reden van de NAVO-aanvallen is nu juist om de voortdurende schending van de resoluties, die de VR met betrekking tot Kosovo aannam, een halt toe te roepen. Daarmee blijft het probleem van het ontbreken van de machtiging om dit met militaire middelen te doen overigens bestaan. Statement by the Foreign Secretary, Robin Cook, In the House of Commons, Thursday 25 March 1999. <http://www.fco.gov.uk/news/newstext.asp?2165>.
- 15 Provisional Verbatim Record van de zitting van 24 maart 1999: S/PV. 3988, 1999, pp. 2-3.
- 16 Idem.
- 17 De Nederlandse vertegenwoordiger stelde: 'In such a situation we will act on the legal basis we have available, and what we have available is more than adequate.' S/PV. 3988, p. 8.
- 18 Provisional Verbatim Record van de zitting van 26 maart 1999: S/PV. 3989, 1999, p. 5.
- 19 S/PV. 3989, p. 4. De twee resoluties die aan 1203 voorafgingen waren resolutie 1160 van 31 maart 1998 en resolutie 1199 van 23 september 1999.
- 20 Hierbij valt te denken aan de als gevolg van het Holbrooke-Milosevic Akkoord tot stand gekomen overeenkomsten tussen de FRJ en de NAVO en de FRJ en de OVSE. Meer uitgebreid hierover zie G.Molier, loc.cit. n.3, p. 9 voetnoot 13 p. 145.
- 21 Zie Dr. Niels Blotker, Kosovo, de NAVO en de Veiligheidsraad, *Ars Aequi*, 1999, Vol. 40, p. 489.
- 22 Uitgebreid hierover, Guido den Dekker en J. van A. Wessel, De rechtsbasis voor militair ingrijpen in Irak (1998), *Merkourios*, 1998/99, 18e jaargang, nummer 53, p. 11-15.
- 23 S/PV 3988, p. 12.
- 24 Het voert te ver om in dit stuk op de juridische status en precieze betekenis van het noodzaakbegrip in te gaan. Voortaan wordt met een verwijzing naar het commentaar op Art. 33 van de Ontwerp Artikelen inzake Staatsaansprakelijkheid dat betrekking heeft op een 'state of necessity'. Yearbook of the International Law Commission (YILC), 1980, Vol. II, Part One, pp. 34-52.
- 25 VN document S/PV. 3989, p. 7.
- 26 Voor stemden China, Namibië en de Russische Federatie, tegen stemden Argentinië, Bahrein, Brazilië, Canada, Frankrijk, Gabon, Gambia, Maleisië, Nederland, Slovenië, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. S/PV. 3989, p. 6. Hierbij dient overigens wel opgemerkt te worden dat van de twaalf staten die tegenstemden, er zes afkomstig waren van staten die actief deelnamen aan de bombardementen.
- 27 In alfabetische volgorde waren dit: België, Canada, Duitsland, Frankrijk, Italië, Nederland, Portugal, Spanje, het Verenigd Koninkrijk en tenslotte de Verenigde Staten van Amerika. International Court of Justice. The Hague, Year 1999. Public sitting held on Monday 10 May 1999 at the Peace Palace. Verbatim Record. http://www.icj.org/icjwww/idocket/iyall_cr/iyall_icr9914_19990510.html.
- 28 De volledige naam van het verdrag luidt: Verdrag inzake de Voorkoming en Bestraffing van het Misdrijf van Genocide. *American Journal of International Law*, 1951, Vol. 45, Supplement, p. 7-10.
- 29 Voor de precieze opsomming van de beschuldigingen en het verzoek om de voorlopige maatregel zie: International Court of Justice, The Hague, Year 1999, Public sitting held on Monday 10 May 1999 at the Peace Palace. Verbatim Record. CR 99/14, pp. 15 en 16. http://www.icj-cij.org/icjwww/idocket/iyall/iyall_cr/iyall_icr9914_19990510.html.
- 30 Verbatim Record, CR 99/20, p. 9.
- 31 Verbatim Record, CR 99/20, p. 9.
- 32 Verbatim Record, CR 99/20, p. 11.
- 33 Verbatim Record, CR 99/15, p. 11.
- 34 Verbatim Record, CR 99/15, p. 11.
- 35 Verbatim Record, CR 99/15, p. 11.
- 36 International Court Of Justice, 1999, 2 June, General List, No. 105. Rechtsoverweging 16,

respectievelijk 17, p. 6. De uitspraak FRJ versus België is als standaard genomen.

37 Idem, p. 12.

38 Idem, p. 13.

39 Hierbij moet worden opgemerkt dat het Hof de zaken FRJ versus Spanje en FRJ versus de Verenigde Staten van de lijst heeft verwijderd, aangezien het Hof vaststelde dat hij geen jurisdictie had ten aanzien van de tussen deze staten gerezen geschillen. International Court of Justice, 1999, 2 June, General List, No. 112, respectively No. 114.

40 Met deze term wordt een (niet-juridische) categorie aangeduid die weliswaar ruimer is dan de figuur van de humanitaire interventie, maar waarin het humanitaire karakter van het geweldgebruik centraal staat.

41 In de volgende paragraaf worden deze voorwaarden of beoordelingscriteria besproken.

42 Kennelijk was de VR zelf ook van mening dat een dreiging met geweld door de NAVO teneinde naleving van de resoluties van de VR te bewerkstelligen niet in strijd is met het geweldverbod van Art. 2 lid 4 van het Handvest. Zie G. Molier, loc. cit. n. 3, p. 8 en 11.

43 De beleidsmakers van de NAVO spraken van 'an appropriate legal basis' en 'sufficient legal basis'. Atlantic News, No. 3053, 28 October 1998. Meer uitgebreid hierover zie Dick A. Leurdijk, Kosovo: a Mandate for NATO?, Jason Magazine, Journal on International Affairs, Vol. 24, 1999, p. 30. Zie ook Blokker, loc. cit. n. 18, p. 469.

44 In het eerste geval is wanneer aan de voorwaarden wordt voldaan sprake van het gebruik van geweld ter bescherming van mensenrechten dat niet in strijd is met het internationaal recht. Vanuit de tweede benadering is het gebruik van geweld ter bescherming van mensenrechten in strijd met het internationaal recht, maar kan het wanneer aan de vereisten voor een legitieme humanitaire interventie wordt voldaan, gedoogd worden onder het internationaal recht.

45 Peter Malanczuk, Humanitarian Intervention and the Legitimacy of the Use of Force, Het Spinhuis, 1993, p. 31.

46 Het Gebruik van Geweld voor Humanitaire Doel-einden. Dwangmaatregelen voor humanitaire doel-einden en humanitaire interventie. Adviescommissie Mensenrechten Buiten-lands Beleid en Commissie Van Advies Inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken, Den Haag, 18 juni 1992. De Engelse titel van het rapport luidt: The Use of Force for Humanitarian Purposes. Enforcement Action for Humanitarian Purposes and Humanitarian Intervention. Advisory Committee on Human Rights and Foreign Policy and Advisory Committee on Issues of International Public Law. The Hague, 1992. Report no. 15.

47 Zie pp. 11-13 van de Engelse versie van het rapport van de Adviescommissies.

48 Vergelijk in dit verband de uitspraak van het IGH in de Nicaragua Case waarin het Hof stelde dat: 'The use of force could not be the appropriate method to monitor or ensure ... respect for human rights. With regard to the steps actually taken, the protection of human rights, a strictly humanitarian objective, cannot be compatible with the mining of ports, the destruction of oil installations' Case

of Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Merits, ICJ Rep. 14, para. 134-135.

49 Dit neemt niet weg dat de NAVO naar eigen zeggen zo goed als mogelijk de regels van het oorlogsrecht, het ius in bello, in acht nam gedurende de gehele periode dat de bombardementen plaats-vonden.

50 Zie Cassese, A., Ex iniuria ius oritur: Are We Moving towards International Legitimation of Forcible Humanitarian Countermeasures in the World Community, European Journal of International Law, 1999, Vol. 10, No. 1, p. 11 en Verwey, W.D., Humanitarian Intervention under International Law, Netherlands International Law Review, 1985, Vol. 32, p. 418. Volgens de Commissies vormt dit echter geen afzonderlijk criterium, maar maakt het deel uit van het proportionaliteitsbeginsel. Zie p. 11 van de Engelse versie.

51 Behalve Rusland en China waren dat India, Wit-Rusland, Namibië en Cuba, Zie Provisional Verbatim Record van de zitting van 26 maart 1999: S/PV. 3989, 1999.

52 Zie voetnoot 42.

53 Met uitzondering wellicht van het proportionaliteitsbeginsel. Zie de bespreking van het tweede criterium.

54 Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de in dit stuk gehanteerde voorwaarden, zoals die zijn opgesteld door de Adviescommissies voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken in het rapport 'Het gebruik van geweld voor humanitaire doeleinden'.

55 Zie voorgaande voetnoot.

56 Zie G. Molier, loc. cit. n. 3, p. 11. Vergelijk in dit verband de Uniting For Peace Resolution (UFP) (Resolutie/377 (VI)) die de Algemene Vergadering in 1950 aannam en waarin zij zichzelf de bevoegdheid toekende om in geval van een inbreuk op de vrede of daad van agressie collectieve maatregelen aan te bevelen inclusief het gebruik van gewapend geweld. Naar de letter is deze resolutie in strijd met Handvest, in de praktijk heeft de in de UFP neergelegde procedure zich echter ontwikkeld tot een regel van intern gewoonterecht van de VN. Dit neemt niet weg dat de AV krachtens de UFP nooit een aanbeveling tot het gebruik van geweld aan de lidstaten heeft gedaan. Voor literatuur over de UFP zie Kelsen, The Law of the United Nations, Stevens & Sons Limited, 1950, p. 953-990; De Hoogh, Obligations Erga Omnes, Kluwer Law International, 1996, p. 305-306; Malanczuk, Akehurst's International Law, Routledge London and New York, 1997, p. 392-393.